KADİR MISIROĞLU

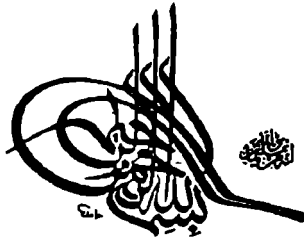
MACAR İHTİLÂLİ

"1966 Hür Macar Yazarlar Birliği Ödüllü"

6. BASKI

BU BİR SEBİL YAYINIDIR

– MACAR İHTİLÂLİ –

SEBİL YAYINLARI Nu: 216
DİZGİ: **UKAZ**
KAPAK: **Mustafa Çolak**
BASKI-CİLD: **İhlas Gazetecilik A.Ş.**
29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna–Bahçelievler/ İSTANBUL
Tel: 0212 454 30 00
YAYINA HAZIRLAYAN: **Ali İhsan BAHADIR**

©Copyright **SEBİL YAYINEVİ**
ISBN 978-975-7480-61-7

1. BASIM - 1966

İSTANBUL
2014

KADİR MISIROĞLU

MACAR İHTİLÂLİ

ALTINCI BASIM

SEBİL YAYINEVİ
Tunusbağı cad. Nu: 16 Doğancılar
ÜSKÜDAR-İSTANBUL
Tel: 0216 553 51 51
www.sebilyayinevi.com

MÜELLİFİN (YAZARIN) YAYINLANMIŞ ESERLERİ

- OSMANLI TÂRİHİ c.I (2013)
- PİRÎ REİS (Târihî Roman) (2012)
- TARİHTEN GÜNÜMÜZE TAHRİF HAREKETLERİ, C.III (2012)
- ZORAKİ ÂSİ, ŞEHZÂDE BÂYEZİD (Târihî Roman) (2012)
- TARİHTEN GÜNÜMÜZE TAHRİF HAREKETLERİ, C. II (2011)
- MİMAR SİNAN (Târihî Roman) (2011)
- MUHTASAR İSLÂM TARİHİ, C. II (2010)
- TARİHTEN GÜNÜMÜZE TAHRİF HAREKETLERİ, C. I (2010)
- MUHTASAR İSLÂM TARİHİ, C. I (2009)
- SOKOLLU MEHMED PAŞA (Târihî Roman) (2009)
- BARBAROS HAYREDDİN PAŞA (Târihî Roman) (2009)
- İSLÂM DÜNYA GÖRÜŞÜ (2008)
- MAKBUL VE MAKTUL İBRAHİM PAŞA (Târihî Roman) (2008)
- VELİ BÂYEZİD'İN BEDDUÂSI (Târihî Roman) (2008)
- BİR MAZLÛM PADİŞAH SULTAN ABDÜLHAMİD (2007)
- CEM SULTAN'IN PAPAĞANI (Târihî Roman) (2006)
- BİR MAZLÛM PADİŞAH SULTAN ABDÜLAZİZ (2006)
- ZAĞANOS PAŞA (Târihî Roman) (2006)
- BİR MAZLÛM PADİŞAH SULTAN VAHİDEDDİN (2005)
- HAYAT FELSEFESİ YAHUD YAŞAMAK SANATI (2005)
- DÜZMECE MUSTAFA (Târihî Roman) (2005)
- KAVUKLU İHTİLÂLCİ (Târihî Roman) (2005)
- İTHAFLI FIKRALAR (2005)
- FİLİSTİN DRAMI'NIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ (2004)
- GURBET İÇİNDE GURBET (2004)
- ÜÇ HİLÂFETÇİ ŞAHSİYET (1995)
- AŞIKLAR ÖLMEZ!.. (1994)
- GEÇMİŞ GÜNÜ ELERKEN C. I (Hâtırât) (1993)
- GEÇMİŞ GÜNÜ ELERKEN C. II (Hâtırât) (1995)

- BİN UYDURMA KELİMEYİ BOYKOT (1993)
- İSLÂM YAZISINA DÂİR (1993)
- ÜSTÂD NECİP FÂZIL'A DÂİR (1993)
- GEÇMİŞİ VE GELECEĞİ İLE HILÂFET (1993)
- CEMRE (Şiir) (1992)
- HİCRET (Hâtırât) (1990)
- İSLÂMCI GENÇLİĞİN EL KİTABI (1981)
- KANLI DÜĞÜN (Târihî Roman) (1972)
- UZUNCA SEVİNDİK (Târihî Roman) (1973)
- KIRIK KILIÇ (Târihî Roman) (1973)
- ALİ ŞÜKRÜ BEY (1978)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C. I (1965)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C. II (1974)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C. III (1977)
- OSMANOĞULLARI'NIN DRAMI (1974)
- MUSUL MES'ELESİ ve IRAK TÜRKLERİ (1972)
- MOSKOF MEZÂLİMİ (1970)
- AMERİKA'DA ZENCİ MÜSLÜMANLIK HAREKETİ (1967)
- KURTULUŞ SAVAŞI'NDA SARIKLI MÜCÂHİDLER (1967)
- YUNAN MEZÂLİMİ (TÜRK'ÜN SİYAH KİTABI) (1966)
- MACAR İHTİLÂLİ (1966)

CÜNEYD EMİROĞLU TAKMA ADI İLE

- YAHUDİ (İngilizce'den Terc.) (1974)
- PERİLİ KÖŞK (Masal) (1972)
- OF LALA (Masal) (2012)

ÇIKACAK OLANLAR

- DEVLET-İ EBED MÜDDET
- TARİHTEN GÜNÜMÜZE TAHRİF HAREKETLERİ, C. IV
- TANIDIKLARIM (Hâtırât)
- BİR DEMET KARDELEN
- GÜNEŞ BATIDAN DOĞARKEN!..
- KANLI NEY (Târihî Roman)
- TİRYAKİ HASAN PAŞA (Târihî Roman)

Macar Halkı'nın
Moskof işgalcilerine cevabı:

NEM, NEM, ŞUHA!...
(HAYIR, HAYIR, ASLA!...)

– Macar ihtilâlinde kullanılan sloganlardan –

İÇİNDEKİLER

Bu Günkü Durum 9
Birinci Basımın Akisleri 15
İkinci Basımın Takdimi 27
Önsöz 29

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

I- MACAR VE MACARİSTAN HAKKINDA
UMÛMÎ MÂLÛMAT 33
A- Macaristan 33
B- Macarlar 35
II- Osmanlı-Macar Münasebetleri 41
En Yeni Münasebetleri 48

İKİNCİ BÖLÜM
RUS HAKİMİYETİ ALTINDA MACARİSTAN

İhtilalin Esbab-ı Mucibesi 65
İşçilerin Hayatı 67
Köylüler 70
Maarif 71
Gizli Polis 73
Mâziye Bir Bakış 74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
1956 MACAR İHTİLÂLİ

Bir Efsane Kahramanı Doğuyor 83
İlk Örnek: Polonya İhtilali 88
Yemin Ediyoruz Artık Köle Olmayacağız 94
Kızıl Yıldızı Söndürün!. 101
Artık Yoldaş Değiliz 102
Devrilen Put 104
Salkım Salkım İnsan Asılıyor 111
Peyklere Sirayet 116
Molotof Kokteyli 122
Milli Cephe Hükümeti Kuruldu 126
Ruslar Ekmekle Silah Değiştiriyor 130
Macaristan Mes'elesi Güvenlik Konseyinde 132
Ruslar Çekilmiyor 142
Milliyetçiler Dayanıyor 145

Ruslar Çekiliyor 146
İhtilâlci Macar Çocukları 151
Verilen Tâvizler 152
S.O. S. 162
Silâhların Teslimi İstendi 166
Kukla Hükümet 167
Yeni Hükümet Programı 168
Onbinlerce Macar'ın İltiCası 169
Macar İhtilâlinin Akisleri 172
Kanlı Mücadele 174
Rus Kahpeliği 174
Rusyanın Kuklaları İş Başında 179
Rus Uçakları Şehri Bombalıyor 182
Macar İhtilâlinde Son Günler 184
İşte Rus Ekmeği 185
Milliyetçilerin Yardım Feryadı 190
Hür Dünya Utanın!.. 192
Hür Dünyada İnfiâl 195
Demir Perdenin Macaristan Üzerine Tekrar İnişi 200
Vicdanınız Sızlamıyor mu? 201
Kanımız Fedâ Olsun 206
Bir Macar Kadınının Mektubu 206
Ölü Şehir 211
Ruslar Macar İşçilerini İdam Ediyorlar 212
Macar Trajedisinin Son Perdesi 214
Birleşmiş Milletlerde Açıklanan Vahşet Tablosu 215
Örfi İdâre 216
Mânası Bu 219

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KOMÜNİST PROPAGANDASININ HUSÛSİYETLERİ VE MACAR İHTİLÂLİNDEN SONRA ALINACAK DERSLER
I- Komünist Propagandasında Metod 223
II- Macar İhtilâlinden Alınacak Dersler 234

BEŞİNCİ BÖLÜM
İHTİLÂL SONRASI MACARİSTAN'IN AHVÂLİNE KISA BİR BAKIŞ 247

BU GÜNKÜ DURUM

Bu gün Macaristan artık hür bir ülkedir. Bu duruma 1989 yılında Rusya'da komünizmin çöküşü sayesinde gelebilmiştir. Peki ama dünyayı yutmak iddiasında bulunan bu menhus rejim topsuz tüfeksiz nasıl olup da yıkılabilmiştir?! Bu mes'ud neticenin husûlünde –hiç şüphesiz- «1956 Macar İhtilâli» ile «1968 Çekoslovakya Kıyamı»nın pek büyük bir payı vardır. Ancak asıl müessir, Rusya'nın yahudi menfaatleri ile karşı karşıya gelmiş bulunmasıdır. Kısaca ifade etmek gerekirse;

İsrail Devleti kurulalı yarım yüzyıldan ziyade bir zaman geçtiği halde, siyonist propagandaların bunca gayretine rağmen Kudüs ve çevresine ancak ikibuçuk ilâ üç milyon civarında bir yahudi topluluğu gelip yerleşmiştir. Bundan fazlası mümkün olamamıştır. Halbuki etrafı yüzmilyonu mütecâviz bir nüfusa mâlik olan arap devletleri ile kuşatılmış İsrail'in daha fazla nüfusa ihtiyacı vardır.

Dünya'nın hemen her yerinde parayı ve ilmi bir silâh olarak kullanmak suretiyle ülkeleri alabildiğine istismar eden ve bu yüzden müreffeh bir hayat süren Yahudiler, İsrail için her türlü nakdî yardımı yapageldikleri halde, rahatlarını terk ederek anarşi kumkuması halindeki bu ülkeye yerleşmeyi kabul etmemişlerdir. İsrail bu engeli aşmak için İsrail'de yaşıyanlardan daha sıkıntılı bir hayat şartları içinde bulunan Rusya'daki Yahudiler'e gözünü dikmiş ve onları Filistin'e taşıyabilmenin çarelerini aramıştır.

Amerika'nın kayıtsız ve şartsız bir sûrette İsrail'i desteklemesi yüzünden «hasmımın hasmı dostumdur» mantığınca Rusya'yla işbirliğine yönelen ve bundan dolayı sos-

yalizm modasına bulaşmış olan Araplar'ı gücendirmemek için Ruslar işi yokuşa sürmüşler ve;

«– Ülkemde altı milyon yahudi var. Hepsini birden alırsan, buyur al! Onları tek tek veremem!.» demişlerdir.

Tabiatıyle ikibuçuk milyonluk İsrail'in Rusya'daki altı milyonluk kitleyi yekten ülkesine taşıyıp hazmedebilmesi mümkün değildi. Bunları azar azar alması gerekirdi. Rusya ise, Arapları gücendirmek korkusuyla buna yanaşmıyordu.

Cihan siyonizmi Rusya'yı yola getirmek için önce komünizmin liderliği hususunda Çin'i ön plâna çıkaracak hareketlere âmil oldu. Amerikan siyasetine vâki yahudi tesiriyle «Milliyetçi Çin» (Formoza)'e sağlanan destekten vazgeçildi. Komünist Çin Birleşmiş Milletler'e kabul olundu, Moğolistan havalisinde yıllar süren bir silahlı çatışma başlatıldı. Amerikan Reis-i Cumhur'u Pekin'i ziyaret etti. İki ülke arasında diplomatik münasebetler yeniden tesis edildi.

Bu endikapmanların Yahudiler'in müessiriyetiyle ortaya çıktığını anlayan Rusya, anlaşmaya yanaştı ve taraflar 1969 yılında Viyana'da masaya oturdular. Rusya, yahudilerin ülkesinden küçük küçük topluluklar halinde hicretle İsrail'e yerleşmelerine müsaade etmeyi kabul edince, Araplar buna isyan ettiler. Rusya ise, Arap aksülamelini dikkate alarak işbu anlaşmayı kâğıt üzerinde bırakma yoluna gitti. Rusya'dan müsaade alıp harice çıkmak isteyen bir yahudinin Amerika'ya hicret edeceği anlaşılınca kendisine müsaade verildiği halde, Filistin'e göçmek isteyenlere polis engeli çıkarıldı. Bu durumda Rusya'nın samimiyyetsiz davrandığını gören siyonizm, bu ülkenin rejimini yıkmaya karar vermiş ve bunun için ekonomisini yanlış yönlendirecek hadiseler ihdas etmeye başlamıştır. Bunlar da kısaca şunlardır.

a) Rusya'nın komünist rejim hesabına Afrika'da kazanılmış ülkeleri vardı. Yahudiler başta «Zimbabve» olmak üzere böyle ülkelerde antikomünist çetelere silâh yardımı yapmıştır. Bu

keyfiyet kendi taraftarlarını desteklemeye mecbur kalan Rus ekonomisine on onbeş trilyon dolarlık bir yük getirmiştir. Rusya kazandığını kaybetmemek için bu ülkeleri iktisadî ve askerî bakımdan destekledikçe ekonomisi mecbûren silâh sanâyiine doğru yönlenmiştir.

b) Rusya'nın Afganistan mâcerası da bu Yahudi siyasetinin eseri olarak ortaya çıkmış ve kendisine ikibuçuk trilyon dolara malolmuştur.

c) İktisadî değeri olmayan feza çalışmalarında Rusya – tabir câizse– Amerika'yla bir sidik yarışına sokulmuş ve bu faaliyet de Rusya'ya on trilyon dolardan ziyade bir yük getirmiştir.

Bu durumda bütün iktisadî imkânları silâh ve propagandaya giden Rusya'da açlık tehlikesi baş göstermiştir. Muhtemelen bir ihtilâlden korunabilmek için «yumuşak dönüş» imkânları aramaya başlayan **Gorbaçov'un** siyaseti, bu gerçeğin eseri olarak ortaya çıkmıştır.

Bu arada Alman gizli servisinin her doğu alman vatandaşı için Rusya'ya yedibin mark tediye etmek hususundaki câzibeye kapılan Rus'lar önce binlerce doğu almanlıya Çekoslovakya üzerinden güya seyahat hakkı tanıdılar. Sonra da bunların kitleler halinde Batı'ya ilticalarına göz yumdular. Bu sûretle ortaya çıkan zaaf Almanlarca daha ileri bir merhalede değerlendirilerek Doğu Almanya'nın bırakılması mukabilinde milyarlarca dolar teklifi yapılmıştır. Bu teklif Ruslar'a cazip gelmiş ve bu yüzden «Berlin Duvarı»nın yıkılması önce karşılıklı bir kaç ajan sonra da halk tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu sûretle Rusya'nın iç bünyesindeki zaaf su yüzüne çıkmış ve Doğu Avrupa ülkeleriyle birlikte bir çok Türk Cumhuriyeti de baş kaldırarak Rusya'nın yıkılışını alenîleştirmişlerdir.

Bu gelişmelerde «1956 Macar İhtilâli ile» «1968 Çekoslavakya Kıyamı»nın hazırlayıcı bir rol oynadığı mu-

hakakktır. Çünkü bu hadiseler komünist propagandasının câzibesini bertaraf etmiş ve O'nun Dünya'daki yayılışını durdurmuştur. Bu müessire eklenen –hulâsaten arz etmiş olduğumuz– Yahudi muhalefeti Rusya'nın bu günkü âkıbetini temin etmiştir. Elinde büyük bir silah stoku bulunan Rusya'nın bu silâhlarla Dünya'ya bir zarar vermesini önlemek maksadına bağlı olarak kurulmuş bulunan bu günkü Rusya Federasyonu da fazla sürmeyecektir!.

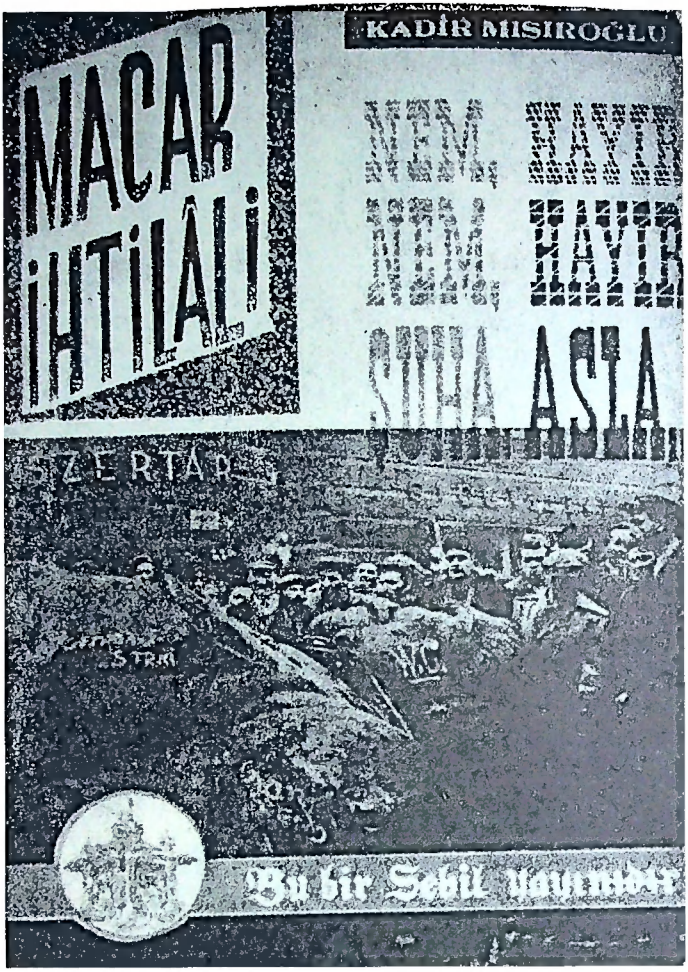
Macaristan haketmiş olarak elde ettiği istiklâlin kıymetini en iyi bilecek ve onu korumak yolunda her fedakârlığa katlanabilecek bir millettir! Bu yüzden Avrupa Topluluğu'na girmeye çalışmakta ve Avrupa Parlementosu'nda yerini almış bulunmaktadır!

Bu gün Dünya'nın büyük bir değişim geçirmekte olduğu inkâr edilemez bir gerçektir! Rusya'dan sonra Amerika da çok gecikmeden yıkılacak ve bunun sonucunda Yahudi beynelmilel gücü ile İslâm beynelmilel gücü yeniden ve bâriz bir sûrette karşı karşıya gelecektir! Aslen Turânî olan Macarlar, elli yıl süren esaretlerinin Yahudiler yüzünden ortaya çıkmış olduğunu bilmektedirler! Zira Çarlık Rusyası'nı yıkan kuvvetin de yahudi olduğu artık herkesçe malumdur! Bu bakımdan yakın bir gelecekte İslâm «Beynelmilel Gücü»nün lideri olacağı en sâdık Avrupalı müttefi birçok Doğu Avrupa ülkesi ile birlikte Macaristan olacaktır!.. Daha şimdiden başta Makedonya ve Polonya olmak üzere bu müstakbel işbirliğinin nüvesi teşekkül etmeye başlamış bulunmaktadır!.

Kadir Mısıroğlu
Göztepe 7.7.1996

BİR ÖMRÜ, BAHARINDA TÜKETEN RUS KURŞUNU:
Yeni ihtilâllerin gerekçesi olacak bir destandan ölümsüz bir sahife

Birinci baskının kapağı (1966)

BİRİNCİ BASIMIN AKİSLERİ

Millî Eğitim Bakanlığı, «**MACAR İHTİLÂLİ**»ni, 33 Ağustos 1967 tarih ve 1967 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan 9408 sayılı tamimle Millî Eğitim Câmiasına tavsiye etmiştir:

YAYIMLAR VE BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

20/7/1967

Sayı : 660 09836
Konu : «Macar İhtilâli» adlı eser h.

Kadir Mısıroğlu (Vilâyet Han, Kat: 2 Nu: 206 Cağaloğlu - İstanbul) tarafından yayımlanan aşağıda adı ve fiyatı kayıtlı kitabın orta ve yüksek derece okullar öğrencileri ve öğretmenlerine tavsiyesi uygun görülmüştür.

Adnan ÖTÜKEN
Millî Eğitim Bakanı a.
Kültür Müsteşarı

Kitabın Adı:	Fiyatı:
Macar İhtilhali	10 Lira

●

«Milliyetçi Cephe»nin büyük kaybı merhum **Kadircan KAFLI**, 7 Aralık 1966 Tarihli «Tercüman Gazetesi»nde bu eseri okuyucularına şöyle takdim etti:

MACAR İHTİLÂLİ VE TÜRKİYE

Macar'ların soy bakımından «Turanlı» oldukları bilinmektedir; bizim soydaşlarımızdırlar.

1956 da komünist zulmüne karşı bir «Macar isyanı» oldu; bu

isyan, Rus orduları tarafından pek kanlı bir şekilde bastırıldı.

Kadir Mısıroğlu, son günlerde bastırdığı «Macar İhtilâli» isimli 237 sahifelik eserde o kahramanca isyanı, o korkunç ve büyük fâciayı anlatmaktadır.

Macarlar komünist hükûmeti yıktılar. Stalin heykelini yıktılar. Macar ordusu isyancıları destekledi. Artık kurtulmuşlardı.

Fakat bu kurtuluş kısa sürdü. Rus ordusu, çok sayıda tanklarla saldırdı. Macaristan bir mezbahaya döndü, Rus tanklarının ateşi altında onbinlerce Macar öldü, sokaklar ve caddeler cesetlerle doldu. İhtilâlciler de yerli komünistleri, gizli polis ajanlarını elektrik direklerinde sallandırdılar. Bir ana ile on çocuğundan, bir anda, yalnız on yaşında bir çocuk kaldığı görüldü. Zulmün zaferi üzerine Macar halkı Avusturya'ya sığınmağa başladı. Hür milletlerden yardım dileği cevapsız kaldı. Macar komünistleri Rus silâhlarının gölgesinde tekrar devleti ele geçirdiler, korkunç zulümler yaptılar ve bu zulümler hâlâ devam ediyor.

Bunların sebebi nedir?

Çünkü Macaristan'da 1918 den beri komünistler türemişlerdi, hattâ bir müddet Bela Kun adında bir cellât devlet başkanı olmuştu, sonra onu ve adamlarını temizlediler, fakat komünizmin kökünü kazımayı ihmâl ettiler. Macarlar bugün o ihmâlin acısını çekiyorlar.

Eser son derece heyecan ve ibret vericidir, fakat ibret alan kim? Bu yüksek kabiliyet kaç kişide var?

Bizde de 1918 denberi komünistler vardır, onlarla mücâdelede gevşek davranılmıştır; bugün tehlike büyümüştür, fakat küçümsenmektedir. Rus Komünist Partisinin gazetesi olan Pravda «Türkiye'de aydınlar ve büyük gazeteler sosyalist ülkelere yaklaşma gayretindedirler» diyor. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı «Vietnam'dan sonra en yakın tehlike Türkiye'dedir» diyor. Bu sözler boş değil, acı gerçeği belirtiyor. Tedbir var mı? Yok. Varsa bile yeterli değil, hattâ Hükûmetin son aylardaki tutumu solcuları sevindirmiştir; onlarda ilerleme, bizde gerileme var.

Zavallı Macaristan'ın ve diğer Türk ülkelerinin durumuna düşmemek için henüz tedbir zamanı geçmiş değil. Bu iş millete kalırsa hoş olmaz, başarı da mutlak değildir. Nitekim komünizmden kurtuluş savaşı bütün Macar milleti tarafından benimsendi, fakat netice

ıtice buna rağmen korkunç ve pek acıklı oldu.

«Macar İhtilâli» isimli eseri solcular okusunlar da cellât olmanın insanı nasıl alçalttığını anlasınlar. Milliyetçiler okusunlar da birleşmenin ve teşkilâtlanmanın lüzumunu anlasınlar. Vatanını hürriyetini seven herkes okusun da komünist idârenin ne olduğunu anlasınlar. Her türlü aydın okusun da insan olma haysiyetini kaybedenlerin hiyânetlerini anlasınlar. Gençlerimiz okusunlar da aldatıcı hülyaların ne korkunç gerçekleri getirdiğini anlasınlar.

Gemide delik var, hem de pek küçük değil.
Bir delik koca bir gemiyi batırır.
Vücutta mikrop var, hem de bir tane değil.
Bir mikrop bile dev gibi insanı öldürür.

Sonunda çok ağlamak var; fakat hürriyet elden gittikten sonra ağlamak fayda vermez ve kendi düşenin ağlamağa da hakkı olmaz.

●

Değerli yazar **İsmail OĞUZ**, «Macar İhtilâli» için 4 Mart 1967 Tarihli «Bugün» Gazetesinde şunları yazdı:

LASİGO'yu tanıdığım zaman, Macar İhtilâlinin üzerinden beş sene geçmişti ve o da bu ihtilâl ile yaşıttı. İki ay gibi kısa bir müddet zarfında babası ve annesiyle aramızda tercümanlık edebilecek kadar Türkçeyi öğrenmişti. Babası, o tarihlerde memleketimizde inşa edilmekte olan bir hidro – elektrik santralının baş mühendisi idi.

İki ayda **Lasigo**, bizim matbaanın adamlarından birisi oluvermişti. Hepimizi seviyor, hepimiz onu seviyorduk. Sabahtan akşama kadar matbaada kalır, annesi matbaanın bitişiğindeki evlerinin penceresinden öğlen yemekleri için «**Lasigo!... Lasigo!**» diye seslenir, bazen de bizzat gelerek onu şöyle 5-10 dakikalığına ancak bizden ayırabiliyordu.

Bir ara **Lasigo** kayboldu ortadan, sorduk annesine:

«– **Lasigo** Macaristan'a gitti, ablası gelecek» dedi.

Bir gün **Lasigo**'nun babası gelmişti. O sırada gazetede, o vilâyetin İtalyan viskonsolosu olan bir dostum vardı. **Lasigo**'yu niçin gönderdiklerini sormasını ve Macar İhtilâli ile alâkalı bir şeyler öğrenmesini kendisinden rica ettim. Sordu. İki saat kadar konuştuk. Viskonsolos dostum artık **Lasigo**'nun babası ile bana tercümanlık

etmeğe başlanmıştı. Ve bu, bir sene böyle devam etti.

●

Meğer, Lasigo'nun babası, Macar Komünist Partisinin «mimlediği» kimselerdenmiş. Ve bütün âile efrâdını Macaristan'ın dışına çıkarmasına müsaade edilmiyormuş. Kendisi, ihtilâlden bir sene sonra bir yolunu bulup Macaristan'dan ayrılmış; bir daha dönmemek üzere, Macar Hükûmeti de, aile efradından birisinin Macaristan'da rehine kalması şartıyla diğerlerinin çıkışına müsaade ediyordu. Ve adam:

«– Kızım 16 yaşındadır. Bir yanda kızım, bir yanda oğlum ve bir yanda da insanlığım - benliğim - hürriyet ve şahsiyetim var. İnsanlığım, hürriyet ve şahsiyetin için çocuklarımdan birisini fedâ etmeğe mecburum. Ve galiba bu kurban kızım olacaktır. Çünkü nasıl olsa o, kız. Günün birinde evlenecek ve elimden çıkacaktır. Son bir defa görüşmek için, Lasigo'yu gönderdim ablası gelsin de görüşelim diye..»

Ve öyle oldu...

Lasigo'ların hikâyeleri pek hazindir. Üç yıl evveline kadar onları tâkip edebilmiştim. Üç yıl evvel izlerini İtalya'da kaybettim. Toprağı bol olsun, viskonsolos dostum onlara İtalya'da güzel bir yaşama fırsatı bulmuştu. Tabiî kız Maracistan'da kaldı. Konsolosun ölümünden sonra, Lasigo'lardan da haber alamadım.

●

Nereden geldi aklıma Lasigo?

Sebil Yayınevinin «Macar İhtilâli» adlı eseri bu hâtıramı canlandırdı. Kadir Mısıroğlu'nun kaleme aldığı bu eserde, nice nice Lasigo'ların acıklı hikâyeleri vardır.

Pek realist bir dille kaleme alınan «Macar İhtilâli» günümüzde okunması lâzım gelen bir eserdir. Kitapçı vitrinlerini dolduran solcu - komünist neşriyata - belki de tesadüfî - bir cevap teşkil eden «Macar İhtilâli»ni okuyucularıma bilhassa genç okuyucularıma hararetle tavsiye ederim.»

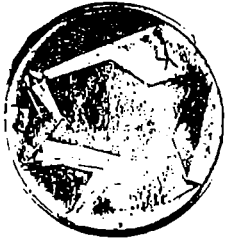
Macar İhtilâli isimli eserimiz yurt içinde olduğu kadar yurt dışında da büyük akisler uyandırmış ve alâkayla karşılanmıştır. Bu akis ve alâkaların en ehemmiyetlisi de hiç şüphesiz Macar İhtilâlcileri tarafından «gümüş bir madalya» ile taltif edilmemiz olmuştur.

Moskof katliamından her nasılsa kurtulabilmiş olan Macar Yazarları Almanya'nın Münih şehrinde «Hür Macar Yazarlar Birliği» adıyla bir cemiyet kurarak bütün Dünya umûmî efkârını Moskof tehlikesi karşısında ikaz ve vatanlarının kurtuluşunu temin etmek üzere neşriyata girişmişlerdi. Bu Birliğin bünyesindeki cemiyetlerden biri olan «Nemzetör Grupu» Macarca, Almanya ve İngilizce basılan «Nemzetör» isimli bir gazete çıkarmaktadır.

Bu grup «Macar İhtilâli»nin onuncu yıldönümü olan 1966 yılında ihtilâle iştirak etmiş olanlarla bu ihtilâli kalemleriyle desteklemiş bulunan antikomünist yazarlara verilmek üzere bir gümüş madalya çıkarmıştır. Bir yüzünde, sırf eliyle bir Rus tankını durdurmaya çalışan bir sivil Macar, diğer yüzünde de Millî Arması resmedilmiş bulunan bu madalyadan biri de bize gönderilmiştir. Bunun elinizdeki esere dercedilmiş bulunan beratında bir taltif sebebi olarak «Macar İhtilâli ve Avrupa Sulhüne hizmetlerinden dolayı» ibâresi kaydedilmiştir.

Hür Macar Yazarları Birliği Nemzetör Grupu ayrıca bu eserden mezkûr gazetelerinde bir kaç kere uzun uzun bahsetmiş oldukları gibi yazarını da cemiyetlerine fahrî âzâ kay-

Bu vesile ile Macar İhtilâlcilerinden olup halen Türkiyemizde mülteci olarak yaşayan ve son günlerde müslüman olmak şerefine eren muhterem Prof. Şovalye **İmre Toth Bey**'in bu eseri bütün dünyaya tanıtmak hususundaki hudutsuz gayretlerini şükranla yâd etmek isteriz!...

Almanya'da müesses «Hür Macar Yazarları Birliği Nemzetör Grupu» tarafından «**Macar İhtilâli**»nin onuncu yıldönümü dolayısıyla çıkarılan gümüş Madalya'nın her iki yüzü. Bu madalya ile «Hür Macar Yazarları Birliği»nc âid rozet elinizdeki eserin yazarı **Kadir MISIROĞLU**'na gönderilerek bu sûretle Hür Macar Yazarları Birliği tarafından kendisine fahrî âzâlık tevcih edilmiştir.

URKUNDE

Die ungarischen Exilschriftsteller der Nemzetőr-Gruppe überreichen als Zeichen ihrer Anerkennung und Dankbarkeit

Herrn Kadir Misiroğlu

für seine bedeutende Mitwirkung für die Freiheit Ungarns und Europas sowie für seine selbstlose moralische Unterstützung die anläßlich des 10. Jahrestages des Ungarn-Aufstandes gegründete Freiheits-Medaille:

München, den 4. Nov. 1966.

Mezkûr Madalyanın Beratı

NEMZETŐR

MEGJELENIK HAVONTA

KESKENY-TOLLAS TIBOR

A Gloria Victis török visszhangja

MAGYAR IHTIVALI

Kadir Misiroglu most megjelent 240 oldalas könyve a török-magyar történelmi kapcsolatokról és az 1956-os szabadságharcról

A tanulmány 10 évfordulójára kedves versre emlékeztünk, a „Gloria Victis", vagyis egy szép szójátékban sem található nagyobb vitalkotásra mint a török-magyar testvériségben emlékezik meg a kétezer év folyamán és alkalmas, hogy egyúttal szabadságharcunkra is emlékezzen. A Kossuth Akadémia által alapított „Új Látóhatár" című lap ugyanis 1965 szeptember havi számában közölte a „Gloria Victis" című verset, amelyet a Nemzetőr című lap 1965 szeptember 24-i számában ismertetett. A lap külön is felhívta a török közvélemény figyelmét a könyvre. (10 db küldünk diplomata-kiadásra. Szerk.)

A másik török napilap a „Dünya" (nov. 24.) is hasonlóan méltatta a könyvet. Összefoglalásában olvashatjuk a könyv latin nyelvű címének — a „Gloria Victis"-nek — értelmét és jelentőségét. Leírja, hogy a könyvben szereplő ukáz küldte Fazil Hüsnü Daglarca, Edogan Gökalpot, Ferfik Tevrolut, Ozkan Ocaruz és Mustafa Orkan hallomásunk nyers fordítását a neves török professzor Hasan Ezra végezte. A „Dünya" külön kiemeli az antológiában szereplő nagy magyar költemények versekbe, költők és műfordítók megnyilatkozásait, többek közt Camus, Jean Cocteau, Jules Supervielle, Salvador de Madariaga, E. E. Cummings és nagy írótól Oskar Kokoschka nevét.

Hasonló méltatásban ismertette könyvünket Yunus Nadi lapja a híres „Cumhuriyet" is, amely külön közzétette Tóth Imre professzornak a könyv előszavához írt „Cumhuriyet" ez az alkalmat is felhasználja, hogy a török-magyar rokonságon és szakállszigetre utaljon.

A magyarok bátor forradalmára és a szovjet agresszió hősies ellenállására emlékezve a kommentár és nézőpontra, a „Gün Dergisi" (Napló a világ felé) der. 14-i számában, amelyben, hogy a külföldi külügyi politika tekintetében

Hür Macar Yazarları Birliği Nemzetör Grupu'nun nâşir-i efkârında «Macar İhtilâli» kitabının okuyuculara tanıtılması

Bozuk TERİ
Sabah
BABIALİDE
ÖNCE DE BAĞIMSIZLIĞA KAVUŞTURMUŞTU
Cuma 31 MART 1967

Macar İhtilâlcileri Bir Türk Yazarına Takdirnâme Gönderdi

Tahlîf edilen Yazar
KADİR MISIROĞLU

Kadir Mısıroğlu bir de madalya ile tahlîf edildi

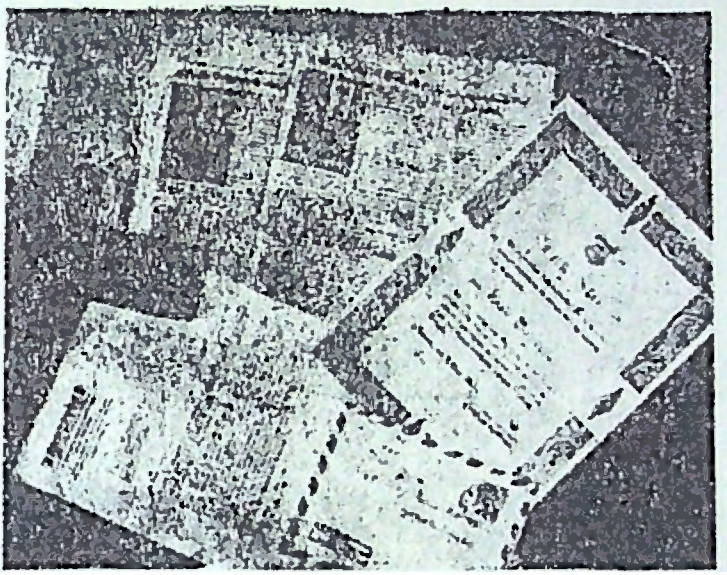
ALMANYA'da «Mülteci Macar Yazarları Birliği» tarafından çıkarılan «Nemzetőre» adlı gazetede hakkında röportaj çıkan Türk yazarı ile konuşabilmek için Sebil yayınları kitap evi ile Beşiktaş'taki Serencebey yokuşuna bir kaç kere çıkıp indim.

Onu kitapları ile başı neşe olmuş vaziyette okuma odasında kıstırınca, rahat bir nefes aldım.

Zeki gözlerle beni süzdükten sonra, «Gazeteci olduğunuz koku almamızdan belli. Evet, «Nemzetőre» gazetesinde röportaj çıkan Türk yazarı benim» dedi.

Elimize uzatılan Macar İhtilâli adlı kitaba şöyle bir

(Devamı Sa: 3, Sü. 3 de)

Kadir Mısıroğlu'nun Macar İhtilâlcilerinden aldığı takdirname, madalya, kart ve teşekkür mektubu. (Foto: Aydın Ünsal)

Türk gazetelerindeki akislerden biri

Bir diğeri

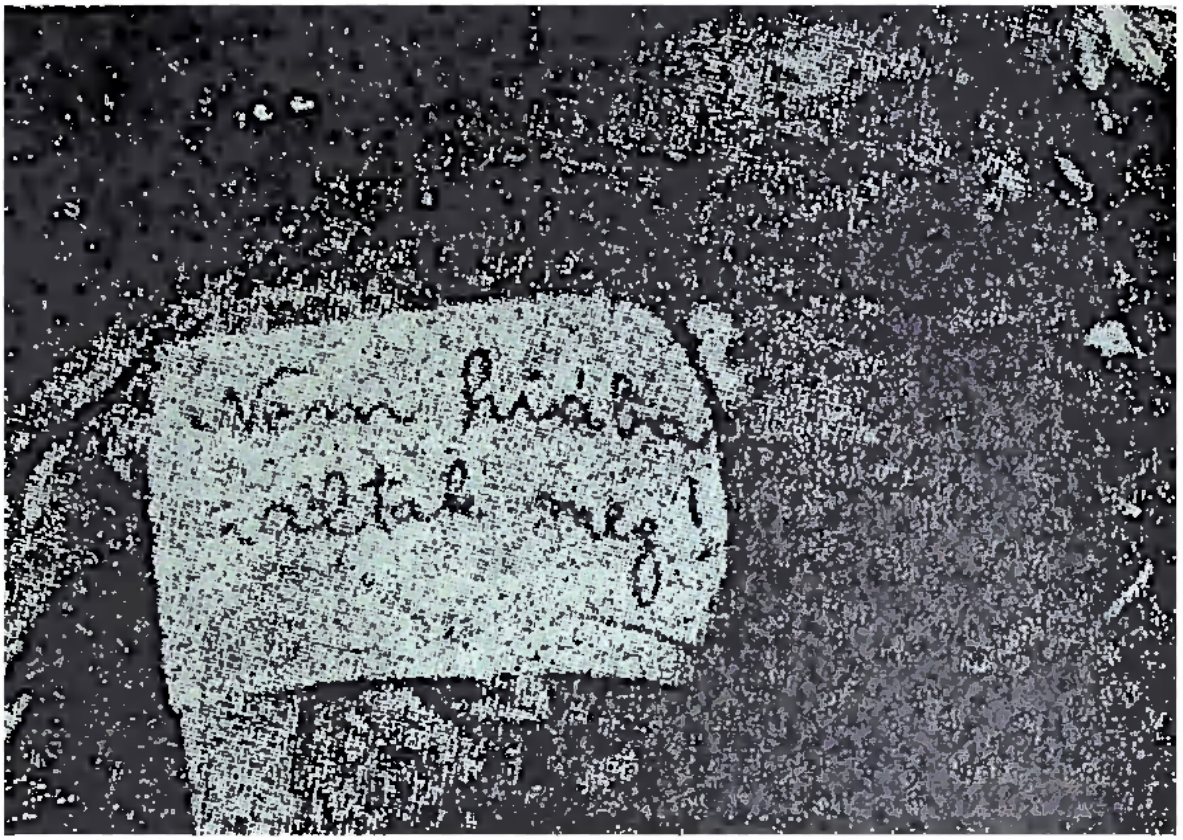
Değerli Okuyucu!....

Macar İhtilâli'nin üzerinden tam yirmi yıl geçmiş bulunuyor. Buna rağmen hâlâ ne mazlumların feryadına bigâne kalmayı öteden beri itiyad edinegelmiş olan hür Dünya efkâr-ı umûmiyesinde ve ne de Moskova canavarının tutumunda en küçük bir değişiklik görülmemiştir. Bu netice, henüz komünizmin kahır ve zulmü altına düşmemiş memleketlerde halkı için ibretle temâşa edilecek bir tablo gibidir.

Bunun üzerinde gerektiği şekilde durup düşünmek, vatanımızı bir Rus Peyki haline getirmek için gemi azıya alan yerli kızıllarla hâlis vatan çocukları arasındaki kıyasıya mücâdelenin mânâ ve mâhiyetinin bütün şumûlüyle anlaşılmasını sağlıyacaktır!...

Bu bakımdan bizim için hâlâ ehemmiyetini muhâfaza eden Macar İhtilâli'nin ibretli seyir ve neticelerine tahsis edilmiş bulunan bu eseri Türk umûmî efkârına yeniden sunmanın bahtiyarlığı içindeyiz.

Kadir MISIROĞLU
23 Şubat 1975
Beylerbeyi/İSTANBUL

BU ADAM BOŞUNA ÖLMEDİ

–Macar Milleti'nin mâşeri vicdanına tercüman olan bir cümle-

Ruslar tarafından öldürülen bir Macar ihtilâlcisinin üzerine Macarca bu cümleyi ihtiva eden bir kâğıt iliştirilmişti.

İKİNCİ BASIMIN TAKDİMİ

Macar hürriyetseverlerinin mücâdelesi, emperyalist Sovyet Rusya'nın maskeli suratında bir kırbaç gibi şaklayalı onaltı yıl oluyor. Aradan geçen bu müddet zarfında, Rusya'nın tâlihini azaltan ve O'nu müstakbel bir hezimet ve izmihlâle namzed kılan çok ehemmiyetli hâdiseler cereyan etmiştir. Bunlar, «Arap-İsrail İhtilâfı» dolayısiyle «Cihan Siyonizmi»'nin, –komünizme değilse de– Rusya'ya karşı olan ve gitgide artan husûmetiyle «Çin»in her gün biraz daha ehemmiyet kazanan «rekabeti»dir.

«Macar İhtilâli»nin onuncu yıldönümünde yayınlanan bu eserin iki tabı arasında bile, bu hususta bir hayli gelişmeye şâhid olunmuştur.

«Hür Macar Yazarlar Birliği»nin «Gümüş bir madalya» ile taltif ettikleri bu eserin, Macarlardan ziyâde Türk Milleti için fâideli olduğuna inanıyoruz. Çünkü Moskof'u, üzerine çeviren projektörler altında nereye kaçacağını şaşıran mücrimlerin durumuna düşüren «Macar İhtilâli» bu ezeli düşmanımızın ve O'nun Türkiyemizde oynamak istediği hâilevî oyunun daha iyi bir şekilde anlaşılmasına yardım etmiştir.

Gerçekten son zamanlarda aziz vatanımızda, bir memleketi peyk haline getirmeden önceki hazırlık çalışmalarının her çeşidini tatbik mevkiine koyan Rusya, Şerefli Türk Ordusu'ndan «12 Mart» sonrası icraatıyle ummadığı bir tokat yemiştir. Şüphesiz «Dev – Genç» Mensuplarının şahsında muvaffakiyetsizliğe uğrayan Rusya, Türkiye üzerindeki emellerinden ne vazgeçmiştir ve ne de vazgeçecektir. Yalnız «her

kuşun eti yenmediğini» acı bir şekilde görmüş oldu. Belki de bu defa fiyat artırması yaparak daha çok ve daha kabiliyetli vicdansızlar aramaya koyulacaktır. Yakın târimizde «Din» ve «Târih» şuuru bir hayli ihmâle uğradığı için muhakkak ki aradıklarını bulmakta güçlük de çekmiyecektir. Fakat ne yaparsa yapsın, bütün gayretleri Büyük Türk Milleti'nin iman ve vatanseverliği önünde dâima hüsrana mahkûm kalacaktır!..

Esasen O'nu kendi başının derdine düşürecek dâhilî ve hâricî buhranların patlak vermesi yakındır. Böyle bir netice yeryüzünde Türk Milleti kadar hiç bir milleti sevindiremez. Çünkü bir «Milletler Hapishânesi» olan «Sovyet Rusya İmparatorluğu»nda altmış milyon din ve kan kardeşimiz vardır. Onların yüreklerimizi dağlayan ve yarım asrı aşan hazin çileleri, komünizmden sonra bir kat daha engerekleşen Moskof yılanının başı ezilmedikçe nihâyete ereceğe benzememektedir. Moskof'la ikiyüz elli yıl süren boğuşmamızın ızdıraplarını bile gölgede bırakan bu esir kardeşlerimizin çileli hayatları son bularak kurtuluşlarını görmenin saadetine mutlaka ereceğimize inanıyorum. El verir ki «Din» ve «Târih» şuuru ile zırhlanıp gayrete gelelim!...

Kadir MISIROĞLU
24 Nisan 1972
Serencebey/İSTANBUL

ÖNSÖZ

Ey hürriyet kahramanları beni de mukaddes saflarınız arasına alınız! Bayrağınıza sadâkat yemini ediyorum..

PETÖFİ SANDOR
(Macar Millî Şâiri)

Bugün Rus esiri memleketlerde silâh ve sehpalar sâyesinde kurulup yaşatılan siyâsî nizamın katı satıh tabakası altında, insanca yaşamağa duyulan tahassür, kin ve ümitsizlikten meydana gelen bir lâv denizi çalkalanmaktadır. Târihin en gaddar ve emperyalist devleti olan «Rus İmparatorluğu» kurulduğu günden beri bu katı sathı parçalayıp hayat ve hürriyete kavuşmak istiyen mâsum millî hareketlerin hemen hepsi, birbirinden daha şiddetli olmak üzere kan ve ateşle bastırılmıştır.

Unutmamak gerektir ki; Rus emperyalizminin acı çilesi içindeki yüz milyonlarca mâsum esir kitlenin asgarî elli milyonu bizim, özbeöz Türk kanı olan kardeşlerimizdir. Hâin ve gâfil Rus hayranlarının sistemli gayret ve propagandalarına rağmen Türk Millî şuurunda «Moskof» kelimesinin mânâsının hâlâ küfür makamında yaşamakta olması, sebepsiz değildir. Bu, bize büyük İmparatorluğumuzun son üç yüz senelik hayatı içinde çok kesif bir yer işgâl eden Türk-Rus münâsebetlerinin hülâsası olarak intikâl etmiş bir mânâdır. 1711 «Prut Muhârebesi»nde büyük kumandan **Baltacı Mehmed Paşa**'nın şahsında Türk'ün merhamet ve şefkatini

devşirebilen bitkin Rusya, o günden sonra Türk'ün can hasmı kesilmiştir. Bu düşmanlık yönünden «Çarlık Rusya»sı ile «Komünist Rusya» arasında en küçük bir fark mevcut değildir. Bilâkis her yeni gelen, hiyânet, hilekârlık ve zulûmde evvelkinden daha baskın çıkmıştır. Fakat, Türk'ün talihi döndükten sonra başına musallat olup her gün yeni bir gâile ortaya çıkarmak sûretiyle milyonlarca şühedâya mal olan Rus'un kin ve ihtirasına, sâdece İmparatorluğumuz hedef olmuş değildir. Onunla birlikte uzak ve yakın bütün Türk – İslâm memleketleri, «Moskof» taarruzuna mâruz kalarak O'nun zâlim pençesi altında –târihte ilk defa– esâretin acı ıstırabını tatmıştır.

Birçok cihan imparatorlukları kurup yaşatmış olan Türkler'in, Moskof esâretine kolay kolay katlanmayarak her fırsattan istifade edip zincirlerini kırmaya çalışmalarından daha tabiî ne olabilirdi. Hele bu esâreti tatmamış olanların asla hayal bile edemeyecekleri zulümlerle, kitle hâlinde imhâ ve sürgünleri hesaba katarsak kurtuluş için ne canhıraş hamleler yapabileceklerini tahmin edebiliriz. Ne yazık ki, korkunç kuvvetler muvâzenesizliği yüzünden «Kırım», «Kafkasya» ve «Türkistan» da asırlarca Türk kanına doymamış bulunan Moskof'un her kurtuluş hareketini bastırışı birbirinden daha kanlı olmuştur. Eğer Türk'ün, ezelî ve ebedî düşmanı Moskof eliyle dökülen mübârek kanı Taklamakan Çölünde toplanıp biriktirilmiş olsaydı Orta Asya'da sâhiden bir iç deniz teşekkül edebilirdi.

Fakat bu Moskof ateş tufânının Türk Dünyası'nı kana boyadığı devirlerde bütün Dünya için Rus tehlikesi hakkıyle kavranmış değildi. Üstelik asırlarca İslâmı temsil etmiş bulunan «Türk Irkı»na karşı Batı Dünyasının alâkasız ve hatta düşmanca davranmak itiyadı devam etmekteydi. Bu yüzden o dehşetli zulümlerin üzerinde gerektiği kadar durulmuş değildir. Fakat bir gün gelipde bu fâcialar Avrupa'nın

göbeğinde ve bütün dünyanın gözleri önünde hem de Hıristiyan olan bir millete karşı tekrarlanınca, bütün cihan umûmi efkârı heyecana gark olmuştur.

Bununla beraber önce «Polonya» ve sonra da «Macaristan»ı kana boyayan bu dehşetli Rus tenkili dolayısıyle de, izah etmeye çalıştığımız çeşitli siyâsî ve psikolojik sebep yüzünden hiç bir ciddi müdâhale yapılamamıştır. Bu eserde «Macar İhtilâli» dolayısıyle hulâsatan anlatılan bu kanlı hâdiselerin, çok daha şiddetli olarak Müslüman Türk memleketlerinde bilmem kaç kere cereyan etmiş olduğunu bu vesile ile bir kere daha hatırlamak bizim Türklük ve Müslümanlık borcumuzdur. Zira son zamanlarda ağızları şampanya köpükleri ile salyalanmış sarhoş salon sosyalistleri, Rusya'yı kuzu postuna sarmakta ve kanlı Rus istibdadının çoğu din kardeşlerimiz olan mâsum kurbanlarının acı hâtıralarını küllemeğe çalışmaktadırlar. Hatta bu kadarla yetinmeyip üçyüz yıldanberi en alçakça düşmanlıklarına hedef olduğumuz Moskof'u âdeta bir «hâmi» ve «kurtarıcı» ve komünizmi de en ileri bir fikir olarak göstermeğe çalışmak gibi mugâlataları, had safhaya vardırmışlardır. Bugün bu âdi propagandaların hâin kalemşörleri Bâbıâlinin bütün köprü başlarını tutmuş bulunmaktadırlar.

Böyle bir mevsimde Macar Milletini mâsumâne bir sûrette, en tabiî hakkı olan hürriyetini istediği için tanklar ve mitralyozlarla doğrayan Rus'un gerçek çehresini aydınlatan bu «Macar Destanı»nın yeniden okunup hatırlanmasını herkesten ziyade Türk Milleti için lüzumlu saymaktayız. Bu yüzden Türk – Rus muhârebelerinin mübârek şehidlerini ruhlarını tâciz eden baykuşların alkol bozukluğu suratlarında «Macar Hürriyet Mücâdelesi»nin gerçeklerini kırbaç gibi şaklatmayı bir vatan borcu telâkki ettik. Zira, henüz onuncu yıldönümünde bulunduğumuz bu dünkü hâdisenin kan içici canavarı, bugün sulh ve hürriyet havârisi kesilmiştir.

Bu kitapta Moskof'un Macarları, –sırf hürriyetlerini istedikleri için– nasıl bir ölüm kasırgası halinde süpürüp geçtiğini okuduktan sonra bizim «yalan söylemez (!..)» salon sosyalistlerinin ne kadar yalan söylemediğini daha iyi anlayacaksınız! Bu «Macar Destanı» Türk Milleti kadar hiç bir millet için ibretli değildir. Çünkü Târih boyunca Rus'tan bizim kadar fenalık gören başka bir millet yoktur. Türk'ün Moskof'a karşı hislerini en güzel şekilde ifade edenlerden biri olan **Süleyman Nâzif**'in şu sözleriyle önsözümüzü nihâyetlendirerek merhumu ve Rus - Türk Muhârebelerinin milyonlarca şehid ve gâzilerinin ruhlarını şâd edelim:

«... Moskof'un sulhu muğfil (iğfal edici), sükûtu akur (azgın, ısırıcı), müdarası hâin, yardımı mühindir (ihanetli).

Ey Türkoğlu... Sana damarlarındaki kanı ihdâ edenler kanlarının son katrelerini Moskof muhârebelerinde döktüler. Sen, bugün, yarın ne olursan ol, fakat unutma ki o şehidlerin ebedî bir yetimisin... Bu din, bu devlet, bu vatan gibi bu gayz, bu kin, bu intikam da onların sana bir mirâs-ı mübârekidir. Dünyada bir Rusya bir Rus kaldıkça bu hakkına ve bu vazifene hürmetkâr ol...

Hakkın, öldürmek, vazifen iktiza ederse hemen ölmektir, Türkoğlu!...» (1)

KADİR MISIROĞLU
23 Ekim 1966
Serencebey – İSTANBUL

1- SÜLEYMAN NAZİF – Batarya ile Ateş – İstanbul 1335 Sh. 4

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

I – MACARLAR VE MACARİSTAN HAKKINDA UMÛMÎ MÂLUMAT

A- MACARİSTAN

Macaristan Orta Avrupa'da, Türkiye'nin yedide biri kadar büyüklükte bir memlekettir. Çekoslovakya, Sovyetler Birliği, Romanya, Yugoslavya, Avusturya ile çevrilidir. Yüz ölçümü 105.000 kilometre kare, nüfusu ise on milyon kadardır. «Tuna Nehri» bu memleketi baştan başa ikiye bölerek Karadeniz'e doğru ilerler. Önce batıdan doğuya doğru akar, bir müddet bu yönde ilerledikten sonra güneye doğru döner.

Macaristan'ın baş şehri olan «Budapeşte» Tuna'nın bir dirsek şeklinde istikâmetini değiştirdiği yerde bu nehrin iki yakasındadır. Bugün bir buçuk milyon nüfusu olan bu şehir tâ «Keltler» devrinde kurulmuş, daha sonra Romalılar'ın eline geçmiştir. Ondokuzuncu yüzyılın yarılarına kadar «Buda» ve «Peşte» adlarıyle, ayrı iki şehir halinde bulunmaktaydı. Budapeşte Dünya'nın en güzel kaplıcalarına mâliktir.

Macaristan büyük bir nehir olan Tuna sâyesinde zümrüt gibi bir tabiat kazanmıştır. Bununla beraber «Karpatlar» Bölgesi oldukça dağlıktır. Fakat, Büyük Macar Ovası, Küçük

Macar Ovası, ve Transilvanya gibi üç ehemmiyetli tarım istihsâl bölgesi vardır. Buraları hakikaten çok verimlidir. Karpat Dağları bütün Macaristan'ı doğuda bir çelenek gibi kuşatmıştır. Ziraat ve hayvancılık çok ileridir. Fakat Macarlar ziraat endüstrisi yanında sınaî teşebbüslere de girişmişler ve memleketlerini diğer Avrupa memleketleri ile hemen hemen aynı seviyeye yaklaştırmışlardır. Komünist Rus hâkimiyetine kadar az çok müstakar ve ileri bir sanâyi mevcuttu.

Macarlar yüzyıllarca Doğu ile Batı arasında maddî ve mânevî sahalarda bir köprü rolü oynamışlardır. Doğu ve Batı medeniyetlerinin karşılaşması hep bu bölgede olmuştur. Çeşitli akın ve istilâların mecburî geçiş yolu üzerinde bulunan ve hemen her milletin iştihasını kabartacak bir çok zenginliklere mâlik olan bu bölgede az çok istikrarlı bir devlet kurabilmeye sâdece Macarlar mazhar olmuştur. Tuna havzasında, Macar Devleti'nin bin yılı aşan bir geçmişi vardır ki, bunun en az beş yüzyılı «Büyük Devlet» olarak geçmiştir. Macarlar bu muvaffakiyetlerini teşkilâtçılıkları kadar ülkelerinin şartlarına uygun gerçekçi bir siyâset takip edebilmiş olmalarına borçludurlar.

Macarlar siyâsî hak ve hürriyetler mevzuunda meselâ bir İngiliz Milleti ile yarışabilecek kadar şerefli bir geçmişe mâliktirler. Yazılı bir anayasa son devirlere kadar mevcut olmamıştır. Fertlerin vicdan ve şuurlarında olgunlaşıp yaşayan ulvî hakkaniyet ve adâlet prensipleri örfler halinde devam edip gelmiştir. Bunlar Macar Milletinin uzak geçmişinden beri sürüp gelmiş ve üzerinde ittifak edilmiş yazılı olmayan Anayasa prensipleridir. Maamafih, İngilizler'in «Magna Charta»ları gibi Macarlar'ın da bir emirnâme mâhiyetinde olmak üzere «Altın Mühür» isimli bir tarihî vesikaları vardır. Bunun ikinci maddesi, şahsî hürriyet hakkını tanzim etmiştir. Bu ehemmiyetli Anayasa vesikasının ısdar tarihi de İngiliz «Magna Charta»sından sadece yedi yıl sonra

olmak üzere 1222'dir.

Macar Milleti, «Mukaddes Macar Tacı»na mevhum bir şahsiyet izâfe etmek ve hâkimiyeti millet adına telâkki eylemek sûretiyle kralsız bir krallık kurmak gibi kendine has bir millî hâkimiyet tatbikatı da göstermiştir. Macaristan bir müddet de böyle kralsız krallıkla idâre edilmiştir.

1930 yılında Macaristan'da demokratik bir idâre kurulmuştu. Bu idârenin tabiî bir icâbı olarak da siyâsî partiler vücut bulmuştu. Bunların nüfuzlusu «Köylü Partisi» idi. Komünistler Macaristan'a hâkim olunca demokratik düzenin icâbı olan siyâsî partileri tamamen kapattılar. İhtilâlden önce Macar Meclisi'nde 298 azâ vardı. Meclis her 4 yılda bir yenileniyordu. Son Meclis 17 Mayıs 1953 te seçilmişti.

1944 yılında bütçesi 49 milyondu 1947 yılından sonra üçer yıllık kalkınma plânları yapılmıştı.

B- MACARLAR

a- Asılları

Macaristan'ın en eski metinlerde adı «Panonya»dır. Macarlar'ın Panonya'yı işgâl edip buraya yerleşmeden önce nerede yaşamakta oldukları ve aslen hangi ırka mensup bulundukları târihçiler arasında uzun araştırmalara mevzu olmuştur. Bu hususta çeşitli görüşler ortaya konulmuş ise de hemen ekseriyetin üzerinde ittifak ettikleri bir husus vardır: O da Macarların «Turânî» bir kavim olmalarıdır. **Abbee, Regino, İbn Dastzta, Leo Grammaticos, Baron Sigismund, Johann Eberhard, Augustus Ludvig** gibi bütün eski ve ünlü târihçiler aralarındaki ufak tefek farklara rağmen aşağı yukarı aynı neticeye varmışlardır. Son devir Macar târihçilerinden **Hulfalvî**

ile Profesör **Wambery**[2] ise Macarların Turanî bir menşe'den geldiklerini ortaya koymuşlardır. Bütün bu târihçiler Macarların asıllarının Türk olduğunda birleşmekte, fakat onları «Türklük»'ün şu veya bu koluna nispet etmekte birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

Macar umûmî efkârı, en çok bu işi tetkike bir ömür vakfetmiş olan Profesör **Wambery**'nin görüşünü benimsemiştir: O da şudur: Macarlar Türk-Tatar[3] aslından olup çok sonra Ural-Altay âilesine mensup ve «Hunlar»'ın torunları olan Fin-Ugur kolu ile karışarak bugünkü Macar Milleti'ni meydana getirmişlerdir. Bu görüşün Macarlar arasında çok revaç bulması en eski Macar masal ve rivâyetlerine uygun bulunmasındandır.

2- Profesör **Wambery** aslen Yahudîdir. Şarkıyat ve bilhassa «Türkoloji» sahasındaki çalışmalarıyla şöhret yapmıştır. 1857 de İstanbul'a gelerek güyâ din değiştirip müslüman (!..) olmuştur. Bizim tanzimat ricâlinin o ölçüde gözünü boyayabilmiştir ki bir ara Sadrâzam **Fuad Paşa**'nın kâtipliğine kadar yükselmiştir. «Reşid Efendi» müstear ismiyle Orta Asya içlerine kadar seyahat ederek Türklerin içtimâî hayatlarını incelemiş ve bu hususda eserler de neşretmiştir.

Gerçi bu faaliyeti sonunda Türkoloji ilmine faydalar sağlamıştır. Fakat bunda sâmimi olmadığı şununla sabittir ki; âhir ömrünü, hayatını «Yahudilik» ve «Filistin Davâsı»na tahsis etmiş olan **Dr. Herzl**'in emrinde geçirmiştir. O'nun Filistin'i satın almak için **Sultan Abdülhamid** ve devrin ricâli nezdinde vâki teşebbüslerinin baş aracı ve nizamlayıcısı **Wambery** olmuştur. **Herzl**'in hâtıratı bunu gösteren sayfalar ve câlib-i dikkat malûmatla doludur. (bkz: **Yaşar Kutluay** – Siyonizm ve Türkiye, İstanbul 1976, sh. 175, 176, 177, 180. 185 – 194, 224 ilh...)

«Bu yetmişlik sâbık yahudi son derece enteresan bir adam. On iki dili rahatlıkla konuşuyor. Şimdiye kadar beş din değiştirmiş ki bunlardan ikisinde bilfiil din adamı olarak da çalışmış. Bu kadar dolaştıktan sonra da gayet tabiî olarak ateistlikte karar kılmış. Bana bir sürü binbir gece hikâyesi, Sultan'la ahbaplığı v.s. anlattıktan sonra gâyet açık hem Türklerin hem de İngilizlerin casusluğunu yapmış olduğunu itiraf etti. «Ben zengin bir adamım. Senden para da istemem. Zira bana bol bol yetecek kadar var. Sırf bu dâvâya inandığım ve gerçekleşmesini istediğim için senin hesabına çalışırım.» dedi.» (**Dr. Herzl**'in hâtıratı'ndan naklen a.g.e. sh. 176)

3- «Tatar» Şimâl Türklüğü için kullanılagelmiş, ırkî olmaktan ziyâde siyâsî bir tâbirdir.

b- **Rivâyetler**

Macarların nesillerden nesillere söylenegelen bir çok millî masalları vardır. Bunlar Profesör Wambery tarafından tetkik edilerek «**Milletlerin Hikâyeleri**» ünvanlı bir eserde toplanmıştır. Bütün Macarların hâfızasında yaşayan bu masallar, bir çok hususlar meyânında onların asıllarını da izah etmektedir:

Hazret-i Nuh'un oğlu **Yasef**'in neslinden olan **Nemrud**, «Babil Kulesi»nin inşasından sonra, «**Avila**» denilen bölgeye göç etmiş. Orada biri «**Honyor**» diğeri «**Macar**» isimlerinde iki erkek evlâdı Dünya'ya gelmiş. Bir gün iki kardeş Kafkasya toprağında avlanırken bir geyiği kovalayarak buradan bir hayli uzaklaşmışlar. Gayet güzel çayırları, bol ve lezzetli suları olan bir yere gelmişler. Burasını çok beğenmişler. Geri dönerek durumu babalarına anlatmışlar. Sürülerini alarak oraya gidip yerleşmeye onu râzı etmişler. Burada bir kaç sene oturduktan sonra etrafı keşfetmek için uzunca bir seyahata çıkmışlar. Bu seyahatleri esnasında bir gün etrafda gayet güzel şarkılar söyleyen kadın sesleri duymuşlar. Hemen o tarafa koşunca bir grup güzel kızın şarkılar söyleyerek eğlenmekte olduklarını görmüşler. Bunlar «**Olan**»ların prensi «**Dola**»nın güzel kızlarıymış. Ava gitmiş olan koca ve kardeşlerini bekleyerek ormanda eğleniyorlarmış. Bu karşılaşmadan sonra onların koca ve kardeşleriyle de tanışıp anlaşan **Prens Honyor** ile **Prens Macar**, **Dola**'nın kızları ile evlenmişlerdir.

İşte zamanla çoğalarak bütün Dünya'ya nam salan «**Hun**» ve «**Macar**»lar bu iki kardeşten türemiş. Bunların yaşadıkları yer «**Ural Dağları**»nın etekleriyle «**Tobal Irmağı**» kıyıları imiş. Fakat bunlar zamanla o kadar çoğalıp genişlemişler ki, artık buralara sığmaz olmuşlar. «Hazar Denizi» havalisini keşfedip bu bölgelerdeki yerlileri daha Batıya iterek buralara yerleşmişler.

Honyor'un çocukları «Volga Nehri»nin kuzeyindeki bölgelere yerleşmişler. Macarlar ise çadırlarını «Don Nehri»nin sol tarafındaki ovaya kurmuşlar. Bunlara sonradan «Don Macarları», yerleştikleri yere de «Donlu Macarya» denmiş.

Bu iki kardeş kabile komşuları ile karışıp kaynaştıkça âdet ve ahlâkları değişerek gitgide birbirlerinden uzaklaşmışlar, Honyor ile Macar'dan itibaren aradan yirmi iki göbek geçince o bölgeden göç ederek Batıya doğru önlerine gelen kavimleri de yerlerinden göç etmeye zorlayarak «Kavimler Muhâcereti» denen tarihî hâdiseye âmil olmuşlar. Macarlar ise bu sırada yerlerinde kalmışlar.

Târihte meşhur Atillâ hükümdar olduğu zaman Hunlar Avrupa'nın Batı kısmına tamamen hâkim bir durumda imişler. Fakat bu imparatorluk, Atilla'nın ölümü ile dağılmış. Atillâ'nın iki oğlu arasındaki taht kavgasından istifade eden düşmanlar, hep birlikte «Hunlar»ın üzerine saldırmışlar. «Hunlar» perişan olmuşlar. Kaçabilenlerden bir kısmı «Transilvanya»nın dağlık kısımlarına yerleşmişler.

Aradan bir kaç yüzyıl geçtikten sonra «Ural Dağları»nın eteklerinde oturan Macar kabilesinden bir kadın rüyâsında evinin bahçesinde bir ırmak çıktığını ve sularının Avrupa'ya doğru akarak Avrupa ve Asya kıt'alarını kapladığını görmüş. Rüya o kadından doğacak bir çocuğun atalarının Avrupa'daki memleketlerini tekrar ele geçireceği şeklinde tâbir edilmiş. Erkek çocuk doğunca adını «Almus» koymuşlar. Bu kelime Macarcada «Rûyâ» demektir.

Almus, henüz oniki yaşında iken Macarlar tarafından ittifakla bir nevi hükümdar olmak üzere reis seçilmiş. Aşiretlerini toplayarak «Don» ve «Volga» Nehirlerini geçmiş. Rusları mağlup ettikten sonra Panonya'ya gelmiş. Çetin savaşlardan sonra burasını zaptetmiş. Seneler çabuk geçmiş, Almus'un Arpad adında bir oğlu olmuş. Daha sonra

babasının yerine geçen **Arpad** kendi adı ile anılan hanedânının kurucusu olmuş. Hükümdarlığı zamanında memleketinin dağlık bölgelerinde yaşıyan aşiretleri hâkimiyetine ram etmek için onlarla savaşa girmiş ise de pek çetin bir mukavemetle karşılaşınca işi araştırmış, bunların en eski Hunların bakıyesi olan «Sizakeli»ler olduğunu anlayınca onlarla kolayca anlaşıp kaynaşmış.

c- Gerçek

Macarların aslına dâir «gerçek» biraz eksik veya fazlası ile bu Macar millî masallarında ifâde edilenin aynısıdır. Kısaca:

Macarlar aslen «Tûranî» bir kavimdirler. Macar ovası adiyle anılan bölgeye göç etmeden önce Ural Dağlarının eteklerinde yaşıyorlardı. Buradaki Tobal Irmağı kıyılarında «Magyeri» yani Macar adını taşıyan avcı bir kabile ile «Onogur» adını taşıyan diğer bir kabilenin karışıp birleşmesinden meydana gelerek müşterek bir dil ve kültür kazanmışlardır.(4)

Bunlar, dokuzuncu asrın sonlarına doğru Orta Avrupaya göç ederek «Karpat Dağları» ile «Tuna» arasına yerleştiler. Önceleri doğuya ve batıya akınlar yapıyorlar ve dağınık kabileler halinde yaşıyorlardı. Alman İmparatoru **Birinci Otto** tarafından bu akınlar kat'î olarak önlendikten sonra göçebeliği bıraktılar ve birleştiler. **Prens Geza** zamanında da Hıristiyanlığı kabûl ettiler. Macarlar bu yeni vatanlarında derunî hayatı zengin ve renkli olan Şarkın zevkiyle Batı düşüncesini uzlaştırarak kudretli bir san'at ve kültür hayatı meydana getirdiler.

4- Macarların Tûranî oldukları ve onların «**Onogur**» kabilesinden geldikleri, bütün batı dillerinde kendilerine verilen adlarla da sâbittir. Bunlar; «Hungarus» «Hongrois» «Ungar» «Hungarian» gibi kelimelerdir. Bunların hepsinin de «Onogur»dan muharref olduğu âşikârdır.

Macar folklor malzemesi bugün bile onların Tûranî bir kavim olduklarını ispat eden husûsiyetler taşımaktadır. Esasen Macarların, Osmanlı Türk târihi ile münâsebetleri, bu Tûranî tesirleri daha da kuvvetlendirmiştir. Öyle ki, hâlâ Macar Ovasındaki bir çok yer isimleri Türkçedir.

Ayrıca Macar dilinde bir çok Türkçe kelime mevcuttur: Arpa, balta, tyuk (tavuk), sarga (sarı), oroszlan (aslan), borju (buzağı), boza (boza), koboz (kopuz), alma (elma), gyuru (yüzük), bura (buğday), birska (bıçak), bika (boğa), ökör (öküz), sator (çadır), teknö (tekne), szakall (sakal), tino (dana), tengez (deniz,) teve (deve), kalauz (kılavuz) ilh.. Bunlar saymakla bitmez...

Asıl ehemmiyetli olanı; Macar Millî Müzesinde mevcut «Mukaddes Macar Tacı» üzerinde «Turkia'nın Mukaddes Kralına..» ibâresinin yazılı olmasıdır.[5] Bu, onların Tûranî bir kavim olduklarını doğrulayan en kuvvetli bir delildir.

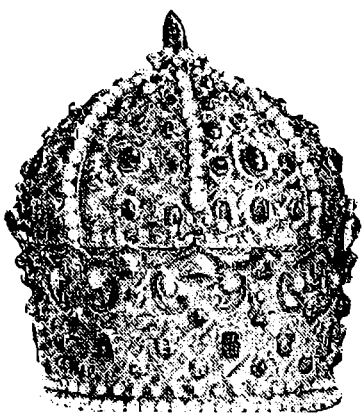
Macarlar civarlarındaki milletlerle çok sıkı bir sûrette siyasî ve harsî (kültürel) münâsebetlere girişmiş olmalarına rağmen pek az karışarak aşağı yukarı saf bir ırk halinde kalabilmişlerdir. Meselâ en çok Alman'larla münâsebetleri olduğu halde Macar ırkına karışmış olan Alman kanı yüzde dördü geçmez. Buna mukabil Türk tesiri çok fazladır. Hemen her yerde «Osmanlı» ve hatta «Kuman Türkleri»nin çeşitli tesir ve hâtıraları ile karşılaşılmaktadır. Hâsılı Macarlar'ın Türk harsı ile yoğrulmuş Tûranî bir kavim oldukları inkâr kabûl etmez bir gerçektir.

5- Bkz: **Ahmed Hikmet Müftüoğlu** – Macaristan Tac-i Hükümdârisi, T.O.E.M. S. 42 sh. 347-353 1 Şubat 1332 (1917).

1961 yılında Macar kralı IV. Karol'a taç giydirme merâsimine Türk Büyükelçisi sıfatıyla iştirak etmiş bulunan yazar, bu kardeş milletin örf, âdet ve an'aneleriyle bizimkiler arasındaki benzerlikler hakkında şahsî müşâhedelerine istinâden hayli geniş mâlûmat vermektedir.

I- OSMANLI - MACAR MÜNÂSEBETLERİ

Burada Türk-Macar münâsebetlerinin askerî ve siyâsî yönü üzerinde tafsilâta girişecek değiliz. Yüzyıllarca devam etmiş bulunan bu münâsebetlerin mevzuumuzun hududunu pek çok aştığı muhakkaktır. Bu yüzden biz bu münâsebetlerin daha ziyâde medenî tezahürleri üzerinde duracağız. Bu sûretle Macaristan'daki Türk hâkimiyetinin husûsiyetleri belirip fâtih cedlerimizin büyük insânî cepheleri ortaya çıkmış olacaktır. Bu nokta, bugün düşmanla ağız birliği ederek Osmanlı-Türk fütûhatını şuursuz bir istilâ hareketi olarak göstermeye çalışan kimi aptal ve kimi de satılmış Rus hayranlarına mükemmel bir cevap teşkil eder. Hemen bu bahsi tâkibeden de Rus–Macar münâsebetleri ve bu münâsebetler içinde «Ekim 1956 İhtilâli» yer alınca tam bir kıyas imkânı elde edilmiş olacaktır.

Lala Mehmed Paşa tarafından Boçkay İstvan'a giydirilen Macar Kraliyet tacı.

Milâdi IX. Yüzyılda bugünkü Macaristan'a yerleşen Macarları göçebe kabile hayatından çıkararak birleştirip ilk defa bir devlet haline getiren **Stefan** (997 - 1038) dir. Stefan'la başlayan «Arpad Hânedanı» 1301 târihine kadar devam etmiştir. Bu târihe kadar önce Hırvatları sonra da Dalmaçyalıları idareleri altına alarak genişlemişlerdir. Arpad Hânedanının son kralı **Andreas**'tan sonra bu hânedanın yerini «Anju Hânedanı» almıştır. Bu hânedan da Macarlar'ı 1387'ye kadar idâre etmiştir. Bu târihte Macaristan'ın idâresi Alman Sigismund'a geçti. İşte Osmanlı–Macar münâsebetleri onun zamanında başladı.

Bu sırada Osmanlı Türkleri Balkanları fethederek Macarlar'la komşu hâle gelmişlerdi.

Macar kralı Hristiyanlık taassubunu tahrik etmek sûretiyle birçok Avrupa Devletinin yardımlarını sağlayarak harekete geçti ise de «Niğbolu»'da **Yıldırım Bâyezid Han**'a mağlup oldu. Macarlar'ın bizimle er meydanında ilk karşılaşmaları bu idi. Bu muhârebeden sonra Osmanlı fütûhatının Balkanlardaki sür'atli ilerleyişi karşısında kendilerine yaklaşmakta olan tehlikeyi daha iyi kavrayan Macarlar, Türk akınlarını, kendi topraklarından uzakta karşılayıp durdurmayı düşünmüşlerdir. Niğbolu Muhârebesi bu düşüncenin eseri olmuştur. Bundan sonra da ya bizzat hasım veyahut da hasma yardımcı olarak Osmanlı Fütûhatını karşılayıp durdurmaya çalışmaktan bir an geri kalmadılar.

Diğer taraftan Türkler için de İmparatorluklarının o günkü hudutlarına göre batıdaki tabiî hudut Tuna olmak lâzım geliyordu. Bu stratejiyi anlayamayanlar Rumeli'deki Osmanlı-Türk fütûhatının esbâb-ı mûcibesini, târihî oluşun zarûretleri içinde kavrayamadıkları için şuurlu bir ideolojik devlet kurmuş olan fâtih cedlerimizin temiz ruhlarını incitecek fikirler ileri sürmektedirler. Bir kere Osmanlı Türkü'nün, İslâm gibi ebedî bir nizamın temsilcisi olarak hareket ettiğini unutmamak

lâzımdır. Bu temsilciliğin icapları içinde birleştirilmiş olan İslâm Dünyası'nın müdâfaası Batıda Tuna'yı bir tabiî hudut hattı hâline getirmeyi icap ettirmiştir. Bu lüzumu Macarlar o kadar iyi kavramışlar ki, Osmanlılarla karşılaşmalarını iki âlemin karşılaşması şekline sokmakta hiç tereddüt etmemişlerdir. «Haçlı Orduları» toplamak ve Türklere karşı Hıristiyan taassubunu tahrik etmek sûretiyle her fırsattan istifade edip Osmanlı ilerleyişini durdurmağa çalıştılar.

İslâm, kendi kucağına bütün insanları dâvet eder. Bu dâvet resmî ve alenîdir. Fakat bütün insanları İslâma sokacağım diye «cebir» kullanmak yolu dinen açık değildir. Kur'an-ı Kerim zorlamayı men etmiştir. Bu dâvet, ancak «ikna» yolu ile yapılabilir. Harb, «taarruzî» değil «tedâfüî»dir. İslâm'a göre, milletlerarası münâsebetlerde aslî hâl sulh hâlidir. Sulhü haksız olarak bozanlarla harb edilir. İslâm'da «eman müessesesi» vardır. Muhârib olmayanlara dokunulmaz ve esirlere kötü muâmele edilmez. Kısacası İslâm Milletlerarası münâsebetleri ve harb kaidelerini en ince teferruatına kadar ve âdilâne bir şekilde tanzim etmiştir.

Osmanlılar bu ulvî prensiblere büyük bir iman sadakatiyle dikkat etmişlerdir. Hatta düşmanlarının, aksine hareket ettikleri ve taahhütlerini çiğnedikleri zaman bile. Bu yüzden Rumeli'de Osmanlı-Türk fütûhatı ahâliye kendi hükümdarlarından bile görmedikleri derecede hürriyet bahşeden bir hareket olarak sür'atle yayıldı. Macarlar da bir târihî zarûret olarak yüzelli yıl Türk hâkimiyeti altında yaşadılar. Bizim idâremiz altında yaşarken nâil oldukları hürriyeti bugüne kadar da bir daha görememişlerdir.(6) Her ne kadar Türk hâkimiyeti al-

•6- Osmanlı idâresinin, adâlet, müsâmaha gerçeklerini Macarlar'ın Târihinden bahiseden hemen her eserde bulmak mümkündür. Bunlardan son günlerde «Bin Temel Eser» serisinde bir kere daha neşredilmiş olan (ilk tabı Ankara 1958) Macar tarihçisi Sandor Takâts'ın «Macaristan Türk Âleminden Çizgiler» isimli oldukça âfâki bir sûrette kaleme alınmış bulunduğundan tavsiyeye şâyandır. Bu eser, Macar târihlerinin Türkleri kötü

tındaki Macaristan târihini karanlık bir devir olarak gösterenler varsa da bunlar Hristiyan taassubundan kur-

göstermek hususundaki gayr-i ilmî an'aneden ayrılamamış bulunmalarından şikâyetle başlamaktadır. Eserin rûhunu aksettiren bu satırları dikkatlerinize arzedelim:

«– Türk hâkimiyeti devriyle, memleketimize yerleşmiş olan Türkler'in içtimâî ve siyâsî hayatıyle uğraşan târihçilerimiz hâlâ eski vakanüvislerin aşınmış izlerinde yürümekte, hâlâ geçmiş yüzyılların an'anevî inanış ve telâkkisini ortaya sürmektedirler. Böylece, şehirlerin defterlere dayanan vergi tahrirleri hâriç, tarihî gerçeğe yer yer zıt düşmeyen mes'ele yok gibidir. Buna şaşılmaz da... Çünkü tarihçilerimizin şimdiye kadar başvurdukları kaynakların çoğu tesir altında yazılmış, tek taraflı eserlerdir. Gerçekten Macaristan'da hüküm sürmüş Türkler'den kalma yığınlarla mektup ve siyâsî müzâkerelerle ilgili vesika Macar tarihçileri tarafından henüz iyice araştırılmış değildir. Bu itibarla Türk hâkimiyeti devrinin bugün de önümüzde çözülmemiş bir muamma halinde duruşunda şaşılacak bir şey yoktur. Bu bir Oedipus muammasıdır ki, insan çözünce şaşakalır, fakat çözemiyecek olursa, yanılır.

Geçmişte ve zamanımızda, derinliğine işleyen gözle Türk Milletini tetkik etmiş olan en seçkin yabancı yazarlar, ırkî ve şahsî vasıfları bakımından onu Balkan milletlerinin en üstünü saymışlar ve bugün de öyle saymaktadırlar. XVII. yüzyıl Macar kaynakları da, Macaristan uçlarına ve şehirlerine gelmiş olan Türk askerlerinin her zaman Türk Milletinin seçkinlerinden olduklarını söylemekte itifak ederler. Şu halde, yurdumuzda üstün bir milletin en seçkin fertleri oturmuş olduğuna göre, bunların bir buçuk yüzyıl boyunca yakıp yıkmaktan, öldürmekten başka bir iş yapmamış oldukları farzedilebilir mi? Fakat Macar târihleri Türkler hakkında bugün dahi bunu öğretmektedirler.

Fertler ve milletler ahvâl ve şartların tesiri altında karakterlerini ve zihniyetlerini değiştirebilirler, fakat Türk Milleti'nin asıl alın yazısı belki de yüzyıllar içinde değişmeyişidir. Uçlarımıza yerleştikleri, kalelerimizi devamlı olarak işgâl ettikleri devirlerde Türkler'in yiğitlik, şövalye rûhu ve muayyen bir ümanizma gösterdikleri doğru ise –nitekim doğrudur da– o zaman, delillerimiz olmasa bile, bu iyi vasıflarını, Macarlar meskûn yerlere serbestçe hâkim oldukları zamanlarda da bırakmadıklarını farzetmemiz gerekir. Yayınlanmamış yazılı yadigârlarımız gerçekten bunu göstermektedir. Fakat yazarlarımız şimdiye kadar yalnız kötülükleri, yalnız çirkinlikleri elden geçirmiş, bunları yaymışlardır: iyi taraflar ise tamamiyle ihmâl edilmiştir. Artık Türk hâkimiyeti konusunu daha iyi bir anlayışla ele almamızın ve yalnız kötüyü değil, iyiyi de hesaba katmamızın zamanı gelmiştir. Çünkü bunu yapmayacak olur ve eski telâkkiyi devam ettirmek yanlışlığına saparsak, o zaman XVII. yüzyılların bazı siyâsî, iktisâdî ve içtimâî hâdiselerini hiç bir vakit aydınlatamayız.

tulamamış ve meseleyi objektif olarak ele alamayan kimselerdir.

Meselâ XVI. yüzyıl Macaristan iktisâdiyâtına bir göz atalım. Biliyoruz ki, o devirde Krallık ülkesi denilen sâha eskisinin üçte birine düşmüştü. Sonra bu üçte bir sâha da Türkler tarafından çevrilmiş olduğuna göre, bu derece küçülmüş bir Macar Krallığı gelirinin hızla azaldığını sanmamız lâzım gelir. Oysa ki, bunun tam aksi olmuştu. I. Ferdinand devrinde Türkler'le aktedilen ilk barış zamanından itibaren memleketin gümrük ve otuzda bir geliri hızla artmıştır. Peki, ticâretin böyle gelişmesini mümkün kılan ne idi? Tâcirlerle bezirgânların ve satıcıların işgâl bölgesinde emniyette oluşları! Bütün Macar tâcir ve bezirgânları Türkler arasında krallık uçlarındakinden daha emniyetle dolaştıklarını itiraf etmektedirler. Demek ki, Türklerin akıllı iktisat politikaları sığır ticâretini ve doğu malları alış-verişini geliştirmişti. Bu ise XVI. yüzyıl millî hayatımızın, terakkimizin ve bekamızın «nervus» unu büyük ölçüde Macaristan'daki Türkler'in, daha doğrusu Budin paşalarının güttükleri basiretli iktisat siyâsetine borçlu olduğumuzu gösterir.

Bizim kitaplar, tâbiiyet devri Macarlar'ını Türkler mahvetti! diye yaygara koparırlar. Bu iddiayı gerçek sayacak olursak, o zaman Macaristan'da yaşamış Türkler'in çok akılsız kimseler olduklarını kabûl etmemiz icabeder; çünkü mahvettikleri söylenen şeye, onların ihtiyaçları vardı. Fakat bizim Türkler böyle delilik yapmamışlardır. Zira Türkler'in en baş dayanakları ve kuvvetleri tâbiiyet bölgesindeki halktı. O halk olmasa burada savaşmazlar, büyük sayıdaki daimî kıtalarını besleyemezlerdi. Türkler'in ahvâlini çok iyi bilen o devir âmirlerinden Prespostvary Balint uzun savaşın başlarında arşidük Matyas'a, Türkler'in başlıca kuvvetlerinin Debreçin, Halaş, Tur, Mako, Şimand, Keçkemet, Tolna, Baskeve ve emsali şehirler olduğunu yazıyor, «zira bunlar Hıristiyanlıktan tamamiyle soğumuşlardır» diyordu. Durum böyle olmakla beraber, Prespostvary arşidük Matyas'ı, harb şûrasının teklifine uyarak bütün tâbi bölgeyi yakıp yıkma yolundaki savaş plânından vazgeçirmeye gayret ediyordu.

Türkler kendi idârelerî altındaki halkı ellerinden geldiği kadar korumakta idiler. Budin valileri başka yerlere iskân edilmiş olan serflerini de geri istiyorlardı. XV. yüzyıl sonunda açılan büyük savaşa kadar tâbi saha halkının tamamiyle mahvolduğundan kimse söz etmemiştir. Türk tarihçileri ve seyyahları bol bol vergi ödeyen gelişmiş ve zengin şehirlerden bahsederler. Macar Krallık hazinesinin de en büyük vergi mükellefleri olan en kudretli tâcirlerimiz tâbi bölgede bulunmakta idiler. Viyana'dan İstanbul'a gönderilen imparatorluk sözcü ve elcileri (meselâ 1584 te Lichtenstein) Ostorgom'dan Belgrad'a kadar çarşılarında her şey bulunabilen ve ahâlisi kendi Protestan kiliselerinde istediği gibi Tanrısına ibâdet eden kalabalık bir Macar şehri, halkının Protestan olduğunu, vâizleri de bulunduğunu, şehirde herşey alınıp satıldığını yazar..» bkz. a.g.e. sh. 4-7) Dedikten sonra bu idârenin çeşitli medenî tezâhürlerini sayfalar dolusu anlatmaktadır.

Gerçekten Türk-Macar münâsebetleri bir mağlupla muzaffer bir milletin münâsebetleri gibi cereyan etmemiştir: «Mohaç Muhârebesi»nde elde edilen büyük Türk zaferi ile Macaristan, Türk hâkimiyeti altına girmişse de bu hâkimiyet tam olarak kurulmamıştır. Macaristan'a dış siyâsetinde az çok müstakil yarı millî bir hüviyet verilmiştir. Bu şekilde onbeş senelik bir tecrübe devri geçti. Bu müddet zarfında Macaristan'da millî bir krallık fikri bir hayli gelişti. Türkler Macaristan'ın Avusturya boyunduruğundan koparak millî ve müstakil hale gelmesini temine çalıştılar. Fakat saltanat tacı henüz küçük bir çocuk olan **Zigmund Zanos**'a kalınca Macaristan'ın Avusturya'ya yem olmasını önlemek için Osmanlılar harekete geçtiler. Bundan daha tabiî ne olabilirdi. Netice olarak Avusturya'dan zarar görecek olan kendisi idi. Osmanlılar Avusturya tehlikesi karşısında daha ciddi olarak bu memelekete yerleşmek lüzumunu hissettiler. «Budin» merkez yapıldı. XVII. yüzyıl sonlarına kadar Macarlar'ın Avusturya'ya karşı korunması esas prensip olarak takip edildi. Macarlar'ın millî kıyamları ve Avusturyalılar'a karşı istiklâl hareketleri tarih boyunca dâima desteklendi. Bir çokları bu jestin sırf bir siyâset olduğunu iddia ederler. Fakat ne olursa olsun bu sûretle Macarlar'a devamlı olarak yardım edilmiş olduğu bir gerçektir. Bu siyâset Türk-Macar münâsebetlerinin bütün geleceğine müessir olmuştur.

1593 tarihinde «Osmanlı-Avusturya Harbi» çıkmıştı. Bundan bir müddet sonra Macarlar İmparator **Rudolf**'un teşvikiyle Türkler'e karşı savaşmış iken aradan on yıl geçince Türkler'in safına geçerek Avusturyalılar'a karşı dövüştüler. Kısa bir zamanda Avusturya'nın kendileri hakkında beslediği emelleri kavrayarak hakiki dostlarının ancak Türkler olabileceğini takdir etmişlerdi. Macaristan bu anlayışın mükâfatını ziyadesi ile gördü. Türk-Macar yakınlaşmasını temin eden **Bocskay İstvan**'a «Macar Krallık Tacı» giy-

dirildi. Macaristan bir çok mükellefiyetlerden muaf «muhtar» bir idâreye kavuştu. «Erdel», tarihinin altın devrini ancak bundan sonra ve Osmanlılar sayesinde gerçekleştirebilmiştir. Bunu sadece biz söylemiyoruz, kendileri bile itiraf ediyorlar:

«Erdel Beyliği Türk hâkimiyetini tanımakla çok iyi hareket etmiş oluyordu. Kral **Zanos** gibi halefleri de Macarlar'ın fazla kan dökmemelerine çok dikkat ettiler. Yüksek bir medeniyete sahip olan Türkler, Macarlar'a çok müfid tesirler icra ettiler. Bilhassa Erdel Beyliği bu durumdan çok istifade etmiştir.

Macar tarihinin en büyük hâdiselerinden biri hiç şüphesiz Türk hâkimiyetidir. Lâkin son zamanlarda yapılan araştırmalar neticesinde bir çok yeni hakikatler ortaya çıkmıştır. Bu arada Türkler'le Macarlar arasında dostâne münâsebetler mevcut olduğu tesbit edilmiştir. Türk hayatının maddî ve mânevî cihetlerini araştıran tarihçiler, Türkler'in Macar sanâyiine, ticâretine, hayat şekillerine, harb ve barış âdetlerine müfid tesirler yaptıklarını, Macar hayatını zenginleştirdiklerini ortaya koymuşlardır. Bu yeni hakikatler eski Macar görüş ve telâkkilerini değiştirdiler. Hemen ilâve etmeliyiz ki; bu yolda araştırılmağa değer bir sürü mesele daha vardır. Ümid ediyoruz ki, gerek Türk ve gerekse Macar âlimleri çağdaş kaynakları ciddî bir tenkidçi gözü ile tetkik etmek sûretiyle tarih ilmini yeni hakikatlerle zenginleştireceklerdir.

RAKOCZİ VE KOSSUTH TÜRKİYE'DE

Türk hâkimiyetinden sonra iki millet arasında husûsî münâsebetler teşekkül etti. Macar hürriyet mücâdelesinin, mağlûp edilen en büyük kahramanları **Frenç Rakoczi** ve **Lajos Kossuth**'un Türkiye'de gördükleri iyi kabûlü Macar Milleti hiç bir zaman unutmıyacaktır.

Yüz elli yıl muzaffer ve mağlûp durumda kalan iki millet arasında açık sevgi duyguları teşekkül etmiştir. **Frenc Ra-**

kozci'nin Türkiye'ye iltica edişi bunu çok güzel isbat eden bir cihettir. 1711 de Bâbıâli, **Rakoczi**'yi Türkiye'ye dâvet ettiği zaman «Macar Hürriyet Mücâdelesi» netice vermeden bitmiş bulunuyordu. Aynı devirde Osmanlı İmparatorluğu da mağlûbiyet geçirmişti. Demek ki, Macarlar ve Türkler birbirlerinden yardım bekliyemezlerdi. Lâkin buna rağmen, Türk Hükûmeti, **Rakoczi**'yi ölünceye kadar sevgili bir misafir addetti. Ölümünden sonra ise Türkiye'ye iltica eden arkadaşlarına misafir gözü ile bakmağa devam etti.

Türkiye'ye iltica eden **Kosssuth**'a Türk Hükûmeti çok fedakârâne muâmele etmişti. «1848 – 49 Hürriyet Mücâdelesi» sonunda Avusturya ve Rusya, Macaristan'ı mağlûp ettiği zaman, Türkiye, Viyana ve Moskova'nın harb tehditlerine hiç kulak asmıyarak **Kossuth** ve mücâdele arkadaşlarını memnunlukla kabûl etti. Hattâ birçok Macar subayını Türk ordusuna aldılar.

EN YENİ MÜNÂSEBETLER

İki milletin son bir asırlık münâsebeti sempati ve karşılıklı bir ilgi içinde geçmiştir. Türk hâkimiyeti devri gittikçe uzaklaşıyor. Macar romancıları konularını sık sık bu devirden aldıkları halde hakikatten ayrılmazlar. Bu eserlerde hiç bir garez sezilmez. Bu tarihî romanların en bâriz bir husûsiyeti ciddî realizmleridir. Son zamanlarda Macaristan'da teşekkül eden bir görüşe göre Türk hâkimiyeti –yukarıda da tebârüz ettirdiğimiz veçhile– Macarlar'a çok faydalı olmuştur. **Petöfi**'den sonra en büyük Macar şâiri olan **Endre Adyz** daha ileri bile gitmiştir. Bu yüksek sanatkâr şiirlerinden birinde: Bize Mohaç lâzımdır, diyor.»[7]

7- İvan Boldizsar – Bugünkü Macaristan – Budapeşte 1943 sh. 29

LAJOS KOSSUTH
1848-49 HÜRRİYET MÜCÂDELESİ KAHRAMANI

Türklerin Macaristan'a hâkim oldukları devirlerde, Avrupa'da din ve mezhep hususunda müthiş bir müsâmahasızlık hüküm sürmekte idi. Bütün din ve mezheplere karşı son derece müsâmahakâr davranan Türkler'in hâkimiyetindeki topraklar, bilhassa başı daralan «protestanlar» için âdeta bir barınaktı.

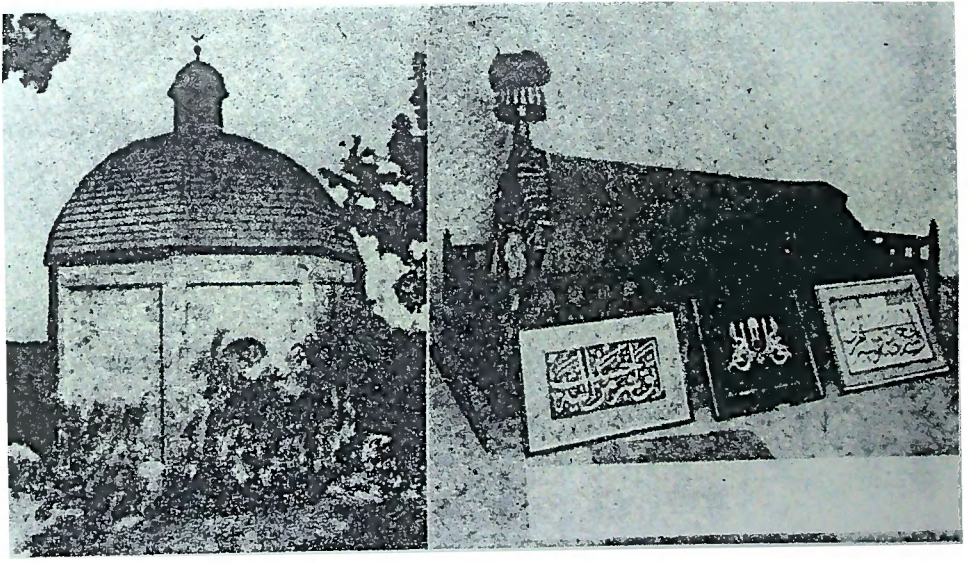
Macaristan'da Türk idâresi Ruslar'ınki gibi tahripkâr olmamış bilâkis yapıcı ve geliştirici olmuştur. Bunu da yine kendi şehâdetlerine istinad ettirmek yerinde olur:

«.. Sıcak su kaynakları çevresinde ilk kaplıcalar daha Romalılar tarafından kurulmuştur. Lâkin, Buda'da bu sahada

hakikî ve büyük bir gelişim, XVI. ve XVII. Asırlarda Türk idâresi devrinde vuku bulmuştur. Türkler, Macaristan'a yüksek bir «hamam» kültürü getirmişler, bu zengin yerde, seve seve muazzam hamamlar inşa etmişlerdir. XVI. Asrın kırkıncı yıllarında Buda'da bulunmuş olan Alman hekimlerinden **Georg Werner** hâtıralarını ayrı bir eserde toplamıştır. Buda hamamlarının çoğunu **Yahyazâde Mehmed Paşa** – **Werner**'in Macaristan'da seyâhat ettiği sırada –inşa ettirmiştir. Mevcut hamamların çoğu **Mehmed Paşa** tarafından tamir ve tanzim edildi. Kral Sarayı yakınlarında ve şehir kalesi altında birer hamam vardı. Bundan başka, şehrin şimal kısmında üç hamam daha mevcuttu. Alman seyyahının bildirdiğine göre şehrin birçok sokaklarında yerden sıcak su kaynıyor-muş. Şehir halkı bu kaynaklara birer «purgatorium» gözü ile bakar, içlerinden çıkmazmış. Bu kaynaklar belki de bugünkü Csaszar ve Lukacs hamamları çevresinde bulunuyordu. **Yahyazâde Mehmed Paşa** hamamların yanında iki tekke de yaptırmıştır. Meşhur «Gül Baba Türbesi» de **Mehmed Paşa** tarafından kurulmuştur. Bu türbe bugüne kadar muhâfaza edildi. Macar başşehrine gelen seyyahlar tarafından sık sık ziyâret edilmektedir.

İlk Buda paşalarından **Süleyman Paşa** Kalosca Başpiskoposu'nun Buda Kalesi'ndeki sarayında umûmî bir hamam yaptırmıştır. Ayrı bir kanalizasyon vasıtasiyle hamama Tuna'dan su getirilmiştir.

En meşhur ve vaktile en tanınmış Buda Paşası **Sokullu Mustafa Paşa**'dır. **Sokullu Mustafa Paşa** on beşinci Buda paşasıdır. Meşhur târihçi **Hammer,** kendisine «Buda'nın Mümtaz Kurucusu» demektedir ki, tamamiyle haklıdır. Bugünkü Rudas, Csaszâr ve Kiraly hamamlarının yerinde muazzam hamamlar yaptıran **Sokullu Mustafa**'dır. Bu hamamlardan Rudas Hamamı bugüne kadar muhâfaza

Macaristan'daki mânevi fâtihlerden meşhur Gül Baba'nın Türbesi.

edilmiştir. Kubbesinde bugün hâlâ bir yarım ay parlamakta, duvarında hususî kitâbe **Mustafa Paşa**'nın hâtıra ve adını anmaktadır. **Mustafa Paşa**'nın muâsırlarından biri tarafından yazılan değerli bir Türkçe eser (Cevâhir-ül-Menâkib), Rudas hamamını «yeryüzünde eşine rastlanmaz bir yapı» şeklinde övmektedir. Yine aynı müellif, bugünkü Csaszar hamamının yerinde kurulan yapıdan sitayişle bahsederken «gümüş kubbesi cennet semâsı gibi nûr saçmaktadır.» diyor.

Maruf Türk Seyyahı **Evliya Çelebi** 1660-1664 arasında birçok defa Macaristan'da da seyahat etmiştir. Kendisi Buda'da en çok bugünkü Gellert Hamamı yerinde bulunan «Açık Ilıca»'yı beğenmiştir. **Evliya Çelebi**'nin anlattıklarına bakılacak olursa, bu devirde Buda sıcak su kaynaklarının müfid tesiri yabancı memleketlerde bile tanınmıştı. Buda'ya yalnız Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğundan değil, «Frengistan'dan», yani Avrupa'nın batı ülkelerinden de birçok hastalar -dertlerine derman aramak üzere – geliyormuş.»[8]

Gerçekten bu Macar yazarının de temas ettiği gibi ünlü Türk Seyyahı **Evliya Çelebi** Macaristan'dan uzun uzun bahsetmiş ve oradaki Türk idâresinin husûsiyetleri hakkında çok câlib-i dikkat bilgiler nakletmiştir.[9]

Türkiye'de ilk matbaayı kuran da bir Macar'dır: **İbrahim Müteferrika.**[10]

Macarlar ve Türkler arasında kıyafet bakımından da çok büyük bir yakınlık vardı. Türk kıyafetinde giyinmek Macarlar arasında yaygın bir moda idi.

8- **İvan Boldizsar** – a.g.e. sh. 9

9- Bkz: Evliya Çelebi Seyahatnâmesi c. VI. Dersaadet, 1315

10- İbrahim Müteferrika hakkında fazla bilgi için bkz: Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası 3. cüz, İstanbul 1328 – Dr. KARAÇUN – «İbrahim Müteferrika» «İbrahim Mülteferrika Zeyl» isimli makaleler. Sh. 178 ve müt.

Türkler de yavaş yavaş Macar kalpağı giymeğe alışıyorlardı ki, **Evliya Çelebi** de bundan bahsetmektedir.

Şekil yakınlaşması bundan ibaret değildi. Macarlar, ev eşyasını da Osmanlı Türkler'inden almışlardı. Çeşitli yorgan şekileri, gümüş telli, sırma işlemeli kıymetli kumaşlar, ipekliler hep Türkiye'den gidiyordu. Hattâ kilisede âyinlerde giyilen elbiseler de Türk kumaşlarından yapılıyordu. Keza çizme ve mahmuzu da Türklerden almışlardı.

Türk-Macar yakınlığını vücûda getiren en ehemmiyetli âmillerden biri de, Macaristan'daki Türkler'in kadınlara karşı gösterdikleri son derece asil hareketler olmuştur. Kendi nâmusları üzerine titreyen Türkler, başkalarının nâmuslarına da o ölçüde saygılıdırlar.[11]

Kısacası Türk – Macar münâsebetleri târihî zarûretler içinde başlayarak daima asil ve şovalye rûhu hâkim olmak üzere devam etmiştir. Macarlar daha bugünkü zâlim Rus idâresini görmeden bile yukarıda bir kaç misalini zikrettiğimiz üzere Türk idâresinden hayranlıkla bahsederek onu aradıklarını ifade etmişlerdir. Acaba Komünist Rus idâresini de gördükten sonra geçmiş hakkında ne düşünmektedirler. Kimbilir belki bir gün üzerlerine azametle kapanmış olan Demir Perde aralandığında öğreniriz.

Bu arada bizim Macaristan'dan çekilişimizin sembolik olarak sonunu ifade eden «Adakale»yi[12] terkedişimize dâir

11- Prof. Dr. Tayyib Gökbilgin – Osmanlı Tarihinde Türk – Macar Yakınlığı, Tarih Dünyası Dergisi s. 9 İstanbul 1950 sh. 366 - 393.

12- «Adakale» bugünkü Romanya hudutları dâhilinde «Tuna Nehri» içinde küçücük bir adaydı. Bugün Tuna üzerinde yapılan bir baraj yüzünden sulara gömülmüş bulunmaktadır. Berlin Kongresinde, hudutlarımız hâricinde kaldığı halde bu ada hakkında hiç bir karar verilmemişti. Zuhûlen ortaya çıkan bu durum yüzünden orada Osmanlı teşkilâtı son zamanlara kadar devam etmişti. Hatta bu yüzden «Lozan Konferansı»nda bile burası için münâkaşalar cereyan etmiştir. (bkz. Lozan Zabıtları II. Takım, I. Cild, 16ıncı ve mülteakip sahifelerde yer alan 25 Nisan 1923 Tarihli Birinci Encümenin 2 numaralı zabıtnâmesi – İnönü'nün Hâtıraları – Ulus Gazetesi – 3 Ekim 1968 tarihli nüsha).

1913 tarihli «Asırların Lejandı» (Szazadok Legenndai) isimli Macar dergisinde yayınlanmış olan bir makaleden bir kaç satırı aşağıya alalım da Macarlar'ın Türk hâkimiyeti hakkındaki hissiyatları iyice anlaşılmış olsun:

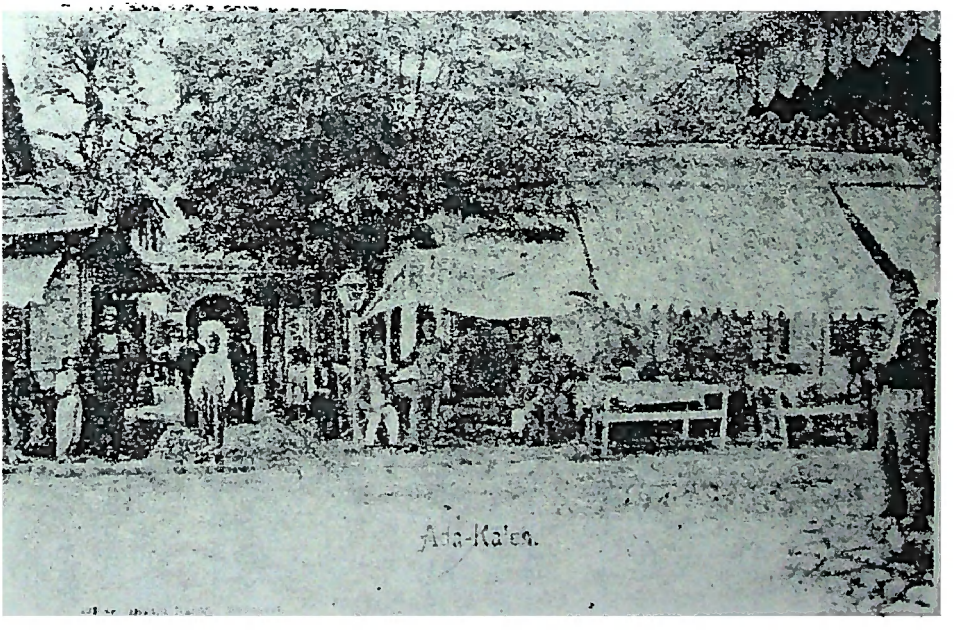
«... Bana kalırsa bu Adaya ne askerî kuvvet, ne de jandarma gönderilmemelidir. Adakale lâfzî olarak Macar topraklarına iltihak edilmiş bulunsun, fakat Macar idâre ve hâkimiyeti burada kendini hissetirmesin. Burası, bundan sonra da yine Sultanın idâresi altında imiş gibi olsun, orijinalitesi bozulmasın. O unutulmaz sefil câzibesi, soluk şarklı yüzü, binlerce çiçek açan yaban gülleri kaybolmasın. Orada, eskiden olduğu gibi Sultan'ın memurları işlerine baksınlar. Uzun cübbesiyle beyaz sarıklı hoca, şa'şaalı ünvanı ile mülkiye âmiri orada kalsın. Mektebi yine Türklerin olsun. Adakale'nin saf ruhlu insanları, temiz kalblerinde yine büyük ve azametli Türkiye'nin inanç ve sevgisini yaşatsınlar.

Çünkü; kimbilir? Belki müezzinin dediği gibi, Allah hakikaten büyük ve kâdirdir. İhtimâl, Muhammed de sahiden Allah'ın biricik ve sevgili Peygamberidir?. Efsâneyi ve mâziyi sevmek, onlara hürmet etmek lâzımdır. Zira onlar bize dünden kalma hâtıralardır. Biz insanlar hâtıralarda kendimizi görür ve onun için mâziyi severiz.»[13]

Hakikaten Türk-Macar münâsebetleri karşılıklı şövalye rûhu ve dostluk anlayışı içinde cereyan etmiştir. Bunun hattâ son günlere kadar temâdi etmiş olan çeşitli tezâhüratına dâir kısa bir izahatta bulunalım:

Bazı Macar şâir ve san'atkârları Türkçe öğrenerek, Osmanlı edebiyatını incelemişlerdir. Bunlar arasında meşhur

13- Pasztor ARPAD (Çev. Sâdettin PİRALİ) – Yeni Tarih Dünyası Dergisi. sh. 289

Adakale'den bir görünüş.

Macar şâiri **Balint Balassi**'nin en başta zikredilmesi gerekir. Bu kudretli şâir, Türk saz şâirlerinin bir çok kıymetli parçalarını not etmiştir ki, bunlar zamanımıza kadar gelmiştir.

Buna mukabil zaman zaman Macaristan'ı ziyaret eden **Öksüz Dede, Üsküdarî, Gâzi Aşık Hasan** gibi Türk saz şâirleri de gezip gördükleri yerlerin güzelliklerini terennüm eden şiirler söylemişlerdir. Bunlardan **Öksüz Dede**'nin bir şiirini dikkatlerinize takdim edelim:

Misâl-i Cennettir evvel bahârı,
Açılır kırmızı gülü Tuna'nın.
Öter bülbülleri leyl-ü nehârî.
Eser bâd-ı sabâ yeli Tuna'nın...

Hiç kimseler bilmez, kandedir başı,
Tâzelenip akar, yeğindir cûşu
Eksik değil yalısının savaşı
Leş ile doludur, gölü Tuna'nın.

Alca Dağından beri geçmiştir.
Engerus ilinden yollar açmıştır.
Analar ağlatmış kanlar içmiştir.
Söylemeğe yoktur dili Tuna'nın..

Türâba gark olmuş yerdedir yüzü,
Arzulayıp akar Karadeniz'i
Selâmlamış Usturgan'la Budîn'i
Belgrad'a uğrar yolu Tuna'nın...

Bu arada Türk Dili, Edebiyatı ve Târihi hakkında bir çok kıymetli eserler de yazılmış, fakat bu iyi münâsebetler, yalnız

kültür sahasında kalmayıp siyâsî sahada da ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti, Macaristan'ı Avusturya'ya karşı dâima korumuştur. Hatta bu himâye Macaristan elimizden çıktıktan sonra bile devam etmiştir.

Meselâ 1682-1684 yıllarında **İmre Tököli** (Tökö)'nin idâre ettiği bir millî İstiklâl hareketi olmuştur. Osmanlı Devleti bu hareketi sonuna kadar desteklemiştir. Muvaffakiyetsizlik vâki olunca kral **Tököli İmre**, maiyyetiyle Türkiye'ye sığınmıştır. Kendisine bir ahidnâme[14] ile bir çok emlâk verilen ve İzmit de oturmasına müsaade edilen **Tököli İmre** Osmanlı Devleti tarafından Orta Macar kralı tayin edilmişti. Bununla da iktifa edilmiyerek Macaristan'ı ele geçirip tahta oturtulması için devletçe bir hayli gayret sarfedilmiş ve maddeten desteklenmiştir.[15]

Gerçekten Osmanlılara karşı büyük bir sadakat gösteren **Tököli İmre**, «İkinci Viyana Muhâsarası»nda da Türk ordusunda bulunmuş ve 1705 yılında İzmit'de vefat etmiştir. Orta Macar kralı tâyin edildikten sonra kazdırdığı mühründe:

«Muhibb-i Âl-i Osmanım itaat üzreyim emre,

Kıral-ı Orta Macar ki, nâmım Tököli İmre»

yazılıydı.

Aradan bir kaç yıl geçince 1703-1711 yılları arasında Macarlar İstiklâlleri için yeniden ayaklandılar. Harekâtın başında

---

14- Türk adâlet ve müsâmahakârlığı ile zayıfları korumak hususundaki âticenabığımızın eşsiz bir vesikası olan bu «ahidnâme»nin tam metni için bkz: Ahmed Refik – Türk Hizmetinde kral Tököli İmre – İstanbul 1932, sh. 8 ve müt.

Bu âhidnâme ile **Tököli İmre**, Orta Macaristan kıralı olarak tanınıyor, ölümü halinde Macarlar'ın kimi isterlerse kıral seçebilecekleri fakat bu hususta Osmanlı Devleti'ne danışmaları kabul olunuyor ve her türlü hak ve hürriyetleri hâiz olacak Macarlar bir tecâvüze uğrarlarsa düşmanlarına karşı korunmaları taahhüt ediliyordu.

15- Ahmed Refik'in, a.g.e. eseri bu hususdaki «Hazine-i Evrak» vesâikini ihtiva etmektedir.

bu sefer de, prens **Ferenc Rakoczi** vardı. Macar hürriyet mücâhidleri yine muvaffak olamadılar. Hayatlarını kurtarmak için Osmanlı Devleti'ne sığındılar. Başlarında **Prens Rakoczi** bulunan mülteciler, Tekirdağı'na yerleştirildiler. Kendilerine maddî ve mânevî her türlü müzâheret gösterildi. Kardeş milletin bu kahraman evlâtlarına mâlikâneler verildi. Macaristan'ı kurtarıp yeniden istiklâle kavuşturmak için bazı Osmanlı Seferlerine katıldılarsa da emellerine muvaffak olamadan ömürlerini Türkiye'de tamamladılar. Yerli halk onların vefatlarından sonra bile bu mültecilere verilmiş olan araziye el sürmedi. Bu hâdiseden yüz elli yıl sonra bir «Macaristan Hey'eti» onların Türkiye'de geçen hayatlarını incelemek için Tekirdağı'na geldi zaman bu arazinin hâlâ durduğunu görmüşlerdir. Halk hey'ete mürâcaat ederek, bu arâziyi kendilerine satmalarını söylemişler. Hey'et âzâları yüz elli yıldanberi sahipsiz duran bir arâziyi hotbehod ele geçirmeyip de satın almak isteyen Türk köylülerinin doğruluklarına hayran kalmışlardır.

Rakoczi'nin kâtibi **Kelemen Mikes** Macar mültecilerinin Türkiye'de geçen hayatlarını aksettiren «Türkiye Mektupları» adında bir eser yazmıştır. Türk misâfirperverliğinden şükranla bahseden bu eser, Macar Tarih ve Edebiyatının kıymetli kaynaklarından biridir.

Bu mülteciler arasında bulunan **Frenc Toth** Osmanlı Devleti hizmetine girmiş ve topçuluk sahasında ciddî faydalar sağlamıştır.

Macar Milleti, «Hürriyet» ve «İstiklâl»i için 1848 yılında bir kere daha silâha sarıldı. Harekât önce muvaffak oldu. Macaristan'da millî bir «Hükûmet» bile kuruldu. Avusturya, Macar hürriyet mücâhidleriyle baş edemeyince Rusya'dan yardım istedi. Tarih boyunca her istibdadın yanında yer almış bulunan Rusya bu dâveti canına minnet bilerek büyük bir orduyla Macaristan'a girdi. Macarların millî hükûmetleriyle istiklâllerini kanla boğdu.

Bu sûretle vaziyete tekrar hâkim olan Avusturya divan-ı harbler kurarak Macar hürriyetseverlerini birer birer kurşuna dizmeye başladı. Kaçabilenler bu sefer de Osmanlı ülkesine sığındılar.

Türkiye, Macar mültecilerine kapılarını açarak onları himâyesine aldı. Bu hareket Rusya ve Avusturya İmparatorluklarının protesto ve tehdidler savurarak bu mültecileri geri

Osmanlı uluvvû cenâbına sığınan Macar krallarından
TÖKÖLİ İMRE

istemelerini intaç etti. Osmanlı Devleti eski azamet devirleri gibi kuvvetli bir devrini yaşamıyordu. Buna rağmen ordu seferî vaziyete getirilerek mültecilerin iâde edilmiyeceği ve bunun için icab ederse harbin göze alınacağı bildirildi.

Avrupa devletleri siyâseten bile «Macar Hürriyet ve İstiklâl» mücâdelesine müzâhir olmazken Osmanlı Devletinin bu cesurâne ve himâyekâr tavrı, her tarafta hayranlık uyandırdı. Avrupa'nın muhtelif merkezlerindeki Türk sefârethânelerinin önünde sevgi gösterileri yapıldı.

Macar mültecilerinin başında bulunan harekâtın lideri Layos Kossuth Türk Milleti'nden gördüğü misâfirperverliği şu sözleriyle ifade etmiştir:

«Ben Türk halkına şükran borçluyum. Bu şükrânı mukaddes ve azîz bir mükellefiyet olarak kabûl ediyorum. Türk halkının millî husûsiyetlerine ve asâletine karşı büyük bir saygı duymakta ve onları takdir etmekteyim.»[16]

Layos Kossuth'la birlikte Türkiye'ye iltica eden Macar mücâhidlerinin bir çoğu sonradan Türk Ordusuna girmiş ve subay olarak hizmetler îfa eylemişlerdir.

Hattâ Türk edebiyatının ilk kadın şâirlerinden biri olan meşhur Nigâr Hanım da bu mültecilerden Adolf Fenyes'in kızıdır.

Sultan İkinci Abdülhamid zamanında Türk-Macar dostluğu daha da takviye olunmuş, her iki hükümetçe tayin edilmiş resmî hey'etler karşılıklı olarak bu iki ülkeyi ziyâret etmişlerdir. Bu ziyâretlerin hâsıl ettiği iyi intibaları aksettirmek üzere İstanbul ve Budapeşte'de üzerine «Çok Yaşa!..»[17] yazılı bir Türk-Macar dostluk arması yapıldı, ve bu ünvanla bir eser yayınlandı. Bu eser iki memleketi birbirine tanıtıyor ve Türk-Macar münâsebetlerinin güzel geçmişini aksettiriyordu. Bu hâdiselere muvâzî olarak Macaristan'da

16- Dr. György HAZAİ - Tarih Boyunca Macar - Türk Bağları, Budapeşte 1963 sh. 18

17- Bkz: Mehmet Tevfik - Yâdigâr-ı Macaristan, İstanbul 1294.

نشان اتحاد

« یادکار مجارستان . عصر عبد الحمید خان »

٦ ربیع اول هجری سنه ١٢٩٤ و ٨ نیسان رومی سنه ١٢٩٣ دن منځ مذکور ٧ ربیع‌الثانی هجری سنه ١٢٩٤ و ٩ مایس رومی ١٢٩٣ قدر بر آی طرفنده معمولاً مجارستانه عزیمت وعودت ایدن هیئت رسم و وقایعی شاملدر .

محرری : محمد . توفیق

معارف نظارت جلیله‌ك رخصتیله استانبولده باب عالی جاده‌سنده ٢٨ نومرولی (مهران) مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

رمضان ١٢٩٤

TÜRK - MACAR dostluk arması ve mezkûr kitabın kapağı

«Türkoloji» sahasındaki çalışmalar da hızlandırıl-mıştı. Gerçekten 1870 yılında Budapeşte Üniversitesi Türkolojiyi resmen bir ders olarak okutmaya başlamış ve yukarıda temas edilmiş olan Armin Vambery'yi Türkçe profesörlüğüne tâyin etmişti.

Daha sonra 1907 Yılında Türkiye'nin Başkonsolosu olan Feridun Bey, «Macar İlimler Akademisi»ne mühim bir para bıraktı. Bunun fâizinin Macaristan'daki Türkoloji çalışmalarına tahsisini şart koydu.

Birinci Cihan Harbinden önce İstanbul'da da bir «Macar İlimler Enstitüsü» kurulmuştu. Bu sırada Budapeşte konsolosumuz olan büyük Türkçü Ahmed Hikmet Müftüoğlu da, Macaristan'daki Türkoloji çalışmalarıyla ve Türk-Macar dostluk faaliyetlerini yakinen takiple bunların gelişmesine yardımcı oldu.[18]

Bu faaliyetler sonunda Budapeşte'de Üniversite civarında işlek bir caddeye «Beşinci Sultan Mehmed Caddesi»[19] adı verildi. Buna mukabil İstanbul'da bir caddeye de «Macar Kardeşler Caddesi» denildi ki hâlâ muhafaza edilmektedir.

Esasen İstanbul'da Macarlar'dan hâtıra kalmış olan başka isimler de vardır: Bugün hiçbir münâsebeti yokken «Bakırköy»e çevrilen «Makri-köy»[20] ile Serencebey[21] gibi.

Bu karşılıklı iyi münâsebetler son zamana kadar devam et-

18- Fazla bilgi için bkz: Dr. Fethi Tevetoğlu, Büyük Türkçü Müftüoğlu Ahmed Hikmet, Ankara 1951, sh. 37 ve müt.

19- Fethi Tevetoğlu – a.ge. sh. 42.

20- Bakırköy'ün aslı olan «Makriköy» Macarların aslı olan «Magyerî» den gelmekte olduğu halde ecnebî bir kelime sanılıp değiştirilmiştir.

21- Dr. Tevetoğlu, – a.g.e. sh. 39 da yer alan Müftüoğlu Ahmed Hikmet'in Mehmed Emin Yurdakul'a mektubunda:

«Vureyka-i ziyaretiniz altında adresiniz olarak «Serencebey» yokuşu var. Bu garipdir ki. Macarca bir kelime gibi görünüyor. Macarca «Serence» şeref ve bahtiyarlık demektir. Acaba bu nâmın sebeb-i vaz'ı ne olsa gerek? İhtimal ki orada «Serence Bey» isminde Türkleşmiş bir Macar oturuyormuştur da bu yokuş, O'nun namına izâfe edilmiştir,» denilmektedir.

miştir. Bilhassa Ankara Üniversitesinde kurulan Hungaroloji» kürsüsü **Prof. Dr. L. Rasonyi** gibi bazı Macar âlimlerinin de gayret ve yardımlarıyle çok faydalı araştırmalar yapılmasına vesile olmuştur.

Macaristan'da Türkoloji sahasındaki çalışmalar, komünist hakimiyeti sırasında bile devam etmiştir. «Doğu Asya» ve İç Asya» Enstitülerinde yürütülen bu faaliyet sonunda ciddi araştırma mahsulü eserler yayınlanmaktadır.

Budapeşte'de 1950 yılında Türk yazma eserlerinden kurulu zengin bir kütüphâne açılmıştır.

İlim müesseseleri arasında karşılıklı olarak hoca, talebe ve san'atkâr teatisi son günlere kadar devam etmiştir.

Bu vesileyle şu husûsu da bir kere daha tebârüz ettirelim ki; fâtih cedlerimizin Macaristan'ı kendi ülkeleri içine almaları bazı eblehlerin zan ve iddia ettikleri gibi – sırf bir istilâ ve tahakküm meylinin eseri olmayıp, Avrupa kıt'asında tutunmak için Tuna Nehri'nin tabiî bir hudut haline getirilmesindeki stratejik zarûretlerin icabıydı. Milliyetci ilim adamlarımızdan **Prof. ait Tahsin Tekeli**, bu görüşümüzü teyid eden şu câlib-i dikkat bilgiyi vermektedir:

«... **Kanunî Sultan Süleyman**'ın Macaristan seferi, Türk politikası ve Dünya görüşünde, **Fâtih Sultan Mehmed**'in büyük projesinden bir dönüşün ifâdesidir. Bana 1922 seesinde Macaristan'da tahsil yapan dikkatli bir arkadaşım, acaristan'daki meşhur Eğri kalesinde gördüğü (Bu şehirde ürk câmii ve minâresi halâ durmaktadır) ve **Yavuz Sultan Selim**'in **Kanunî Sultan Süleyman**'a yazılmış bir vaiyetnâmesini anlatmıştı. Buna göre **Yavuz: Fâtih**'in Roma'yı mak projesinden vaz geçilmesi icab ettiğini, İstanbul'un pâyıtaht olarak kalması zarûretini belirtmekte, ancak İstanbul n tabiî hudut olan Tuna'nın elde tutulmasını, bu bölgede yaşayan Macarlar'ın aynı ırkdan olmalarından Ma-

caristan'daki Alman Hânedânının uzaklaştırılarak yerine bir Macarın kral getirilmesini ve âdeta federasyon sistemindeki Türk – Macar işbirliği ile Tuna'dan Alman ve Ruslar'ın geçmesini önlemesini bildirmektedir. Yavuz, bu politika ile Anadolu'nun beraberliğini, İran ve Arap diyarlarından gelebilecek saldırmaları önlemiştir. Bu vesika herhalde Türk târihi, Macar seferini ve sebepleri açıklamakla beraber Viyana muhâsaralarını daha iyi anlatacaktır. Bu vesikanın bulunması için Macaristan'daki arkadaşlarıma yazdım. Eğri kalesindeki bütün bu vesikaların İkinci Dünya Harbi'nde başka ve bilinmeyen yere kaldırıldığını bildirdiler. Türk târihi ile çok yakından ilgilenen âlimlerimizin bu hususu aydınlatması çok faydalı olur.»[22]

22- Prof. Tahsin Tekeli - Türk Tarihine Saygı - Türk Yurdu C. V. S. 11 (329) Ankara Kasım 1966

İKİNCİ BÖLÜM

RUS HÂKİMİYETİ ALTINDA MACARİSTAN

İHTİLÂLİN ESBÂB-I MÛCİBESİ

Rus İmparatorluğu bir «Esir Milletler» topluluğudur. Gayr-i mütecânis topluluklar olan bütün diğer imparatorluklar gibi o da, bir gün yıkılmaya mahkûmdur. Fakat Dünya'da hiç bir komünist, tarihî determinizme müstenid olan bu gerçeği kabûl etmez. Onlar, cereyan etmekte olan sınıf mücâdelesinde eninde sonunda –kendi tâbirleri ile– «emekçilerin» galip gelmesiyle Dünyada bir «Proletarya diktatörlüğü»'nün gerçekleşeceğine inanırlar. Bunu, tarihî ve içtimâî bir zarûret olarak kabûl ederler. Bu, bir komünistin Dünya'da olup biten her şeye bakışına tesir eden ve «Bolşevik Âmentüsü(!)»nün birinci maddesini teşkil eden bir görüştür. Her komünist samimiyetle buna inanır. Onun için komünizmde iyi, güzel ve doğru olan şey, bütün Dünya'da proletarya diktatörlüğünü gerçekleştirmeye yarıyan şeydir. Bu neticeye götürmek için girişilen imha ve katliamlar «zulüm» değildir. Bilâkis bütün insanlığa ve gelecek nesillere hizmet için girişilmiş bir «ameliyat» mâhiyetindedir. Bir vücûdu yaşatmak için hasta bir uzvu feda etmek gibi.

Bir komünistin bu inanca sahip olduğu gözönüne getirilirse, kızılların neden kahırlarına râm ettikleri milletlerin kanını hun-

harca dökmeyi vazife şuuru içinde ve şevkle yapabildiklerini izah çok kolaylaşır. İnanmış bir komünist için bu, insanlığa ve gelecek nesillere hizmettir. Bu mantığa bir de Sovyet emperyalizminin zarûretlerini eklerseniz komünizmin bütün Dünya'daki kanlı tatbikatı ortaya çıkar. Sovyet Rusya, proleterya diktatörlüğünün gerçekleşmesi dâvâsının en esaslı rüknü mevkiinde olduğuna göre, onun emrinde olmak da komünizmin menfaatinedir. Rusya'nın emrine bu mantıkla girildikten sonra daha dar bir dâire olarak «Komünist Partisi» için de aynı mantığı yürüterek hareket etmek icab edecektir. İşte o zaman iyi ve doğru olanı parti direktifleri dışında arayabilme gücünü kaybetmiş, parti idârecilerinin elinde otomat hâle gelmiş bir komünist tipi ortaya çıkmış olur.

Dünya'nın her neresinde bulunursa bulunsun bir komünist –eğer inanmış bir komünist ise– bu kafa yapısına ve bu mantığa bağlıdır. İster Türkiye'de ister Rusya'da yaşasın. Bu mantığa uymaz gibi görünen diğer bütün davranışlar ancak geçici bir taktik icabıdır. Başarıya ulaşıncaya kadar takılan bir maskedir. Bir kere başarıya ulaşınca, artık tamâmen komünizmin mantığına göre hareket etmeye bir engel kalmamaktadır. O zaman bütün sahte, cilâlı örtüleri kalkmış olarak gerçek komünizmi gören milletlerin uğradığı hayâl kırıklığını henüz kafese girmemiş diğer milletlere duyurmamak için de «Demir Perde»yi icad mecbûriyeti doğmaktadır.

Macar İhtilâli böyle bir hayâl kırıklığının yarattığı bir destandır. Rusya ise komünizmin ilerideki gelişimine son derece müessir olabilecek böyle bir ifşayı önlemek için elbetteki her çâreye başvuracaktı. Yukarıda izah edilmiş olan komünist mantığı demir perdenin parçalanmasına razı olamazdı. Bu, Rus İmparatorluğu'nun ve komünizmin bütün Dünya'da iflâsı olacaktı.

Macar Milleti'nin talihsizliği, kurtuluşunun komünizm ve Rus emperyalizminin kaderine bu ölçüde bağlı bulunmasındaydı. Fakat Macar Milleti'nin komünist idâre altında uğradığı hayal

kırıklığı o ölçüde derindi ki; bu hesabı yapmasına imkân yoktu. Rusya'nın asla tahammül edemeyeceği bir neticeyi murad ederek, kendisi ile kıyas kabûl etmez bir güce sâhip bulunan bir devlete kafa tutması intihar mânâsına gelse dahi bunu yapmaya mecburdu. Çünkü bir çokları için ölüme giden yol bile asgari bir kurtuluş yolu olarak görünmekteydi. Nitekim kahpe Rus tankları altında can veren yüzbinin üstünde Macar işçi, kadın ve çocuğu, bu asgari kurtuluşa mazhar olabilmiştir. Ayrıca istedikleri hürriyeti elde edememiş bile olsalar, ölümleri ile bütün Dünya'ya karşı komünizmin yüzündeki maskeyi az çok düşürmüş ve ileride doğacak ihtilâllerin manevî malzemesini zenginleştirmişlerdir.

Macar İhtilâli'nin biricik âmili halkın uğradığı hayâl kırıklığıdır, demiştik. Şimdi de bu hayâl kırıklığını ihdas eden ve ihtilâlin esbâb-ı mûcibesini teşkil eden komünist idârenin Macaristan'daki tatbikatını bir nebze belirtelim.

İŞÇİLERİN HAYATI

Macar İhtilâlinde en kanlı çarpışmalar, işçilerin kesif olarak bulundukları bölgelerde cereyan etmiştir. Bu bir tesâdüf eseri değildir. Gerçekten Hürriyet Mücâdelesi başlamadan önce Macar işçileri çok fena şartlar içinde bulunuyorlardı. İş şartları kadar diğer hayat şartları da pek fenâ ve ağır idi. Bir kere bütün iş yerlerinde «Kontenjan Sistemi» denen bir sistem tatbik edilmekteydi ki, bu hiç bir âfâkî kıstasa dayanmıyordu. Kontenjan, bir işçinin en asgarî ölçüler içinde tayin edilmiş olan gündeliğini alabilmesi için belli bir zaman zarfında –meselâ bir günde veya bir saatta– çıkarmaya mecbur olduğu iş miktarıydı. Kontenjanla tesbit edilmiş olan miktardan daha az çıkaran işçi o gün ücretini tamamen veya kısmen alamıyordu. Ne yazık ki, bu kontenjanların tesbiti hiç bir esasa dayanmıyordu. Kontenjan tesbiti için vazifelendirilen

güyâ mütehassıs kimseler o işten anlayanlar değil, partiye körü körüne bağlı olan zulüm maşası komünistlerdi. Komünizmden başka ihtisasları olmayan fakat rejime ve partiye sadâkat yönünden kendilerine tam güvenilen kimselerdi. Tabiatiyle bu kontenjanı tespit eden kimselerin rüşvetle satın alınmaları çoğu zaman mümkündü. İşçi, ücretinin bir kısmını ona verince, düşük kontenjan tespit ettirebilirdi. Fakat bu kâfi bir garanti teşkil etmiyordu. Çünkü arkadan bir başka mütehassısın gelerek kontenjanı değiştirmesi her an için ihtimâl dâhilindeydi. İşçi için işini kendi kendine değiştirmek imkânı da yoktu. Verilen işi yapmaya mecburdu.

İşçinin bir insan olarak hiç bir kıymeti yoktu. Adeta bir makina gibi kendisinden azamî randımanı alabilmek için her zulüm mübah sayılıyordu. İstihsali attırmak maksadıyla tatbik edilen merhametsiz bir «cebrî rekabet sistemi» vardı. Adına Stakhanovizm denen bu sistem Rusya'dan misâl alınarak tatbik mevkiine konmuştu. Buna göre umûmiyetle fazla iş çıkarmak kabiliyetinde olan işçiler bir çok vaadlerle aldatılarak rekor seviyede istihsâl yaptırılıp hemen hemen ulaşılması imkânsız kontenjanlar tespit olunuyordu. Bu örnek işçilere «stakhanovitler» deniyordu. Diğer işçilerin ücretlerini alabilmeleri için bu örnek işçiler kadar istihsalde bulunmaları mecbûri idi. Bunların kendilerini harab edercesine ve insan üstü bir gayret sarfetmek sûretiyle ulaşabildikleri istihsâl seviyesinin bütün diğer işçiler için mecbûrî bir kontenjan olarak kabûl edilmesi demek diğer bütün işçilerden normal olarak bu seviyeye ulaşamadıkları esbâb-ı mûcibesiyle kesinti yapmak demekti. Bu sûretle zaten az bir ücret alan işçilerin eline geçen meblâğ daha da azalmış oluyordu. Bu mutlaktı. Zira örnek işçiler en seçkin işçiler arasından seçildikten mâada bir de kendilerine en iyi çalışma şartları sağlanıyordu. Meselâ en yeni makinalar ve lüzumlu yardımcılar veriliyordu. Bu şartlarla onların ulaştıkları seviyeye diğerlerinin ulaşamaması çok nor-

maldi. Aslında komünistler, işçilerin ücretlerinden bir kısmını çalabilmek için bir hile olarak bunu icad etmişlerdi. Çünkü bu sûretle kabahati işçilere yıkıp «siz arkadaşlarınız kadar istihsâlde bulunmadınız, biz de eksik istihsâliniz kadar paranızı kestik. Kabahat sizde» diyorlardı. Bütün Dünya'da da hep aynı hileye başvurarak dâima kabahati başkalarına atfetmiyorlar mı?.

İşçiler her gün bir evvelkinden daha fazla istihsâle zorlanırken bâri karınları doyurulsaydı. Fabrikalarda iki kap yemek çıkıyordu. İşçi ya evinden getirdiği yemeği yer, veyahut da fabrika yemekhânesine inerek ücreti mukabilinde orada çıkan yemeği yerdi. Bu yemekler hiç bir kalori değeri olmayan fecî yemeklerdi. Fakat daha iyisini de evinden getirmek iktidarında olmayan işçiler ekseriya bu yemeği yiyorlardı.

İşçiler fabrikalarda normal çalışmalarını bitirdikten sonra evine gidecekleri sırada «Parti Mümessili» fabrikanın önünde hepsini sıraya dizerek içlerinden gözüne kestirdiklerini seçip alıp götürürdü. Bu sûretle seçilenler, fazladan ve ücretsiz olarak ayrıca çalıştırılırlardı. Bunların kültür hizmetlerine tahsis edilecek binaların tesis veya işletmelerinde çalışmak üzere kendiliklerinden ortaya çıkmış «Barış Gönüllüleri» oldukları ilân edilirdi. Fakat bu angarya çalışmaları için seçilenler ekseriya parti toplantılarına katılmayan yâni hızlı olmayan (!) komünistlerdi. Böylece seçilip de «Gönüllü Sosyal İşçi» olmayı kabûl etmemenin neticesi işinden atılmak ve hapsi boylamaktı. Çünkü parti merkezinde her işçi için husûsî bir sicil tutuluyordu. İşçinin bütün hareketleri bu sicile geçirilirdi. Rejime karşı takındığı tavır onun kaderini tâyin ederdi.

İşçi sendikaları da işçilerin haklarını korumak yerine onların daha fazla ezilmelerini temin eden hükûmetin birer maşaları, kuklaları durumundaydı. Her işçi bunlara mecburen âzâ olur ve aylık ücretinin yüzde birini âidat olarak verirdi. Bu sen-

dikaların başlıca vazifesi, istihsâli arttırmak için müsâbakalar tertip etmekti. İhtilâle tekaddüm eden günlerde işsizlik elle tutulur gözle görülür hale gelmişti. Açıkça pek çok işçi vardı. Yeni yeni tesisler kurarak iş yerleri çoğaltılamıyordu. Bu yüzden bir çok Macar işçisinin «intihar» etmekte olduğu görülüyordu.

KÖYLÜLER

Köylünün toprağına bağlılığı aşk gibidir, sökülmez. Dünya'nın her yerinde bu gerçek köylünün, fârik vasfını teşkil eder. Toprağından mahrum olmak, köylünün asla hazmedemeyeceği bir hususdur. O, ölümü buna tercih eder. Köylü tabiatının bu icabı yüzünden komünistler, her yerde en büyük aksülâmeli köylülerden görmüşlerdir. Bu, Macaristan'da da böyle olmuştur. Bir çokları inat ve mukavemetleri yüzünden habse atıldılar. Bir çokları da esir kamplarında can verdiler. Ruslar, Macar köylüsünü yumuşatmak için çeşitli çârelere başvurdular. Köylere hafta sonunda gönüllü propagandacılar gönderiyorlardı. Propagandacılar bayraklarla donatılmış kamyonlarla köye gelerek halkı komünizme ısındırmak için uydurulmuş ve ezberlenmiş nutuklar okurlardı. Fakat köylüler bunların geleceğini daha önceden haber alabilirlerse hepsi evlerine çekilirdi. Ancak onlara böyle palavralara inanmadan da olsa dinletmenin çâreleri vardı. Bu da «vergi» idi. «Kolhozlar»a girmeyenler veya propagandalara sırt çevirenlere bütün ellerindekini verseler bile kapatamıyacakları vergiler tarhedilirdi. Bu hususta bir fıkra anlatılır. Belki aslı yoktur da uydurulmuştur. Fakat o derece gerçeği aksettirmektedir ki; nakletmeden geçemiyoruz:

Macar Radyosundan bir spiker, bir kolhozu ziyaret etmiş. Teşkilâta yeni girmiş olan bir köylüye mikrofonu vererek,

«– Amca, bir kaç kelime söyler misin?» demiş. Köylü:

«– Söyle bakayım sesimi nereden duyacaklar?» demiş.

Spiker:

«– Dünya'nın her tarafından.»

«– Avrupa'dan da duyacaklar mı?»

«– Tabiî.»

«– Ya Amerika'dan?»

«– Oradan da duyacaklar tabiî.»

Bunun üzerine köylü mikrofonu kapmış ve:

«– İMDAD!.. İMDAD!..» diye bağırmış.

Macar işçi ve köylülerinin en ehemmiyetli dertlerinden biri de «Mesken Buhranı» idi. İnşaatlar, nüfus artışına yetmiyordu. Bir taraftan bir çok köylü fabrikalarda çalıştırılmak üzere köyden şehirlere getiriliyordu. Bunları yerleştirmenin imkânsızlığı karşısında da «Müşterek Kiracılık Usûlü» denen bir tatbikat başlamıştı. Bu usûle göre bir âileye bile dar gelen bir eve mesken bürosunun takdiriyle ikinci bir kiracı daha yerleştiriliyordu. Birbirlerini hiç tanımayan bu iki âile yüz numarasından mutfağına kadar, bütün evi müştereken kullanmağa mecburdular. İtiraz edemezlerdi. Bundan doğacak ihtilâfları artık tahmin etmek güç değildir.

Birbirini ilk defa bu vesile ile tanıyan iki ev hanımı, erkekler ve hattâ çocuklar arasında doğabilecek bu ihtilâflar, Macar âilelerini huzursuzluğa boğuyordu.

MAARİF

Maarif Macaristan'da komünizmin tam mânâsiyle yerleşip kökleşmesi gayesine tahsis edilmişti. Mekteplerden başka fabrikalar, atölyeler ve bütün iş yerlerinde tertip edilen seminerlerde devamlı olarak komünizm telkin edilmekteydi. İlk

mektepten Üniversite'ye kadar bütün dersler komünist mantığa göre okutulmaktaydı. Her tarafta komünizmin büyükleri Lenin, Stalin v.s. ile Macaristan'da onların dâvâsını yürüten zâlim Matyas Rakosi göklere çıkarılıyordu.

Bu telkin ve propagandanın baş hedefi yeni yetişen gençlerdi. Onları daha ilk mektep çağında «Genç Öncüler» denen bir teşkilâta kaydediyorlardı. Komünizm için bu ilk adımdı. Sinema ve tiyatrolar da mektep kitapları gibi mübalâğalı Sovyet ve komünizm propagandası için bir vasıta olarak kullanılıyordu. Mekteplerin hemen hepsinde gerçi bütün ilim dallarında komünist doktrinlere göre uydurulmuş yalanlarla dolu kitaplar okutuluyordu. Maarif sahasında yaptıkları tahrip hakikaten korkunçtu. Maarif müesseselerine gerçekten maarifçi olan kimseler değil Parti mensupları hâkimdi. Bunlar «Öğretim Grupu Başkanı» ismini taşıyorlardı. Bunların vazifeleri maarifi rejim yönünden kontrol etmekti. Parti, lüzum gördüğü kimseleri üniversiteye bile «Husûsî Muallim» sıfatı ile tâyin edebiliyordu. Bunlar umumiyetle Marksizm ve Rusça öğretiyorlardı.

Üniversiteyi bitirmek iyi bir iş bulabilmek için hiç bir garanti sağlamıyordu. Çünkü en iyi işler hemen daima komünizmi hakkıyle hazmetmiş olanlara veriliyordu. Bu sebeple de ancak parti nezdinde itibarlı olan kimselerin çocukları yüksek tahsil yapabiliyordu. Macar İhtilâlinin böyle bir maarif sistemi içinde yoğrulmuş gençler tarafından başlatılmış olması çok ehemmiyetlidir. Bu yüzden ileride bu nokta üzerinde tekrar durulacaktır.

Kadın ve çocukları çalışmağa mecbur tutan komünist sistem her yerde olduğu gibi Macaristan'da da âile hayatını baltalamıştır. Macarlar son derece dindar insanlardır. Böyleyken mekteplerde çocuklara din adamlarını alaya almaları için telkinlerde bulunuyordu. En büyük din adamı **Kardinal Mindszenty**'ye yapılan zulümleri ilerde bir nebze nakledeceğiz.

Mekteplerde dada önce okutulmakta olan din dersleri yasak edilmişti. Kiliselere gidenler, parti ajanları tarafından tespit ediliyordu. Ömründe bir kere bile kiliseye gittiği görülmüş olanlar memur olamazlardı.

Her türlü spor faaliyetleri de bir nevi propaganda vasıtası idi. Dış münâsebetlerde sporcuların yanlarına dâima gizli polis ajanları konurdu. Sporcuların hiç bir kimse ile temasına müsaade edilmezdi.

GİZLİ POLİS

Komünist idâre, Macaristan'da gizli polis teşkilâtı A.H.V.'yi öyle zalimâne bir baskı âleti hâline getirmişti ki, ihtilâlde en seri aksülâmel bu canavar teşkilâtın mensuplarına karşı gösterildi. A.H.V. rejime sadakati temin eden bir nevi giyotindi. Diledikleri kimseye hemen «Halk Düşmanı» etiketini takabilirlerdi. Bir kere gizli polisin bu etiketi taktığı bir adam, artık ölüme mahkûmdu. Onu kimse kurtaramazdı. Komünist idâre zaten her yerde bir polis rejimidir. Fakat bu Macaristan'da öyle müfrit bir ölçüde tatbik edilmiştir ki; halk ihtilâl esnasında gizli polis ajanlarını ayaklarından başaşağı asarak hırsını tatmin etmeye çalışmıştır. Bu gizli teşkilâtın aracılığı ile ölüme mahkûm edilen Macarlar'ın sayısı onbinleri aşmaktadır. Meselâ 1951 Mayıs ve Haziran aylarında gizli polisin tuttuğu fişlere istinaden 60.000 Macar «Burjuva» damgası vurularak evlerinden toplanıp hudut bölgelerine sürüldüler. Bunların hiç biri oradan geri dönememiştir.

İhtilâlin hikâyesine girmeden önce onun bir esâb-ı mucibesi mâhiyetindeki Rus zulümlerinin hülâsası olan bu izahatı verdikten sonra bir Macar yazarının «Macaristan'da Sovyet Hâkimiyetinin Parlaması ve Sönmesi» isimli makalesinden dikkate değer bir kısmını iktibas ediyoruz. Os-

manlı idâresi altındaki Macaristan'ın husûsiyetlerini anlatırken de böyle, Macarların o hayatı kendi ağızlarından nakletmeye çalıştık. Rus idâresi altındaki Macaristan'ın da yine onlar tarafından hikâyesi, tam bir mukayese imkânı verecektir. «Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü» tarafından yayınlanmakta olan «Dergi»'nin 1958 tarihli 13. sayısında çıkan ve **Stefan C. Stolte** tarafından yazılmış bulunan bu makaleyi Dergi şöyle takdim etmektedir:

«Bu makalenin müellifi, Macaristan'daki Sovyet hâkimiyeti ve komünizm hakkındaki bilgileri attırmak için müsâid imkânlara sahip bulunmuştur. Kendisi 1931 senesinde, daha o zamanlar kanun dışı olan, «Macaristan Komünist Partisi Talebe Birliği»'nin kurucusu ve birinci sekreteri idi. Fakat, marksizmin her türlüsünün eninde sonunda kendine has Sovyet emperyalizmi gâyelerinin tahakkuk etmesine hizmet eden bir vasıtadan başka bir şey olmadığına kanaat getirince, 1935 yılı sonlarında marksizm ideolojisinden vazgeçti. Daha sonra, 1944-1945 senelerinde anti-faşist damgası altında (Küçük Çiftlik sahipleri partisi âzâsı), 1949-1956 senelerinde ise «anti-bolşevik» damgası altında, Macar komünizminin ileri gelen bir çok mühim şahsiyetleriyle birlikte senelerce hapis hayatı yaşadı.»

MAZİYE BİR BAKIŞ

«Macar Komünist Partisi, **Bela Kun, Tibor Szamnelli** ve harb esiri olarak Rusya'da kaldıktan sonra, Avusturya – Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşü sıralarında **Lenin**'in talimatiyle Macaristan'a geri dönen bazı kimseler tarafından kurulmuş olan bir teşekkül idi. Bu parti, sırf Macaristan'ın diğer tarihî partilerinin âcizliği neticesinde, 1919 da iktidarı ihtilâlsiz olarak ele geçirmeğe muvaffak oldu. Fakat partinin

altı aylık hâkimiyeti, komünizmi bütün Macar Milleti'nin gözünden düşürmeğe kâfi geldi. Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'nin çöküşünden sonra bu memlekette Komünist Partisi kanun dışı ilân edildi ve İkinci Cihan Harbi'nin sonuna kadar da gayr-ı meşrûluğunu muhâfaza etti.

Yasaklar ve tâkipler bu partinin büyümesine imkân vermiyordu. Haddizatında Horthy rejiminin «Beyaz terörü» – eğer 1920'nin başında yapılanlar istisna edilirse– pek öyle bazı kimselerin düşündüğü kadar gaddar değildi. Kanun dışı ilân edilen Macar Komünist Partisinin zayıflamasına devlet emniyet teşkilâtı, ne de «Beyaz terör» âmil oldu. Bu zayıflamaya sebep daha ziyade 1919'un kötü hâtıraları idi. Öyle ki, Macar Komünist Partisi, İkinci Cihan Harbi ve kitle hareketi gibi faaliyetlerle Sovyet ordularının batıya doğru ilerlemelerini destekleyemedi. Bunu yapabilmek için parti, kendine bağlı insan kitlelerine sahip değildi.

Harbin sonuna doğru «Kızılordu» Macaristan'ı işgâl etti; ve 1930'un başından o güne kadar azamî iki binden fazla âzâsı olmayan Komünist Partisi bu andan itibaren Moskova'nın Macaristan siyâsetini yürütme vazifesini üzerine alacaktı. Partinin ismi değiştirildi ve bütün Macar Milletini temsil eden bir parti mânâsı verildi. Yeniden teşkil edilen bu partinin başına da Rusya muhâceretinden memleketlerine yeni dönen **Rakosi – Gerö – Farkas** gibi «büyükler» getirildi. Böylece Macar Komünist Partisinin, daha doğrusu, Macaristan'daki Sovyet hâkimiyetinin parlak devri başlamış oldu ve 1953 senesine, yâni «Birinci İmre Nagy Hükümeti» iktidara gelinceye kadar devam etti.

1945'de Macaristan'daki Sovyet işgâl kuvvetleri mümessilleri hiç komünist değilmiş gibi, hattâ ileri gelen Macar kapitalistleriyle dahi işbirliği yapmağa hazırlanmış gibi, bir

tavır takındılar. Bu metodların neticesi olarak da, 1945'in sonunda Macaristan'da yapılan ilk seçimlerde, komünistler bütün reylerin yüzde on sekizini elde etmeğe muvaffak oldular. Aslında bu sürprizli muvaffakiyet, –hele bu ilk seçimlerin komünistlere has tazyik ve hilelere başvurulmadan yapıldığı nazar-ı itibara alınırsa– o zamana kadar tamamen bir anti-bolşevik halet-i rûhiyesi taşıyan Macaristan'da komünistlerin muazzam bir başarısı sayılırdı.

1945 yılında Macaristan hakikaten Sovyetler Birliği ile «sulh içinde bir arada yaşama»ya hazırdı. Komünistlikle hiç bir ilgisi olmayan insanlar dahi büyük ümitler besliyor. Macar sanâyiinin Sovyetler Birliği'nde hammadde ve pazar bulacağına inanıyorlardı. Bunların fikrince dostâne ticaret ve «sulh içinde bir arada yaşama» prensipi her iki memleket için de faydalı olacaktı. Her yerde: «Koca Sovyetler Birliği küçücük Macaristan'a zulmetmeğe niçin ihtiyaç duysun?» şeklinde sualler duyuluyordu. Fakat komünistlerin fikri başka idi. 1945 seçimlerinin neticesi Moskova'yı tatmin etmemişti; Moskova bu hususta kısa, fakat kısa olduğu kadar da karakteristik bir hikâye anlatmıştı. Kendisi 1945 seçimlerinden kısa bir zaman sonra yüksek parti hâdimlerinin bir toplantısına iştirak etmişti. Toplantının açılmasından hemen sonra söz alan reis, «Sovyet yoldaşlar tamamen sukût-u hayale uğramışlar» diye sözüne başlamış ve hiddetle tabancasını masanın üzerine fırlatarak sözlerine şöyle devam etmişti: «İstikbalde bununla konuşacağım, Ruslar haklı imiş, bu millet yumuşaklığa lâyık değildir!..»

İşte, böylece komünist olmayan bütün partiler yasak edildi, temizlendi ve hapishâneler mâsum insanlarla doldu.

Bir müddet işler yolunda gitti. Bütün memleket birinci beş-

yıllık plânı vaktinde başarabilmek için hummalı bir şekilde çalışıyordu. İstihsali arttırmak için Sovyetler Birliği'nde mutad olan cebir ve tehdit metodlarının hepsi tatbik ediliyordu. Plânlama son derece cüretkâr idi: memleketin çelik istihsâl kapasitesi 1950 deyâni birinci beşyıllık plân sonunda, yarım milyondan bir milyon tona yükseltilmelidir, deniliyordu. Daha sonra ise, «çelik istihsâli bir milyon değil, hattâ iki milyon tona yükselmelidir» şeklinde teklifler ortaya atılmıştı. Bütün diğer istihsâl kollarında da durum bunun aynı idi. Fakat bu, hammadde tedârikinin, enerji kaynaklarının ve nakliyatın son derece muntazam çalışması ve işçilerin fevkalâde bir fedakârlığı ile mümkün olabilirdi. Fakat durum ne olursa olsun, memleketin her yerinden parti sekreterleri «gönüllü olarak fazla mesâi tekliflerini» bildiriyorlardı. «**Stalin**'in Macaristan'daki en iyi talebesi olan» **Rakosi** ise «Macaristan, Doğu Blokonun zayıf bir noktası değil, bilâkis bu blokun kalelerinden birisidir» parolasını ortaya atmıştı. Şurası muhakkaktır ki, beşyıllık plânın muazzam külfet ve zahmetlerinin hayat seviyesinin düşmesine sebep olmayacağı tasavvur edilemezdi; ve bu şatafatlı plânlar eninde sonunda fiyasko verecekti. Azamet taslayarak yürütülmek istenen plânlar başarılamadı ve Macaristan'da komünistlerin parlak devri 1953 de sona erdi.

O zaman Birinci **İmre Nagy Hükûmeti**, bazı itiraflarda bulunarak Macar halkının gönlünü kazanmayı tecrübe etti. Temerküz kampları boşaltıldı, onbinlerce insan serbest bırakıldı. Fakat **İmre Nagy**'nin sahneye çıkması bazı köylerde yanlış tefsirlere yol açtı; köylüler komünist diktatörlüğünün ortadan kalktığını, kendilerine hürriyetin iade edildiğini zannederek, **İmre Nagy**'nin iktidara geldiği gün köylerdeki komünist parti sekreterlerini öldürdüler; aynı zamanda bir çok kolhozları da dağıttılar.

1953 de **İmre Nagy** belki vaziyeti daha kurtarabilirdi. Eğer Sovyet hükûmeti **İmre Nagy** reformuna tahammül etmiş olsaydı; bir kaç sene zarfında –tedricen, fakat sulh yoluyla– sözüm ona Macaristan'daki şu «Halk Cumhuriyeti» tasfiye edilecek, hakikî bir halk cumhuriyeti kurulacak ve **İmre Nagy** de, Komünist Partisi lideri olarak, muhâlefete çekilmek zorunda kalacaktı. Bu suretle **İmre Nagy** idaresindeki Komünist Partisi hiç değilse halkın gözünden tamamen düşmeyecek ve nefret edilen bir parti haline inkılâb etmeyecekti; umumî seçimlerde ise reylerin yüzde beş-onunu almağa muvaffak olacaktı. Ve böylece Sovyetler Birliği, Macaristan Komünist Partisinin önderlik durumunu feda etmekle beraber, memleket olarak Macaristan'ı kazanabilecekti. Hiç değilse bu kazanç, dış siyâset alanında olacaktı. Fakat Moskova bunu anlamak veya bununla iktifa etmek istemedi. 1955 de **İmre Nagy** vazifesinden uzaklaştırılarak «İhânet»le suçlandırıldı. Moskova'nın Macaristan'daki hareket tarzı yeniden sertleşti. Böyle olmakla beraber, 1947-1953 yıllarının korkunç tedhiş siyâsetinin tatbikine bu sefer cesâret edemedi. Orta sertlikte bir hareket tarzı takip edildi, fakat, bu o sıralarda Moskova'nın işleyebileceği hataların en büyüğü oldu, çünkü bu hareket tarzı halk kitlelerini sindirmek şöyle dursun, bilâkis tahrik etti.

İmre Nagy azledildikten sonra, birdenbire açık bir muhâlefet ortaya çıktı. Komünist olmayan bütün partiler daha evvel tasfiye edilmiş oldukları için bu muhâlefet ancak Komünist Partisi teşekkûllerinin kendi çevrelerinden, yâni partinin kendisinden, yüksek mekteplerden, komünist muharrirler birliğinden ve sâireden doğabilirdi. Bu muhâlefet Moskova'dan gelen konuşma tarzını benimseyerek, «sosyalizmin başarıları»na henüz hücum etmiyordu. Yalnız **Rakosi** ve arkadaşları ağır tenkitlere mâruz kalıyor, ken-

kendilerinden kanuna riâyet ve demokrasi talep ediliyordu.

Eğer Sovyetler Birliği bu memlekete hürriyet, biraz hürriyet vermiş olsaydı, 1955 de dahi Macar Milleti'nin dostluğunu kazanabilirdi. Fakat Sovyetler bunu yapamazlardı ve nitekim yapmadılar. Macaristan Sovyet hâkimiyet sahasının tek müstemlekesi değildi ki, bunu yapsınlar. Böylece tartışma devam etti ve hükûmet ile muhâlefet arasındaki uçurum gittikçe derinleşti. Bu böyle olmakla beraber, her iki taraf da, yâni hem hükûmet, hem de muhâlefet Komünist Partisine mensup bulunuyorlardı.

«Rajk Hâdisesi» muhâlefete koç başı vazifesini gördü. 1954 den beri «Rajk Muhâkemesi» kurbanlarına iâde-i itibar mes'elesi öne sürülüyordu. Moskova ile Yugoslavya'nın yeniden barışmaları, Macar Komünistlerini, 1949 senesindeki «Rajk Muhâkemesi»'nin sahtekârlığını itirafa zorladı. Fakat, bu sahtekârlık darağacında can veren en azından 20 kişinin hayatına ve tamamen suçsuz oldukları halde mahkûm edilen yüzlerce insanın beş ilâ yedi senelik hürriyetine mal olmuştu. «Rakosi Hükûmeti» ile Komünist Partisi suçlarını itiraf etmekle beraber, hâlâ memleketi idâreye devam ediyorlardı.

Bazı Batı gazetecileri, Macar İhtilâli'nden bahisle, Macarlar'ın mâkûl hareket etmediklerini iddia ediyorlardı. Bu gazeteciler yanılıyorlar. Macar Milleti'nin hareketi çok daha evvel mâkûl değildi. Bu milletin anlamadığı bir şey vardı: Mademki kaatiller suçlarını itiraf etmişlerdi, o halde bu memleketi neden idâreye devam etsinler?

6 Ekim 1956 da Başbakan **Ernö Gerö**'den, **Rajk** ve onunla birlikte idam edileri diğer üç kişinin cenâze merasimleri yapılabilmesi için, zorla müsaade alındı. Ama halk kitlelerini bu törenden alıkoymak için «Gerö Hükûmeti» de el altından gayret sarfediyordu. Fakat nafile! 6 Ekim 1956 da tam 200 bin kişi ikinci cenaze töreni olan bu merasime katılarak kat-

ledilenlerin arkasından şeref yürüyüşü yaptılar.

Hürriyet mücâdelesinin biraz sonraki kahramanları olan bu 200 bin kişi, katledilen **Rajk**'ı gömmekten ziyâde Macaristan'daki komünizmi gömmek için yürüyüşe çıkmışlardı. Bu yürüyüş ihtilâlin ilk kuvvet denemesi oldu. İlk defa olarak o gün, siyâsî polis mensupları resmî elbise ile sokağa çıkmağa cesâret edemediler.

Artık muhâlefet **Rakosi**'nin en yakın mesâi arkadaşı olan **Gerö**'nün istifasını talep ediyordu. Yalnız dâhilî muhâlefet değil, **Gerö**'ye karşı **Tito** da mücadele edeceği için, **Gerö**'nün fazla tutunabileceği zannedilmiyordu. Fakat, Moskova burada tekrar bir hata işledi: **İmre Nagy**'yi tekrar vazife başına getireceğine, Kırım görüşmelerinde **Tito** ile **Gerö**'nün aralarını bulmaya çalıştı ve muvaffak da oldu. Hattâ bu görüşmeyi takiben **Gerö**, Belgrad'a dâvet edildi. Bu davet üzerine **Gerö** Belgrad'a gittiğinde **Tito**'nun en iyi Macar dostları bile kendilerini ihânete uğramış hissettiler... Heyecan son haddini bulmuştu. 22 Ekimde bütün tiyatro temsilleri yasak edildi. 23 Ekimde **Gerö** Belgrad görüşmelerini yarıda bırakarak Budapeşte'ye döndü. **Gerö** kışkırtıcı bir radyo konuşması yaptı ve bunu müteakip de siyâsî polis silâhsız nümâyişçilere ateş etmeye başladı.

İşte bu hâdise Macaristan'daki hürriyet mücâdelesinin başlangıcı oldu. Müçâhidler ölümü dahi göze alarak, 27 Ekim 1956'da «İkinci İmre Nagy Hükûmeti»ni zorla iktidara getirtti. Moskova'nın «Yeni Zaman» adlı mecmuası (Nu. 45, 1956) bu hâdiseyi, «Macaristan, Halk Cumhuriyeti Başkanlığı, vatansever Halk Cephesi Meclisi'nin teklifi ile **İmre Nagy** Hükûmeti'ni tasdik etti» şeklinde bildiriyor ve bütün Sovyet basını Macaristan nümayişlerinden, 27 Ekim 1956 tarihinin alelâde günlük hâdisesi olarak bahsediyorlardı. Böylece Sovyet Basını dahi **İmre Nagy** Hükûmeti'nin

meşrûluğunu teyid etmiş bulunuyordu.

Macaristan «Hür Radyosu»nun o günlerde verdiği habere göre, **İmre Nagy** 1 Kasım 1956 tarihinde Sovyetler Birliğinin Budapeşte büyükelçisi **Antropoy**'a bundan böyle, yâni 1 Kasım tarihinden itibaren, Macar Hükûmeti'nin «Varşova Paktı»ndan çekildiğini bildirmiş ve Macaristan'ı tarafsız bir memleket olarak ilân etmişti. Aynı zamanda Macaristan, «Birleşmiş Milletler»'e ve «Dört Büyükler»'e bağımsızlığını garanti etmeleri için baş vurmuştu.

Sovyetler ise, Macar Hükûmeti'nin bu beyanatına, memleketin iç işlerine askerî müdâhale ile cevap verdiler. **İmre Nagy**'yi tevkif ettiler ve yeni «bir hükûmet» yani **Janos Kadar** Hükûmeti'ni kurdular.

Sovyetler Birliği silâhlı kuvvetlerinin Macaristan'a karşı yaptıkları askerî harekât ve bu harekâtın doğurduğu neticeler Moskova'yı çok taraflı siyâsî propaganda ve iktisâdî faaliyetlere zorlamıştı. Sovyetler, ortaya attıkları «sulh içinde bir arada yaşama» siyâsetinin tatbikinde engellerle karşılaşmamak için, Macaristan'daki silâhlı müdâhalenin aksi intibalarını, hür Dünya'dan, Sovyetler'in kendi hâkimiyet sahalarından ve bilhassa Macaristan'dan mümkün mertebe çabuk ve iz bırakmadan silinmeleri icabediyordu.

Kremlin'in Macaristan İhtilâli neticesinde mâruz kaldığı mânevî hezimet, isyanın bastırılmış olmasına rağmen, Kremlin'e 1948'de **Tito** Yugoslavya'sı ile olan ihtilâflara kabil-i kıyas olmayan ağır bir şok tesiri yapmıştı.

Zaten Macaristan mes'elesi, Macar Milleti için az veya çok ehemmiyetli bir «inhiraf» değil, bir ölüm kalım mes'elesi idi. Komünist muharrirlerin, komünist terbiyesi ile yetişen Macar gençliğinin ve bütün Macar proletaryasının hürriyet mücâdelesi, ve aynı zamanda bu vesile ile bütün dünya iş-

çilerinin tarihte eşi görülmeyen çaptaki umûmi grevleri, komünizm nazariyesinin temel prensiplerini ve bununla birlikte bütün Dünya komünizminin mevcûdiyetini şiddetli bir şekilde sarsmışlardı. Hürriyet mücâhidlerinin kanlı katliamı, kızılordunun barış andlaşmaları ile bağımsızlığı temin edilmiş olan Macaristan'a karşı açıktan harbetmesi hâdiseleri, Batı dünyasının umûmî infialine sebep olmuş ve sulh içinde bir arada yaşama» siyâsetini tatbik etmek imkânlarını tehlikeye düşürmüştü.»[23]

23- Dergi, (Münih) s. 13. sh.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1956 MACAR İHTİLÂLİ

BİR EFSÂNE KAHRAMANI DOĞUYOR

Halk hareketleri, bir efsâne ve bu efsâne içinde hâtıralarına imrenilen bir «kahraman» ister. Ancak böyle bir efsânenin sarhoşluğudur ki, halkı akıl ve realitenin katı dünyasında ruh ve hayallerin cesâret ve fedakârlık isteyen meyilleri emrinde coşkun bir akış hâline getirebilir.

1949 senesinin soğuk bir Şubat günü «Budapeşte Komünist Halk Mahkemesi»nde cereyan eden mizansenli bir muhâkemenin ortaya böyle bir efsâne ve bir kahraman çıkarmakta olduğunu o an içinde kimse bilmiyordu. Maznun mevkiini işgâl eden **Kardinal Mindszenty** beş gündür tehdit ve hakaretlerle devam eden bu muhâkemenin ağır yorgunluğuna rağmen ayakta durmaya çalışıyordu. Kırışıklıklar içindeki ihtiyar yüzüne bir de uzun yorgunluk ve uykusuzluğun gözler altındaki mor halkaları ilâve olmuştu. Ölü yüzü kadar soğuk çehresi ile tuçtan bir heykel gibi vakur durmaya çalışmasına rağmen salona alınmadan önce kendisine revâ görülen işkenceler her hâlinden belli olmaktaydı. Altı haftadan beri hapiste geçen ıstıraplı bir soruşturmadan sonra işte beş günden beri de hesaba çekilmekteydi. Yirmi dört saatte ancak iki saat uyumasına müsaade ediliyor ve en yakınları ile dahi görüştürülmüyordu. İhtilâlden sonra ifşâ edileceği üzere kendisine uyuşturucu ilâçlar verilmiş ve hattâ –mâruf tâbiri veç-

hiyle– beyni de yıkanmıştı.

Kukla Komünist Halk Mahkemelerinin iç yüzünü bilenler için bunlar çok alelâde şeylerdir. Tevkif edileceğine dâir şâyialar ortada dolaşmaya başlayınca komünistlerin metodlarını çok iyi bilen **Kardinal Mindszenty** erken davranarak umûmî efkârı tevkif edildiği takdirde ağzından alınacak hazır itiraflara inanmamaları için ikaz etmişti. Esasen daha 1946 yılında «Papalık» tarafından Kardinalliğe yükseltilince kaderin ona bir «Din kurbanı ölümü» hazırladığı hissine kapılmıştı. Zira Komünist bir ülkede vazifesini yapan bir din adamının sonunu kestirmek için kâhin olmaya lüzum yoktu. Pek çok acı misaller herkesin gözü önünde cereyan etmişti.

Kardinal Mindszenty, Macar halkının komünist zulüm ve tahakkümü altındaki ıstırabını bütün dehşet ve ağırlığı ile yüreğinde hissetmekteydi. En büyük bir dinî mevkide susmasına imkân olmadığını düşünüyor, vicdanının zaptedilmez feveranlarının ise mutlakâ hayatına mal olacağını biliyordu. Bu görüş ve düşünceler onun «Din kurbanı olma» hissini her gün biraz daha derinleştirip kuvvetlendirerek halkın ıstırabını ve isyan meylini istikametlendirmek hususunda onu hazırlıyordu. Bir gün komünistler ısmarlama bir hareketle kendisini taşlayınca otomobilini durdurarak mütecâvizlerin üzerine yürümüş ve:

«– Ben Kiliseyim! Eğer kiliseye karşı bir düşmanlığınız varsa beni taşlayın!..» demişti.

O zaman Macaristan'a «Küçük Stalin» denen Allah tanımaz materyalizmin zebûnu zâlim **Matyas Rakosi** hâkimdir. Bu Rus ajanı sözde Macar, **Stalin**'in kraldan çok kralcı zulüm ve tedhiş âleti di. Kendisini din kurbanı olma yolunda gören ve rûhen her gün biraz daha buna hazırlanıp alışan Kardinal'in, bu gibi davranışlarını dikkatle takip etmekte ve fırsat kollamaktaydı. Nihayet 1948 senesinin son günlerinde ehemmiyetsiz bir hâdiseyi bahâne ederek Kardinal'i tevkif ettirip

Komünist nizamda din adamının normâl mevkii: MAZNUN. Macaristan'ın en büyük din adamı **Kardinal Mindszenty,** Kukla Komünist Halk Mahkemesi huzurunda. (Sene 1949) İhtilâli besleyip geliştiren zulümlerden sadece biri...

hapishâneye gönderdi. 35 gün sonra da mâlûm usûllerle elinden bir itiraf mektubu alındı. Kardinal, hapishâneden Adliye vekiline gönderdiği bir mektupta güya;

«– İddia makamının bana isnad ettiği suçları prensib itibariyle kabûl ediyorum!..» diyordu.

İhtiyar din adamı çeşitli zulüm ve işkencelere kahramanca katlandıktan sonra, nihayet mukavemetin de kâr etmiyeceğini görerek bu hazır itirafı imzalamıştı.

1949 Şubatının sekizinci gününde Kukla Komünist Halk Mahkemesi Moskova'daki efendilerinden aldığı emir gereğince Macaristan'ın en yüksek dinî mevkiini işgâl eden **Kardinal Mindszenty**'yi «Devlet ve Millete İhânet» suçlarından ötürü «müebbet hapse» mahkûm etti. Kardinal, kararı vakar ve sükûnetle dinledi. Herkes çok iyi bilmekte idi ki; komünistlere göre devlet ve millet demek komünist idâre ve Rusya demekti.

Bundan sonra, 1956 ihtilâline kadar Kardinal'i, dama taşı gibi sık sık memleket ve hapishâne değiştirmek sûretiyle, halkın hafızasından silmeye çalıştılar. Fakat komünist zulüm ve tahakkümü arttıkça onun bu muhâkeme ve kafa tutuşuna âid hâtıralar halkın hayâlleri ile süslenip büyütüle büyütüle memleketi dolaşıyordu. **Kardinal Mindszenty**, belki büyük bir kahraman değildi. Fakat Macar halkı mazlumluğunun mücerret mânâsını onun şahsında müşâhede etmekteydi. Komünizme karşı çıkmak meylinden dolayı da bir kahraman ihdas etmek ihtiyacı içinde O'nun hâtırasını kulaktan kulağa büyütüp süsleyerek naklediyordu. Komünist idârenin ihtiyar Kardinal'i hapishânede dahi rahat bırakmıyan zulüm ve işkenceleri de halkın bu his ve meylini kamçılıyordu.

Din, milletlerin kara günlerinde muhtaç oldukları teselli ve ümidin yegâne kaynağıdır. Dev adımları ile ilerliyen teknik yüzünden hergün biraz daha değişen Dünya şartlarına rağmen insanları, madde ve akıl plânında bütün hesapları tüketen

bâdirelerden hâlâ ve ancak din kurtarabilmektedir. Bu yüzden halk topluluklarını harekete getirecek liderlerin ya din adamı olması veya bu sıfatın rûhî (psikolojik) ve efsanevî tesir şartlarını tesis edecek bir davranış üzerinde bulunması icab etmektedir.

Öldüğü güne kadar Kıbrıs'da Makarios'un papaz cübbesi ile dolaşmış olması sebepsiz değildir. Türk Kurtuluş Savaşı'nda bile muntazam askerî teşkilât kurulmadan önce hemen her yerde baş gösteren mahallî mukavemet hareketlerini din adamlarının vücûda getirdiği bir gerçektir. Ayrıca askerî ve siyasî şahısların dahi nasıl el açıp duâ ettikleri ve halkın dinî hislerine hitab etmek sûretiyle başarı sağladıkları herkesçe bilinen bir hakîkattir. Türk Kurtuluş Savaşı'nın ilk kurşununu atan da bir din adamıdır: **Sütçü İmam.** Dünün **Gandi**'sinden bugünün «Vietnam» çıkmazının girdaplarında alev ve duman helezonları hâlinde yanıp kül olan bütün yol gösterici ruhlar, dinin felâketler karşısındaki «Teminat Fonksiyonu»nu isbat eden idealistlerdir.

Macar Milleti için, birikmiş ve hakkı verilmemiş bir inanma gücünün ve baş kaldırma azminin remzi olarak bir din adamının seçilmesi tesâdüf eseri değildir. Halk rûhiyatının tabiî ve normâl bir icabıdır. O kadar ki, kendisinin şahsen hiç bir rol ifa etmediği 1956 ihtilâlinin muvaffak olmaya yüz tuttuğu ilk günlerde Budapeşte'den çekilmekte olan Rus tanklarının tarakları arasında bütün kiliselerin çanları ortalığı inletirken din mazlumu Kardinal, bir zafer remzi hâlinde şehre girecektir. Daha sonra Rus tanklarının çekilmesinin alçakça bir manevradan ibaret olduğu tahakkuk edince Rus kahpeliğinin icabı olarak altı bin tank Budapeşte sokaklarına dökülüp Macar Milleti'ni kaldırım taşları gibi çiğneyip hürriyet hareketini boğacaktır. İşte o zaman bu din mazlumu ve kıyam sembolü Kardinal, güçlükle Amerikan sefârethânesine sığınarak daha sonra doğacak yeni ihtilâllerin manevî mal-

zemesine katılmak üzere Macar Milleti'nin hayâl ve hafızasına dönecektir.

İLK ÖRNEK : POLONYA İHTİLÂLİ

1956 yılı sonlarında Rus peyklerindeki iktisâdî ve mânevî sıkıntının, had safhaya ulaştığı müşâhede edilmekteydi. Bütün uğraşmalara rağmen enflâsyon önlenemiyordu. Bilhassa Polonya'da âşikâr bir huzursuzluk belirtileri başlamıştı. Rus liderleri; başta Kruşçef olmak üzere, bu huzursuzluğu hiçbir sızıntıya meydan vermeden yatıştırmak için topluca Varşova'ya gittilerse de hiç bir netice alamadan ve yirmi dört saat içinde âdeta kaçarcasına Moskova'ya dönmeye mecbur kalmışlardı. Kruşçef «Kanla bastırmanın en iyi çâre olduğunu» söyleyen Molotof'u da yanında götürmüştü. Polonya'da ilk huzursuzluğun nasihatle giderilebilecek bir cinsten olmadığını hep birlikte ve gözleri ile gördüler.

Bütün peyklerde komünizmin Rus esiri milletlere yüklediği haysiyet kırıcı ağır şartların vebâlini Stalin'e yüklemek sûretiyle kendilerine muhâlefet edebilecek kimseleri Stalin taraftarlığı ile itham ederek bertaraf edip, diğerlerine karşı riyakâr bir güleryüz siyâsetini takip tavrı alan Kruşçef kadrosu, kendi devrelerinin bu sûretle en çetin mes'elesi ile karşılaşmış bulunmaktaydılar. İktidara geldikleri zaman güya Stalin devrinin kalıntısı olan zulüm ve tedhiş âleti kadroyu temizlemek için bir defaya mahsus olmak üzere baş vurdukları tenkil ve temizleme metoduna devam etmekle Rus emperyalizminin dağılıp parçalanmasına râzı olmak arasında bir tercih yapmak mecburiyetinde kalmışlardı.

Kruşçef yoldaşın iktidara gelmesinden sonra da aynı şekilde hareket edilmişti. Komünizmin şahsî kazanç meylinin imkânlarını ortadan kaldıran ve insan şahsiyetine saygı duy-

mak lüzûmunu reddeden aslî mantığının icabı, halkı muzdarip kılan iktisâdî baskılara bir de bu tenkil ve tedhiş hareketlerinin ağırlığı ekleniyordu. Meselâ 1951 senesi Martı'nın gecesi Varşova'da böyle bir «temizleme hareketi» için gayet ustalıkla bir plân hazırlanmıştı. Şehirdeki bütün yabancı muhabir ve diplomatlar, Varşova'nın elli kilometre güneyindeki eski bir şatoda zâhirde hiç bir sebebi olmayan muhteşem bir ziyâfete çağrılmışlardı. Onlar bu ziyâfetin sarhoş edici havası içinde «zeval bulmaz (!..) Rus İmparatorluğu»nun kudretli devlet adamları şerefine kadeh kaldırırken, Varşova'nın sokakları Rus askerî kamyonlarının gürültüleriyle uğulduyordu. Ruslar, Varşova'da ne kadar, «münevver» ve «asilzâde kalıntısı» (!..) kadın erkek ne buldularsa süngülü muhafızlar nezâretinde dürtükliye dürtükliye kamyonlara üst üste eşya yığar gibi doldurarak şehirden çıkarmışlardı. Bu sûretle ölüm yolculuğuna çıkan «Onsekiz bin» Varşovalı, hiç bir emâreleri kalmamak üzere ortadan kaldırılmışlardı. Bu «Katyn Ormanları

GOMULKA

Fâciası»nın bir eşiydi. Ruslar bu seferki temizleme hareketinde sadece Varşova'dan onsekiz bin kurban bulabilmişlerdi. Bu miktar bütün Rus peyklerindeki temizleme hareketinin genişliği hakkında bir fikir verebilirdi. Bütün ecnebi diplomat ve muhâbirler o gece Rusların maksatlı ziyâfetinde eğlenirken onsekiz bin Varşovalı da o gece ortadan kaldırılmış bulunuyordu.

Esâsen Lehliler, 1732 yılından beri memleketlerinin Ruslar tarafından sık sık istilâ edilmesine alışmışlardı. Fakat Rusya Slav Emperyalizmine «beynelmilel komünizm» gibi bir «maske» bulduktan sonra bu işgâl ve istilâların çehresi Çarlık zamanlarındakileriyle kıyaslanamıyacak ölçüde değişmişti. Kanla yatıştırma ve rejimi kelleler üzerinde muzaffer kılma metodunun kudretli tatbikatçısı komünist liderler, hemen her memlekette idâreyi bir kere ellerine geçirdikten sonra o memleketin çocuklarının kanını seller gibi akıtmadıkça rejimi emniyette görmüyorlardı.

Bu kanlı tenkil ve tedhiş hareketlerine bir de iktisâdî sıkıntılar eklenince Polonya halkı, haysiyet ve istiklâlden mahrum olarak açlıktan ölmekle Rusya'ya meydan okumak sûretiyle istiklâllerini kazanmak arasında talihlerini denemek mecburiyetinde kalıyordu. İşte bu yüzden Ekim ayı nihâyetlerinde Polonya'nın hemen her tarafında Rusya'ya karşı yavaş yavaş bir baş kaldırma ve direnme görülmekteydi.

Stalin taraftarlığı ithamlariyle girişilen 1951 temizleme hareketinden her nasılsa kurtulabilen bir kaç şahıs parti seçimlerinde halk tarafından ehemmiyetli mevkilere getirilmişlerdi. Bu şahıslardan biri de **Gomulka** idi. Bu şahıs, halk nazarında Polonya'yı Rus boyunduruğundan kurtarabileceği ümidi ile yavaş yavaş itibar kazanmaktaydı. Hâdiselerin patlak verdiği 1956 senesinde ömrü fakir bir işçi olarak mücâdele ile geçmiş bulunan **Vladislav Gomulka**, 58 yaşlarındaydı. İkinci Dünya Harbi'nden sonra Polonya, Rus or-

dusu tarafından işgâl edilerek Moskova emrinde bir komünist ülke kurulduğu zaman, Polonya komünistleri arasında en fazla dikkati çeken sîmalardan biriydi. Fakat memleketlerinde komünist idârenin yerleşmesine canla başla çalışmış olan **Gomulka**, daha o yıl «Titocu» ithamı ile partiden çıkarılarak hapse atılmıştı.

Komünistler bir memleketi ellerine geçirdikten sonra ilk temizleme hareketinde kendilerini o memlekette iktidara getirmiş olan grupları bertaraf etmeyi ananevî bir siyâset hâlinde tatbik ederler. İlk anda garib görülen bu hareket tarzının bir çok idârî ve psikolojik sebepleri vardır. Kısaca söylemek icab ederse; bir memleketi Rus işgâl ve idâresi altına düşüren bir ihtilâle iştirak edenler veya ülkeyi buna hazırlayanlar ya satın alınmış veya komünizmin hakiki mâhiyetinden bîhaber, gözü kapalı sözüm ona idealist ahmaklardır. Birinciler komünist ihtilâlin gerçekleşmesi ve ilk temizlik hareketine kılavuzluk etmelerinden sonra artık vazifeleri bittiği için, ikinciler ise komünizme dâir taşıdıkları hayaller ile realite arasındaki korkunç farkın sebep olacağı hayâl kırıklığından doğması muhtemel aksülâmeller yüzünden yok edilirler.

İşte **Gomulka** da bu ikinci gruptan bir insan olduğu için derhal hapse tıkılmıştı. Fakat **Stalin**'in ölümünden sonra başlayan **Stalin** taraftarlarını temizleme cereyanı dolayısiyle, eski idarenin mağduru gözükenleri bir nebze tutmak taktik icabı lüzumlu bir hâle gelmişti. Ancak bu **Stalin** taraftarlarını temizleme cereyanları, Polonya'da zaten had safhaya varmış olan ızdırablara yeniden tuz biber oluyordu. Yukarıda kısaca hikâyesini naklettiğimiz onsekiz bin Varşovalının bir gecede evlerinden gece kıyafetleriyle anî bir baskınla toplanıp yok edilmeleri de bu hâdiselerden biriydi. **Gomulka** ve arkadaşlarının suçları, bu gibi hâdiselerin husûle getirdiği psikolojik baskı altında affedilmişti. Fakat halk onları hergün

biraz daha bir kurtuluş hareketine alemdar olmaya doğru itmek sûretiyle partide iyi mevkilere getiriyordu. Tabiî bir insiyak halinde ve ağır Rus baskısının tesiri altında başlayan bu mukavemet bütün memleketi sarıyordu.

Nihayet 1956 Ekim ayı sonlarında işçiler fiilen harekete geçtiler. Poznan'da kanlı nümâyişler oldu. Şeref ve haysiyetiyle birlikte ekmeğini de kaybetmiş bulunan Polonya işçileri «Ekmek ve hürriyet isteriz!» diye bağırarak ilk sokak nümâyişine başlamışlardı. Rus liderleri işçilerin bu nümâyişlerde kolay kolay yatışmayacağa benzeyen galeyanı sebebiyle, yukarıda da söylendiği gibi Varşova'ya geldilerse de hiçbir netice elde edememişlerdi. Her şeyin düzeleceğini vadetmekle hâdiseleri yatıştıramamışlardı. Kanlı nümâyişler hâlâ devam ediyordu. Rus liderlerinin **Gomulka**'nın ayağına kadar gelerek Polonya'daki nümâyişlerle alâkadar olmaları O'nu artık Polonya'nın lideri hâline getirmiş oluyordu. Bu sûretle **Gomulka**, ikinci bir Tito olarak ortaya çıkıyordu: Komünist, fakat Rusya'ya bağlı değildi. Halbuki Polonya'nın ızdırabı Rusya'ya bağlı olmak kadar aynı zamanda komünizmin mâhiyetinden de ileri gelmekteydi. Bu yüzden Polonya hâdiselerinden hemen bir iki gün sonra Macaristan'da başlayacak olan isyan ve ihtilâl hareketi, Rusya'ya karşı olduğu kadar da komünizme karşı olacaktı.

Bu sırada gerek Polonya Komünist Hükûmeti ve gerekse Rus idârecileri bütün Dünya umûmî efkârına karşı Polonya'da hiçbir fevkalâde hâdise cereyan etmemekte olduğunu ilân etmekteydiler. Halbuki Polonya'daki nümâyişleri gizlemeye imkân yoktu. Nitekim Rus liderlerinin Moskova'ya hareket ettikleri gün, Polonya'nın yeni lideri olarak gözükmeye başlayan **Gomulka**, bütün Dünya'ya hitâben Polonya'nın artık müstakil bir devlet olduğunu ilân ediyordu. Komünist parti merkezi komitesi, 21 Ekim 1956 da bağımsızlık hareketini idâre eden **Gomulka**'yı Parti Reisliğine seçti. Hürriyetçiler Parti Merkez Ko-

mitesi'nin dokuz azâsının Gomulka'yı tutmasiyle duruma tamamen hâkim oldular. Gomulka, yaptığı konuşmada:

«– 12 yıldan beri kötü bir idâre altında inledik. Fakat bunun sonu artık gelmiştir. Polonya bundan sonra sosyalizmin yolunda kendi kaderini kendisi çizecektir. Sovyet Rusya ile mevcut dostluğumuzu muhâfaza edeceğiz. Fakat kendimize göre bir sosyalizm yolunda yürüyeceğiz. Birkaç türlü sosyalizm vardır: «Rus sosyalizmi,» «Yugoslav sosyalizmi» ve şimdi de «Polonya sosyalizmi» dedi.

Bu konuşmadan sonra işçiler yer yer Gomulka lehinde mitingler tertibliyerek Polonya'nın istiklâl hareketini ve bu hareketin yeni liderini desteklemeye başladılar.

Moskova gazeteleri 21 Ekim Cumartesinden beri Polonya'da baş gösteren bu değişiklikler karşısında hâdiseleri halktan gizlemeye çalışarak susmaktaydı. Bu gazetelerin sükûtu Rus liderlerinin şaşkınlıklarını ve Polonya İstiklâl Hareketi karşısında nasıl bir tavır alacaklarını kestiremediklerini gösteriyordu. 21 Ekim 1956 Pazar günü Polonya ordu birlikleri, Doğu Almanya'da «Steptin» şehrine girmek isteyen bir Rus alayına «ateş» açtılar. Bu bölgede, Lehlilerle Rus kuvvetleri arasında kanlı çarpışmalar başladı. Ecnebi ajanslar, Polonya kuvvetleri ile Ruslar arasında Varşova'nın 85 kilometre batısında ikinci bir çarpışmayı haber vermekteydiler. Gerek Polonya ve gerekse Rusya, ilk günlerde bütün bu çarpışmalara dâir haberleri tekzib ediyorlardı. Aynı gün Amerikan Cumhurbaşkanı Eisenhover hürriyetçileri desteklediğini belirten bir konuşma yapmış ve:

«– Kalblerimiz sizinle beraberdir!» demiştir.

İstiklâl ve hürriyet hareketi bu sûretle ilk defa Polonya'da fiilî şekilde ortaya çıkmış oluyordu. Doğu Almanya hududundan getirilen sekizyüz tankla «Step Bölgesi»nde hareketi kan yoluyla önleme tecrübesine girişen Rusya, bundan hiçbir netice elde edemedi.

Rusya'nın bu baş eğmesiyle Polonya istiklâlini elde etmiş gözükünce bu durum, diğer peyklerde de kurtuluş ümidini kuvvetlendirmiştir.

İşte bu yüzden Polonya'nın istiklâlini ilân ettiği 21 Ekim 1956 Pazar günü Macaristan'da talebe nümâyişleri başlamış ve bu sûretle hareketin diğer peyklere de sıçramak istidadı Rusya'yı bu harekete çok daha ciddî olarak karşı çıkmaya mecbur etmiştir. Üstelik Macar harekâtı yukarıda da söylediğimiz gibi sırf Rusya'ya karşı değil aynı zamanda komünist idâreye karşı bir mahiyette ortaya çıkıyordu. Muvaffak olmuş gözüken Polonya ihtilâli Macarların Rus hakimiyetinden maadâ komünizme karşı çıkmış olmaları dolayısiyle Rusya için bir hayat memat dâvâsı hâlini alacak ve ileride görüleceği her ne bahasına olursa olsun bastırılacaktır.

YEMİN EDİYORUZ, ARTIK KÖLE OLMAYACAĞIZ!

(Eskunszuk, eskunszuk hogy rabok tovabb nem leszunk)

Polonya'da olup bitenler Macaristan'da bir kurtuluş ümidi doğurdu. Tahmin edilemez bir hâdise olmuş ve kısa zamanda Polonya, Rus boyunduruğundan kurtularak aşağı yukarı hür bir devlet hâline gelmişti. Bunun bütün Rus esiri ülkelerde meydana getirdiği sevinç ve heyecan müthişti. Polonya ile birlikte kendileri de kurtulmuş gibi seviniyor, fakat bu hislerini açığa vurmak cesâretini gösteremiyorlardı.

Polonya ihtilâlinin peykler arasında ilk te'siri Macaristan'da ortaya çıktı. Polonya'lılarla, Macarlar birbirlerini kardeş sayarlar. Tarih boyunca hiç harb etmemiş üstelik dâima aynı kaderi paylaşmışlardır. Komünistler bu ihtilâli faşist (!) ve gerici (!) kimselerle «Amerikan Entelijansı»nın müşterek organizasyonu olarak göstermeğe çalışmışlar

ve bu iddialarını isbat (!) için Batı dillerinde kitap ve broşürler çıkarmışlardır. Halbuki Macar İhtilâli bir tabiat hâdisesi gibi kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Hiç bir sun'î zorlama bahis mevzuu değildir. Çünkü Macaristan'da komünist idârenin ağır baskısı her ferdin şuur ve vicdanını en küçük bir te'sirle dahi patlamaya hazır bir hâle getirmişti. Sebepler komünizmin ve Rus tahakkümünün bünyesinden çıkmıştır. Esasen ihtilâlin meydanlara döktüğü halk yığınları içinde büyük çoğunluğu kadınlar ve bilhassa genç talebe ve işçiler teşkil etmekte idiler. Bunlar tamamen komünist bir maarif sisteminin içinden gelen insanlardı. Daha ilk mertebe başladıkları andan itibaren komünizme ve Rusya'ya âid onlara telkin edilmiş bulunan fikirlerden, vicdan ve şuurlarında doyurucu bir şey ortaya çıkmazdı. Çünkü bütün kıymet hükümlerini komünizmin ve Rusya'nın menfaatine göre te'sis ve telkîn eden bir maarif sistemi onları ana kucağında yakalayarak kendi te'sir sahasında hayata başlatıyordu. Böylece komünizme en sâdık olması gereken bir kitlenin ondan kurtulmak için Macar halkına rehberlik etmiş olması bu ihtilâlin hakikî sebeplerini göstermeye yeter. Bu yüzden Rusların Macar ihtilâlinde bir dış tahrik aramaları, gerçekleri tersyüz etmek için uydurulmuş dehşetli bir yalandan başka bir şey değildir.

22 EKİM PAZARTESİ:

Üniversite talebeleri, Rusya'dan daha «muhtar» bir idâre koparmak için savaşmakta olan Polonya'yı desteklediklerini göstermek maksadıyle Polonya Elçiliği önünde bir sempati gösterisi yapmaya karar verdiler. Öğleden evvel Budapeşte Üniversitesinde bunun için bir toplantı yapılmıştı.

O günlerde Macaristan'da Komünist Partisi Birinci Sekreteri Erno Geroe, herşeye hâkimdi. Onun te'sis ettiği terör havası içinde bu sempati gösterisini etrafa duyurmağa imkân

bulunamadığı halde öğleden sonra Polonya Elçiliği önünde çoğunluğu genç talebe ve işçilerle kadınların teşkil ettiği büyük bir kalabalık toplandı. Burada Rusya ile hürriyeti için savaşmakta olan Polonya halkına başarılar dileyen sessiz bir gösteri yapıldı. Polis hiçbir şeye müdâhale etmeyerek hâdiseleri uzaktan seyretmeyi tercih etmişti. Rusya, Polonya ihtilâli dolayısiyle şaşkına döndü, peyklerdeki idâreciler de geleceği kestiremedikleri için Moskova'daki üç Üniversitenin talebeleri bir gün önce (21 Ekim 1956) hükûmete müşterek bir ültimatom verdiler. Bu ültimatomda:

1- Basın hürriyeti,

2- Seyahat hürriyeti,

3- Hapiste bulunan eski Millî Savunma Bakanı **Farkas**'ın açık muhâkemesi gibi üç şartı ileri sürmüş ve bunlar yerine getirilmediği takdirde onbeş güne kadar geniş ölçüde nümâyişe girişeceklerini bildirmişlerdir. Hükûmet bunu da sükûtla geçiştirmişti. Fakat Polonya'daki ihtilâlin anbean Polonya halkı lehine gelişmesi ve Rusya'nın Polonya isteklerine baş eğmiş gözükmesi, Macar gençliğinin cesâretini arttırmıştı. Bu yüzden Polonya Elçiliği önündeki sempati gösterisinde ertesi gün Tuna'nın doğu kıyısındaki «Petöfi Meydanı»nda toplanarak hislerini daha şumûllü bir şekilde açığa vurmak kararını aldılar. Ne radyo ve ne de gazeteler yeni bir gelişme yoluna giren Macar gençliğinin bu davranış ve isteklerinden bahsetmiyorlardı. Kim bilebilirdi ki; başlangıçta, sâdece Polonya ihtilâlinden doğan bir cesâretle komünist idârenin tahakkümünü bir nebze azaltmak gâyesini güden bu miting, bir anda Macar Milleti'nin içinde birikmiş olan ızdırabı boşaltıp, tufanlaştırmaya sebep olacak ve örnek aldığı Polonya İhtilâlini kat be kat aşacaktır. Hâdiseleri, kolay kolay zabtedilmez halk psikolojisi sevketmiş ve halk, yüreğinde yıllarca çöreklenmiş bulunan, baskı ve korkuların hesabını görmek üzere şahlanmıştır.

23 EKİM SALI:

Hükûmetin mitingle ilgili her türlü haberi önlemesine rağmen bütün şehre kulaktan kulağa Üniversite Gençliğinin Petöfi Meydanında toplanacağı haberi yayılmıştı.

Macar Milleti, Komünist idârenin rûhî ve iktisâdî baskısı altında bunalmış olan içini boşaltmak için ilk defa bir fırsat elde etmiş oluyordu. Talebeler ve genç işçiler, sabahın erken saatlerinde evlerinde çıkarak «Petöfi Meydanı»na doğru ilerlemeye başladılar. Hem yürüyor hem de Fransız millî marşı «Marseialaise» ve «Kossuth» Marşlarını söylüyorlardı. Petöfi Meydanında yirmibeş bin kişilik büyük bir gençlik kitlesi toplandı. Talebelerden bir çoğu gece sabaha kadar uyumıyarak meydanlarda ana caddelerdeki büyük binaların cephelerine dövizler, bayraklar yerleştirmişlerdi. Bunlar arasında;

Ruslar vatanınıza dönün
Yeni bir idâre isteriz!
Macaristan'a istiklâl verin!
Polonya Milleti ile beraberiz!
İmre Nagy'yi iş başına getirin!
Rakosi cezasını bulmalıdır!

gibi döviz ve levhalar göze çarpmaktaydı.

Polonya'daki gibi Macaristan'da da halkın ümidini üzerine toplamakta olan bir şahsiyet vardı: **İmre Nagy**, 1955 yılında Moskova'ya pek bağlı olmadığı gerekçesiyle partiden ihrac edilmişti. Nagy'nin daha serbest fikirli olduğu bilinmekteydi. Macaristan'ın iktisâdî seviyesini yükseltmek için de bir hayli gayret sarfetmişti. Kendine mahsus babayâni tavırları ve komünist idârecileri arasında pek görülmeyen güler yüzlülüğüyle

sempati toplamış bulunuyordu. Ayrıca Macaristan'da komünist zulüm ve tahakkümünün sembolü hâline gelen Stalin'in tedhiş âleti Matyas Rakosi ile de anlaşamadığı bilinmekte idi. Bu da Nagy'ye sempati celb eden hususlardan biriydi. Rakosi, «Politbüro»nun bir toplantısında «Alınağın biri» diye söz etmişti.

1953 yılında Kremlin'deki Stalinciler, Malenkof'un yeni siyâseti içinde kendi metodlarını yürütmek için Nagy'den istifade etmek istemişlerdi. Macaristan'da Rakosi yine Stalin'in metodlarını yürütecek fakat, Nagy'nin güler yüzünü maske olarak kullanacaktı. Nagy, bu taktiği gâyet güzel kavrayarak Malenkof, Kruşçef ve Mikoyan grupuna peyklerdeki halkın da insan olduklarını hatırlatmıştı. Aslında kendisi de komünist idâre ve telkîn içinde yoğurulmuştu. Fakat Rusya'ya karşı bu tavrı dolayısiyle adı birdenbire daha iyi bir hayatın ümid ve istekleriyle birleşerek sempati toplamıştı. 1956 Ağustosunda siyâsetin cilvesi icâbı tekrar partiye alınmıştı.

İşte O'nun Polonya'daki Gomulka gibi tarihî bir rol oynıyabileceğini ümid ettiren sebepleri bunlardır. Bu yüzden Macar halkı, İmre Nagy'yi başında görmek istediğini ilân ediyordu.

«Petöfi Meydanı» artık hıncahınç dolu hâle gelmişti. Petöfi, daha önce de belirtilmiş olduğu üzere Macarlar'ın millî şâir ve kahramanlarındandır. «1848 Macar İhtilâli»ni idâre edenlerdendir. Şiirlerini «aşk» ve «hürriyet» üzerine söylemiş bir şâirdir. O'nun kendi adiyle anılan meydandaki heykeli önünde İmre Sinkovits adındaki genç bir aktör, Petöfi'nin «1848 Macar Hürriyet Mücâdelesi» için yazılmış şiirini okumaya başladı. Gençlerin galeyanı o hâle gelmişti ki; kalabalık en küçük bir heyecanla âniden ve kolayca dalgalanıyordu. Genç aktörün okuduğu şiirin şu mısraı kalabalıkan hep bir ağızdan ve coşkun bir nakarat hâlinde tekrarlanarak kenar ve köşelerden mitingi takip etmekte olan

kızılların yüreklerini korkuyla ürpertti:

Eskunszuk, eskunszuk hogy rabok tovabb nem leszunk!

«Yemin ediyoruz, yemin ediyoruz, artık köle olmayacağız!..»

Petöfi Meydanı'nda talebelerin heyecanlı konuşmaları gâyet intizamlı ve asil bir şekilde cereyan etti. Polis veya diğer vazifeliler ile aralarında hiçbir hâdise çıkmadan miting akşama kadar devam etti.

Hükûmet, sabahleyin ikinci bir ilâna kadar her türlü umûmî toplantı ve gösterilerin yasak edildiğini radyo ile ilân etmiş ve nümâyiş yapmamaları için ihtarda bulunmuş olduğu halde talebeler, bunu dinlemeyerek tekrar harekete geçmişlerdi. Hükûmet âtıl ve kararsız kalmıştı. Ne yapacağını kestiremez bir durumda idi. Mitingin saat 10 da başlayacağı ilân edilmiş ise de fiîlen daha erken saatlerde başlamıştı. Saat 14 de hükûmet gûya küçük düşmekten kurtulmak için toplantıya müsaade ettiğini bildiriyordu. Halbuki miting hükûmetin rağmına ve büyük bir intizamla sabahtan beri devam etmekteydi. Nihayet yapılan konuşma ve tenkidlerle belirtilen istekler 14 madde hâlinde tesbit olundu:

1- Bütün Sovyet askerleri Macaristan'dan çekilmelidir!..

2- Sovyetler Birliği ile tam bir iktisâdî ve siyâsî eşitlik te'sis edilmeli. Sovyetler Birliği, Macaristan'ın iç işlerine kat'î sûretle müdâhale etmemelidir!...

3- Macaristan'ın ticârî andlaşmaları ve Sovyet Rusya'ya ödediği harb tazminatının miktarı açıklanmalıdır.

4- Macaristan'ın uranyum kaynakları, bunların işletilmesi ve Sovyet Rusya'ya verilen imtiyazlar hakkında bilgi verilmelidir.

5- Macar Komünist Partisi Kongresi toplantıya çağrılarak, yüksek makamlar için yeni bir idâre hey'eti seçilmelidir.

6- İmre Nagy'nin Başvekilliği altında yeni bir hükûmet ku-

rulmalıdır.

7- **Mihayl Farkas** ile **Matyas Rakosi**, alenen muhakeme edilmelidir.

8- Bütün partilerin iştirak edeceği gizli rey ile umûmî bir seçim yapılmalıdır.

9- Macaristan'ın iktisâdî hayatı, mevcut hakiki kaynaklara göre yeniden tamzim edilmelidir.

10- İşçilerin randıman kontenjanları gözden geçirilmeli ve grev hakkı tanınmalıdır.

11- Mecburî ziraat kontenjanları gözden geçirilmelidir.

12- Müstakil çiftçilerle kolhoz azâları eşit hakka sahip olmalıdır.

13- Macaristan Millî Bayrağı tekrar kullanılmalı ve Macar ordusunda eski üniformaları giyilmelidir.

14- Stalin'in bütün heykelleri parçalanmalıdır.

«Petöfi Meydanı»ndaki bu miting, sükûnet içinde sona erince kalabalık, «Tuna» üzerindeki köprüden «Budin» tarafında doğru akın etmeğe başladı. 1848 Macar Hürriyet Hareketi'nde orduyu önce «Habsburg Hânedânı»na, sonra da Ruslar'a karşı idâre etmiş bulunan Polonyalı General **Jozef Bem**'in heykeli şehrin o kesiminde idi. Oraya doğru ilerleyen kalabalıktan birisi eline kocaman bir «Macar Bayrağı» geçirerek kalabalığa karşı bu bayrağın ortasına Ruslar tarafından ilâve edilmiş bulunan «orak çekiç»i yırtıp çıkardı. Bem'in heykeli önüne gelindiği zaman kalabalık «altmış bin» kişiye yükselmişti. Bir anda heykelin etrafı bu şekilde, ortası yırtılarak, orak çekici koparılmış bayraklarla doldu. Bu sırada gençlerin içinden birisi bu yırtılan bayraklardan birine «Kossuth Arması»nı ilâve etmek sûretiyle ihtilâlin bayrağını ortaya çıkarmış oldu.

Lajos Kossuth da daha önce bir vesile ile söylendiği üzere 1848 Macar İhtilâlinde rol almış millî kahramanlardan biridir.

Kalabalık hep bir ağızdan «Macar Millî Marşı»nı söylüyordu. Bir heyecan kasırgası hâline gelen topluluk git gide kabarmaktaydı. Ruslar, Macar Millî Marşı'nı yasaklamışlardı. Macar Milleti, sesleri kısılıncaya kadar ve bir dinî âyin vecdi içinde millî marşını tekrar tekrar söyleyerek semâyı uğuldatıyordu. Bazen de toplu halde Szozat'ın «Millete Hitap» isimli şiiri, Macar Millî Marşı ile birlikte toplanan kalabalığa karşı okunuyordu.

Bir ara Macar Yazarlar Federasyonu Reisi hoparlörle, Macar yazarları için hazırlanmış bir hürriyet beyânnâmesi okudu. Akşam karanlığı bastırmak üzere iken kalabalık buradan parlâmento binasına doğru yürümeğe başladı. İşlerinden güçlerinden dönmekte olan işçi ve me'murların da katılmasıyle kalabalık yüzelli, ikiyüzbin kişilik bir insan seli hâline geldi. «Kossuth Meydanı»na gelince, bütün trafik durdu. Buna rağmen bu müthiş kalabalık tam bir intizam ve disiplinle yürüyordu. Kossuth Meydanı'nı dolduran halk, henüz iyi bir ismi bulunan **İmre Nagy**'yi görmek ve dâvâlarına ondan destek bulmak istediğini bağırarak ifâde ediyordu.

KIZIL YILDIZI SÖNDÜRÜN!...

Bu sırada Parlâmento binasının önünü doldurmuş bulunan ihtilâlcilerin hissiyatı ile alay edilmek isteniyormuş gibi parlâmento binasının tepesindeki «Kızıl Yıldız»ın elektriği yandı. Karanlıkta ihtişamlı bir şekilde parlâmentonun tepesinde parıldayan bu «Kızıl Yıldız» hürriyet mücâhidlerine komünizm ve Rusya'nın bir sembolü olarak göründü. Gerçekten de öyleydi. İkiyüz bin kişilik kitle büyük bir hiddet ve nefretle hep bir ağızdan bağırdılar: «Kızıl Yıldızı söndürün!..» ve ihtimâl Moskova'nın emrinde kendi milletine karşı ne zulümler icra etmiş bir kirli el elektriğin düğmesine dokundu ki, Kızıl Yıldız bir anda söndü. İnşallar bütün

Dünya'da ebedî olarak sönecektir!..

Bir kızıl parlâmento binasının balkonundan ihtilâlcilere hitab etti:

«– Yirmi dakika sabredin, Yoldaş Nagy geliyor. Hoparlör tesisatı da kuruluyor.»

20 dakika tamamlanmıştı ki, meydanın bütün elektrikleri kesildi. Kızıllar hâlâ yalan söylemeğe devam ediyorlardı.

Millet Nagy'yi beklerken, meydandaki bütün elektriklerin söndürülmesiyle ortalık birdenbire tamamen karanlıkta kaldı. Herkes elindeki gazeteleri tutuşturarak birer meş'ale meydana getirdi. Nagy bir türlü ortaya çıkmıyordu. Bu sûretle bilâhare de daha iyi anlaşılacağı gibi kendisine bağlanan ümidlere pek de lâyık bir adam olmadığını daha ilk anda göstermiş oluyordu.

ARTIK YOLDAŞ DEĞİLİZ!

«Kossuth Meydanı»ndaki ikiyüzbin kişilik muazzam halk kitlesi heyecan dalgaları hâlinde İmre Nagy'yi istediklerini ilân ederlerken, Rus tank ve uçakları da harekete geçmiş bulunuyordu. Gündüz Petöfi Meydanında kabûl edilen 14 maddeyi okutmak için radyo evine yürüyen gençlerin üzerine hiç bir ihtar yapılmadan ateş açılmış, yüzelli kadar genç alkanlar içinde kaldırımlara yığılmıştı. Kossuth Meydanındaki kalabalığın radyo evi önünde olup bitenlerden haberi yoktu. Fakat Kızılların artık işi ciddiye alacakları muhakkaktı. Çünkü önce kızıl idâreye karşı başlayan nümâyiş gitgide bizzat komünizme karşı bir mahiyet almaktaydı. Nümâyişçiler, mutlak sûrette Rusya ve komünizmden ayrılmayı ifâde eden dövizler taşımaktaydılar.

Radyo, akşam üstü yaptığı bir yayında «Faşist ayaklanmayı bastırmak için Sovyet ve Macar askerî kuvvetlerinin

müşterek harekete geçtiklerini; tanklar, jetler ve makineli tüfekler kullanıldığını» bildirmiştir. Bu yayından sonra Budapeşte ile bütün telefon ve münâkalât irtibatı kesildi.

Gerçekten bu ilk gün, Macar ve Rus kuvvetleri nümâyişçilere karşı birlikte hareket etmişlerse de bu durum çok çabuk değişecek ve hatta bazı Rus birlikleri dahi ihtilâlciler safına geçecektir.

Sabaha kadar devam eden karışıklıklar yüzünden Macar Komünist Partisi toplanarak, ilk iş olarak halkın ümidini üzerinde toplayan Nagy'nin Başvekkiliğe getirilmesi karar altına aldı. Fakat, istenmiyen adam Hegedüs, Nagy'nin muâvinliğine getiriliyor ve Parti Umûmî Kâtibi Geroe de mevkiini muhâfaza ediyordu. Halk, Nagy'nin başvekilliğe getirilişini alkışlamakla beraber bu eski iki idârecinin de yerlerinde kalışına itiraz etmekteydi. Nümâyişçiler, Rusya ile bütün alâkaların kesilmemesi mânâsına gelen bu iki eski idârecinin yerinde muhâfazasını arzu etmiyorlardı. İlk anda Nagy ve etrafındaki idârecilerin bu kadar ileri gitmek istemedikleri anlaşılıyordu. Fakat halkı yatıştırmanın imkânı yoktu. Onlar Polonya'daki gibi Rusya'dan ayrı fakat komünizme bağlı bir idâreye dahi taraftar gözükmeyerek, Batı Demokrasileri istikâmetinde hareketi gerçekleştirmek istiyorlardı. Bu yüzden Kossuth Meydanı'nda toplanan halk, ısrarla İmre Nagy'yi Parlâmento Binasının balkonuna çıkmaya dâvet ediyordu.

Nihâyet Nagy göründü:

«– Yoldaşlar!»

Diye söze başlamıştı ki, Macar Milleti târihlerinin en şahâmetli sahifesini teşkil etmek üzere gök kubbeyi çınlatırcasına hep bir ağızdan bağırdılar: «Artık yoldaş değiliz!.»

İmre Nagy, bu asîl millî heyecan karşısında yıllardır yoldaş yaftasıyla Rus boyurduğu altında inlemiş olan kalabalığa

«Sevgili Macarlar!..» diye hitaba mecbur oluyordu. İşte o gün yoldaşlığın çilesini bitirmiş gibi gözüken Macarlar, hürriyet ve istiklâline sahib olmanın baş döndürücü sarhoşluğu içinde «Stalin Meydanı»na doğru akmaya başladılar.

İmre Nagy halkın sükûnetle dağılmalarını, boş yere rica etmişse de, sonunda örfî idâre ilân ederek nümâyişçilere karşı Rusya'dan yardım istemek vaziyetine geçmişti. Yerinde kalan parti sekreteri Geroe ise Peşte Radyosu'na verdiği bir beyanatta «tahrikçiler Rusya ile dostluğumuzu bozmaya çalışmaktadırlar. Bu cereyana mukavemet edelim» demiştir. İmre Nagy ise heyecanlı ve titrek bir sesle Peşte Radyosundan ihtilâlcilere hitab etmek sûretiyle saat 13'e kadar silâhlarını teslim etmelerini, bunu yaptıkları takdirde cezalandırılmayacaklarını söyliyerek sözlerini şöyle bitirmiştir:

«– Talebelerin sulh ve sükûn içinde tertib ettikleri nümâyişlere düşman elemanlar karışmıştır. Bu unsurların tesiriyle işçiler halk demokrasisine karşı gelmektedirler. Budapeşteliler size. hitap ediyorum! Artık durun! Fazla kan dökülmesinin önüne geçin!»

Nagy'nin bu konuşması sırasında uzaktan gelen silâh sesleriyle onun sesi birbirine karışıyordu. Nagy bu gürültüler arasında programını izah etmeye çalışarak:

«– Benim programıma göre geniş ölçüde demokrasiye geçilecektir. Husûsiyetlerimize uygun bir sosyalizm kurulacak ve halkın seviyesi yükseltilecektir!.» diyordu.

DEVRİLEN PUT

«Kosutth Meydanı»nda, Nagy'nin konuşmasıyla memnun ve tatmin olmayan kalabalık, buradan Stalin meydanına doğru akmaya başladı. Bu meydanda Stalin'in yedi buçuk metre boyunda apartman hacimli bir heykeli vardı. Mânâsı ve

BİR PUT DEVRİLİRKEN

Zulüm ve tedhiş sembolü STALİN'in devâsâ heykeli demir halatlar ve buldozerlerle çekilip devriliyor. Yanda yerine çekilen hür Macar Bayrağı.

maddesiyle «put» olan bu heykel, yüzbinlerce Macar lirasına mal olmuştu. Yıllardır aç ve perişan Macar işçisinin ekmeğinden kesilmek sûretiyle bu meydana inşa edilen «Stalin Heykeli» bir anda komünizme ve Rusya'ya duyulan hıncın hedefi oldu. Kazmalar ve baltalarla herkes bir tarafından heykele vurmaya başladı. Fakat bu devâsâ putun devrilmesi kolay olmuyordu. O anda nereden bulunmuşsa demir halatlar ve traktörler tedârik olunarak heykel alaşağı edilmişti. Halk, yıllarca zulmünün altında inlediği Stalin'e karşı hıncını ifâde etmek için kendisini tatmin edecek bir şey bulamıyordu. Bu sırada hangi el tarafından yazıldığı bilinmeyen bir yazı, putun yüzüne yazılmıştı: WC. Heyecanı gittikçe kabaran halk, buradan on dört maddelik ihtilâl beyannâmesini okutmak için radyo binasının önüne geldi. O zaman gündüz radyo evine girmeye çalışan ihtilâlci gençlerin sokakları dolduran cesetleri ile karşılaşıldı. Bunlar arasında bulunan genç bir kadın cesedi «Macar Bayrağı»nın renkleri olan kırmızı, beyaz ve yeşillerle donatılarak eller üstünde şehirde dolaştırıldı.

24 EKİM ÇARŞAMBA:

Komünistler, hareketin bu ölçüde büyümüş olması ve bilhassa Polonya'dakinin mânâ ve şümûlünü dahi pek çok aşmış bulunması karşısında gerekli tertibatı alarak tanklar ve mitralyozlarla hürriyet isteyen Macar halkının üzerine ateş yağdırdılar. Binlerce hürriyetçi kanlar içinde sokakları doldurdu. Sabaha karşı hürriyetçiler Radyo evine girmeye muvaffak oldular. Fakat Radyo hâlâ hükûmetin daha doğrusu Geroe'nin emrinde yayın yapıyordu. Yeraltında bulunan yedek stüdyolar kullanılmak sûretiyle milliyetçilere ateş püsküren yayınlara devam olunuyordu.

«– Mürteci, faşist» unsurlar hükûmet dâirelerine karşı silâhlı bir hücûma geçmişler, silâhlı kuvvetlerimize de karşı

LÂYIK OLDUĞU DAMGA!..

Stalin'in heykeli devrildikten sonra, resimde görüldüğü gbi burnu kırılmış ve yüzüne de böyle bir yazı yazılmıştı. Darısı diğer bütün putların başına.

gelmişlerdir. Bu çetelerin giriştikleri alçakça hareketler gâyet ciddî bir durum ortaya çıkarmıştır. Haydutlar fabrika ve hükûmet binalarına nüfuz etmişlerdir» diyordu.

Gerçekten halkın eline geçirebildiği derme çatma silâhların çoğu, silâh fabrikalarında çalışan işçiler vasıtası ile elde edilebilmişti. Bir kısmını da askerlerden temin etmişlerdi. Fakat, işte Macar Milleti'nin vatanlarını müdâfaa için giriştikleri mücâdele, kendi ülkelerinin radyosundan «Haydutluk» olarak vasıflandırılıyor, kendilerine de «faşist, mürteci» gibi adlar takılıyordu. Dünya'nın her yerinde komünistler nasıl da birbirinin aynı olan bir dil ve üslûp ile antikomünistlere hücum ederlermiş değil mi?.

Gece elli kadar Rus tankı yeniden şehre girerek nümâyişçilere ateş açtılar. Nümâyişçiler bunlardan bir çoğunu ele geçirdiler. Ele geçen Rus tanklarına yeni «Macar Bayrağı»nı takarak şehri dolaştırdılar. Öğleden sonra temin edilen yeni silâhlarla teçhiz edilmiş bulunan milliyetçi birlikler, şehrin her tarafında Ruslara karşı koymaya çalıştılar. Bilhassa **Petöfi** ve **Kossuth** Meydanları ölü ve yaralılardan geçilmez hâle gelmişti.

Hükûmet bir karamâme yayınlıyarak ayaklananlara katılmak ve silâh taşımaktan suçlu olanları idam etmeğe selâhiyetli husûsî bir mahkemenin kurulduğunu ilân etti. Fakat artık şahlanmış bulunan Macar Halkını zaptetmeğe imkân kalmamıştı. Akşama kadar devam eden çarpışmalar sonucunda Budapeşte âdeta bir yangın yeri hâlini aldı. Şehrin bir çok ehemmiyetli binaları tankların attıkları mermilerle alev almış cayır cayır yanmaktaydı. Bir çok resmî ve hususî bina da karşılıklı olarak kullanılan infilâk maddeleri ile havaya uçurulmuştu.

25 EKİM PERŞEMBE:

Macaristan'daki hâdiseler bu şekilde Rusya'nın aleyhine bir gelişme gösterince Rusya bu işin içinden çıkmanın bir çâresini aradı. İlk iş olarak da Polonya ile anlaşıp Macaristan'a yüklenebilmek çârelerini düşünmeye başladı. Bu maksatla Kruşçef, Polonya'nın lideri Gomulka ile telefonda görüşerek tavizkâr bir yol tuttu. Kruşçef Polonya'daki ayaklanmaya karşı kızıl ordunun hareketine âid emri geri aldı. Kruşçef telefonla Gomulka'ya «hür sosyalizm» tezini kabûl ettiğini yumuşak bir dille söylüyor ve Pravda'nın Polonya hürriyetçilerine karşı giriştiği yaylım ateşinden dolayı özür diliyordu. Maksat hem Polonya ve hem de Macaristan'la birlikte uğraşmaktansa çok aşırı gözüken Macar hürriyetçilerine âzamî kuvvetle yüklenmekti. Çünkü Macar Üniversite gençliğinin Petöfi Meydanında başlayan nümâyişi Polonya'dakinden çok daha derin bir mânâ taşımakta ve git gide «Batı Demokrasileri» istikametinde gelişmekteydi. Bu yüzden Rusya, Polonya ile bir an için uzlaşma yolunu tutarak kuvvetlerini geri çekmeye başladı. Rusya'nın bu hareketi, Macaristan'a daha kuvvetli olarak yüklenmek için yaptığı derhâl anlaşıldı.

25 Ekim Perşembe günü bütün radyo ve ajansların verdikleri haberler yeni kuvvetlerle takviye edilen kızılların, hareketi kısmen bastırdıklarını bildirmekteydiler. Rus tankları halkın içine dalmış ve nümâyişçileri gruplar halinde ezmişti. Sokaklar tanklar altında ezilmiş cesetlerden geçilmez bir haldeydi. Ölü sayısının «üç bin»e yükseldiği bildiriliyordu. Ölenler arasında genç kızlar ve delikanlıların ekseriyette olduğu da ilâve edilmekteydi. Bu sebeple bir an için yatışmış gözüken ihtilâl, bütün milletin iştirak etmesiyle artık hâkim olunamıyacak bir şekilde büyümüş bulunuyordu.

Nagy halka tekrar hitab etmek sûretiyle Rus kuvvetlerinin

pek yakında Macaristan'ı terk edeceğini, bunun için halkın silâhlarını bırakmasını söylediyse de üç bin Macar'ın doğranmış et ve kemikleri üzerinde bir heyecan kasırgası hâlinde nümâyişe devam eden halkı teskin etmenin artık imkânı yoktu. Nagy, başlangıçta Rus askerlerini nümâyişçileri durdurarak sükûneti temin etmek için yardıma çağırdığına çoktan pişman olmuştu. Zira Ruslar'ın, itibarlarını bütün Dünya'ya karşı ağır bir sûrette sarsan «Macar İstiklâl Hareketi»ni bastırmak için bu ölçüde kan dökeceklerini hesap edememişti. Sonradan bu dâvetin o zaman henüz iş başında bulunan Geroe tarafından yapıldığı ileri sürülmüştür.

Rusların, şuradan buradan tedârik edilmiş derme çatma silâhlarla çarpışan sivil halk üzerine tanklar ve ağır silâhlarla saldırmak sûretiyle binlerce Macar'ın üzerinde gözüken ordu birliklerinin de ihtilâle katılmasına sebep oldu. Ordunun ihtilâle katılması Hükûmet ve Rusya'yı içinden çıkılmaz bir güçlükle karşılaştırdı. Şehirde yeniden bir çok resmî bina ateşe verildi. Radyo, daha o gün ihtilâlin bastırıldığını ve âsilerin silâhlarını teslim ettiklerini söylemesine rağmen, sık sık tebliğler neşretmekte ve bu da, vaziyetin yatışmadığını göstermekteydi. Üstelik «Macar Ordusu»nun halkın mücâdelesine katılması ihtilâle yeni bir veçhe vermişti. Bu yüzden Budapeşte Radyosu'nun ihtilâlcilere hitap eden beyannâmesinde iki ehemmiyetli tâviz verildiği görüldü:

1- Macar komünist partisi birinci sekreteri Geroe azledilmiştir.

2- Başbakan İmre Nagy yeni bir beyanatında eski iktisâdî plânların tamamiyle terk edileceğini söylemiştir.

25 Ekimde Budapeşte Radyosu'nda beş dakika ara ile sık sık «Geroe azledilmiştir!..» sözü tekrar edilerek bütün ihtilâlcilere duyurulmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan da Nagy'nin «Rusya ile müsavî şartlar altında müzâkerelere gideceğiz. Ve Sovyet kuvvetlerinin Macaristan'dan çekilmesini

temin edeceğiz» şeklindeki beyannâmesi de sık sık tekrar edilmiştir. Budapeşte ile bütün irtibat kesilmiş sadece radyonun ihtilâlcilere yaptığı yayınlardan bilgi edinilebilir bir durum hasıl olmuştur. Radyonun söylediğine göre, Budapeşte, topyekûn bir «yangın» hâlini almış ve yangın da ihtilâlcilerin hortumları kesmeleri yüzünden söndürülmemektedir. Bu yüzden sokakları dolduran cesetleri kaldırmak da güçleşmektedir.

26 EKİM CUMA:

İhtilâl bütün Macaristan'a yayılmış ve ordu birliklerinin de katılmasiyle hürriyetçilerin lehine dönmüştü. Macaristan'da ihtilâlciler bir «Hükûmet» kurmaya muvaffak oldular. Gerçekten «Kızıl Ordu»nun kanlı müdâhalesine rağmen mücâdelelerinden vazgeçmiyen ihtilâlcilerin akşam geç vakit Macaristan'ın Batı Bölgesinde «Hür Macaristan»'ı temsil eden bir hükûmet kurdukları haber alınmıştır. Halk, «Amerikan» ve «İngiliz» sefârethaneleri önünde toplanarak Macar Millî Hareketine karşı «Hür Dünya»nın lâkaydisini takbih etti.

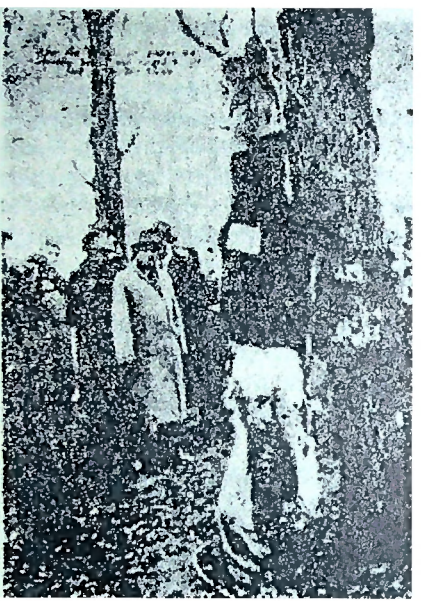
SALKIM SALKIM İNSAN ASILIYOR!...

Aynı gün Viyana'ya canını dar atabilen bir kaç ecnebiden alınan bilgi, bütün Dünya'ya şu sûretle yayılıyordu:

«Bütün Macaristan bir mezbahaya dönmüştür. Gruplar hâlinde Macar halkının üzerine Rus tanklarının açtığı ateş caddeleri cesetten geçilmez hâle getirmiştir. İhtilâlciler de buna mukabil yakaladıkları kızılları darağacı kurmaya imkân olmadığından üzüm salkımı hâlinde elektrik direklerine asmaktadırlar. Bu şekilde asılmış asker ve sivil binlerce insan gördük. Bunlar arasında komünist idâre zamanında o rejimin

suç âleti sivil polislerin ekseriyeti teşkil ettiği söylenmektedir.»

Viyana'ya gelebilen Avusturyalı bir seyyah şunları söylemişti: «On yaşında bir kız çocuğunun, annesini babasını en küçüğü altı, en büyüğü on altı yaşında olan dokuz kardeşini bir kaç saniye zarfında birden kaybettiğini gördüm. Sovyet tanklarının ilerlediğini gören bütün âile fertleri bir an evvel evlerine varmak için koşuyorlardı. Tam o sırada bir Rus tankının attığı mermi âilenin üzerine geldi. İçlerinden yalnız on yaşındaki kız sağ kaldı.» Avusturya polisi ise iki yüz yaralı

KIZIL UŞAKLIĞIN SONU:
Ayaklarından asılan gizli polis ajanı

Macarın gece hududu geçerek Avusturya'ya iltica ettiğini, gelenlerin ihtilâlde vurulan 70 akraba ve dostlarının cesetlerini sırtlarında taşıyarak beraberlerinde getirdiklerini bildirmiştir.

Ruslar, önce, Polonya'da başlayıp Macaristan'da inkişaf eden «Hürriyet» ve «İstiklâl» hareketinin diğer peyklere de sirâyet etmemesi için geniş tedbirler almaya başladılar. Doğu Almanya, Çekoslavakya ve Arnavutluk'ta da bir ihtilâl hareketinden çekindikleri alınan tedbirlerden belli olmaktaydı. Tam bu sırada Polonya, Rusya'dan ayrılmıyacağını ilân etti. Yukarıda söylendiği gibi Rusya bu neticeyi elde etmek için iki gün önce teşebbüse geçmişti.

Rusların Polonya'da bu sûretle duruma hakim olmaları, Macaristan'a daha şiddetle hücum etmek imkânını doğurmuştur. Gomulka, Varşova'da iki yüz elli bin kişi önünde yaptığı konuşmada:

«– Nato, Batı Almanya'da askerî üsler kurmaya devam ettikçe, Sovyet askerleri de Polonya'da kalacaktır!» dedi.

Resmî Polonya Sendikalar Birliği nâşir-i efkârı olan Gleoe Reasi Gazetesi, «Bizim ittifak sistemimizin bel kemiğini Sovyetlerle olan ittifakımız teşkil eder» diye yazdı.

Bu sûretle Macar İhtilâline karşı ilk sûikasd, komşu bir ülke olan ve kendisi de daha bir kaç gün önce Rus tahakkümüne dayanamıyarak baş kaldırmış bulunan Polonya'dan gelmiştir. Bununla beraber askerî birliklerin iltihakı ile bütün Macaristan'ı kaplıyan Macar İhtilâli, çok kanlı bir şekil aldı. Hareket, Avusturya ve Çekoslavakya hudutlarına doğru, doğuya ve güneye yayılarak Sovyet askerleriyle halk arasında bir ölüm kalım harbi şekline girdi. Fasılasız havan ve tank topu sesleri, Avusturya ve Yugoslavya hudutlarından duyulmaktaydı. Bilhassa Romanya'dan takviye alan Sovyet kuvvetleri, Budapeşte ve civarındaki nümâyişçilere karşı çok insafsız bir katliama giriştilerse de şehre tamamen hâkim olamadılar.

Aynı gün, «Hür Macar Radyosu» ise millî kuvvetlerin birçok yerlerde vaziyete hakim olduklarını bildirmiştir. Radyo: «Macar Politbürosunu işgâl edenlerin sandalyelerini kaybetmekten korktukları görülüyor. Fakat her şeye rağmen bu memlekete millî irâdenin çok yakında hâkim olacağını göreceklerdir» demiştir. Nagy ise Peşte Radyosu'nda yaptığı bir konuşmada «Sovyet askerlerinin yıl sonuna kadar Macaristan'ı terk etmelerini sağlayacağını» söyledi. Kendisini ziyâret eden bir işçi heyeti de, derhâl yeni bir hükûmetin teşkili, Rus askerlerinin memleketi tamamen terk etmesini, «Varşova Paktı»nın lağvını ve grev hakkının tanınmasını istemiştir. Bunlara cevaben Nagy, bu istekleri en kısa zamanda gerçekleştirmeye çalışacağına söz vermişse de Rus askerlerini yardıma çağırması dolayısiyle hâdiselerin büyümesine sebep olmuş ve kontrolü elinden kaçırmış bulunmaktaydı.

Nümâyişçiler İngiliz Elçiliği önünde toplanarak Macaristan'daki «Moskof Mezâlimi»nin «Birleşmiş Milletler»e aksetmesini istediler. Halk ve ordunun beraberliğiyle ilerliyen ihtilâl hareketi, yavaş yavaş muvaffak olmaya doğru yüz tutmuş, 26 Ekimde gelen ajans ve radyo haberleri, nümâyişçilerin bir çok bölgelerde ve bu arada Batı Macaristan'da duruma hâkim olduklarını fakat ölü sayısının on bini aştığını bildirmekteydiler. Budapeşte Radyosu sık sık tekrarladığı mesajlarla halkı sokaklarda dolaşmamağa dâvet etmekte ve «silâh taşıyan her şahsa ateş edilecektir!» diye tehdit savurmaktaydı.

İhtilâlin dördüncü gününde, bütün ajanslar dört Macar alayı ile bir tank birliğinin çarpışmakta olduğunu, ölü sayısının yirmi bini aştığını bildirmekte ve şöyle demekteydi:

«Ruslar, Romanya'dan takviye aldılar. Halk Sovyet askerlerini direklere asıyor. Hastahâneler yaralıları almaz hale geldi!..

Rusya'da hayat emniyetini sağlayan tedbir...

...Dört Macar piyade alayı ile bir tank birliğinin, Ruslara karşı çarpışan halka iltihak ettikleri bildirilmektedir.

Çarpışmalara kadınlar ve kızlar da karışmışlardır.

Macar - Romen hududunda yüz kadar tepkili Sovyet ucağı millî mukavemet teşkilâtını saatlerce bombardıman etmiştir.

Bu arada Romanya'dan takviye alan Sovyet kuvvetlerinin, bilhassa Budapeşte ve dolaylarında nümâyişçilere karşı kesin bir taarruza giriştikleri anlaşılmaktadır. Sovyet askerleri insafsızca önlerine geleni öldürmelerine rağmen şehrin birçok semtlerinde hâkimiyeti ellerine geçirememişlerdir. Her tarafta sel gibi insan kanı akmaktadır.

Budapeşte'nin hemen her tarafında elektrik direklerine asılmış Sovyet askerlerine tesâdüf edilmektedir!.»

PEYKLERE SİRÂYET

Radyo ve ajanslar aynı gün bütün diğer peyklerdeki durumu şu şekilde bildirmekteydiler:

«Macaristan'da olup biteni yakınen takip eden Çekoslovak halkı arasında elektrikli ve gergin bir hava hüküm sürmektedir. Sovyet askerlerinin mevzî hareketleri, parti gazeteleri ve radyonun halkı devamlı sûrette ikaz etmesi karşısında, hüküm süren sessizliğin büyük hâdiselere gebe olmasından korkulmaktadır. Doğu Almanya'da da durum aynıdır. Arnavutluk'ta ise bâzı işçi teşekküllerinin yer yer Sovyet aleyhtarı gösterilere başladıkları haber verilmektedir.

Polonya'da durum yeniden nâzik bir hâl almış ve Moskova'ya gitmekten vazgeçtiğini bildiren Başvekil **Gomulka**, «Macar İhtilâli»nden sakınmaları için Polonya emniyet kuvvetlerini ikaz etmiştir. Polonya'nın her tarafında emniyet tedbirleri alınmış ve «**Gomulka**'nın, Polonya'ya ihtiyacı olan

bütün saadet ve refahı temin edeceği» bildirilmiştir.

Doğu Almanya'da da yer yer baş kaldırmalar belirmiştir. Batı Berlin'den kaçak olarak getirtilen ve kapışılan gazetelerden Macaristan ihtilâlini ve bu esnadaki Rus katliâmını öğrenen bir çok fabrika işçisi greve başlamış ve «Bize hakikatleri söyleyin!...» diye bağırmışlardır.

Bütün Doğu Almanya'da izinler kaldırılmış, en ufak bir baş kaldırmanın ağır bir şekilde cezalandırılacağı Doğu Berlin Radyosu tarafından tekrar tekrar ihtar edilmiştir.

Çekoslavakya ve Arnavutluk'taki sanâyi merkezlerinde bulunan işçilerin de nümâyiş yaptıkları bildirilmektedir. Bu arada fevkalâde tedbirler alınmış ve Macaristan'a âid haberleri dinlemeleri yasak edilmiştir.

Macaristan'daki ihtilâl hareketinden bâriz olarak ürken Doğu Alman Komünist Rejimi bütün polis ve askerî birliklerini seferber etmiştir.

Komünist gazeteler Doğu Almanya halkını «Emperyalist komplolara karşı birleşmeye» dâvet etmektedirler.

17 Haziran 1953 isyanının yeniden patlak vermesinden korkan Komünist rejim yalnız askerî birlikler ve polis değil, teşkilâtlı fabrika işçileri gruplarını da seferber etmiştir. «Berliner Zeitung» baş sahifesinde, komünistler tarafından teşkilâtlandırılan bu işçilerden bir bölüğünün dün Doğu Berlin'de yaptığı bir yürüyüşü gösteren bir resim neşretmiştir.

Komünistler bu işçilere üniforma giydirmiş fakat henüz silâh vermemişlerdir. Komünistler belki de işçilerin, Macaristan'da olduğu gibi kendilerine verilecek silâhları rejime karşı kullanmalarından korkmaktadırlar.

Arnavutluk'ta Sovyet kontrolü altındaki bir fabrikada Rusya aleyhinde nümâyişler olmuştur.

Aynı kaynaklara göre, krom, bakır ve petrol tesislerinde protesto nümâyişleri yapılmaktadır. Nümâyişçilerden bir

kısmı tevkif edilmiştir.

Gece yarısı hürriyetçilerin eline geçen Miskolc şehri radyosu halka ve gençliğe hitabetmiştir; «Genç işçi ve talebeler; disiplinli hareket ediniz. Baltalama hareketlerine baş vurmayın, tahriklerde bulunmayın! Kan dökmeden de isteklerimizi elde edecek durumdayız. Fakat artık harekete hâkim olmaya imkân kalmamıştır.» Miskolc Radyosu beş madde ihtiva eden bir beyannâme yayınlanmıştır:

«1- Sovyet ordusunun derhal Macaristan'ı terketmesi,

2- Yeni bir Macar hükûmeti kurulması,

3- İşçilere grev hakkı tanınması,

4- İhtilâle iştirak etmiş olan Macarlar için kayıtsız şartsız bir af.

5- Bunlar yerine getirilmediği takdirde demiryolları, madenler, sağlık servisleri, nakliyat, elektrik hizmetleri ve basın hâriç olmak üzere Borsod kazâsı ve Miskolc şehri halkı grev yapacaktır.»

Aynı gün sabah Budapeşte'den ayrılıp Avusturya hududuna varan üç Belçikalı diplomat şunları anlatmışlardı:

«Bütün Batı Macaristan hâlen ihtilâlcilerin elindedir. Dün bütün gece ve bu sabah Budapeşte'de çok şiddetli çarpışmalar olmuştur. Birçok Sovyet tankı, bu harekâta iştirak etmektedir. Şehrin her tarafında, sokak ortalarında cesedler yatmaktadır. Can çekişen birçok yaralı gördük. Budapeşte'den Viyana'ya uzanan şosenin Macar başkentinden hududa kadar olan kısmı ihtilâlcilerin kontrolü altındadır. Sivil ihtilâlcilere çok sayıda Macar askeri de iltihak etmiştir.»

Rus ve Macar askerî birlikleri bir kısım Macar halkının hürriyet ve istiklâl uğrunda giriştikleri kıyamı bastırmak için memleketin her tarafında kat'î bir sûrette taarruza kalkmışlardır. Budapeşte'de üç gün evvel patlak veren bu hareket, şu anda memleketin her tarafına sirayet etmiş bulunmaktadır.

Rus tanklarına karşı çâre; kaldırım taşlarından barikat

«Sovyet tankları, ellerinde Macar bayraklarından başka birşey taşımayan silâhsız nümâyişçileri Budapeşte Parlâmentosu Binası önünde biçmişlerdir!...

Budapeşte şu anda binalarından birçoklarındaki topçu mermisi ve bomba gedikleri ve sokaklarını dolduran molozlarla harb hâlindeki bir şehre benzemektedir.»

Rus ve Macar birliklerinin kat'î bir taarruza geçtikleri hakkındaki bu haber A.P. muhabiri **Andre Marton**'un Budapeşte'den gönderebildiği son haberdi. Bundan az sonra, sabahın erken saatlerinde **Marton**'un Viyana ile kurabildiği telgraf irtibatı kesilmiştir.

Avusturya'nın hududda vazifeli me'murlarına göre Sopron yakınlarında Macar köylüleri ayaklanmış, fakat takviye edilmiş Sovyet birlikleri bu isyanı bastırmıştır.

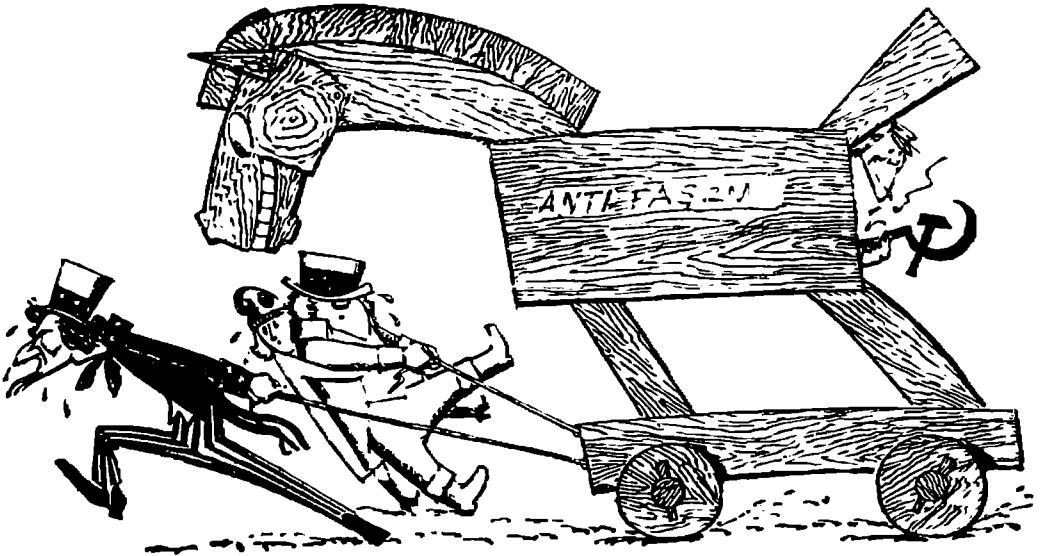
Goyer, Sşeged, Szolnok ve Pecs gibi büyük şehirler dâhil, memleketin diğer birçok yerlerinde «Kızıl Ordu» tankları ve birlikleri hareket hâlindedir.

Budapeşte Radyosu, hâlen Komünist idârecilerin sıkı kontrolü altındadır. Buna mukabil âsilerin memleketin diğer bir kesiminde küçük bir radyo istasyonunu ele geçirdikleri anlaşılmaktadır. Viyana'da Macar yayınlarını dinleyen radyo monitörleri kendisine «Macar Milletinin Hürriyet Radyosu» ismini veren bu istasyonun, işçileri umûmî bir greve teşvik eden yayınlarını dinlemişlerdir. Bu yayınlarda Macar Katolik Kilisesi ruhanî lideri **Kardinal Joseph Mindszenty**'nin tahliyesi istenilmiştir.

İhtilâlci gruplar, Macaristan'ın muhtelif kesimlerinde dağıttıkları beyannâmelerle bir ihtilâlci hükûmet kurduklarını ilân etmişlerdir.

Macar Komünist Partisi Merkez Komitesi, isyan hareketinin tamamiyle bastırılması emrini vermiştir.

Radyo, kan vericileri, şehirdeki bütün doktor, hastabakıcı

Türkiye'de her komünist aleyhtarını faşistlikle suçlayan mâhudların yalnız bizdeki gâfilleri değil, daha dün Büyük Devletleri de kandırabildiğini hatırlatmak için...

ve hastahâne hademelerini derhal muayyen merkezlere gelmeye dâvet etmiştir. Bu haber her on dakikada bir tekrarlanmaktaydı...»

Diğer bir yayında şunlar söylenmişlir:

«Ambülanslarla yaralı taşıyan otomobillere ateş etmeyin! İtfâiye gruplarının geçmesine yol verin. Macar askerleri!... Hükûmete sâdık kalın! Halkın dağıtılmasına yardım edin!...»

Budapeşte'deki İngiliz Sefâreti önünde toplanan «ikiyüzbin»'i mütecâviz Macar, Elçi Leslie Fray'a Rus askerlerinin, karışıklıkları bastırmak için gayri kanûni bir şekilde istihdam edildiklerini belirtmişlerdir.

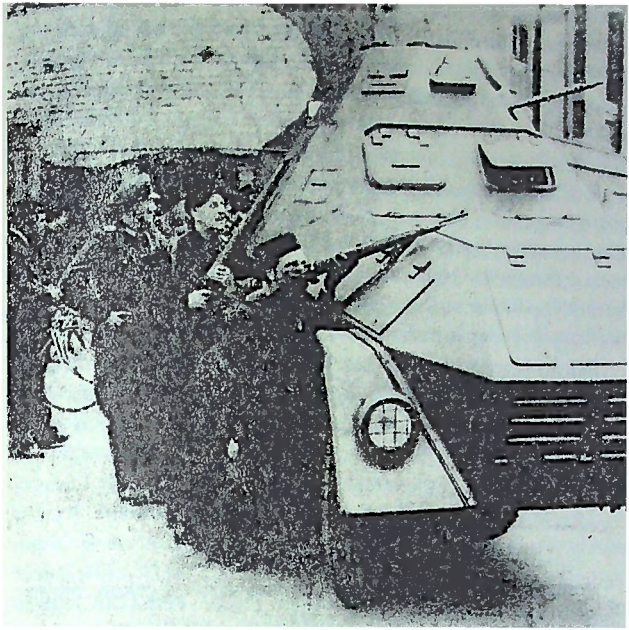
Macaristan'ın Komünist İdârecileri, Rus askerlerinin yardımını «Varşova Paktı» hükümleri gereğince istediklerini ileri sürmüşlerse de nümâyişçiler ancak ve yalnız hâriçten bir tecâvüz vukuunda Macarların Ruslar'dan bu gibi bir yardım isteyeceklerini anlatmışlardır. Fray, nümâyişçiler-den ellisini kabûl etmiş ve kendileriyle görüşmüştür. Bu heyetin Amerikan Elçiliğini de ziyâret ettiği bildirilmektedir.

MOLOTOF KOKTEYLİ

Tank, askerî bakımdan kör bir silâhtır. Fazla hâreket kabiliyeti yoktur. İhtilâlci gençler bunların püf noktasını çabuk keşfettiler. Zaten çok hareketli olmayan tanklar; şehirdeki izdihamdan daha da az hareket edebilecek hâle gelmişlerdi. Gençler yeni bir bomba icad ettiler: «Molotof Kokteyli». Bunu benzin dolu şişelere paçavralar sokarak imâl ediyorlardı. Bu paçavraları tutuşturarak tanklara yaklaşıp, kedi gibi müthiş bir çeviklikle tankların üzerine çıkarak içine bırakıyorlar. Şişenin infilâki ile benzin her tarafa sıçrayıp dağılarak yangın çıkarıyordu. Bu sırada tankı idâre eden Rus askeri, mecburî olarak yanmamak için dışarı fırlayınca binaların pencerelerinde mevzilenmiş genç hürriyetçilerin sıktığı kurşunlarla ce-

hennemi boyluyordu.

Hürriyetçiler bu usûlü öğrendikten sonra, pek çok tankı

imha ettiler. Sokaklar yanmış, tahrip edilmiş Rus tanklarından geçilmez bir hâle gelmişti. Çünkü Macar gençleri önce kaldırım taşlarını sökmek sûretiyle barikatlar kuruyor ve bu sûretle tankların hareketlerini engelledikten sonra büyük bir cesâretle tankların üzerine sıçrıyorlardı. On, onbeş yaşlarındaki kız ve erkek çocuklar mükemmel silâh kullanmasını biliyorlardı. Çünkü Ruslar kendi emelleri hesabına, hâkim oldukları her memlekette çocuklara kadar herkesi iyi bir asker

ve muhârib olarak yetiştirmeyi birinci vazife sayarlar. Bir taraftan sahte sulh taraftarlığı propagandasını yürütürken, diğer taraftan da iktisâdî imkânlarının büyük bir kısmını harb sanâyiine tahsis ederler. Rus halkının geceli gündüzlü çalışmasına rağmen hâlâ açlıktan kurtulamamış bir durumda bulunması harb sanâyii ile komünizm propagandasına milyonlar yatırılmış olmasındandır. Gelirin büyük kısmı buralara sarfedildikçe Rusya veya peyklerde halkın karnının doymasına imkân yoktur.

Rusların kendi maarif sistemleri icabı olarak daha çocukluk çağında silâh kullanmasını öğrettikleri Macar gençleri bu sûretle mahâretlerini ilk defa hakikî düşmanları olan Ruslar'a karşı göstermek imkânını elde etmiş oluyorlardı. Ayrıca ellerindeki silâhların çoğu da Rus yapısı idi. Ruslar kendi silâhları ile gebertiliyorlardı.

Şehrin hemen her tarafında Rus mezâlim ve idâresini takbih eden levhalar asılmakta idi. Bunlardan biri hemen her sokakta bir binanın cephesine yazılmış veya pencerelerden sarkıtılan levhalarla ilân edilmişti:

«RUSLAR VATANINIZA DÖNÜN!»

Amerika'ya GO HOME!... (Ülkene dön!..) çeken bizim salon sosyalistlerinin kulakları çınlasın!...

27 EKİM CUMARTESİ:

Ruslar'ın birbiri arkasına takviye kuvveti almalarına rağmen milliyetçi kuvvetler, Macaristan'ın büyük bir kısmına hâkim olabildiler. «Hür Macar Radyosu» sabaha kadar devamlı olarak Ordu'nun kendileriyle elele çarpıştığını bildirmiştir. Ruslar, her şeye rağmen hareketi önliyemediler. Azledilen Macar Komünist Partisi şefi **Geroe** öldürüldü.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Macar Mes'elesini görüşmek için toplantıya çağrıldı. Ruslar bütün Dünya umûmî efkârına karşı gâyet kötü bir duruma düştüler. Macar milliyetçileri Budapeşte'de ve diğer birçok şehirlerde ev ev, sokak sokak muhârebe etmişler ve Ruslar'ı ezmişlerdi. Hattâ ajans haberleri bazı Rus askerlerinin dahi Macarlarla birleşerek kendi komünist Rus kıt'alarına karşı savaştıklarını bildiriyordu.

Rus kuvvetleri bazı kesimlerde tanklarını, kendi istekleriyle milliyetçilere teslim ederek gitmişlerdi. Bu durum Ruslar'ı çok kötü bir mevkide bırakmıştır. Avusturya makamları iltica edecek bütün Macarları kabûl ederek yardımda bulunacağını ilân etti. Aynı gün Budapeşte yakınlarında Rus birlikleri jetler ve ağır tanklarla milliyetçilere karşı kat'î bir taarruza geçmişlerse de hiç bir netice elde edemeden geri çekilmek zorunda kalmışlardı.

Dağ Hammarkskjold'ün, âcilen Güvenlik Konseyini toplantıya çağırarak Macaristan'daki Rus müdâhalesinin müzâkere edilmesini isteyeceği de haber veriliyordu. Bu arada İspanya da Rusya'nın müdâhalesini «İnsan haklarına aykırı» olarak vasıflandırmış ve Birleşmiş Milletler nezdinde Rus mezâlimini protesto etmiştir. Amerika Hâriciye Vekâletine dâvet edilen Macar Maslahatgüzârından da, son durum hakkında izahat istenmiştir. **Dulles**, verdiği bir beyanatta, Amerika'nın Macaristan'ın durumunu tetkik ettiğini ve pek yakında kat'î kararını vereceğini belirtmiştir. Bu arada, İtalya, İngiltere ve Yugoslavya'da Macaristan'ı teşvik, komünistleri tel'in eden nümâyişler tertiplenmiştir. Cenevre ve Stockholm'den verilen haberlerde de, Milletlerarası Kızıl haç'ın Macaristan'a âcil yardımlarda bulunmağa hazırlandığı bildirilmiştir.

Milliyetçilerin elinde bulunan Nyreghyhaza Şehri'ndeki radyodan konuşan ileri gelen bir Milliyetçi Macar işçisi: «Rus

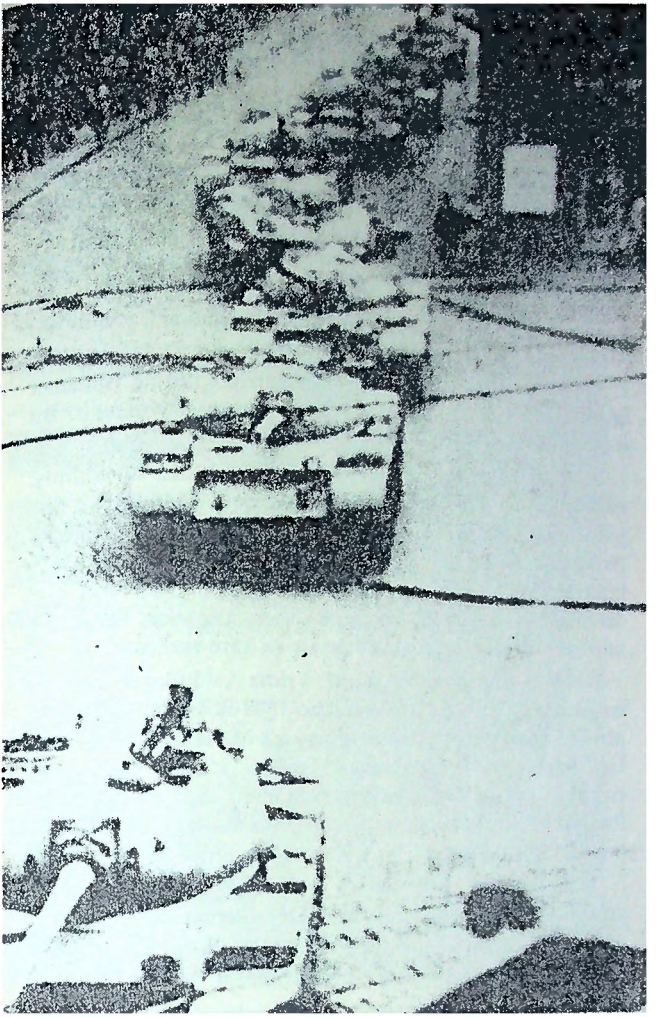
diktatörleri, Rus hempaları iktisâdiyatımızı mahvettiler. Defolup gitmedikçe, Macaristan rahat edemiyecektir!» diye konuşmuş ve Milliyetçileri mukavemete teşvik etmiştir.

Bir harâbe hâline gelmiş bulunan Budapeşte içinde Ruslar, Milliyetçilere tecâvüze yeltenirken, cesedlerden siperler, barikatlar hazırlamaktadırlar. Bu görülmemiş vahşet, Budapeşte'de dehşeti ve mukavemet hareketini arttırmıştır. Macar Milliyetçileri, ellerindeki radyolarla, «Ruslar Macaristan'dan defolup gitmedikçe, silâhları terketmiyeceklerini» açıkça bildirmişler ve o gün için bu düşüncelerini tahakkuk ettirebilecek durumda olduklarını da isbat etmişlerdir.

MİLLÎ CEPHE HÜKÜMETİ KURULDU

Budapeşte Radyosu, İmre Nagy riyâsetinde yeni «Macar Millî Cephe Kabinesi»'nin kurulduğunu bildiriyordu. Radyonun belirttiğine göre içinde antikomünist Milliyetçi Köylü Partisi'ne mensup beş vekilin de bulunduğu yeni kabine, ihtilâlcilerin ileri sürdükleri bütün şartları yerine getireceklerini vaâd etmekteydi. Kabinede, Joseph Nagy adında bir milliyetçi kadın da «Dahilî Ticâret Vekâleti»'ne getirilmiştir. Budapeşte Radyosu, Rus kuvvetlerinin Macaristan'ı terketmeleri için derhâl müzâkerelere başlanacağını da ilâve etmiştir. Yeni kabinede yer alan Zolran Tildy, eski Cumhurreisi ve Macaristan'ın ileri gelen Milliyetçilerinden biriydi. Diğer vekillerin çoğu da Ruslar tarafından Stalin'in gadrına uğramış, «Titocu», «Casus» «Vatan Hâini» olarak vasıflandırılmış kimselerdi.

«Hür Miskolc Radyosu»'ndan Borsod kazâsı işçi konseyi, yeni hükûmeti tebrik etti ve «Sovyet askerleri Macaristan'ı terk etmedikçe grevden vaz geçmiyeceklerini» de bilhassa belirtti. Macarlar bütün bu hâdiseler karşısında İmre Nagy için ne hüküm vereceklerini hâlâ kestiremiyorlardı.

Ruslar'ın Macar halkına cevabı: «Sen misin Hürriyet isteyen?!»

28 EKİM PAZAR:

Budapeşte'den başka memleketin her tarafında hâkimiyeti elden çıkarmış bulunan Nagy Hükûmeti mağlûbiyeti kabûl etti. Nagy yaptığı konuşmada milliyetçilerin bütün arzularının yerine getirileceğini söyledi. Budapeşte Radyosu spikeri ise, bu sabahki yayınında:

«Lütfen, lütfen artık durunuz! Siz kazandınız!.. Bütün istediklerinizi yapılacaktır!.. diyordu.

Bu radyo konuşmasından sonra hürriyetçiler ile Hükûmet arasında Üniversite binasında uzun bir toplantı yapıldı. Bu toplantının sonunda İmre Nagy:

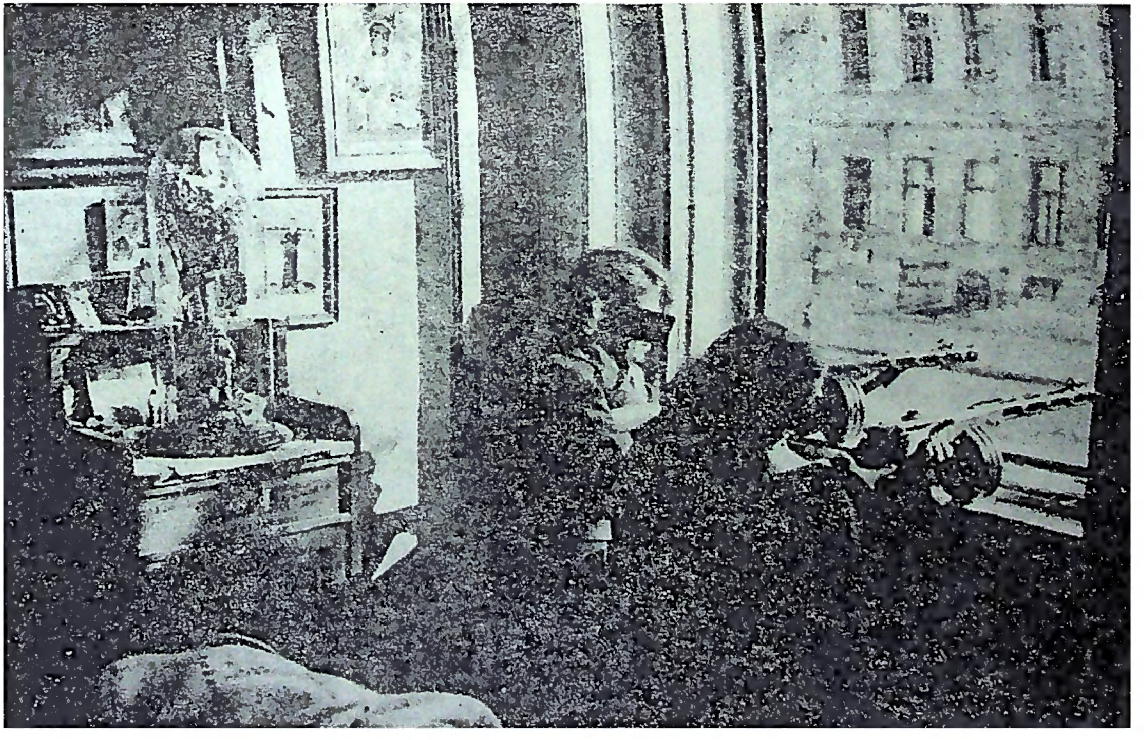
«– Budapeşte'de sükûnet sağlanmıştır. Âsiler afvedilmiş, silâhlarını bırakmışlardır. Bu büyük kanlı hâdiselerden hepimiz mes'ûlüz. Eskinin kabahatlerini müştereken paylaştık. Artık silâhları bırakalım!... Rus kuvvetleri derhal Budapeşte'yi terkedecektir. Diğer bölgelerdeki Sovyet kuvvetlerinin Macaristan'dan çekilmeleri için en kısa zamanda Rusya ile müzâkerelere başlanacaktır» demiş ve ilâve etmiştir:

«Macar Bayrağından Kızıl Yıldız kaldırılacak ve eski remiz olan «Çift Kol» konacaktır. 1848 İhtilâli'nin yıldönümü olan 15 Mart günü tekrar millî bayram olarak kabûl edecektir. İşçi hakları tanınacak, siyasî suçlular affedilecektir. Haksızlıklar giderilecek bunların mes'ulleri cezalandırılacaktır. Partiyi, halkın severek getirdiği Janos Kadar'ın reisliğinden beş kişiden müteşekkil bir «Prezidyum» idâre edecektir.

Kollektif çiftliklerin dışında kalmak isteyen küçük çiftçilere arâzilerini ekip biçmelerine müsaade edilecektir.»

Başvekilin bu konuşmasındaki esasları ihtiva eden bir protokol Milliyetçi kuvvetlere de gönderilmişti.

Budapeşte hâriç olmak üzere Macaristan'ın hemen hemen

Macar Milleti çoluk, çocuk silâha sarılmış, evlerinin pencerelerinden Rus tank ve zırhlı vasıtalarına ateş ediyorlardı.

her tarafına hâkim olan Milliyetçiler, teşkilâtlanmakta ve duruma hâkim olmaya devam etmekteydiler. Budapeşte'nin bir hapishânesinde bulunan eski Millî Müdâfaa Vekili Mihayl Farkas ve oğlu, gizli polis şefi Vlâdimir'in bulundukları hücreler basılmış ve hemen orada kurşuna dizilmişlerdi.

RUSLAR EKMEKLE SİLÂH DEĞİŞTİRİYOR

O sırada ajanslar bütün Dünya'ya şu bilgiyi veriyordu:

Hür Macar Radyosu bugün Budapeşte'nin kuzeyinde bir sanâyi şehri olan Miskolc'dan yaptığı yayında son durum hakkında geniş izahat vermiştir:

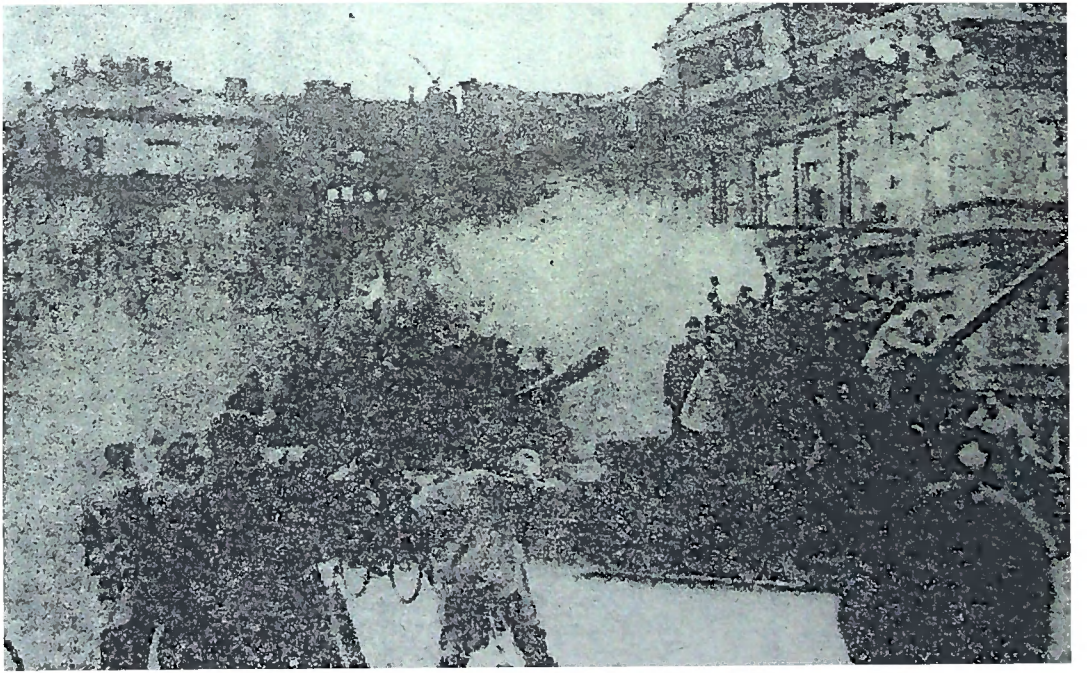
Milliyetçiler İşçi ve Milis kuvvetleri teşkil ederek kurtardıkları yerlerin asâyişini sağlamaktadırlar. Aç Rus askerleri silâhlarını ekmek ve giyecekle değiştirmektedirler. Teslim olan Ruslar'ın bildirdiğine göre, askerler iltica hakkı tanınmasını istemekte ve bu hak tanınınca derhâl «Kızıl Ordu»'yu terkedecekleri de söylemektedirler.

Kurtulan Macaristan bölgelerinde bulunan bâzı Rus kışlalarında trampetler çalmakta ve gelenlere silâh ve cephâne tevzi edilmektedir.

Macar milliyetçilerine mensup bir yüzbaşı, bugün sıhhî yardım almak için geldiği Avusturya'nın Nickelsdorf şehrinde şunları söylemiştir:

«Bir milliyetçi heyeti, vaktiyle sürülen Macar liderleri ile görüşmek üzere Salzburg'a gitti. Yarın da Batılılardan resmen yardım isteyecek bir hey'et buraya gelecektir. Kendileri Milliyetçileri tam selâhiyetle temsil etmek selâhiyetine sâhip olacaktır.

Sâdece Budapeşte'de «yedibin» kişi ölmüştür. Komünistlere karşı savaşıyor ve artık İmre Nagy'yi istemiyoruz. Nagy, Macar târihinin kaydettiği en büyük vatan hâinidir.

Halk, Hürriyetçilere katılan Macar zırhlı birliklerini alkışlıyor.

Yedi Macar tümeni Budapeşte'nin otuz mil batısında Tatâ şehri civarında toplanmıştır. İhtiyatta bulunan ve şimdiye kadar çarpışmayan bu tümenler, muhtemel bir Kızılordu müdâhalesine karşı, kontrolümüz altında bulunan bölgeleri koruyacaklardır.»

Gece milliyetçi karargâh tarafından bildirildiğine göre, Macaristan'ın beş büyük bölgesinde, kat'î hâkimiyet kurulmuştu!

1- Kuzey – Batıda Avusturya hududu yakınında «Gyor-Sopron» Bölgesi.

2- Avusturya – Yugoslavya hudutlarının birleştiği yerdeki «Gotthard» Bölgesi.

3- Viyana yolu üzerinde Budapeşte'nin batısındaki «Magyarovar» (Macar Ovası) Bölgesi.

4- Kuzeydoğu'da Çekoslovak hududunda «Miskolc» Bölgesi.

5- Budapeşte'nin seksen mil doğusunda «Szolnok» Bölgesi.

«Pravda» ve «İzvestiya» gazeteleri, Batılıları Macaristan'da ihtilâl çıkarmakla suçlandırmaktaydı. Bu gazeteler, Amerika'nın milliyetçileri teçhiz için yüz milyon dolar harcadığını iddia ediyorlardı.

Avusturya Hükûmeti ise yaptığı fevkalâde toplantıyı müteakip. Rusya'ya mürâcaatla Macaristan'daki kanlı hâdiselere son verilmesini ve Macar halkına hürriyet tanınmasını istemişti.

MACARİSTAN MES'ELESİ GÜVENLİK KONSEYİNDE

Güvenlik Konseyi alelâcele toplanarak Macaristan mes'elesini görüşmüştür. Macar Hükûmeti evvelce gönderdiği

bir mektupta bunun dâhilî bir mes'ele olduğunu bildirerek itiraz etmişti. Hemen kürsüye gelen Sovyet dâimî temsilcisi de Birleşmiş Milletler'in böyle bir hâdiseye müdâhale hakkı olmadığını söylemiş, her memleketin memleket içi isyanları ezmeğe hakkı olduğunu, Rusya'nın, Macaristan tarafından yardıma çağırıldığını ilâve etmiştir. Sovyet delegesi **Sobolev**, ihtilâlcileri «faşistlik»le itham etmiştir.

Sobolev, Güvenlik Konseyi'ne getirilen bu mes'ele üzerine Sovyetlerin bâzı tetkiklerde bulunması gerektiğini söyliyerek mehil istedi. Bu usûle dâir teklif derhâl rey'e kondu ve bire karşı dokuz reyle reddedildi. Yugoslavya müstenkif kalmıştır.

Bunun üzerine görüşmelere devam edilmiş, Rus dâimî temsilcisinden sonra Birleşik Amerika, İngiltere ve Fransa temsilcileri söz almışlardır. Bunların her üçü de, Macaristan'da bir haftadır cereyan etmekte olan hâdiseleri anlatarak, Rus ordusunun müdâhalesini ve silâhsız halka ateş açtıklarını belirtmişlerdir.

Bilâhare konuşan Küba temsilcisi, Amerikan görüşünü desteklemiştir.

Hâsılı bütün delegeler Sovyetlerin, Macaristan İhtilâline müdâhalesine karşı sert tenkidlerde bulunmuşlardır.

Diğer taraftan aynı gün hükûmetin bütün tekliflerini reddeden hürriyetçiler, Budapeşte'ye doğru ilerlemeye başlamışlardı. Ellerine geçmedik bir orası kalmıştı. Köylüler «Kolhoz»ları kaldırarak bu kollektif çiftliklere âid toprakları aralarında taksim ettiler.

Budapeşte Radyosunda tekrar bir konuşma yapan Başvekil **İmre Nagy**, Rus askerlerinin Budapeşte'den çekilmesi husûsunda Moskova ile anlaşmaya varıldığını ve ilk iş olarak da bütün Macaristan'ı terketmeleri için müzâkerelere başlanacağını bildirdi.

Başvekil, halkın nefret ettiği, «Komünist Emniyet Teş-

kilâtı»nın lâğvedileceğini, Macar Bayrağı'nın eski şekline sokulacağını ve 1848'deki millî ihtilâl günü olan 15 Mart'ın yine millî bayram günü olarak kullanılacağını sözlerine ilâve etti. İmre Nagy ihtilâlcilerin, silâhlarını teslim ettikleri takdirde cezalandırılmayacaklarını da vâdetmiştir.

Diğer taraftan Komünist Partisi Merkez Komitesi, Parti liderliğini birinci sekreter Kadar Janos'un riyâsetinde kurulan altı kişilik bir «Prezidium»a devretmeğe karar verdi.

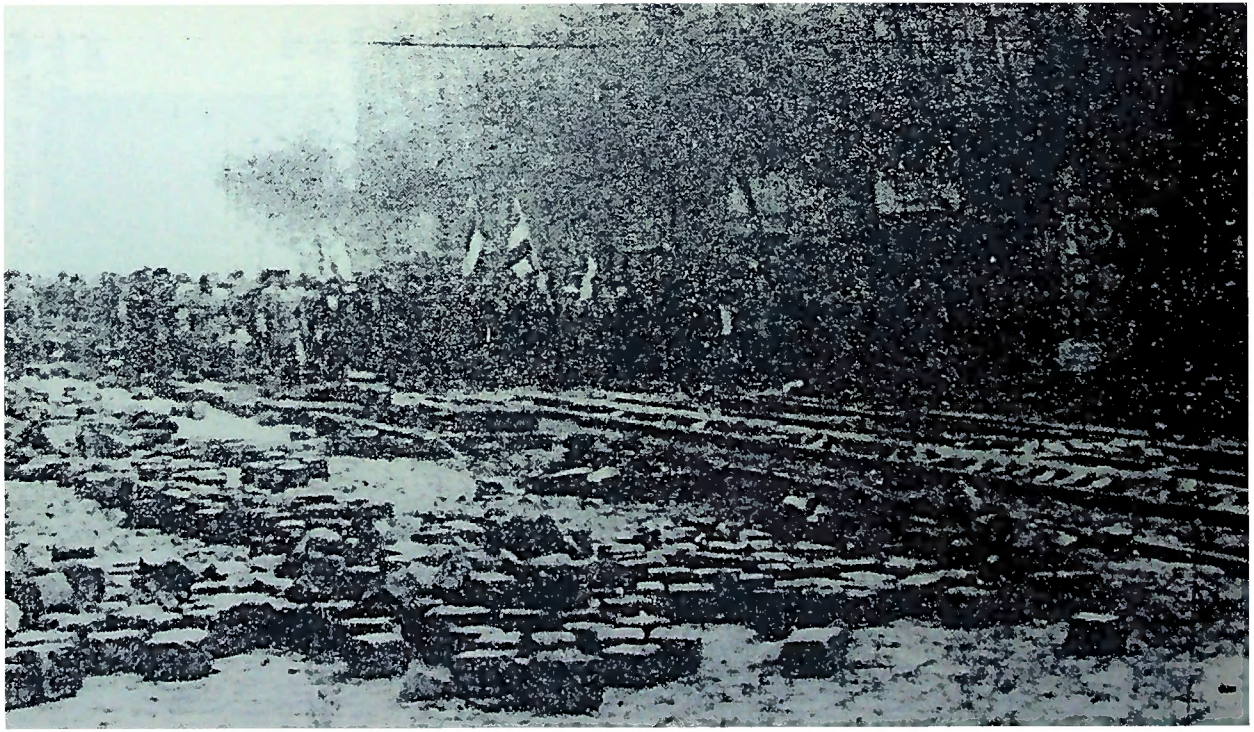
Kuzey Doğu Macaristan'ın Borsod Bölgesinde ihtilâlcilerin kontrolü altındaki Miskolc Radyosu dün bütün gün sustuktan sonra gece tekrar neşriyata başladı.

Radyo, Macar Hükûmetine kızıl orduyu terketmek istiyen Sovyet askerlerine iltica hakkı tanınmasını teklif etmiş ve «Bir çok Sovyet askeri kızıl orduyu terketmek için bunu bekliyor» demiştir. Ayrıca:

«Budapeşte'deki çarpışmalar hızını kaybetmiş, buna mukabil diğer bölge, şehir ve köylerde aynı şiddetle devam etmiştir. Başkentteki hapishâne basılmış ve Stalin aleyhdarı harekât esnasında tevkif edilmiş olan, eski Müdâfaa Vekili General Farkas ile, gizli polis şefi olan oğlu ihtilâlciler tarafından öldürülmüşlerdir. Macaristan'ın Gyor, Sopron, Gotthard, Magyarovar, Miskolc ve Szolnok bölgesinde halk idâreyi tamâmen eline almış ve bütün teşekkülleri lâğvedilmektedir» diye ilâve etmiştir.

Bütün Avrupa memleketleri ve Amerika Kızıl Haçları «Macaristan Kızıl Haçı»nın talebi üzerine harekete geçmişlerdir. Amerika, Cenevre şûbesi vasıtasıyla 25000 dolarlık bir yardım göndermiştir. İngiltere bin sterlinlik ilâç, Polonya keza ilâç ve cerrahî malzeme göndermişlerdir.

United Press Ajansı merkez muhâbiri Budapeşte'ye varmaya muvaffak olmuş ve şehirdeki durumu şöyle izah etmiştir:

Mâsum Macarlar'ın Rus tanklarına karşı yegâne silâhları kaldırım taşları idi.

«Varşova'dan buraya yaralılar için kan nakleden bir Polonya nakliye uçağı ile gelmeye muvaffak oldum. Polonya Büyükelçiliğine âid bir araba ile şehre girdik. Yolda şehri terketmekte olan Sovyet birliklerine rastlıyorduk. Sovyet birlikleri önünde zırhlı arabalar ve onları sırası ile tanklar, motorsikletler ve kamyonlar takip ediyordu. Bazı tankların arka kısımlarında Rus askerleri cesetlerinin yattığını gördük. Kamyonlardan bazıları da cesetleri naklediyordu.

Yollarda yüzlerinden kindar bir ifâde okunan bir çok Macar, tankların geçişini seyrediyordu.

Ruslar çok dikkatli bir şekilde çekiliyorlardı. Tankların topları icap ettiği takdirde derhâl ateşe hazır vaziyette idi. Askerlerin hepsi ellerinde silâhlarını hazır tutuyorlardı.

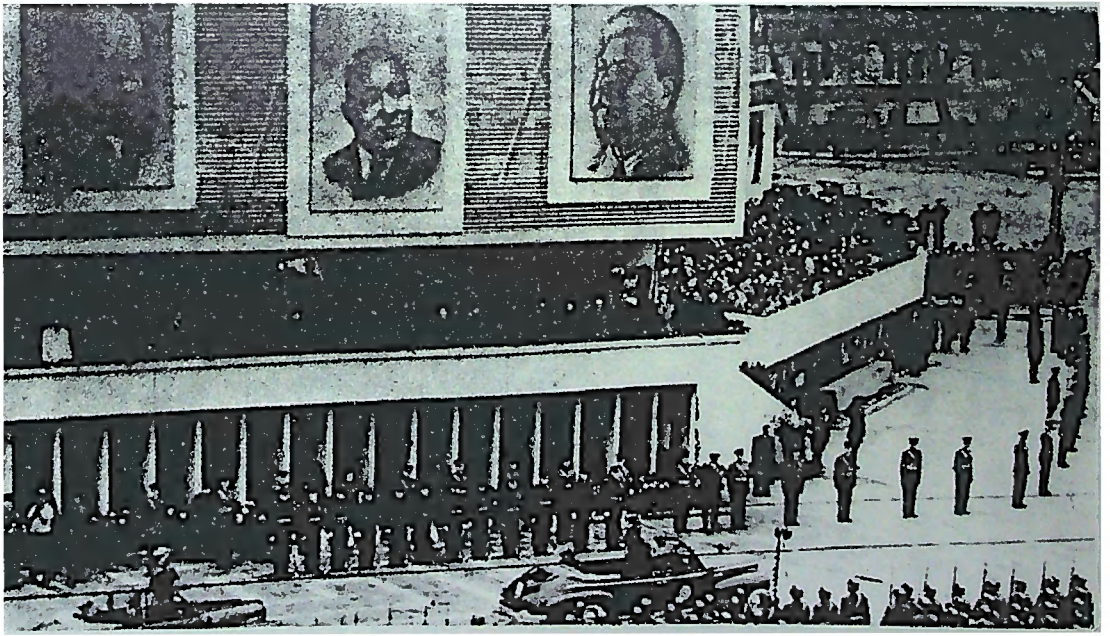
Belediye otobüsleri yollarda barikat olarak kullanılmıştı. Otobüslerin her tarafı makineli tüfek ateşi ile delik deşik olmuştu.

Daha ileride bir kızılhaç grupuna rastladık. Doktor ve hastabakıcıların önlükleri kandan kıpkırmızı olmuştu. Zaman zaman yaralı yüklü bir kamyon gruptan ayrılıyor ve inliyen yaralıları başka bir semte naklediyordu. Bir kamyonun üzerinde «ölüler» yazılı olduğunu gördük.

Birçok evlerin pencerelerine üzerinde kızıl yıldız bulunmayan Macaristan bayrakları çekilmişti. Bazı bayrakların üzerindeki kızıl yıldızlar, o kısım yakılmak sûretiyle çıkarılmıştı. Her yerde duvarlara teşebirle şunların yazılı olduğunu gördük:

«Ruslar vatanınıza dönün!»

Aynı gün Fransa, İtalya ve İsviçre'de binlerce üniversiteli genç, Macar ihtilâlcileri için sempati nümâyişleri yapmışlardır. Roma'da nümâyiş yapan gençler, komünist bir ga-

Rakosi ikbâl günlerinde Macaristan'da bir merâsimde

zete idârehânesine yürümüşlerse de, polis tarafından dağıtılmışlardır. Gençler, İtalyan komünistlerini Macar Milleti'nin kaâtilleri ile işbirliği yapmakla itham etmişlerdir.

29 EKİM PAZARTESİ:

Ruslar mağlup olmuş ve çekilmeye râzı olmuş gibi görünürken birden bire karar değiştirerek taarruza geçtiler. Çünkü Birleşmiş Milletlerdeki müzâkereler itibarlarına ağır bir darbe olmuştu. Bu yüzden her ne pahasına olursa olsun hareketi durdurmaya karar verdikleri anlaşılıyordu. Eğer mağlûbiyeti göze alırlarsa diğer peykleri de kaybetme tehlikesi beliriyordu. Bu yüzden Macar Milliyetçilerinin sevinci bir gün bile sürmedi.

Takviye edilmiş tanklar, jetler ve ağır topçu ateşiyle desteklenen Rus kuvvetleri ile milliyetçiler arasındaki mücâdele tam da kazanılmış gibi göründüğü bir anda yeni bir safhaya girdi. Vaziyet pek çok vahamet kazandı. Rus Başvekil yardımcısı Mikoyan durumu yerinde tetkik etmek maksadiyle Budapeşte'ye geldi.

Ruslar, taarruza geçince, milliyetçilerin elindeki radyolar, İmre Nagy'nin Ruslar'la işbirliği yapan bir Başvekil olduğunu, milliyetçilerin bu hükûmeti hiç bir sûretle tanımak niyetinde olmadıklarını ve bütün kuvvetleriyle harbe devam edeceklerini açıkladılar.

Ruslar bir gün önce Budapeşte'deki kuvvetlerini geri çekmeye başlamışlardı. Sovyet askerlerinin Macar başkentini boşaltmaya başlaması üzerine sıhhî malzemenin sevki faaliyetine girişilmişti. Bu arada bir gazeteci gördüklerini şöyle anlatmaktaydı:

«Yolda, Budapeşte'yi terkeden ve cesedlerle dolu Rus kamyonları gördük. Sür'atle çekilip giden Rus tankları, ken-

dilerini nefretle seyreden Macar halkına karşı namlularını çevirmişler, ani bir hücumdan kendilerini korumağa hazırlanmışlardı. Yollar, binlerce yaralı ve ölüyle dolu idi. Her taraf kan ve barut kokuyordu. Barikat olarak kullanılan şehir otobüsleri mitralyöz ve top ateşiyle delik deşik olmuşlardı. Her tarafa asılan bayrakların ortasındaki kızıl yıldız, yakılarak yok edilmişti. İçişleri Bakanlığı'nın radyoda okunan bir tebliğinde, Sovyet askerlerinin, milliyetçilerin silâhlarını Macar Ordusuna teslim etmelerinden yirmi dört saat sonra başkenti tahliye edecekleri bildirilmişti. Buna rağmen Macaristan'a yeniden takviye birlikleri gönderdiler.

Başkentte öğleden sonra Sovyet ağır topçusu ve tanklarının, şehrin Peşte kesiminde milliyetçilerin elinde bulunan kışla ve binalara karşı kesif bir bombardımana başlamaları ile çarpışmalar yeniden şiddetlenmiştir.

Çekoslovak ve Romen hudutları da kanlı çarpışmalara sahne oldu.

Milliyetçiler İ. Nagy'e karşı cephe aldılar.

Milliyetçilerin kontrolü altındaki Gyoer ve diğer radyolar 29 Ekim Pazartesi günkü neşriyatlarında milliyetçilerden silâhlarını teslim etmemelerini talep etmişlerdir. Bu neşriyatda ezcümle şöyle denilmektedir:

«Bizler Batılı devletlerin anladıkları mânâda bir demokrasi istiyoruz. Nagy hükûmeti ile aslâ müzâkerelere girişmiyeceğiz: Bu hükûmetin gâyesi ihtilâli bastırmaktır. Memlekette Macar kanının dökülmesinden mes'ul, Sovyet müdâhalesini talep eden Nagy'den başkası değildir. Ruslar burada ne arıyorlar? Bu memleket bizimdir ve bizim kalacaktır!..»

Diğer taraftan da Birleşmiş Milletler'de, Macaristan'la alâkalı müzâkereler devam ediyor, bütün Hür Dünya Devletleri temsilcileri Macarlar'ın bu asil mücâdelesinde ken-

dilerini desteklediklerini belirten konuşmalar yapıyorlardı. Bu sırada Türkiye de Macaristan'ı desteklemekteydi.

Gerçekten Türkiye Büyükelçisi Selim Sarper yaptığı konuşmada diyor ki:

«Hükûmetimden aldığım tâlimat üzerine, «Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti»'nin Fransa, İngiltere ve B. Amerika hükûmetlerinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin, Macaristan'ın İçişlerine ecnebi askerlerinin müdâhalesinden doğan durumu görüşmek için yaptıkları mürâcaatı tamâmiyle desteklediğini bildirmekten şeref duyuyorum.

Hükûmetim adına, Macar halkının, saadet ve hürriyetini temin için giriştiği harekete ecnebi askerlerin daha fazla müdâhale etmiyeceklerini umduğumu belirtmek isterim.»

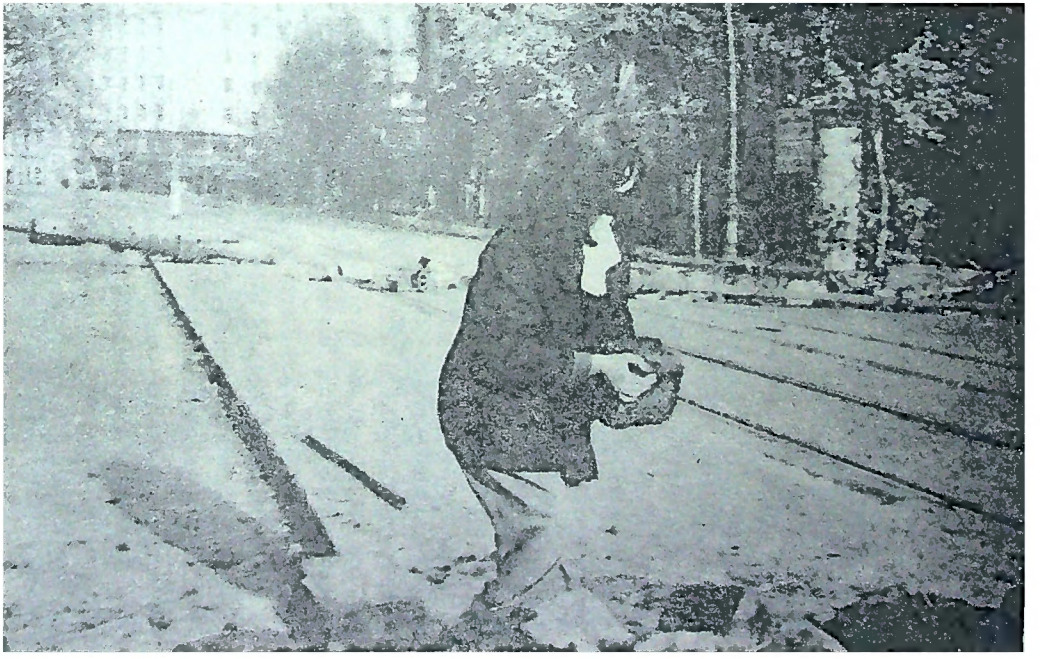
Güvenlik Konseyinde hemen hemen bütün temsilciler Rusya'yı itham etmişler, Macaristan'ı kana boyamakla suçlandırmışlardır. Yalnız Yugoslavya, «Macaristan mes'elesi»nin konsey gündemine alınmasına Rusya ile birlikte muhâlefet etmiş fakat reyler verilirken de müstenkif kalmıştır. Rusya, bu teklifin 3 veya 4 gün bu mes'elenin görüşülmesinin tehirini istemiş, fakat bu teklifini reddedilmiştir. Bu teklifi sadece Rusya desteklemiştir. Yugoslavya ise, müstenkif kalmıştır.

Rus dâimi temsilcisi, batılıları Macaristan'da ihtilâl çıkarmış olmakla ithama kalkmış ve bu devletleri, Macaristan'ın iç işlerine müdâhale etmekle suçlandırmak istemiştir.

Fransız temsilcisi, «yüreğini saran heyecana rağmen soğukkanlılıkla konuşmağa çalışacağını» söylemiş ve Rusya'yı, Macaristan'a tecâvüz etmekle suçlandırmıştır.

Amerikan temsilcisi, Macar ihtilâlini Amerika'nın çıkardığı hususundaki Rus iddiasının tam mânâsıyla bir «safsata» olduğunu söylemiştir.

Mes'ele bir taraftan Birleşmiş Milletler'de müzâkere edi-

Tanklara karşı halkın başka yapabileceği bir şey yoktu!

lirken diğer taraftan Rusya bir an önce, hareketi yatışmış gösterebilmek için bütün gücü ile milliyetçilerin üzerine çullandı. Radyo ve Ajanslar artık tam mânâsıyla başlamış bulunan bu «Macar Tradejisi»ni şöyle bildiriyorlardı:

RUSLAR ÇEKİLMİYOR!

«Bugün öğleye kadar sâkin olan Budapeşte akşama doğru tekrar karışmış ve şiddetli çarpışmalar başlamıştır. Geç vakit alınan haberlere göre Sovyet tankları yeniden harekete geçmişler ve birçok mahallerde barikat kurmuş olan ihtilâlciler üzerine ateş etmeye başlamışlardır. Sovyet topçusunun da şehre girdiği ve bu yeni taarruza katıldığı anlaşılmaktadır.

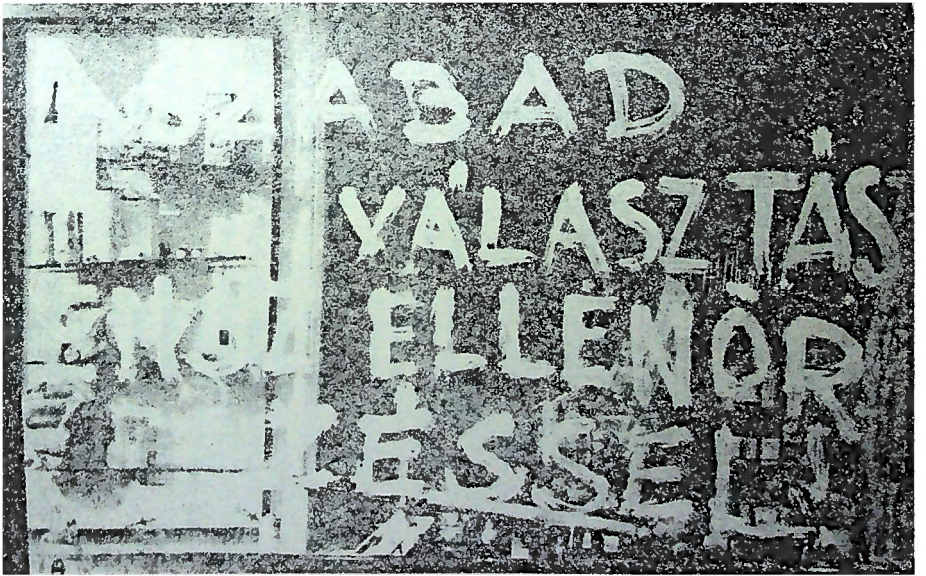
Bu sabah Peşte Radyosu şehirde çarpışma olmadığını bildirmiş ve ihtilâlcileri, silâhlarını Macar Ordusu'na teslim etmeye dâvet etmişti. Aynı zamanda Rus kuvvetlerinin, Budapeşte'den çekilmekte olduğu da ilâve edilmişti. Fakat halk, bazı merkezlerde hâlâ Rus tanklarının mevcud olduğunu görünce yabancı muhâbirlerin kaydettiklerine göre «Neden hâlâ gitmediler. Başvekil derhâl çekileceklerdir, demişti. Budapeşte bir Rus üssü mü, ne diye hâlâ kalıyorlar» diyordu. Budapeşte halkı bu sabah hep bu mes'eleyi görüşüyordu.»

Öğleye doğru Macar İçişleri Bakanı şu tebliği yayınladı:

«– İhtilâlciler derhâl silâhlarını Macar Ordusu'na teslim etsinler. Bu silâhlar teslim edildikten yirmi dört saat sonra Rus kuvvetleri Budapeşte'yi tahliye edeceklerdir!..»

Fakat milliyetçilerin idâresinde bulunan Gyor Radyosu bundan sonra yaptığı neşriyatta, ihtilâlcileri müteyakkız davranmaya davet etmiş ve kat'iyen silâhlarını teslim etmemelerini bildirmiş, komünistlere itimad edilemiyeceğini söylemiştir.

Bundan sonradır ki, Budapeşte sokakları tekrar karışmış

Birleşmiş Milletler nezâretinde hür seçimler yapılması için camekânlara yazılan yazılar.

ve sabahleyin Macar komünist gazetesi Szabad Nep'in çekildiklerini bildirdiği Rus tankları, tekrar taarruza geçmişlerdir.

Diğer taraftan Romanya - Macaristan hududunu üç noktadan aşmış olan üç Rus zırhlı birliği ile hava kuvvetlerinin sür'atle Budapeşte üzerine yürümekte oldukları öğrenilmiştir.

Moskova Radyosu'nun gece verdiği bir habere göre, bugün beyanatta bulunan Sovyet Dışişleri Bakanı Çepilof, ancak ihtilâlciler silâhlarını bıraktıkları takdirde Rus kuvvetlerinin Budapeşte'den çıkabileceklerini söylemiştir. Çepilof, Rus kuvvetleri için ihtilâlcilerin ellerindeki silâhların tehlike teşkil ettiğinden de bahsetmiştir.

Ruslar'ın, Macaristan'da 50.000 mevcutlu dört tümene sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü münâsebetiyle Moskova'daki büyükelçilikte tertiplenen ziyâfette muhâbirlerin sordukları sualleri cevaplandıran Mareşal Zukov, Macaristan'daki Sovyet kuvvetlerinin Varşova Paktı dâhilinde alınacak müşterek bir kararla tahliye edilebileceklerini söylemiştir.

Bir Amerikan muhâbirine hitâben Zukov, şunları söylemiştir: «Anlaşmamız lâzım. Siz Nato'yu dağıtın. Biz de Varşova Paktı'nı dağıtalım... Herkes çekilip evine gitsin. Biz böyle yapmağa hazırız!»

Bütün Macaristan hastahânelerini doldurmuş olan yaralılara acele ilâç yetiştirmek maksadiyle Viyana ile Budapeşte arasında bir hava köprüsü kurulmuştur. Uçaklarla ilâç, sargı bezleri taşınmaktadır. Batıdan gelen tıb hey'etleri de Peşte'ye varmışlardır. Bilhassa kan gönderilmektedir. Uçaklar, bütün memleketlerden gönderilen ilâçları bu hava köprüsü vasıtasiyle Peşte'ye ulaştırmaktadırlar..»

MİLLİYETÇİLER DAYANIYOR!...

Ruslar bütün güçleriyle saldırmalarına rağmen çok iyi mevzi almış bulunan milliyetçiler tarafından püskürtülüyorlardı. Macar milliyetçileri gerçekten büyük bir cesâret ve fedakârlık göstererek sokak sokak kızıllarla boğuşuyordu. Memleketin her tarafından binlerce mücâhidin cesetleri sokakları geçilmez hâle getirmişti. Başkentten uzak bölgelerde boğuşma nispeten hızını kaybedince, ölenler için hazin cenâze alayları tertip ediliyordu. Milliyetçilerin elinde bulunan Miskolc Radyosu böyle bir cenâze alayının haberini verirken mevzuu ansızın değiştirerek kızılların başkentten çekilmekte olduklarını haber verdi. Demek ki, bu yeni komünist hücumu da her tarafta püskürtülmüş ve kızıllar tutunamıyacaklarını anlayınca yeniden çekilmeye başlamışlardı.

30 EKİM SALI:

Artık bütün ajans ve radyolar Ruslar'ın, Macaristan'dan çekilmekte olduğunu hür Dünya'ya ilân ediyorlardı. Bunun bir manevra olduğunu o an için kimse düşünemiyordu. Hem de Rusların yalnız Macaristan'dan değil bütün peyklerden çekilme kararı aldıkları bildiriliyordu. Halbuki Rusya, bir an için Birleşmiş Milletler'deki müzakerelerde rezil olmaktan kurtulmak ve zaman kazanarak «Macar İhtilâli»ni gölgeliyecek daha ehemmiyetli bir gâile meydana çıkarmak için buyruklarından birini harekete geçirecekti. Bu mes'ele de «Süveyş Mes'elesi»ydi.[24]

Fakat kimse bu manevrayı henüz bilmediği için ajans ve radyolar, devamlı olarak Ruslar'ın çekilmekte olduklarını ve

24- Süveyş mes'elesi ve O'nun Macar İhtilâline iras eylediği menfî tesir hakkında bu eserin son bölümünde gerekli izahat verilmiştir.

Macaristan'ın nihâyet hürriyetine kavuştuğunu ilân ediyorlardı.

RUSLAR ÇEKİLİYOR

Hür Macar Radyosu bu akşamki neşriyatında, Rus kuvvetlerinin Macaristan'ın doğu bölgesinden geçerek Beregsurany'den memleketi terketmeye başladıklarını bildirmiştir.

Aynı radyo, Rus Kuvvetleri Kumandanı ile Macar Millî Müdâfaa Vekili arasında tahliyeye dâir bir protokol imzalandığını bildirmiştir.

Bu protokola göre bu gün saat onaltıda başlayan tahliye sabah şafak sökünceye kadar sürecek ve 31 Ekim günü, Budapeşte'de tek bir Rus askeri kalmamış olacaktı. Bu tahliye sırasında durumu Macar polisi kontrol edecekti.

Diğer taraftan Budapeşte Radyosu da o akşamdan itibaren adını değiştirerek «Hür Kossuth Radyosu» ismini almıştı.

Aynı gün, Moskova Radyosu'nda yayınlanan tebliğde, tahliye mes'elesinin görüşülmesinin Sovyetlerle diğer sosyalist devletler arasındaki dostluğun takviyesi için zarurî olduğu açıklanmıştır.

Tebliğde ayrıca şu cümle de mevcuttu:

«– Sosyalist devletlerden müteşekkil büyük memleketler câmiası münâsebetlerini, tam eşitlik, toprak bütünlüğüne hürmet, bağımsızlık, devletlerin iç işlerine adem-i müdâhale prensiplerine müsteniden kurabilir.»

Nagy ile milliyetçiler arasında Budapeşte'de müzâkerelere başlanmıştı. Bu müzâkerelerde, Nagy memlekette tek parti sisteminin kaldırılmasını ve birçok partilerin kurulmasını kabûl etmişti. Nagy kuracağı koalisyon kabinesine «Liberâl» ve «Sosyâl Demokrat» Partilerinin mebuslarını da alacağını

Budapeşte'de «Hürriyet» istemenin cevabı Rus dipçiği!.

vaad etmişti. Müzâkerelere devam edilmekteydi. Bu arada Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreteri istifa etmiş, yerine liberâl – komünist bir şahıs getirilmişti.

1945 ve müteakib yıllarda Macaristan'da Cumhurreisliği yapmış olan muhâfazakâr Zoltan Tildy, o gün Budapeşte Radyosunda yaptığı bir konuşmada, 1945 yılında ortaya çıkmış olan Komünist işgâlinden evvelki statünün yeniden te'sis edileceğini, komünist metodların iptâl olunacağını ve bütün Macar kahramanlarına ve ölenlerin âilelerine maaş bağlanacağını, kollektif sistemlerin yok edileceğini, serbest seçimlerin yapılacağını ve İstiklâl hareketinin başladığı gün olan 23 Ekim'in «Millî Bayram» olarak ilân edileceğini bildirmiş ve konuşmasının sonunda:

Bu sırada bir taraftan Budapeşte'nin batısında Rus tankları çekilmekte fakat doğu kısmında, başlarında bir tank albayı bulunan yüzlerce ihtilâlcinin Sovyet tanklarına mukavemet etmekte oldukları bildiriliyordu. Hakikaten şehrin büyük bir kısmı elektriksiz ve telefonsuz kalmıştı. Bir çok mahalleler topçu ateşiyle harabolmuş, şehirde yer yer yangınlar çıkmıştı... 2000 kadar ihtilâlci barikatların arkasına çekilmişlerdi. İhtilâlcilere ateş edilmeğe devam olunmaktaydı. Peşte Radyosu yayınlarında ihtilâlcilerin vaziyete hâkim olduklarını ve Sovyet kuvvetlerinin çekilmeye başladıklarını bildirmişse de yeni Sovyet kuvvetlerinin, Macaristan'a girdikleri öğrenilmişti. Çekilen Sovyet birliklerinin de ihtilâlcilerin üssü olan «Kilian Kışlası» civarında toplanmaları dikkati çekmişti.

Kilian Kışlası ve Peşte Havaalanı ihtilâlcilerin elinde bulunmaktaydı.

İhtilâlciler, Ruslar tamamiyle çekilmeden silâhlarını bırakmıyacaklarına yemin ettiklerinden memleketin her tarafında çarpışmaya devam etmekteydiler. Bazı ihtilâlcilerin ifâdelerine göre de Hükûmet, Macar Milletini aldatmaktaydı.

Birçok bölgelerde Rusların çekilmekte oldukları görü-

Hür memleketlerde Macar İhtilâli lehindeki mitinglerden bir görünüş.

lüyorsa da yine yer yer çarpışmalar devam ediyordu. Durum tam bir aydınlığa kavuşmuş değildi. Rusya hem çekiliyormuş hem de direnmek istiyormuş gibi hareketlerde bulunuyordu.

Aynı gün ajanslar, «Macar Hava Ordusu»nun milliyetçilere iltihak ettiğini bildirmişti. İhtimâl son Rus taarruzunu akamete uğratan havacıların, milliyetçilere katılması kızılları ric'ate mecbur etmişti.

Gerçekten 30 Ekim Salı günü akşamı Macar Hava Ordusu Kumandanlığı bir beyannâme neşretmiş ve ihtilâlcilere katıldığını resmen açıklamıştı.

Bu beyannâmede şöyle denilmekteydi:

« Biz, Budapeşte ve taşrada Millî Hava Müdâfaa Kumandanlığı personeli, daha fazla kan dökülmesini önlemek için şu talebleri ileri sürüyoruz:

1- Hâlen Macaristan'da bulunan bütün Sovyet birlikleri memleketimizi derhâl tahliyeye başlamalıdırlar.

2- Budapeşte'de bulunan ve ateş kesmeyi mütemadiyen ihlâl eden Sosyal Birlikleri, Peşte'den 12 saat zarfında çıkmalıdırlar. Geride bırakacakları yaralılar, Macarlar'la aynı ihtimamı görecek ve iyileştikten sonra memleketlerine iâde olunacaklardır.

3- Bu beyannâme Macar Radyosunda yayınlandıktan sonra Sovyet Sefiri ve ataşemiliteri, Sovyet birliklerinin derhâl geri çekildikleri hususunu bir beyannâme ile açıklıyacaklardır. Aksi halde Macar Ordusu'nun hava gücü, bütün Macar Milleti'nin isteklerini silâhla destekleyecektir.

4- Yoldaş İmre Nagy'nin başında bulunduğu hükûmetlerin akdettikleri her türlü iktisâdî ve askerî anlaşmalar iptâl olunmalıdır. Zira eski hükûmetler yabancı baskısı altında hareket etmişlerdir.»

Bu beyannâme, Millî Müdâfaa Kumandanlığının bütün personeli tarafından imzalanmıştır.

Aynı gün gazete muhâbirlerinin bildirdiklerine göre, Peşte'de hâlâ Rus tankları vardı. Bunlar şehrin merkezinden çekilmişler, fakat yan mahallerde ve banliyolarda toplanmışlardı. Peşte sokaklarında yine sık sık çarpışmalar olmaktaydı.

İHTİLÂLCİ MACAR ÇOCUKLARI

Macar milliyetçilerinin giriştiği kanlı ihtilâlin kahramanlarından bir çoğu da çocuk denecek yaştaki gençlerdi. Müstevlilere karşı gayet kanlı bir surette sürdürülen ihtilâlde Komünist Gençlik Teşkilâtlarının silâh kullanmayı ve çeteciliği öğretmiş olduğu bu gençler çok ehemmiyetli bir rol oynamışlardır. Bunlardan biri olan Michael'in hikâyesini bir gazeteci şöyle anlatmıştır:

«Bacağından aldığı bir şarapnel yarası yüzünden hastanede bulunan Michael'i odasında bir oyuncak uçakla oynarken bulduk. Çarpışmalara nasıl karıştığını sorduğumuz zaman utanarak önünde baktı.

«Şey,» dedi. «Öteki çocuklarla beraber oynuyorduk sokakta, önümüzden bir araba geçti. İçinde genç bir adam; kendileriyle birlikte çarpışmaya gelen yok mu, diye sordu. Hemen atladık arabaya. Zaten kim atlanmıyordu ki. Herkes oradaydı. Ben hemen bir makinalı tüfek yakaladım. Fakat benden daha büyük olan Lajos elimden aldı. O 16 yaşında olduğu için daha kuvvetliydi benden tabiî. Bana da bir tüfek verdiler. Bu pek hoşuma gitmedi ama.»

«– Peki ama Michael sen tüfek kullanmasını biliyor muydun?..»

«– Biliyordum tabiî. Komünist Partisi, bizim gibi çocukların hepsine böyle şeyleri yıllarca evvel öğretmişti...»

Böylece en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün şehir hal-

kının giriştiği bu çarpışmalar sonunda ölenlerin kat'î sayısını tespit imkânsızdı. Sokaklarda rastlanan her insanın bir yeri sarılmış veya bir yerinden yaralanmıştı. 7 günden beri devam etmekte olan bu çarpışmaların neticesinde Macar Mileti'nin, çoğu ağır yaralı olmak üzere on – onbeş bin arasında kurban verdiği zannedilmekteydi.

İhtilâlcilerden biri, hükûmetin verdiği bütün sözlere, yaptığı bunca vaadlere rağmen milliyetçilerin hâlâ neden silâhı elden bırakmadıklarını şöyle izah etmişti: «Biz herşeyden evvel Ruslar'ın memleketten tamamen gitmesini istiyoruz.»

Bir başkası da: «Macaristan'da bir tane bile kalsa Rus tankı gördüğümüz müddetçe kendimizi emniyette hissetmiyeceğiz» diyordu.

VERİLEN TAVİZLER

30 Ekimi 31 Ekime bağlayan gece, Budapeşte Radyosundan Macar halkına hitab eden Başvekil **İmre Nagy**, çok partili bir koalisyon hükûmetinin kurulduğunu açıklamıştı. Bu hükûmette yalnız yedi vekil vardı. Vekiller, «Komünist», «Küçük Emlâk Sâhipleri», «Milllî Köylü» ve «Sosyal Demokrat» partilerini temsil etmekteydiler.

Diğer taraftan **İmre Nagy**, memleketin muhtelif yerlerinde idâreyi ele almış olan ihtilâl konseylerini de Budapeşte'ye temsilciler yollamağa dâvet ederek kendileri ile işbirliği yapacağını söylemişti. **İmre Nagy**, Rus kuvvetlerinin Budapeşte'den derhâl çekilmelerini temin edeceğini de tekrarlamıştı.

O gün, Peşte radyosunda sâbık Cumhurreisi ve komünistler tarafından dağıtılan «Küçük Emlâk Sahipleri» Partisi lideri **Zoltan Tildy** de konuşmuştu. **Zoltan Tildy**, şimdi yeni hükûmete dahildi. Tildy şunları söylemişti:

«– İhtilâlin başladığı gün, millî bayram olarak kabûl edilecektir. Bu istiklâl savaşımız, 1848 istiklâl savaşımızdan da kıymetlidir; çünkü muvaffak olmuştur. Rusya ile hür ve bağımsız bir devlet olarak münâsebet kuracağız. Serbest seçimlere de gideceğiz...»

Zoltan Tildy daha sonra:

«– Köylüler siz de kazandınız, artık mahsûlün bir kısmını hükûmete vermeğe mecbur değilsiniz» demişti.

«Küçük Emlâk Sahipleri» Partisi'nin lideri olan Zoltan Tildy, eski arkadaşlarının derhâl faaliyete geçmelerini ve memleketin her tarafında partinin şûbelerini yeniden açmalarını ve geçici idâre hey'etleri kurmalarını da istemişti. Bu parti, 1947 seçimlerinde reylerin yüzde elli ikisini almağa muvaffak olmuş ve Komünist Partisi'ni mağlubiyete uğratmıştı.

Artık bütün Dünya, Ruslar'ın, Macaristan'dan çekilmekte olduğuna inanmış görünüyordu. Ajanslar ve radyolar bundan bahsediyorlardı. «Birleşmiş Milletler» nezâreti altında serbest seçimlere gidileceği bildiriliyordu. Radyodan millete hitap eden Başvekil BNagy, halkın muvaffakiyetini övüyordu. Gerçketen Nagy, hürriyet mücâdelesi başladığından beri bir çok bocalamalardan sonra nihâyet milliyetçilerin yanında yer almış görünüyordu. «Ayrıca bu andan itibaren «Hür Kossuth Radyosu» ismini alan Radyo, senelerce yalanlara âlet oldu, gece-gündüz bütün dalga uzunlukları üzerinden yalanlar savruldu» diye itirafda bulunmuştu.

Bu sırada «Hıristiyan Gençler Birliği» kurulmuş ve âzâ kaydetmeğe başlamıştı. Yıllarca din yasak edilmişti. Kardinâl Mindszenty de hapis bulunduğu «Felsopetenty Hapishânesi»nden çıkarılarak merâsimle Budapeşte'ye getirilmişti.

31 EKİM PERŞEMBE:

Ruslar'ın hemen her tarafta tamâmen çekilmekte oldukları görülüyordu. En son kuvvetlerini de öğle üzeri Parlâmento binası önündeki meydanlıktan geri çekerek yavaş yavaş uzaklaşmaya başlıyorlardı. Şehirde hiç kimse çalışmıyor, gerçek bir bayram havası yaşanıyordu. Sokaklardan cesetler kaldırılarak hazin merâsimlerle defnediliyordu.

Hapiste bulunan bütün siyâsî mahkûmlar serbest bırakılmıştı. Yeniden siyâsî partiler teşekkül etmişti. Macar Hürriyet mücâdelesi, peyklerde olduğu kadar Rusya'da da bir çok dalgalanmalara sebep olmuştu. Gerçekten Rus üniversitelerinde nümâyişler yapıldığından bir kaç lise ve Üniversitenin kapatıldığı bildiriliyordu. Hâdiseleri daha yakından tâkip için Viyana'ya giden bir Türk Gazetecisi, bir mülteci ile mülâkatını şöyle bildiriyordu:

«Avustusya'ya iltica etmiş bulunan ismi meçhûl mülteci önce kendi hikâyesini, daha sonra da Rusya'da olup bitenleri şöyle anlattı:

«Sovyet peykleri arasında istihsali hızlandırma mezuunda temaslar yapılmaktaydı. Bilindiği gibi Sovyet iktisatçıları son zamanlarda kanaatlerinde mühim değişiklikler yapmış ve yeni bir görüş zâviyesinden mevcut şartları dikkate almaya başlamışlardır. Ben, diğer iki mütehassıs Rus arkadaşımla geçen hafta, Prag'da yapılacak silâh sanâyii konferansına hazırlık yapmak üzere Budapeşte'ye gönderildim. Bir Macar teknisyeni ile birlikte vazifeli olarak Budapeşte'den, Viyana'ya geçtik. Rus Elçiliğinde ikâmet etmek mecburiyetinde idik. Ama ilk fırsattan faydalanarak, Avusturya polisine mürâcaat ettik ve mülteci olarak kabûlümüzü istedik.»

Yok edilemiyen itibar. Zafer kurdelâsını bir din adamı kesecek.
Mukavemet ve zafer sembolü kardinal Midszenty Budapeşte'ye giriyor.

«Hâdise Rusya aleyhine apaçık bir skandal olduğu ve bazı ihtilâflar çıkarmasından korkulduğu için Viyana'da gizli tutuluyor. Bir gün saat 15 de, Belçika'lı bir gazeteci arkadaşla birlikte, mülteci Rus memuru ile konuşmağa muvaffak olduk. Bize anlattıkları, Rusya'da olup bitenler hakkında, bugüne kadar elde edilmiş en geniş ve en inanılır malûmatı teşkil etmektedir. Sözlerinin bu çok mühim kısmını da aynen naklediyorum:

«Son aylar zarfında Sovyet Rusya'da patlak veren, başkaldırma hâdiselerinin en mühimi, Rusya'daki Kiev Üniversitesi'nde cereyan etti. Gazetelere kısaca akseden sâdece o hâdisedir. Talebeler, Üniversitenin siyâsî komiserine çok ağır şekilde hakaret ettikten sonra, bahçeye çıktılar ve «Kremlin» aleyhinde saatlerce tezâhürat yaptılar. Hâdise Moskova'ya bildirildi ve hareketin elebaşıları o gece evlerinden alınarak tevkif edildi. Ama ertesi günü Kiev'den başka, Harkov Üniversitesinde ve Verdişeav, Deoeir ve Tacaerot liselerinde de ayaklanma başgösterdiğine dâir haberler alındı.

Ben Rusya'dan ayrıldığım zaman, on günden beri, yer yer mühim silâhlı çarpışmalar cereyan etmekte idi.

Moskova'dan, K i e v ve H a r k o v ' a birer parti müfettişi gönderilmişti. İsyanın önlenemiyeceği anlaşılınca, civardaki silâhlı kuvvetlere derhâl müdâhale emri verildi. Hareketimizden iki gün evvel, çarpışmalar hâd safhasına gelmişti. Gençlerin nereden ve nasıl silâh temin ettiklerini anlamak mümkün olmuyordu. Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri, talebelerle kendilerine katılan işçiler K i e v ve Harkov'un büyük kısmını hâkimiyetleri altında tutuyorlardı.»

«İNSAN GİBİ YAŞIYAN İNSAN OLMAK İÇİN..»

Mülteci Rus, kendisinden sonra da Avusturya'ya iltica

Sadece birkaç gün sürecek bir neş'e...

eden vatandaşları bulunduğunu, isimlerini veremiyeceğini fakat onlardan aldığı malûmatı da bize nakledebileceğini söyleyerek, şöyle devam etmiştir:

«İki günden beri zırhlı arabalar Kiev ve Harkov'da devriye gezmekte ve şehirlerarasını kontrol etmekte imiş. Üniversitelilere, « D i n y e p e r N e h r i» üzerindeki ağır demir-çelik fabrikalarının bütün işçileri de iltihak etmişler. Moskova sâdece üniversitelerin muzır te'sirlerle ayaklandığını bildirmekte, fakat işçilerden katiyyen bahsetmemektedir. Bu arada bütün üniversiteler kapatılmış ve gaddar gizli polis tarafından tahkikata başlanmıştır.»

İsmi meçhûl mülteci bir an sustuktan sonra «Bu tahkikatin ne demek olduğunu sizler bilemezsiniz» dedi ve anlatmağa devam etti:

«Buraya sığınan Ruslar'dan öğrendiğime göre, son durum şudur: Kendilerine Rusya'da bundan böyle hayat hakkı tanınmayacağını pek iyi bilen talebeler, kuzeydoğudaki ormanlarda ve şehirlerdeki bazı binâlarda mukavemete devam ediyorlar. Aynı çapta, fakat son derece mânidar ayaklanmalar, bu hafta diğer yerlerde de zuhur etmiştir. K a z a n, K o r f i, S a m a r a ve O d e s a üniversitelerinde mühim nümâyişler ve çarpışmalar olmaktadır. Rus mizacı gariptir. Bunun için isyanın bastırılacağı veya birdenbire bütün memleketi kaplayacağı ihtimâllerinden birini seçemiyorum. Bunu ancak zaman gösterecektir.»

Vazifeli bir memur iken iltica etmiş olan Rus mütehassısına, talebelerin ne istediklerini, niçin ayaklandıklarını sordum. Şu cevabı verdi:

«Kiliseye gidenlerin takip ve tecziye edilmemesini, Batıdan neşredilen kitap ve gazetelerin Rusya'ya getirilmesini, mekteplerde kapitalist adı verilen doktrinlerin de okutulmasını ve hârice seyahat imkânının Rus halkına da tanınmasını istiyorlar. Yani kısaca insan gibi yaşayan in-

Yakılan gizli polis dosyaları ve Rus propagandası kitap ve broşürleri.

sanlar olmak için mücâdele ediyorlar. İnşallah muvaffak olurlar.»

«31 Ekim'den 3 Kasım'a kadar Macaristan'da on yıldan beri ilk defa olarak hürriyet havası yaşandı. Teşekkül eden partilerle ortaklaşa bir hükümet kuruldu. Bu hükûmete vekil olarak girenlerin hepsi de yıllarca kızılların keyfi için hapiste yatmakta olup «Hürriyet Mücâdelesi» ile kurtulmuş kimselerdi. Henüz şurada burada ehemmiyetsiz şekilde Rus tankları hâlâ durmaktaydı. Fakat hiç bir şeye müdâhale etmiyorlardı. Kim bilebilirdi ki, Ruslar bu mücâdelenin başından beri görülmemiş ölçüde korkunç bir hücuma geçerek Macaristan'ı yeniden kana boğacaktır.

Din adamları birer birer radyoya gelerek milliyetçileri tebrik ediyorlar. Bütün dinler ve mezhepler de hürriyetine kavuşuyorlardı. Meselâ yahudi hahamları şunları söylemişlerdi:

«Din hürriyetini tekrar elde etmiş olan Macar Yahudileri, ihtilâlin başardığı işleri hararetle selâmlar, kahramanların önünde hürmetle eğilir, bağımsız ve hür vatanın dâvâlarını tamâmen benimsediklerini ilân ederler.» Diğerleri de aşağı yukarı aynı sözlerle sevinçlerini belirtmişlerdi.

Siyâsî durum gibi iktisâdî işler de hür memleketlerdeki gibi yeniden tanzim edilmeye başlanmıştı. Köylünün elindeki mahsûlü zorla almak usûlü kaldırılmış, köylüler, mallarını piyasaya getirip serbestçe satmaya başlamışlardı. Şehirde çarçabuk bir bolluk görülmeye, lokantalara kahvehânelere istediği gibi girip çıkmaya başlayan halkın yüzü gülmeye başlamıştı. Ne yazık ki, bu uzun sürmeyecekti. Çünkü Dünya'da Moskof'un sözünde durduğu hiç bir zaman görülmemiştir.

Ruslar, Macaristan'a son vahim darbeyi indirmek için hazırlık yapmakta olduklarına dâir Dünya basınında çıkan haberleri katiyyetle yalanlıyorlardı. Halbuki büyük merkezlerde çekilme numaraları yapılırken hudut boylarında yeni yeni Rus

Grev esnasında Budapeşte sokakları.

tankları içeri sızmaya başlamış bulunuyordu. Bunu iyi hissedip haber alan Macar Hükûmeti, Macaristan'ın bağımsızlığını garanti etmeleri için Birleşmiş Miletler ve büyük devletlere mürâcaat etti. Ayrıca şu haberi de ulaştırdı: «Sovyet askerî birlikleri hududu geçmişlerdir... Budapeşte'ye doğru ilerliyorlar...» Ruslar ise bu haberleri hâlâ «Yalan!» ve «İftira» olarak vasıflandırmaya devam ediyorlardı. Nihâyet, 3 Kasımda Rus Dışişleri Vekili bu tekzipleri sert ve kat'î bir lisanla ve bütün dünyaya karşı bir kere daha tekrar etti.

S.O.S.!.. S.O.S.!.. S.O.S.!..

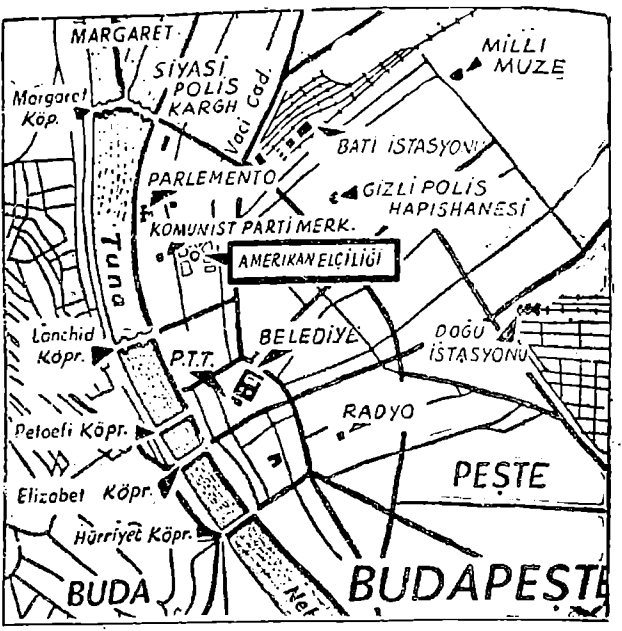
4 Kasımda gün doğarken, sabah şafağında altıbin tank, sayısız top ve zırhlı araba, bir çok bombardıman uçağı ve ikiyüzbin kişilik mücehhez bir kuvvetle Macaristan'a saldıran Kızıllar'ın üç günden beri bu kuvveti hazırlamakla meşgûl olduklarını, bir gün evvelki tekziplerin âdi birer yalan olduğunu gösteriyordu. **İmre Nagy**, sabah saat 5,20 de radyo başına gelerek İngilizce, Rusça, şu sözleri söyledi: «Sizlere hitap eden, Macaristan Başvekili **İmre Nagy**!.. Sovyet askerleri bugün şafak vakti başşehrimize saldırmışlardır. Maksatlarının meşrû, demokratik Macar Hükûmeti'ni devirmek olduğu anlaşılıyor. Hükûmet vazifesi başındadır. Bu tecâvüzü memleketim halkına ve bütün Dünya'ya bildiririm. Kıt'alarımız çarpışmaktadırlar!»

Macarlar da yedisinden yetmişine kadar Ruslar'a karşı bir ölüm kalım savaşına girdiler. Ruslar bu şekilde her tarafa kurulmuş barikatlardan mukabil ateşe mâruz kalınca şehre yangın bombaları yağdırdılar. Bir anda Budapeşte korkunç bir yangın yerine döndü. Saat sekizde Kossuth Radyosu, «Macar Yazarlar Birliği»'nin bir tebliğini yayınladı. Tebliğ: İMDAT!.. ile bitiyordu. İmdat sesleri bitmemişti ki; radyo susturuldu.

1 Kasım 1956 da Budapeşte sokaklarının hâli

Saat on yedide radyo tekrar yayına başladı. Fakat İMDAT.. İMDAT.. (S.O.S.!. S.O.S.!. S.O.S.!.) diye. Artık Ruslar'ın eline geçmiş bulunuyordu. Akşama kadar devam eden kanlı boğuşmada Milliyetçilerin kanı seller gibi akmıştı. Fakat altı bin tanka karşı ne yapılabilirdi. Ajanslar Amerika Reisicumhuru **Eisenhover**'in **Bulganin**'e katliamı durdurması için gönderdiği mesajı bildiriyorlardı. Kim dinler!... İngiltere ve Fransa'nın Mısır'a karşı silâhlı müdâhalelerinden cesâret alan Rusya, mezâlimin zaten kaçmış bulunan ölçüsünü iyice kaçırıyordu. Ajanslar 4 Kasım'ın manzarasını şöyle çizmişlerdi:

Çetin mücâdeleye sahne olan sokaklar.

Azrailin vekilleri acele ediyorlar.

Rus kuvvetleri sabahleyin Budapeşte'ye karşı taarruza geçmişler ve şehrin bütün mühim noktalarını işgâl etmişlerdir. Rusların taarruzu esnasında dün Müdâfaa Vekilliğine getirilen Macar milliyetçi liderlerinden **Pal Maleter** esir düşmüştür. Sabah sekiz yirmi de bir Rus müfrezesi Parlâmento binasına girmiştir. Başvekil **Nagy** ile vekillerden bir kısmının tevkif edildiği bildirilmektedir. Budapeşte üzerinde yüzlerce Rus uçağının uçtuğu ve şehrin güney mahallelerinde düzenli bir savaşın başlamak üzere olduğu açıklanmıştır.

Tuna üzerindeki bütün köprüleri kontrol altına almağa çalışan Rus kuvvetleri, Budapeşte garnizonunun bir kısmını şehir garında toplamışlar ve silâhtan tecrid etmişlerdir. Batı kesimindeki Budapeşte Postahânesi her ne kadar mukavemet etmişse de Rusların eline geçmiştir. Fabrikalarda toplanan işçiler, Sovyet birlikleri ile çarpışmaya başlamışlardır. Macar halkı imkân bulduğu her yerde, Ruslar'la çarpışmaktadır.

Bu mukavemet üzerine Ruslar şehri yakmak için fosforlu lambalar kullanmağa başlamışlardır. Bilhassa mukavemetin kuvvetli olduğu doğudaki mahalleler bombardıman edilmiştir. Ruslar, bu sûretle, «şehir saat onikiye kadar teslim olmazsa bombardıman edeceğiz» tehditlerini yerine getirmişlerdir.

Macar Hükûmetinin bir sözcüsü Budapeşte'nin yüz onbeş mil güneyindeki Koposvar'dan, zırhlı Sovyet birliklerinin şehri işgâl ettiğini bildirmiştir. Ruslar, cephâne dopalarına, askerî te'sislerine ve posta merkezlerine el koymuşlardır.

SİLÂHLARIN TESLİMİ İSTENDİ

Avusturya – Macaristan hududunun güney kesimindeki Macar topraklarını işgâl eden Sovyet birlikleri, mahallî hudut muhâfaza birliklerini, mücâdeleye lüzum kalmadan

dağıtmışlardır.

Avusturya – Macaristan sınırı yakınlarında bulunan Boambeli Bölgesindeki Sovyet Kumandanı bölge halkına silâhlarını teslim etmeleri gerektiğini bildirmiştir.

Akşam on sekizden sabah yediye kadar sokağa çıkma yasağı konmuştur.

KUKLA HÜKÜMET

Sovyetler, Budapeşte'nin altmış mil doğusunda, Szolnoh'da bir «Kukla Hükümet» kurmuşlardır. Komünist Partisi Birinci Sekreteri Kadar Yanoş'un reisliğinde kurulan bu hükûmet, Nagy'yi, «ziraî reform» ve «devletleşme» plânlarını baltalamakla itham etmiştir.

Moskova Radyosu, yayınını sık sık keserek şunları söylemiştir:

«Faşist hareket tamamiyle mağlûp olmuştur. İhtilâlci Köylü ve İşçi Hükûmeti kurulmuştur. Düzenin sağlanmasından sonra Macar Hükûmeti, Sovyetler ve diğer Varşova Paktı âzâları ile müzâkerelere girişerek Sovyet birliklerinin Macaristan'da bulunmaları mes'elesini ele alacaktır.»

Moskova radyosu, Sovyet taraftarı yeni Hükûmetin «Rusya'dan yardım istediğini» ve işbaşından uzaklaştırılan Nagy Hükûmetinin yarattığı karışıklıkların giderilmesini rica ettiğini de ilâve etmiştir.

Eskiden Nagy Hükümetinde bulunup, sonradan bütün vekillerin ve ihtilâlcilerin ısrarı ile hükümetten uzaklaştırılan Ferenç Muennio, «Kukla Hükümet»in Millî Müdâfaa ve Emniyet Vekili olmuştur.

YENİ HÜKÛMETİN PROGRAMI

Kadar Janos'un kurduğu «İhtilâlci İşçi Köylü Hükümeti»nin aynı gün Budapeşte Radyosunda yeni programı ilân edilmiştir. Onbeş maddeden müteşekkil olan bu tebliğde ilân edilen hususların tahakkukuna çalışacağı ve Sovyet ordusundan yardım istendiği bildirilmiştir.

Bu onbir maddelik program şudur:

1- Vatanan istiklâlini korumak,

2- Halk demokrasisini ve sosyalizmi müdâfaa etmek,

3- Kardeş harbinin sona ermesine çalışmak,

4- Bütün sosyalist memleketlerle anlaşmak,

5- Hükûmet şekli ne olursa olsun, her memleket ile münâsebetleri takviye etmek,

6- İşçinin hayat standardını yükseltmek,

7- Beş senelik plânın muvaffakiyetine çalışmak,

8- Bürokrasiye son vermek,

9- Halk Demokrasinin yerleşmesine çalışmak,

10- Kolhoz sisteminden ayrılanlara yardım etmek,

11- İhtilâl esnasında zarar görenlere yardımda bulunmak.

Macar Başpiskoposu **Kardinal Midszenty** ve sekreteri Rus birliklerinin Budapeşte'yi işgâl etmeleri üzerine Amerikan Temsilciliği'ne iltica etmek istemişler ve kabûl edilmiştir.

Kardinal'in Amerika'ya iltica ettiği Güvenlik Konseyi'nin fevkalâde toplantısında Amerikan Delegesi tarafından açıklanmıştır.

Kadar Janos

ONBİNLERCE MACAR'IN İLTİCASI

Ruslar'ın Macaristan'ı alçakça istilâsından sonra, binlerce Macar, hududu geçerek Avusturya'ya iltica etmişlerdir. Avus-

turya İçişleri Vekili, «Mültecilere Yardım Teşkilâtı» Reisliğine gönderdiği bir telgrafta, Macar mültecilerinin sayısının onbinleri aştığını bildirmiştir. Bu mülteciler hükümet tarafından hazırlanan «kamplar»a sevkedilmektedir. Ayrıca binlerce Macarda hudut yakınlarından geçebilmek ümidiyle beklemektedir. İstirya bölgesinde külliyetli miktarda mülteci toplanmıştır.

Diğer taraftan, Yugoslavya Dâhiliye Vekâleti de asker ve sivil bir çok Macar grupunun Yugoslavya'ya sığındığını bildirmiştir.

Aynı gün, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Macar Mes'elesini müzâkere etmek üzere toplanmıştır.

İlk sözü alan Amerikan Mümessili **Henry Çabat Lodge**, ölüm-kalım mücâdelesi yapan Macaristan'dan dehşet verici haberler okumuş ve Sovyetlerin Macaristan'a daha fazla asker göndermemelerini temin ve mevcud birliklerin derhâl geri çekilmeleri hususunda bir evvelsi gün Konseye takdim edilen karar sûretinin bazı tâdillerle kabulünü istemiştir.

İngiliz Mümessili **Sir Piersen Dixon**, Macaristan'dan gelen müthiş haberler üzerine «derhâl karar alınmasını»;

Milliyetçi Çin Mümessili **Ting Fu Tsiang**, «harekete geçme zamanının geldiğini» söylemişlerdir.

Sovyet Mümessili **Soborler**, «Macaristan hâdiselerinden resmen malûmatı olmadığını ve müzâkerelerin tehir edilmesini» söylemiştir.

Bundan sonra reye başvurulmuş ve Sovyetler Birliği, Rusların, Macaristan'dan çekilmesini isteyen Amerikan karar sûretini «veto» etmiştir. Yugoslavya ise, «müstenkif» kalmıştır.

Konseyin vereceği karar, alâkalı memlekete doğrudan doğruya emir mâhiyetindeydi.

Güvenlik Konseyi, Macaristan Mes'elesinin Umûmî Hey'etin fevkalâde toplantısında müzâkere edilmesini bire karşı on reyle kabûl etmiştir. Bu bir rey de, Rus Mümessili tarafından verilmiştir.

Rus mezâliminden ve açlıktan kaçış

MACAR İHTİLÂLİNİN AKİSLERİ

Macaristan'a karşı Sovyet taarruzu bütün Dünya'da bir çok aksülâmellere yol açmıştır.

Batı Berlin'de halk, teessürle sokaklara dökülmüş, Sovyet Elçiliği önünde büyük bir nümâyiş yapmıştır.

Federâl Almanya Başvekili **Dr. Adenauer** radyo ve televizyonla yaptığı bir konuşmada Federâl Almanya Cumhuriyetin'deki bütün Almanları, günün mes'eleleri karşısında müttehit kalmağa ve eskisinden daha fazla uyanık bulunmağa dâvet etmiştir.

Macaristan ve Ortadoğu Hâdiseleri karşısında Federâl Almanya Hükümeti'nin durumunu îzah eden Alman Başvekil, Federal Cumhuriyetin ne askerî ne de haricî siyâset sâhasında bu işe karışmamış olduğuna işâret ettikten sonra, bütün Macarların hürriyet uğrundaki mücâdelerini bütün Alman Milleti'nin «heyecan ve hayranlıkla» takip ettiğini söylemiştir.

La Haye'de de halk Sovyet Elçiliği önünde toplanmış ve yapılan nümâyiş sırasında sefâretin camları kırılmıştır.

Bütün Hollanda Radyoları, mâtem olarak hafif müzik yayınlarını kesmişlerdir. Hollanda Başvekili de yaptığı bir radyo konuşması ile Hollanda Milleti'nin duyduğu infiali belirtmiştir.

İtalya Hâriciye Vekili **Geatano Martino**, Hindistan Başvekili **Nehru**'ya gönderdiği bir mesajda, «Bandung kongresi»nde Sovyetler Birliğince de kabûl edilmiş olan prensipler gereğince Macaristan'ın dâhilî işlerine karışmaktan içtinap edilmesi hususunda Moskova Hükümeti nezdinde teşebbüste bulunmasını istemiştir.

Birleşik Amerika Cumhurreisliği seçimlerinde Demokrat Parti adayı **Adlai Stevenson** da Güvenlik Konseyi

Paris'te Macar ihtilâlcileri için yapılan miting.

Başkanlığına bir telgraf göndererek, Macaristan'daki ve diğer Sovyet peyki memleketlerdeki durumu yerinde tesbit ettirmek üzere, uçakla müşâhitler gönderilmesini talep etmiştir.

Avusturalya Başvekili **Robert Menzies**, Macaristan Mes'elesi hakkında şunları söylemiştir:

«– Birleşmiş Milletler Macaristan hakkında sür'atle kararlar almalıdır ki; Dünya Macar Milleti'ne ve hürriyeti yolunda giriştiği mücâdeleye karşı duyduğu sevgi ve alâkayı izhar edebilsin.»

RUS KAHPELİĞİ

Aynı gün ajanslar bütün Dünya'ya şu haberi yaydılar:

«Ruslar tahliye tâlimatı verip müzâkereye çağırdıkları milliyetçi generalleri ve Nagy'yi tevkif ettiler. Bütün Macaristan'da korkunç bir katliama giriştiler ve Güvenlik Konseyinin müdâhalesini «VETO» ettiler. Macaristan'daki gazeteciler temerküz kamplarına atıldı.»

KANLI MÜCÂDELE

Bundan sonra Londra ile irtibata geçen Associated Press Ajansının otomatik haber yazıcı makinesi şunları bildirmiştir:

«Ruslar Budapeşte'ye girdiler. Halk, tankların mazgal deliklerinden içeriye el bombaları atarak bu istilâyı durdurmağa çalışıyor. Her taraf ateş içinde. Alçaktan uçan Rus jetleri, halkı makineli tüfek ile tarıyor. Rus birlikleri Macar hükümetinin toplandığı parlâmento binasını işgâl ettiler ve Başvekil **İmre Nagy** dâhil olmak üzere bütün kabine âzâlarını tevkif ettiler. Bu sabah Ruslar'la yapılacak müzâkerelere

iştirak etmek üzere Sovyet karargâhına giden Macar orduları Erkân-ı Harbiye-yi Umûmiye Reisi, evvelki gün Millî Müdâfaa Vekâletine getirilen ve hür Macar kuvvetlerini idâre etmiş olan Tümgeneral **Pal Maleter** bir daha geri dönmediler. Rus-lar'ın İngiliz ve Amerikalı'larla diğer yabancıların bulunduğu oteli işgâl ettiklerini haber aldık, yakında buraya da gelirler. Şehir içinde çarpışmalar devam ediyor..»

Bundan sonra duran makine bir müddet sonra tekrar çalışmış ve Associated Press muhâbiri, Londra'da bulunan ar-kadaşını arayarak şu kısacık mesajı göndermiştir:

«Buraya geliyorlar. Tankların ve silâhların sesleri o kadar yaklaştı ki, birbirimizin sesini zor duyuyoruz. Bulunduğumuz binaya da makineli tüfekle ateş ediyorlar. Milliyetçiler mu-kabele ediyor. Henüz kayıp vermedik. Jetler ateş ederek üzerimizden geçiyorlar. Nereye indiklerini bilmiyoruz. Mukâvemetin kırıldığını anlıyoruz. Allahaısmarladık...»

Hat burada bir daha kesilmişse de, bir müddet sonra ye-niden yazmaya başlamıştır. Bu yazıların bir milliyetçi tarafından verildiği anlaşılmaktadır.

Son olarak makine şunları vermiştir:

«Binada yalnız ben varım. Ruslar şehre hâkim olmağa başladılar. Kardinal, Amerikan Büyük Elçiliği'ne sığındı. Son kuvvetlerimizle mücâdeleye devam ediyoruz. Allah bize acısın!... Bina tekrar makineli tüfek ateşine tutuldu. Öbür odanın penceresinden ateş etmeğe gidiyorum. Vakit bulursam yazmağa devam ederim.»

Budapeşte'den alınan bu satırlar son olmuş ve makine bir daha çalışmamıştır.

Macaristan'ı tekrar istilâ eden Ruslar'ın hududu ka-patmalarına rağmen, pek çok milliyetçi Avusturya'ya iltica etmiştir. Bu son ilticalarla, Avusturya'ya sığınan Macarların sayısı bir haftada altı bini bulmuştur.

Macar Milliyetçileri yanlarında yüzlerce yaralı da getirmişlerdir. Avusturya Kızıl Haç'ı bu yaralıların derhâl tedâvisine başlamıştır. Hudut bölgesine binlerce yatak sevkedilmiştir.

SON ÇARPIŞANLAR

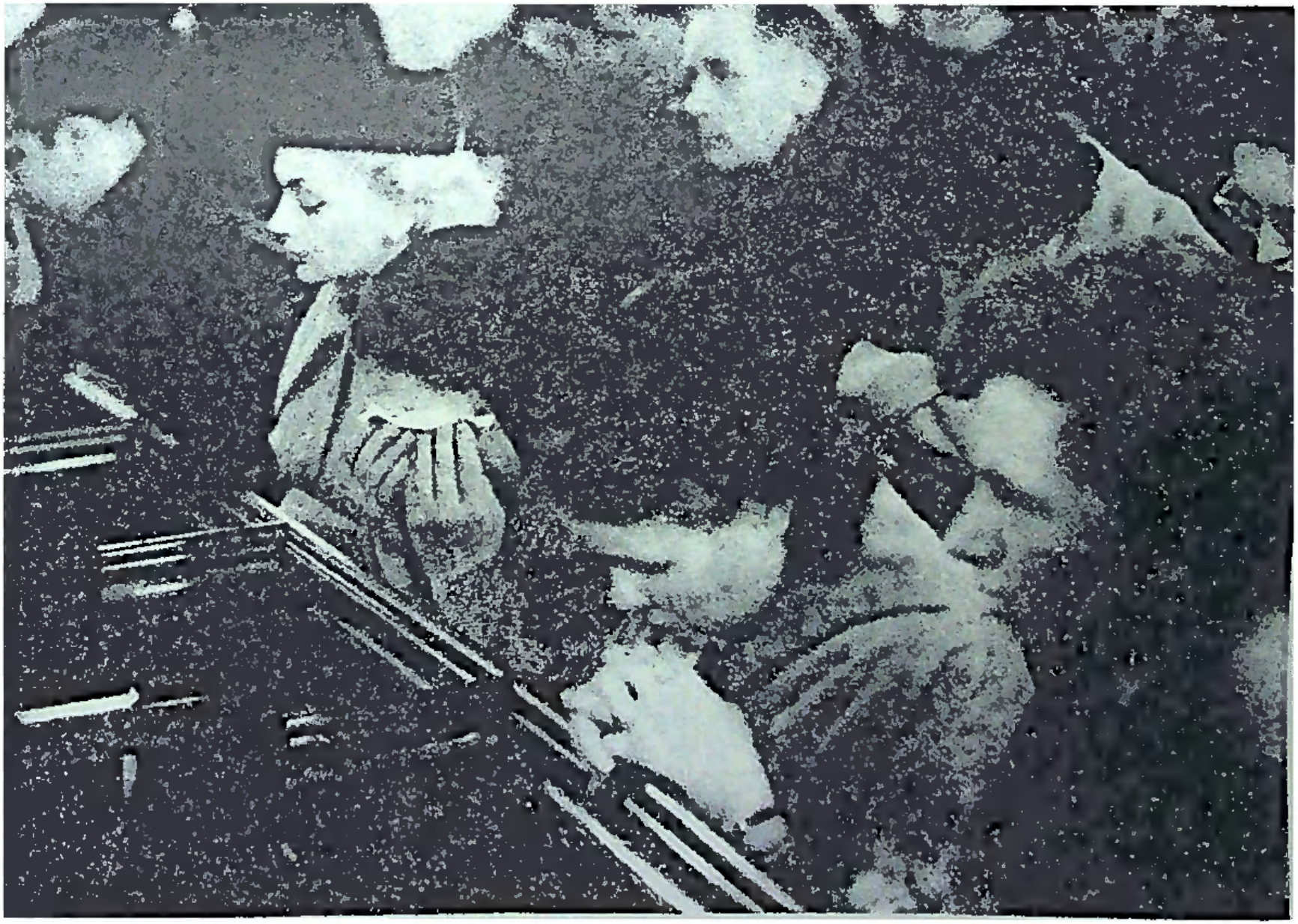
Radyoların susuşundan ve telefon, telgraf hatlarının kesilişinden sonra çalışmaya devam eden otomatik basın haber hatları işgâli şöyle bildirdiler:

«Budapeşte halkı bu sabah saat dörtte top sesleriyle uyandı. Ruslar tekrar Budapeşte'ye taarruza başlamışlardı. Kadın, erkek, çocuk, derhâl toplanarak müdâfaa merkezlerine koşmağa ve bozulmuş olan barikatları yeniden inşaya başladılar. Top sesleri artıyor. Top sesleri artıyor. Top sesleri artıyor. Elimizde fazla silâh yok, sâdece bir kaç hafif makineli tüfeğimiz var. Fazla dayanacağımızı sanmıyoruz. Bize yardım edin!... Üzerimizde yüzlerce Rus Mig uçağı uçuyor. Budapeşte'deki binalar, ağır Rus topçusunun ateşi altında. Kanımızın son damlasına kadar dövüşeceğiz. Birleşmiş Milletler'in karar alması uzun sürer. Biz, hür bir Macaristan ve Avrupa için savaşıyoruz. Derhâl silâhlı yardım gönderin. Yaşasın Macaristan, yaşasın Avrupa!.»

Rus katliamına dâir basınımızda çıkan yazılar arasında merhum üstad **Peyami Safa**'nın şu yazısını iktibas etmeden geçemiyeceğiz:

RUS KAHPELİĞİ

«Dünyanın hiçbir tertibi yan yana duyduğumuz çift kelimelerden hiçbiri, meselâ Avrupa Medeniyeti, meselâ Eyfel Kulesi, meselâ akşam yemeği, meselâ eşek inadı, meselâ

Londra'da hür Macarlar, ihtilâlcilerin muvaffakiyeti için dua ediyorlar..

yılan zehiri, meselâ sam yeli ve daha bir sürü misâlden hiçbiri, şu iki kelime kadar birbirine yakışmaz: «Rus Kahpeliği». Bu iki kelime birbirini öyle bir severek çiftleşmişlerdir ki; ikisini birbirinden ölüm bile ayıramaz. Ve bu hayâsız çiftin yavruladığı hileler, tuzaklar, cinâyetler, katliâmlar Dünyanın dünkü, bugünkü ve yarınki tarihinin en silinmez lekeleri olarak kalacaktır.

«Rus Kahpeliği!» Fakat, bu, Rus Milleti'nden ziyade başına geçen müstebit Çarların, onlardan daha müstebit «kızıl idâre»'nin ve her memlekette dökün tülerini gördüğümüz militan komünistlerin kahbeliğidir.

Dünya nasıl nefret ve mâtem içinde! Avrupa'da ve Amerika'da sokaklara dökülen halk, bu kahbeliği avaz avaz haykırarak lânet okuyor; Hollanda gibi memleketlerde radyolar matemden susuyor; bir çok üniversitelerin gençleri, Sovyetler Birliği'nin elçilik binaları önünde toplanıyor, kahpeliğe nefret kusuyor.

Evvelki gece Londra Radyosu'nda, millî bir Macar ajansının memuru tarafından Dünya'ya gönderilen son mesajları dinlerken harab oldum. Kahpelerin tayyareleri, ajans binasının tepesinde uçuşmaktadır. Tanklar her yeri sarmıştır ve gürültülerinden memurlar birbirlerinin sesini duyamaz olmuşlardır. Ellerinde bir makineli tüfekten ve bir kaç kurşundan başka silâh ve cephâne yoktur. Yine gidip gelip bitişik odanın penceresinden ateş ediyor ve topraklarını müdâfaa için son ümitsiz gayretlerini sarfediyorlar. Nihayet, korkunç sessizlik. Son mesajın son cümlesi yarıda kalıyor.

Budapeşte Radyosunun Dünya'ya vedâsı da tüyler ürperticidir: İlâhiler okunuyor, **Schubert**'in «Ave Maria»'sı ve nihayet Macar millî marşı çalınıyor. Son mısra şudur:

«Bu topraklarda yaşadın, bu topraklarda öleceksin!»

Radyo istasyonu da susuyor.

Artık Rus kahpeliğinin üzerine yirminci komünist kongresinin örttüğü yalan yorganı paramparça olmuş, kızıl hayâsızlığın «barış içinde beraberlik» propagandası yıkılmıştır. Macar kahramanları boşuna ölmediler: Dünya'nın bütün gâfillerini aldatan bir maskenin düşmesine hizmet etmek de, en az bir vatan kurtarmak kadar unutulmayacak bir büyüklüktür.

Öğleye kadar, âni baskınlarla ve sinsi bir politika ile ihtilâlin liderlerini de ele geçirmiş olan Moskova, Sovyet radyosu vasıtasiyle dünyaya «zafer birliği»ni yayın-lamıştır.

Moskova radyosunda okunan «zafer birliği»'nde, **Nagy** ve diğer Macar milliyetçilerinden «haydutlar, ihtilâl aleyhtarları!» diye bahsedilmekte ve bunların muzaffer sosyalist (!) kuvvetler tarafından ele geçirildiği ve Budapeşte'de yeni bir komünist rejimin teessüs ettiği anlatılmaktadır. Sovyetlerin resmî Tass Ajansı da, Macar ihtilâlini idâre edenlerin bu memleketi «kapitalist ve faşist» yapmak istediklerini ve Rusya'nın da bunu önlediğini ileri sürmüştür.»[25]

RUSYA'NIN KUKLALARI İŞBAŞINDA

Budapeşte'de çarpışmalar devam ederken yukarıda anlatıldığı üzere Moskova radyosu, Macaristan'ın Szolnok şehrinde yeni bir hükûmetin işbaşına getirildiğini bildirmiştir. Başvekil Komünist Parti lideri **Janos Kadar**, Millî Müdâfaa Vekili de milliyetçilerin istemedikleri **Frenç Muenneç**'tir. Sovyet ordusu tarafından kurulan bu hükûmette yalnız

25- Peyami Safa – Rus Kahpeliği, Milliyet Gazetesi, 6 Kasım 1956 tarihli nüsha.

konümistler vazife almışlardır.

Moskova Radyosu, «Macaristan'da mukabil ihtilâl bastırıldı» demiş ve bu hükûmetin dâveti üzerine Rus kuvvetlerinin müdahale ettiklerini ileri sürmüştür.

Moskova radyosu, Nagy'yi «ihtilâl aleyhtarı, mürteci» olmakla suçlandırmış ve saadet ile hürriyeti yalnız Rusya'nın getirebileceğinden bahsetmiştir!..

Moskova Radyosu ile daha sonra Peşte Radyosu da «Rus askerlerinin, dost; iyi adamlar olduklarını, yeni kurulan Macar Hükûmeti'nin talebi üzerine Macaristan'a nizamı tesis etmek maksadiyle geldiklerini» yayınlayıp durmuştur.

Fakat Viyana'ya gelen raporlar, Macaristan'da kurulan kukla hükûmetin halkın husûmetini üzerine çektiğini belirtmekteydi.

Fakat Moskova Radyosunun «Zafer tebliği»ni okumasına rağmen, Budapeşte'de ihtilâl devam etmekteydi.

Budapeşte'den Viyana'ya ulaşan raporlar, Peşte'de cereyan eden çarpışmalar hakkında şu tafsilâtı vermekteydiler:

«– Birinci ihtilâle nazaran şimdi ellerinde fazla silâh bulunmıyan Macar halkı için mücâdele son derece zor olmaktadır. Buna rağmen Peşte halkı tekrar Rus tankları ile göğüs göğüse çarpışmağa başlamıştır. Hâlen Peşte sokaklarında yüzlerce tank dolaşmakta ve sağa sola ateş etmektedir. Bir habere göre de Peşte içinde bin tank vardır. Peşte halkının tankların üzerine el bombaları ile atladığı ve bombaları mazgallardan içeri savurduğu görülmüştür. Tankı durduramıyan veya yaralanan kadınlar görülmüştür ki, bunlar da Rus askerinin görmemesi için tankların görüş deliğini vücudları ile tıkamışlardır.»

«... Çocuklar da tanklarla mücâdele ediyorlar. Peşte'nin muhtelif mahallelerinde tekrar barikatlar kurulmaktadır.»

Kızıllara teslim olmaktansa ölmek bahtiyarlığına eremediler.

RUS UÇAKLARI ŞEHRİ BOMBALIYOR

Macar Milleti ve askerî birliklerinin Rus kuvvetleri ile mücâdeleye başlamaları, Rus ültimatomunu dinlememeleri üzerine Sovyet Hava kuvvetlerine mensup filolar şehrin üzerine gelmişler ve bombalamaya başlamışlardır.

Sovyet uçakları kalabalık mahalleleri de yangın ve fosfor bombaları ile ateşe vermişlerdir.

Sovyet askerî kumandanlığının, birincisinden çok daha geniş bir katliâm ile Macar ihtilâlini bastırmayı aklına koyduğu anlaşılıyordu.

Diğer taraftan Rusya, Macaristan'daki Amerikan diplomatlarının bu memleketi terk etmelerine artık hiç bir mâni kalmadığını resmen bildirmiştir.

Rus kuvvetlerinin, Macaristan'ı istilâya kanlı bir şekilde girişmeleri üzerine hudud boylarındaki şehir kasaba ve köylerindeki hürriyet taraftarı Macarlar memleketi terke başlamışlardır. Büyük ve devamlı kafileler halinde Avusturya hududundan geçen Macarlar, Avusturya hudud polislerine iltica etmek istediklerini bildirmişlerdir.

Gene büyük kafileler Yugoslavya'ya iltica etmişlerdi. İltica edenlerin ekserisi kadın, çocuk, ihtiyar erkekler ile yaralı mücâhidlerdir.

Avusturya'ya iltica edenlerin sayısı on bine yaklaşmaktaydı. Kızılhaç teşkilâtı bunlar için kamplar hazırlamıştı. İltica edenler, bazı bölgelerde daha binlerce Macar'ın hududu geçmeğe hazırlandığını, fakat Ruslar'ın bunları toplu olarak öldürmekte olduklarını söylemekteydiler.

Avusturya'ya sığınan bir Macar anası, Sıcak çay ve gözyaşı.

MACAR İHTİLÂLİNDE SON GÜNLER

6 - 7 KASIM

Rus jetleri bugün Budapeşte'yi bir kere daha bombaladılar. Milliyetçiler ölüm kalım savaşına her şeye rağmen devam ediyorlar. Birleşmiş Milletler Umûmî Heyeti sekize karşı elli reyle Macaristan'daki harekâtın derhâl durdurulmasına ve Rus askerlerinin geri çekilmesine karar verdi.

Milliyetçilere öğleye kadar teslim olmadıkları takdirde yeniden şehrin bombalanacağı hususunda ihtarda bulunulmuştu. Bu müddet sona ermeden Rus jetleri harekete geçtiler.

Çok üstün zırhlı kuvvetlerle hücuma geçen Sovyetler, isyanın başından beri Milliyetçilerin elinde bulunan Csepel (Cepel) semtini ele geçirmişlerdir. Fakat sekizinci semtte çarpışmalar hâlâ bütün şiddetiyle devam etmekteydi.

Kukla hükûmetin başına getirilen **Janos Kadar**'ın ihânetinden önce tehlikeyi sezen Macar ordusu, şehri terkettiğinden Budapeşte'de düşmana günlerce mukavemet gösteren sâdece, eli boş Üniversite talebeleriydi.

Bakony Ormanlarındaki Hür Macar Ordusu Karargâhı ile Gyor, Milskolcz, Segedin ve diğer bazı şehir ve kasabaları başarıyla müdâfaa eden Macar askerî birlikleri Dunav Ovar (Tuna Ovası), Peçuy, Segedin ve Magyarovar (Macar ovasında) düşmana çok ağır telefat verdirmişlerdi. Keza Kuzey Macaristan'ın büyük bir kısmı Macarlar'ın kontrolü altında bulunmaktaydı.

Sovyetlerin bilhassa Peçuy civarındaki uranyum madenlerini alabilmek için yaptıkları bütün teşebbüsler akim kalmıştı. Bu bölgedeki Macarlar, hava kuvvetleriyle desteklenmekte olduğundan şimdiye kadar en az onbin düşman askerini öldürdükleri tahmin edilmekteydi.

«Macar ordusu» adı altında yayınlarda bulunan milliyetçilerin bir radyosu, Budapeşte üzerinde yüzlerce Sovyet uçağı uçtuğunu ve Macar ordusunun «Rus haydutları» ile boğuştuğunu bildirmiş ve Macar kadın ve genç kızlarına hitap ederek, bunların hastabakıcı olarak Macar ordusuna kaydedilmelerini istemiştir.

İŞTE RUS EKMEĞİ: RUSLARIN BÜTÜN DÜNYAYA YEDİRMEK İSTEDİKLERİ EKMEK!...

Budapeşte'nin Dünya ile mevcut bütün irtibatı kesilmiş bulunuyordu. Şimdiye kadar hür Dünya ile yegâne temas noktası olan Avusturya ile de hiç bir irtibat imkânı kalmamıştı. Budapeşte'nin etrafında on beş kilometre kalınlığında bir demir perde mevcuttu. Muhtelif zırhlı birlikleri ve yüzlerce tank yolları keserek bu demir perdeyi bir gerçek hâline sokuyorlardı.

Amerikan Elçilik mensupları, çoluk çocuklarını Macaristan'dan çıkarmağa uğraşmakla meşgûldüler. Amerikan ateşemiliterinin refâkatinde olan bu gruplar, bütün gayretlere rağmen hududu henüz aşamamış bulunuyorlardı!

Ayrıca, bir İtalyan grupu da, ellerinde Sovyet Büyükelçisinin mektubu olduğu halde sınıra kadar gitmiş ve karşılarına çıkan subayların:

«– Kimden olursa olsun, mektupla iş göremeyiz. Biz generalimizden emir alırız. Büyükelçinin mektubu bizce hiç bir kıymet ifâde etmemektedir!» cevabı ile karşılaşmışlardı.

Bir gazeteci diyordu ki:

«Şehirde dolaşırken bir işçiye rastgeldim. Yanıma yaklaşıp elinde tuttuğu bir gazeteyi açarak simsiyah bir şey gösterdi ve «İşte Rus ekmeği» dedi. «Rusların bize ve bütün Avrupa'ya hattâ bütün Dünya'ya yedirmek istedikleri ekmek!»

Artık Macaristan'a hiç bir yerden havâdis sızmıyordu.

«Mısır hâdiseleri» ile kimsenin meşgûl olduğu da yoktu. Macaristan yalnız kendi kurtuluşunu ve istikbâlini düşünmekteydi.

Paris Match dergisi muhâbiri **B. Pedrazzini**'nin Peşte'den ayrılması da pek güç oldu. Zavallının aldığı yara yüzünden hayatı tehlikede olduğu için hemen nakli gerekiyordu. Fakat Ruslar, bindiği uçağın hareketine izin vermediler. Bunun üzerine Fransız Büyükelçiliği, Sovyet Elçiliğine başvurmuş, buradan da hava alanındaki Rus askerî makamlarına emir vermişlerdi. Fakat bu makamlar elçiliğin emrine tâbi olmadıkları cevabında bulunmuşlardı. Nihayet alan kumandanı uçağın kalkmasına güçlükle râzı edilmişti.

Macar Milleti tek bir kitle hâlinde Ruslar'a karşı tekrar ayaklanmıştı. Budapeşte sokaklarında çok şiddetli çarpışmalar olmaktaydı. Fakat bunlar son çırpınışlardı.

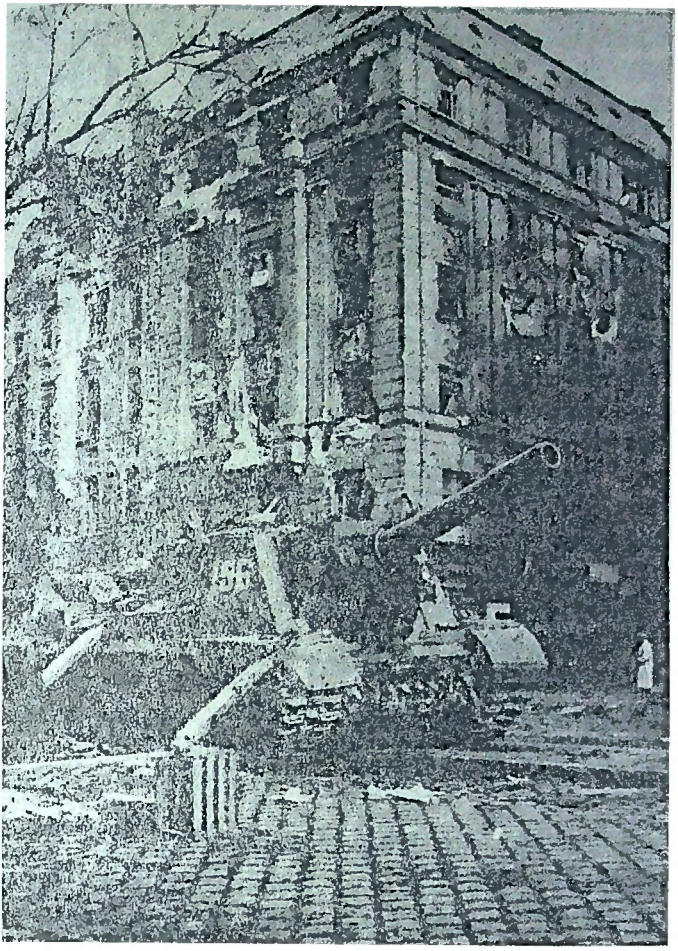
Peşte sokaklarında Macar kadınları, erkekleri ve çocukları ile Rus tankları ve piyadesi arasında kanlı çarpışmalar cereyan etmekteydi. Kadınlar el bombaları ile tekrar Rus tanklarına hücum etmekte ve evlerin pencerelerinden Rus askerlerine ateş edilmekteydi. Peşte tekrar dehşet sahnelerine şâhid olmaktaydı. Milliyetçilerin Peşte içinde ve memleketin bir çok noktalarında müstahkem mevkileri ellerinde tutmakta oldukları anlaşılmıştı.

6 Ekim günü akşamı, nereden neşriyat yaptığı kat'î bir şekilde anlaşılamıyan bir Macar radyosu şunları söylemişti:

«– Acele yardım gönderiniz. Ruslar ültimatom verdiler. Yakaladıklarını hemen öldürüyorlar. Paraşütle silâh, cephâne ve ilâç atın, acele yardım yollayın!...»

Bundan sonra neşriyat kesilmiştir.

Ruslar, ihtilâli herşeye rağmen bastıramadıklarını ve ihtilâlcilerin mukavemete devam ettiklerini itiraf ediyorlardı. Peşte Radyosu ile Ruslar'ın kontrolü altında bulunan Miskolc

İhtilâl'de Budapeşte sokaklarından biri

ve Gyor Radyoları, «Macar asker ve sivillerini silâhlarını bırakmaya» dâvet etmiş ve bırakmıyanların derhâl kurşuna dizileceklerini bildirmişti. Macar ordusuna âid bir çok cephâneliklerin milliyetçilerin eline geçtiği ve hattâ askerî birliklerin de çeteler halinde çalışmaya başladıkları bildiriliyor.

Macaristan'da onyedi Rus tümeni ve mühim hava kuvvetleri bulunmaktaydı. Macar ihtilâlcilerinin son derece müşkül durumda olmalarından ve yardım ulaştırılmadığı takdirde Ruslar'ın bu ikinci ihtilâli de kan içinde boğacakları şüphesizdi.

Sızan haberlere göre, ilk ihtilâlin ortasındaki şiddetli çarpışmalara şimdi de şâhid olunuyordu.

Macar İhtilâli'nin, Rus tankları tarafından kan içinde ezilmesi bütün «Hür Dünya»'da çeşitli aksülâmeller husûle getiriyordu. Muhtelif memleketlerde Rus aleyhtarı gösteriler yapılmaktaydı. Paris'te, gençler Fransız Komünist Partisi'nin neşir vasıtası olan «Humanite Gazetesi»nin idârehânesini taşlamışlar ve camlarını indirmişlerdi. Rus Sefâreti önünde de nümâyiş yapılmıştı. İsveç'te on bin kişi, sessiz yürüyüş yapmış ve bütün Almanya'da, Macaristan için üç dakika sükût edilmişti.

Fransız parlâmentosu da Macar milliyetçileri ile ihtilâlde ölen kadın, çoluk çocukların hâtıralarına hürmeten bir dakika ayakta durmuştu. Bu esnada yalnız komünist meb'uslar oturmuşlardı. İhtiram duruşundan sonra mebuslardan bazıları komünistlere:

«– Katiller, nâmussuzlar!..» diye bağırmışlardı.

Fransız Hükûmeti de, Macar milliyetçilerini desteklediğini ve Hükûmetin Rusya'nın tecâvüzünü «protesto» ettiğini açıklamıştı. Fransa'da komünistler hâriç olmak üzere bütün siyâsî teşekküller de Rusya'yı protesto etmişlerdi.

Rus tanklarının ihdas ettiği panik!...

Diğer taraftan mecliste bazı mebuslar, Rusya ile Fransa arasındaki siyâsî münâsebetlerin kesilmesini dahi istemişlerdi.

Avrupa Konseyinde de saygı duruşu yapılmıştı. Bir çok memleketler Macar mültecilerini kabûl edeceklerini ilân etmişlerdi.

Bütün Dünya ajans bültenlerinde «Macar İhtilâli» hakkındaki son haberler şöyleydi:

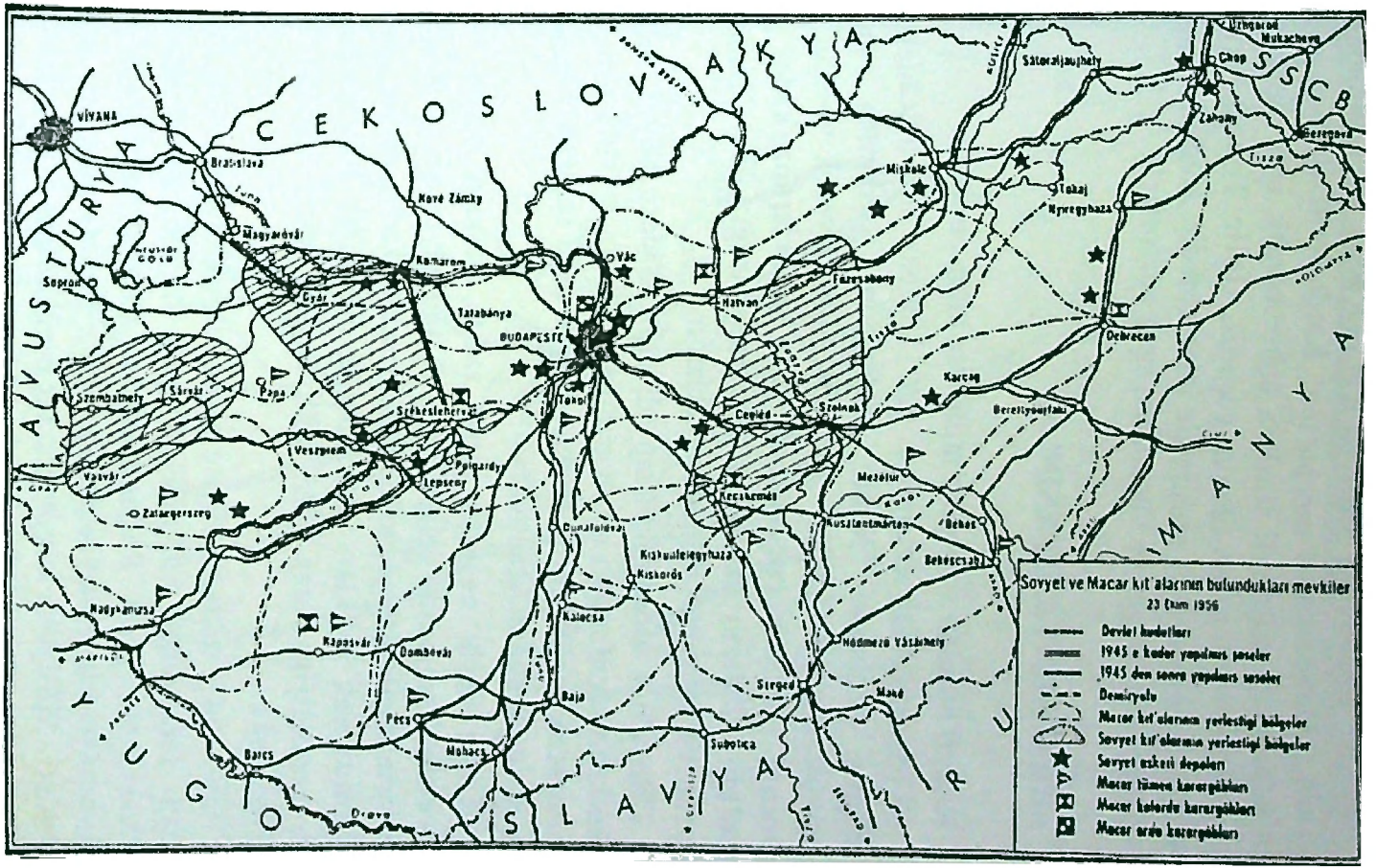
«Ellerindeki silâhların kifayetsizliğine ve kuvvetlerinin azlığına bakmadan saldıran milliyetçiler, düşmanlarına ağır zâyiat verdirmişlerdi.

Hürriyet mücâdlerinin elinde bulunan Rakkoçzy Radyosu bir yayınında milliyetçi kuvvetlerin bir ara Budapeşte'de Parlâmento binasını ellerine geçirdiklerini bildirmiştir. Hür Avrupa Radyosu tarafından tesbit edilen bu yayında Budapeşte'de çarpışmaların bütün şiddetiyle durmadan devam ettiğini, kadın ve çocuklar dâhil olmak üzere bütün Macarlar'ın müstevlilere karşı memleketlerini ev, ev sokak, sokak müdâfaa ettiklerini ve ağır zâyiat verdirdiklerini bildirmiştir.

Budapeşte'ye yakın bir kesimden yayın yaptığı tesbit edilen bu Rakkoczy Radyosu'na göre mukavemet hareketi komünist rejimini deviren isyanın başladığı anlardaki kadar şiddetlidir. Milliyetçiler, bazı yolları ele geçirmişlerdir. Nerelerin milliyetçilerin elinde bulunduğu kat'î olarak bilinmediğinden Rus kuvvetleri ağır zâyiat vermektedirler.»

MİLLİYETÇİLERİN YARDIM FERYADI

Yine Hür Avrupa Radyosu tarafından dinlenen milliyetçi Roka (Tilki) Radyosu, Parlâmento Binası'nın bir müddet için milliyetçi kuvvetler tarafından ele geçirildiği haberini teyid etmiş ve şunları söylemiştir:

CEKOSLOVAKYA
AVUSTURYA
MACARISTAN
ROMANYA
SSCB
YUGOSLAVYA
VİYANA
Bratislava
Nové Zámky
Magyaróvár
Komárom
Győr
Sopron
Tatabánya
BUDAPEŞTE
Vác
Hatvan
Szombathely
Sárvár
Pápa
Székesfehérvár
Tatai
Cegléd
Szolnok
Vasvár
Veszprém
Polgárdy
Lepsény
Zalaegerszeg
Kecskemét
Mezőtúr
Dunaföldvár
Kiskunfélegyháza
Kiskőrös
Kalocsa
Nagykanizsa
Kaposvár
Dombóvár
Baja
Pécs
Mohács
Bares
Drava
Subotica
Szeged
Makó
Hódmező Vásárhely
Mişkolc
Tokaj
Nyiregyháza
Fuzesabony
Debrecen
Karcag
Berettyóujfalu
Mezőtur
Békés
Békéscsaba
Sátoraljaujhely
Chop
Záhony
Beregovo
Tisza
Sovyet ve Macar kıt'alarının bulundukları mevkiler
23 Ekim 1956
Devlet hudutları
1945 e kadar yapılmış yollar
1945 den sonra yapılmış yollar
Demiryolu
Macar kıt'alarının yerleştiği bölgeler
Sovyet kıt'alarının yerleştiği bölgeler
Sovyet askeri depoları
Macar tümen karargâhları
Macar kolordu karargâhları
Macar ordu karargâhları

«Macar Milleti'nin hürriyeti için mücâdele eden arkadaş!.. Dayan!.. Dayanmaya mecbursun! Kardeşlerin Budapeşte'de topraklarımızı müstevli Ruslar'a çiğnetmemek için ölüyorlar. Bir çok yol ve tepeleri elimize geçirdik. Gelle Tepeleri (Budapeşte civarındadır) ateşimizle inlemektedir. Kadınlar tanklara bombalar atıyor ve vücutlarını siper ediyorlar!...

«HÜR DÜNYA UTANIN!..»

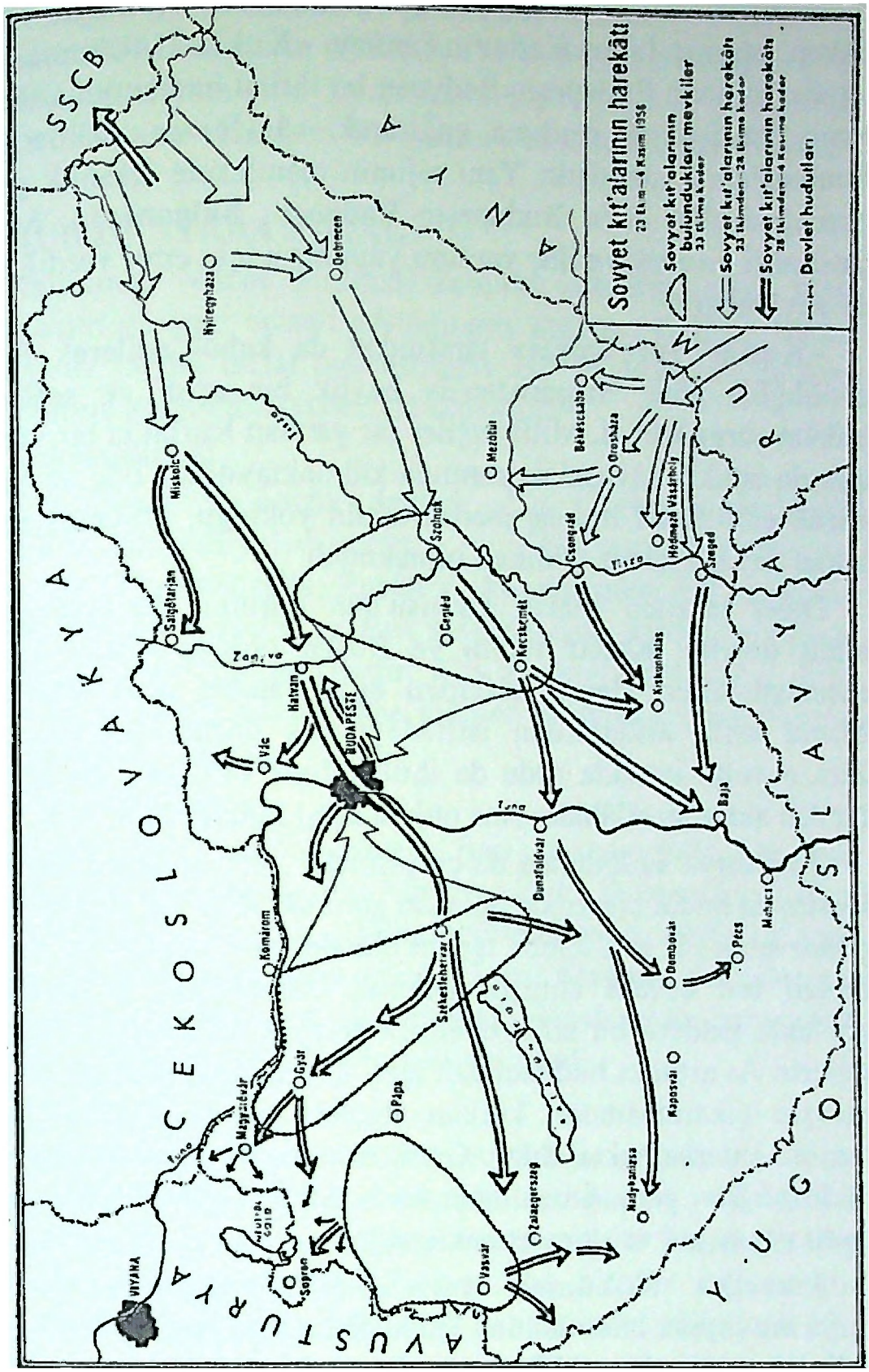
Radyo bundan sonra hür milletlere hitap etmiştir:

«Vicdanlarınız sızlamıyor mu? Ümitsiz bir mücâdeleye girişmiş bulunan Macar Milleti'nin yardımına niçin koşmuyorsunuz? Sizden can değil, silâh, yiyecek ve ilâç istiyoruz!... Macar çocukları da sizin çocuklarınız kadar sevimlidir. Onların ezilmesine râzı olmayacağız. Biz ölmeden Ruslar evlerimize saldıramayacaklardır.

Dünya'nın vicdanına hitap ediyoruz! Sâdece büyük memleketlerin menfaatleri mi ehemmiyetlidir? Macar Milleti'nin de korunacak mektepleri, hastahâneleri ve millî servetleri vardır! Bu susuşunuzdan utanınız!»

Kesik kesik neşriyat yapan radyo, bundan sonra, mukavemet karşısında deliye dönen ve ağır zâyiat veren Rus askerlerinin ellerine geçirdikleri milliyetçileri kadın, erkek, çocuk ayırmayarak astıkları veya kurşuna dizdikleri, bâzı yerlerde de kendilerine ateş eden milliyetçilere karşı sürdüklerini söylemişti.

Geç vakit tekrar faaliyete geçen milliyetçi Rakkoczy Radyosu tarafından bildirildiğine göre istiklâl mücâhitlerinin mâneviyatı iyiydi. Ruslar'la yapılan sert mücâdeleden sonra Budapeşte'nin güneyindeki Szavcies Ruszta ovası ele geçirilmişti. Milliyetçi kuvvetlerin tek isteği azalan cephânelerinin takviyesi ve yaralılarını tedâvi edebilmek için ilâçtı.

Sovyet kıt'alarının harekâtı
23 Ekim—4 Kasım 1956
Sovyet kıt'alarının bulundukları mevkiler 23 Ekime kadar
Sovyet kıt'alarının harekâtı 23 Ekimden—28 Ekime kadar
Sovyet kıt'alarının harekâtı 28 Ekimden—4 Kasıma kadar
Devlet hudutları
SSCB
ÇEKOSLOVAKYA
AVUSTURYA
ROMANYA
YUGOSLAVYA
MACARİSTAN
BUDAPEŞTE
Miskolc
Debrecen
Hajdúszoboszló
Szolnok
Mezőtúr
Békéscsaba
Orosháza
Csongrád
Hódmező Vásárhely
Szeged
Salgótarján
Cegléd
Kecskemét
Kiskunhalas
Baja
Vác
Komárom
Dunaföldvár
Székesfehérvár
Dombóvár
Pécs
Mohács
Győr
Mosonmagyaróvár
Pápa
Kaposvár
Nagykanizsa
Zalaegerszeg
Vasvár
Sopron
Duna
Tisza
Zala
Rába

Milliyetçiler, müstevliye karşı ümitsiz bir mücâdele verirken satılmış **Janos Kadar**'ın kurduğu «**Kukla Hükûmet**»in elinde bulunan Budapeşte Radyosu bu ihtilâl hareketini kabûl etmiş ve işçileri yardıma çağırarak «**âsiler**»in silâhlarını bırakmalarını istemiştir. Yeni rejimin memlekete ferahlık getireceğini ilân eden Budapeşte Radyosu, **Bulganin**'in, Macaristan'a yiyecek ve ilâç yardımı yapılması için emir verdiğini de söylemiştir.

«**Kadar Hükûmeti**» tarafından da kabûl edilerek bildirildiğine göre, Macaristan'da büyük bir açlık ve sefâlet hüküm sürmekteydi. Milliyetçiler bir yandan Ruslar'la bir yandan da açlıkla savaşmak zorunda kalmaktaydılar. İlâç ve yakacak gibi zarurî ihtiyaç maddelerinin yokluğu, başlamış bulunan sert kış içinde tehlikeli olmaktaydı.

Diğer taraftan Macar Ordusu'nun durumu da tavazzuh etmiş değildi. **Kadar** rejimi ve Ruslar orduya itimad edememekteydiler. Geçen seferden ağzı yanmış olan Ruslar, Macar asıllı askerlerden istifâdeyi pek düşünmemekteydi. Zira evvelki isyanda ordu da ihtilâlcilerle birleşmiş ve Ruslar'dan aldıkları silâhları yine onlara karşı kullanmıştı.

Avusturya hududunda da çarpışmalar cereyan etmekteydi. Ruslar bu hudut civarında bulunan gümrükcülere bir ültimatom göndererek bir saat içinde teslim olmalarını istemişse de bunlardan red cevabı almıştı. Gümrük karakolları ile Ruslar arasında şiddetli bir silâh düellosu cereyan etmekteydi. Mermilerin Avusturya hududundan içeri düşerek milletlerarası bir mesele çıkarmasından korkan Ruslar, bu karakolları top ateşine tutamamaktaydılar. Gece Avusturya makamlarından bildirildiğine göre, karanlıktan istifade eden gümrükçüler hududu geçmekte ve iltica etmekteydiler.

Amerika Hükûmeti yayınladığı bir tebliğde Avusturya'nın toprak bütünlüğünü ihlâle mâtuf herhangi bir hareketi sulh için vahim bir tehlike sayacağını ilân etmiştir.

Tebliğde Amerika'nın ve Birleşmiş Milletler teşkilâtına mensup bâzı kimselerin Avusturya'yı üs hâline getirdikleri ve buradan anti-komünist isyan hareketine yardım ettiklerine dâir Rus ithamı «Kabaca bir yalan» kaydiyle reddedilmişti.

HÜR DÜNYADA İNFİAL

Kahraman Macar Milletini kahpece arkadan vuran kızıl Rusya'nın giriştiği emsali görülmemiş korkunç katliâm, bütün Dünya'da büyük infial uyandırmıştı. Hür memleketlerde Rus katliâmına karşı nümâyişler yapılmaktaydı.

Lüksemburg:

Avrupa'nın en küçük devleti olan Lüksemburg, kaatil Rusya'ya karşı duyulan nefretin canlı bir misalini vermiştir. Binlerce Lüksemburg'lu, Ruslar ve komünistlere âid bütün binalara hücum etmişler ve Rus sefaretindeki Ruslar, güçlükle hayatlarını kurtarabilmişlerdir. Rus aleyhtarı gösteriler, millî kuvvetlerin bütün gayretlerine rağmen gecenin geç vakitlerine kadar devam etmişti.

Batı Almanya:

Siyah bayraklara bürünen Batı Almanya'da yer yer nümâyişler olmakta ve Batı Almanya halkı, Ruslara karşı olan derin nefretini canlı bir şekilde belirtmekteydi. Berlin'de toplanan binlerce nümâyişçi genç, Doğu Berlin'e girmişler ve onların da ayaklanmasını istemişlerdir. Ruslar, yüz kadar tank ve ağır silâhlarla nümâyişçileri önlemişlerdi.

İsviçre:

İsviçre'nin Cenevre, Zürich ve Berne şehirlerinde kızıl Rusya aleyhinde büyük nümâyişler tertiplenmiş ve derhal İsviçre'nin Rusya ile her türlü münasebetlerini kesmesi talep edilmişti. Bu şehirlerdeki Ruslara âid binalar taşlanmıştı. İsviçre, iki bin Macar mültecisini kabûle hazır olduğunu bildirmişti.

Fransa:

Fransız Meclisi, toplantılarına başlamadan evvel, Macar kahramanları için saygı duruşunda bulunmuş, ayrıca; Dünyaca tanınmış Fransız yazarları, **Jean Paul Sartre, Jean Andrech, Simone De Beavoir, Pierre Bost, Claude Roy, Ruslar'ın** hareketlerini tel'in eden bir beyannâme neşretmişlerdi. Paris'te ve muhtelif Fransa şehirlerinde Ruslar aleyhinde nümâyişler tertiplenmişti.

İtalya:

Üç gündenberi Roma'da muhtelif İtalyan şehirlerinde nümâyişler yapan İtalyanlar, Sovyet Elçiliğini taşlamışlar, camlarını kırmışlardı. Amerika Sefâreti önüne gelen İtalyanlar, Amerika'nın derhâl müdâhalede bulunmasını istemişlerdi.

Hollanda:

Hollanda'da nümâyişçiler Rus Elçiliğini taşlamışlar, Rusya'yı şiddetle takbih etmişlerdi. Rusların vahşetini belirten bir konuşma yapan Başvekil **Willem Drees**, Hollanda'ya bin Macar mültecisinin kabûl edileceğini bildirmişti.

Hindistan:

Nehru da, Rusları takbih eden bir beyanat vermiş ve Rus Hükûmeti'nden izahat istemiştir. Kızıl Rus Hükûmeti ise cevap olarak, malûm nakaratı tekrarlamıştı.

Danimarka:

Rus sefâreti ve konsolosluklarının, komünist meyilli gazetelerin binalarının camları kırılmıştı. Nümâyişçiler, Ruslar'a karşı şiddetli tedbirler alınmasını istemişlerdi.

Ayrıca, Stockholm, Lahey, Taipeh ve Dünya'nın bir çok şehrinde, kızılların Macaristan'da giriştikleri câniyâne tecâvüz şiddetle tel'in edilmişti.

Ruslar Macar Milliyetçilerini ele geçirmek için nihayet «hileye» baş vurmuşlardı. Tankların önünde sivil Macarları yürütüyor ve bu sûretle milliyetçilerin ateş açmasını önlüyorlardı.

İhtilâlin bozduğu munis çocukluk dünyası.

MACARİSTAN'DA MİLLÎ MUKAVEMET ERİYOR

Rus taraftarı kukla yeni Macar Hükûmeti'nin idâresindeki Budapeşte Radyosu Rusya ile ebedî dostluktan bahsederken, başka kaynaklardan alınan haberler, Rus birlikleri ile Macar milliyetçileri arasındaki kanlı çarpışmaların hâlâ devam etmekte olduğunu bildirmekteydiler. Bir İtalyan gazetesi Budapeşte'den yayınlar yapan Macar mukavemetçilerine âid bir radyo istasyonu ile temâsa geçerek şu konuşmaların yapıldığını bildirmişti:

«Soru – Budapeşte'de durum ne merkezdedir?

Cevap – Şehri ateşe tutan Rus topçu ve tankları ile savaş devam etmektedir. Başkentin bazı mahallelerinde otuz tank, yirmi büyük top ile çok miktarda Rus piyâdesine karşı mücâdeleye devam edilmektedir.

Soru – Parlâmento Binası'nı yeniden işgâl ettiğiniz doğru mu?

Cevap – Doğru olduğunu sanıyoruz, fakat biz binanın yakınlarında değiliz. Mukavemetçilerin mücâdelesinin genişlediğini sanıyoruz. Rus tankları bizim bulunduğumuz mevkiin çok yakınındalar ve hiçbir hedef tâyin etmeksizin ateş ediyorlar. Söz değil, silâh istiyoruz. Bize yardım ediniz!..»

Gerçekte, mukavemetçiler memleketlerini müdâfaa için son gayreti sarfetmekteydiler. Fakat 4600 tank ve 200 bin kişilik Rus kuvveti karşısında mukavemet cephesi çökmek üzereydi.

Kukla Kadar Hükûmeti'nin emrindeki Budapeşte Radyosu yaptığı yayında Batılıların yardımlarını reddetmiş ve «Emperyalistlerin yardımlarını kabûl etmeye gurumuz mânidir!» demişti. Radyonun iddiasına göre, Rusya'dan yardım yağmaktadır. Ayrıca Romanya da yiyecek, ilâç ve inşaat malzemesi göndereceğini bildirmişti.

İtalyan Komünist Partisi Umûmî Kâtibi Nenni, İtalyan

Meclisi'nde Macaristan hâdiselerine dâir açılan müzakerelerde şöyle demişti:

«– Senelerden beri ilk defa olarak komünistlerle bizim aramızda derin bir ihtilâf başgöstermiştir. Şimdiki durum içinde, Rusya, Macaristan'da ancak jandarma kuvveti olarak kalabilir. Biz İtalyan sosyalistleri Rusya'yı birşey yapmamaya dâvet ediyoruz. Macaristan'dan çekilmesini, kuvvet ve kudret gösterisine girişmemesini, ne işçileri, ne de halkı temsil eden bir «kukla hükûmet»i silâh vasıtasiyle desteklemeye çalışmamasını tavsiye ediyoruz.»

Budapeşte şehrine Rus kuvvetleri tarafından yağdırılan ateş yağmuru son haddini bulmuş, şehirde büyük bir yiyecek sıkıntısı başgöstermişti.

Sovyet kuvvetleri, sistematik bir şekilde mukavemet yuvalarını temizlemeye çalışmaktaydılar. Bu arada hastahâne ve kliniklere de hücum edilmekte, onlar da ateş yağmuruna tutulmaktaydı. Moskova Radyosu halkın sükûnete erdiğini, bütün mukavemetin kırıldığını ilân ederken Rus kuvvetleri bombardımanlarını azamî hadde çıkarmışlardı.

Fransız maslahatgüzârının bulunduğu binanın yakınlarında, Ruslar'la milliyetçi kuvvetler arasında cereyan eden savaşlar sonunda bir miktar Rus tankı tahrip edilmişti. Fransız elçilik binası da diğer elçilikler gibi kısmen hasara uğramıştı.

Macar milliyetçileri, mücâdeleye yılmadan devam etmekteydiler.

Tuna Vâdisi'ndeki antikomünist şehirler Rus uçaklarının hücumlarına mâruz kalmışlardı.

Londra'da Avam Kamarası'nda yapılan müzâkereler sırasında, Dışişleri Vekil yardımcılarından **Lord John Hope**, Rusların iddialarının aksine olarak Budapeşte'de çarpışmaların devam ettiğine dâir emin haberler aldıklarını söylemişti.

Vekil yardımcısı sözleri arasında «Şehrin bazı kısımları alevler içindedir!...» demişti. «Kızılhaç teşkilâtının haber verdiğine göre Rus ateşi yüzünden sivil halk arasındaki kayıplar çok ağırdır. Şehirde sıkı bir sokağa çıkma yasağı tatbik edilmekte olduğundan sokaklarda kimse görülmemektedir.»

Diğer taraftan komünist idâresinin «Milletlerarası Kızılhaç Teşkilâtı»nın Macaristan'a girmesine müsaade etmemekte olduğu, yapılan yardımları kabul etmediği bildirilmekteydi.

DEMİRPERDENİN MACARİSTAN ÜZERİNE TEKRAR İNİŞİ

7 Kasım tarihli ajans ve radyo bültenleri şu tafsilâtı vermekteydiler:

«Macaristan'daki ikiyüz bin Rus askeri ve 4600 Rus tankına karşı koymağa devam eden milliyetperverler, son gayretlerini sarfetmektedirler. Nisbetsiz derecede üstün Rus kuvvetleriyle çarpışmaların devam ettiği bildirilmektedir.

Macar Milliyetçilerinin gizli bir radyosu Rus askerlerine hitaben neşriyatta bulunmuştur. Radyo, «Rus subay ve askerleri; size söylenildiği gibi karşınızda çarpışanlar «faşist» değildir. Bizler de, sizler gibi yaşamak hakkı olan işçiler, kadınlar ve çocuklarız. Ateşi kesin!» demiştir.

«Budapeşte'nin güneyinde bulunan Dunapentele şehri belki en kanlı savaşların cereyan ettiği merkezdir. Bu şehri Ruslar devamlı olarak bombalamaktadırlar. Şehirde yanmayan tek bina kalmamış gibidir. Bu şehirde bulunan Kızılhaç İlkyardım Merkezleri çadırlar içinde çalışmaktadır. Hür Macar Radyosu bu şehrin «Açık hastâhane şehri» olarak her iki tarafça da kabûl edilmesini istemiştir. Şehirde bulunan

nüfusun yarısından fazlası ya hasta, ya da yaralıdır.

Budapeştedeki Rus katliâmı sırasında bu şehirde bulunan yabancılar da öldürülmektedir. 5 Kasım günü vuku bulan çarpışmalar sırasında Rus askerleri, sefaret penceresinden bakmakta olan Yugoslav elçilik kâtibi Milenko Milovanof'u tüfekle vurmuşlardır.

Ayrıca, Rus askerleri Budapeşte'deki Mısır sefaretine girmişler ve sefir ile eşine âid eşyaları yağma etmişlerdir.

Bazı ecnebilere âid yerler de aynı şekilde taarruza uğramıştır.

Budapeşte'deki Çekoslavak, Mısır, Fransız sefâret binaları büyük hasara uğramışlardır.

Eski Macaristan «Kraliyet Sarayı» da Ruslar tarafından topçu ateşine tutulmuştur.

Bu sabah Budapeşte radyosunda konuşan Macaristan'ın Kukla Başvekili **Janos Kadar**, «yiyecek ve ilâca ihtiyacımız var; bize yardım edin!» diyerek memleketindeki durumun son derece vahamet kesbettiğini itiraf etmiş ve diğer peyk memleketlerden yardım talebinde bulunmuştur.

Ayrıca Budapeşte radyosu Macar Komünist Partisinin müşkülât içinde çırpındığını ilân etmekle yeni bir itirafta daha bulunmuştur. Komünistler tarafından idâre edilmekte olan bu radyonun tefsircisi, «İşçi, köylü, bütün vatandaşlar hükûmetin yardımcısı olsun» diye yalvarmıştır...»

VİCDANINIZ SIZLAMIYOR MU?

Tam muvaffak olmuş ve üzerlerine çöken Rus kâbusunu bertaraf etmiş gibi göründükleri bir anda kahpece tuzağa düşürülen Macar milliyetçileri her şeye rağmen ayakta durmaya çalışıyorlardı. Fakat arada o kadar büyük bir kuvvet farkı vardı ki, milliyetçilerin dâsitânî mukavemeti erimeğe mahkûm görünmekteydi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulunda alınan müdâhale kararını sahip olduğu «veto»

hakkını kullanmak sûretiyle bertaraf eden Rusya, üstelik de bir de Süveyş gibi bir mesele ortaya çıkarınca Macaristan'la tâbir caizse «kurt-kuzu» tarzında başbaşa kaldı. Bir kere Polonya'nın yatışarak Ruslar'la uzlaşması Macarlar için ilk talihsizlik olmuştu. Arkasından Birleşmiş Milletlerdeki «v e t o» bütün Dünya'nın elini kolunu bağlayarak Macar halkının her türlü milletlerarası yardımdan mahrum kalmasını neticelendirdi. Birleşmiş Milletler teşkilâtı kurulurken büyük devletlere tanınmış olan Veto hakkının küçük miletler için icabında böylesine emperyalist ve gaddar bir devlet elinde çok pahalıya mal olabileceği düşünülmüş değildir.

«Süveyş Meselesi» ise Macar miliyetçilerine en büyük bir darbe oldu. Maalesef İngiltere ve Fransa'nın da bu mes'elede Mısır'a karşı çok ileri giden bencil tutumları Ruslara mukabil bir koz kazandırdı.

Bütün bunlara rağmen Macar Millî Kıyamı öylesine coşkun bir millî infial haline gelmişti ki; bin bir çeşit imkânsızlık içinde çıkar bir yol bulunamadığı halde coşkun bir trajedi olarak devam ediyordu. Milliyetçiler yeniden Rus esiri olarak yaşamaktansa ecel şerbetini seve seve içmek üzere tankların, mitralyozların üzerine atılıyor, şarklı ruhlarındaki romantizmi destanlaştırıyorlardı. Heyhat ki; ne yapsınlar çâre yoktu! Kurtuluş ancak, ölenlere müyesser ve mukadderdi. Kalanlar için vâdesini ancak, Cenabı Hakkın bilebileceği bir zamana kadar yine demir perdenin kafesleri içine hapsolmak muhakkak görülüyordu. Macar Milleti, yapılabileceklerin en âzamisini yapmıştı. Bundan sonrası artık kadere kalmış bir keyfiyetti. Kaderin büktüğü bileği doğrultmak kimsenin harcı değildir. Kaderin bu cilvesi artık tamamen belirmek üzere idi. Buna rağmen Macar Milleti kanlarının son katrelerine kadar talihlerini denemek azmiyle «Hür Macar Radyosu»ndan mücâhidlerine ve dolayısiyle Ruslar'a ve bütün Dünya'ya evelce de kaydettiğimiz şu hitabı tekrarlayıp durmaktaydı:

«VİCDANINIZ SIZLAMIYOR MU?»

«Vicdanınız sızlamıyor mu? Ümitsiz bir mücâdeleye girişmiş Macar Milleti'nin yardımına niçin koşmuyorsunuz? Sizden can değil, silâh, yiyecek ve ilâç istiyoruz!.. Macar çocukları da sizin çocuklarınız kadar sevimlidir. Onların ezilmesine razı olmayacağız. Biz ölmeden Ruslar evlerimize saldıramıyacaklardır.

Dünyanın vicdanına hitap ediyoruz. Sâdece büyük memleketlerin menfaatleri mi ehemmiyetlidir. Macar Milleti'nin de korunacak mektepleri, hastahâneleri ve millî servetleri vardır. Bu susuşunuzdan utanınız.»

Radyo aynı gün akşama kadar sık sık Rus askerlerinin deliye dönerek kadın, çocuk bırakmıyarak eline geçirdiklerini asıp, kestiklerini, kurşuna dizdiklerini bildirdi. Son olarak da Budapeşte'nin güneyindeki «Puszta Ovası»nın milliyetçilerin eline geçtiğini, tek isteklerinin azalan cephânelerinin takviyesi, yaralıların tedâvisi olduğunu söyledi.

Hür Macar Radyosu ile bütün Dünya'ya karşı yapılmış olan bu yayına rağmen Macaristan'a karşı Ruslar'ın girişmiş bulundukları imha hareketini durdurmak için hiç bir esaslı tedbir ve yardıma muvaffak olamamak hür Dünya'nın yüzünde ebedî olarak kalacak bir lekedir. Sırf bir psikolojik değeri olan hareketlerden ileri gidilememiş, böyle şeylerden anlayacak bir millet olmayan, maddesi kadar mânâsı da haşin ve gaddar olan Ruslar'a karşı bunların da hiç bir tesiri olmamıştır.

Birleşmiş Milletler'de yapılan müzakerelerde ifâde edilen his ve fikirler ise sırf bir psikolojik aksülâmel belirtmekten ileri gitmedi. Meselâ aynı gün B.M. Umûmî Hey'eti fevkalâde olarak toplanarak tekrar bu mes'eleyi görüştü.

Söz alan hatipler umûmiyet itibariyle Rusya'nın giriştiği askerî baskıyı tenkidle, Sovyet askerlerinin geri çekilmelerini istediler.

Komünist olan memleketlerin bu isteklerine Yugoslavya da katılarak, Macarlar'a kendi öz işlerinin sevk ve idâresinde tam hürriyet verilmesi gerektiğini beyan etti.

Yugoslav temsilcisi Büyükelçi **Josa Berilej**, hükûmetinin, herhangi bir memlekette yabancı kuvvetlerin müdâhalesine kat'iyyen muhâlif olduğunu söyleyerek dedi ki:

«– Sovyet hükûmetinin 30 Ekim'deki beyânı karşısında Rus askerlerinin çekilecekleri ümit ediliyordu. Macar Milleti kendi öz mes'elesini halle muktedirdir.»

Küba temsilcisi, yeni kukla Macar Rejimi'nin mümessilerinin Umûmî Hey'etin haftaya açılacak nizamî oturumuna alınmamalarını talep etmiş, hükûmetinin Macaristan'da teşekkül eden **Janos Kadar** Hükûmetini katiyyen tanımayacağını söylemiş ve diğer devletleri de aynı şekilde harekete çağırmıştır.

Milliyetçi Çin temsilcisi, **T.F. Tsiang**, B. Milletler'e mensup Asya ve Afrika memleketlerinin Orta Doğu'daki tecâvüzü takbih bahsinde tereddüdlere düşmelerini tenkid etti. Macaristan'daki buhranın Orta Doğu mes'elesinden daha mühim olduğunu söyliyerek:

«– Bu hâdiseler Sovyet emperyalizm ve müstemlekeciliğinin içyüzünü belirtti» dedi.

Portekiz delegesi de Sovyet siyâsetinin hakikî gâyelerinin açıkça belli olduğunu fakat Sovyet İmparatorluğu'nun ergeç çökeceğini beyan etmiştir.

Netice olarak, herşey sözde kaldı ve B. Milletler havanda su döverek bütün toplantılarını tamamladı. En müessir bir karara vardığı anda da Rusya meşhur «veto»sunu kullanarak tehlikeyi geçiştirdi.

Budapeşte sokaklarında Kızıl Haç'ın ekmek ve çorba kuyruğunda
Bir Macar çocuğu.

KANIMIZ FEDA OLSUN

Günlerdenberi devam eden Sovyetlerle Macar milliyetçileri arasındaki harb artık yavaş yavaş sona ermekteydi. Kukla «Kadar Hükûmeti» ile Macaristan'da hakimiyet kurmağa çalışan Sovyet kumandanlığı, Macar halkını tekrar kazanabilmek ve âsayişi kurmak maksadiyle tâvizler vermeğe devam ediyordu. Bunlara rağmen, milliyetçi gruplar el'ân gizlendikleri mahzenlerden çıkarak zaman zaman Ruslar'a hücûm etmekte ve onları ağır kayıplara uğratmaktaydılar. Macar milleti de pasif faaliyetle, memleketteki bütün hareketleri felce uğratmaktaydı.

«Bir Rus tankının sırtında iktidara geçen» **Kadar**, acz içinde ve sâdece bâzı yiyecek taşıyan vasıtalara vesikalar dağıtmaktan ileri geçebilen hiç bir harekette bulunamamakta, İmre Nagy hükûmeti âzâlarını da içine alan bir kabine kurmağa çalışmakta olduğu bildiriliyordu. Arasıra ortaya atılan tâviz yollu iddialar, ertesi gün reddediliyordu.

Budapeşte dâhilinde hüküm süren korkunç açlık, sefalet, hastalıklar yanında gençler hâlâ bir mukavemet ifhade eden hareketlerde bulunarak **Kadar** aleyhinde beyannâmeler neşretmekte, ufak tefek mitingler tertiplemekteydiler.

BİR MACAR KADININ MEKTUBU

Paris'te çıkan Figaro Gazetesi bir Macar kadınının yürekleri sızlatan şu mektubunu dercetmişti. Bu mektupta:

«Tek oğlum çarpışarak öldü. Üç yerinden yaralı gelinim torunumu bana bırakarak tekrar vuruşmağa gitti. Rus tankları şimdi yaralılara, ceset kalıntılarına ateş ediyorlar. Artık acı duyma hassamı kaybettim!» denilmekteydi.

Gazete bu mektup hakkında ayrıca şu bilgiyi veriyordu:

Bu bir Macar kadınının, Rus taarruzu esnasında, bir mahzende bir ambalaj kâğıdı parçası üzerine yazdığı mektubdur. Bir Macar askerine emânet edilen bu mektup, Avusturya'dan postaya verilmişti.

Mektubun bir kısmını iktibas ediyoruz:

«Aziz dostum,

Bu mektup senin eline geçecek mi, geçmeyecek mi, bilemiyorum. Onu, tehlikeli bir vazife ile vazifelendirilen yiğit bir Macar askerinin eliyle mes'ud Hür Dünya'ya yollamak fırsatını buldum. Mektubu imzalamıyacağım. İmzalayamam; çünkü hapisten on beş gün evvel kurtuldum. Beni kahraman Macarlar kurtardılar. Dayak yedim, yerden yere atıldım, çiğnendim, aç kaldım, pislik içinde yüzdüm. Ancak irâdem sâyesinde yaşama kuvvetini buldum. Biliyorsun, sevgili kocam, bolşevikler tarafından öldürüldükten sonra, bolşevik aleyhtarlığı hareketinin başına geçip onun yerini almış, bu ağır vazifeyi ben yüklenmiştim.

Ah, beni bir görebilsen! Bir mahzende, alaturka bağdaş kurup oturmuş bir külçe hâlindeydim. Bir mumun cılız ışığı altında, elimde zoraki yazan bir mürekkepli kalem. Bu mürekkepli kalemi, sokakta, benim mahzenin penceresinin yek yakınında yatan ölü bir Rus askerinin cebinden aldım. Dün bu büyük dâvâ uğrunda bir kahraman gibi ölen Stephan'ın oğlu Petter yanımda: Stephan, tek oğlum, biricik oğlum; o öldü. Ama ben bir şey duymuyorum. Elem de duymuyorum. Ağlamıyorum da.. Bir büyük dâvâ uğrunda ölündüğü zaman gâliba böyle oluyor. Torunum Petter kucağımda. Onun yüzünü daha hiç görmemiştim. Dün, onu buraya annesi getirip bıraktı. O da, başından ve bacağından derin yara almış, tekrar vuruşmağa gitti. Bolşevik toplarının sesleri tâ yakından duyuluyor. Kana susamış canavarlar, cesedleri, yaralıları, insan bakiyelerini topa tutuyorlar. Bizde artık ne mühimmat kaldı, ne eli silâh tutan erkek. Cesetlerden, ağır yaralılardan başka

kimse yok. Fakat herkes hâlâ döğüşüyor, hâlâ tutabilen parmaklarile derisini yüzüyor, etlerini koparıyor, kanını akıtıyor. Teslim mânâsına değil, âdeta kusarcasına bolşevik canavarlarının üzerine fırlatıyor. Herkes diz çöküyor, bize imdat edebilecek, bedbaht ruhlarımızı kurtarabilecek tek varlık olan Allah'a yalvarıyor.

Adresini Stephan vermişti, sana mektup yazabiliyorum. Bu mektubu, New-York'a, Hona'ya gönder. Hür memleketlerin resmî makamlarına göstermek zahmetine değmez. Onlar bize kat'iyyen yardım etmezler. Mes'ud insan egoist olur. Bize lâzım olan şey para değil, bize silâh ve çok insan lâzım. Bunları tedârik etmek güç değildir. Ruslar, burada yerleşmiş bulunan işgâl kıtalarını değiştirmek zorunda kaldılar, çünkü o kıtalar bizim tarafa geçtiler. Çoğunu kendileri kurşuna dizdiler, çünkü teslim olmak istemiyorlardı. Şimdi bizi öldürmek için başka kıt'alar getirdiler. Macar milleti, hakikatte hürriyet istiyor, dışarıdan Amerikalılar'la Fransızlar'ı çağırıyor. Hâlâ inanıyorlar!

Biliyor musun, insan ne açlık duyuyor, ne susuzluk ve ne de korku. Etinden et koparıyorlar da gene can acısı hissetmiyor. En sevdiklerinin ölüsünü kucağında tutuyor da gene ıstırab duymuyor. Toplar, tanklar boyuna ateş ediyorlar. Acaba bu mektup senin eline geçecek mi?..»

KANIMIZ FEDÂ OLSUN!

Mevzî çarpışmalar devam etmesine rağmen, Rus-Macar harbi yavaş yavaş sona ermekteydi. Macar mukavemetçileri Yugoslav hududuna yakın bölgelerde Rus birlikleri ile hâlâ çarpışıyorlar. Sicios ve Zigetuar'da atılan silâhların sesleri Yugoslav hududundan bile işitiliyordu. Büyük bir devletin modern askerî kudreti, uydurma silâhlarla ayaklanan on milyon Macar'ın mukavemetini nihayet kırmıştı. Buna rağmen

Macar annelerinin ıstırabı.

çarpışmaların devamı ettiği bazı bölgelerde, Rus tank ve motorize piyada birliklerinin Macar mukavemetçilerini hâlâ insafsızca imhaya çalıştıkları bildiriliyordu.

Aralıklı olarak neşriyatını devamı ettiren milliyetçilerin Pecs kesimindeki radyosu son olarak şunları söylemiştir:

«Bugün muhtemelen son günümüzü yaşıyoruz! Rus taarruzlarına karşı dayanamıyacağız. Cephânemiz ve yiyecek stoklarımız tükeniyor. Kanımız millet uğruna fedâ olsun!.»

Öte yandan Rus kontrolü altındaki Budapeşte radyosu:

«Macar Sosyalist İşçiler (komünist) Partisi'nin bütün âzâları, birleşip bu nâzik zamanda mukabil ihtilâli ezmelidirler. Budapeşte ve bütün eyâletlerde yeniden sulh kurulmuşsa da vaziyet hâlâ ciddî ve müşküldür.» diyordu.

Macaristan'da Avusturya hududunun hemen öte tarafında kâin Hegiesshalom hudud karakolunu üç gün müddetle Ruslar'a karşı müdâfaa eden Macar mücâhitlerinden müteşekkil küçük bir grup vaziyetin ümitsizliği karşısında Avusturya'ya iltica etmişti.

Bidâyette çetede 108 kişi varken bunlardan yalnız 45'i Avusturya hududunu geçerek teslim olmuştu. Diğer birçokları evlerine dönmüş veya memleketin muhtelif kesimlerinde Ruslar'a karşı hâlâ savaşan diğer milliyetçi kuvvetlere iltihak etmişlerdi.

Bu derecede yorgun ve müteessir görünen Macar milliyetçileri, Rus tanklarına karşı koyabilecek silâhları olmadığını, buna rağmen günlerce küçük çaplı silâhlarla savaştıklarını söylemişler ve liderlerinin ifâdesiyle demişlerdi ki:

«- Ruslar mukavemetimizi kırmak için evvelâ: teslim olmadığımız takdirde kasabayı bombardıman etmek tehdidinde bulundular. Sonunda. bizi elde etmek için kızıllara

lâyık pis bir hileye başvurdular. Üzerimize sürdükleri tankların önünde sivil ırkdaşlarımızdan müteşekkil kafileler yürüttüler. O zavallılar bize: «Ateş etmeyin! Biz Macarız!..» diye bağırıp yalvarıyorlardı. Kendi milletimizi vuramadık ve buraya sığınmak zorunda kaldık!.»

ÖLÜ ŞEHİR

Macaristan başkenti Budapeşte, son hâdiseler dolayısiyle tam bir ölü şehir hâline gelmişti. Ajanslar bu durumu şöyle bildirmekteydiler:

«Bir çok binalarda siyah bayraklar asılıdır. Rus tankları bütün yol kavşaklarını tutmuş olup beyannâmeler dağıtarak «barışçı» olduklarını ispata (!) çalışmaktadırlar.

Memlekette çok tehlikeli bir açlık hüküm sürmektedir. Kadar Hükûmeti, Peşte Radyosu vasıtasile yayınladığı bir beyannâmede memleketteki bütün hububat stoklarına el konulduğunu ilân etmiştir.

Beynelmilel Kızılhaç Teşkilâtı'na mensup ikinci bir konvoy da Macaristan'a girmiştir. Macarlar yollarda gördükleri her batılı kızılhaç arabasının etrafını sarmışlar: «Macaristan'a hürriyet, yardım istiyoruz!..» diye bağırıyorlar. Amerikan bayraklarına öpücükler yolluyorlardı...»

Rus tankları, sokaklarda yaralı toplayan Kızılhaç arabalarına ve bilhassa yiyecek almak için dükkânlar önünde kuyruklar teşkil ederek bekleşen halkın üzerine ateş açıyorlar, böylelikle birçok masum kimsenin ölümüne sebep oluyorlardı.

Kukla Kadar Hükûmeti'nin bütün tehditlerine rağmen grevde bulunan Macar işçileri, işbaşına dönmeyerek başladıkları greve devam ediyorlardı.

Budapeşte'de Tuna'nın sâhillerinde gruplar hâlinde toplanmış olan işçiler mânen çok üzgün ve kırgındılar. Bunların:

«Greve devam kararımızın bizim için bir yıkım olduğunu biliyoruz, ama Rus süngüsünün altında çalışamayız... Biz hâlâ eski taleplerimizde ısrar ediyoruz. Biz derken yüzde doksandokuzu kastediyoruz. Gizli polis hesabına çalışan yüzde biri değil.» dedikleri bildiriliyordu.

Temas edilen bütün işçiler, inanabilecekleri tek insanın **İmre Nagy** olduğunu söylemekte ve «mücâdelemizin gâyesini yalnız o emniyet altına alabilir» demekteydiler.

Bu sırada **Nagy**, hâlâ Rus işgalinden sonra iltica ettiği Yugoslav Sefaretinde bulunuyordu.

İşçi liderleri «Nagy'nin Yugoslav Sefaretinden çıkmaması lâzımdır.» diyorlar ve ilâve ediyorlardı: «Çıkacak olursa Ruslar tarafından tevkif edilmiyeceğini kimse temin edemez!... Ayrıca Ruslar çekilmeden işbaşına gelse bile, hiçbir şey yapamıyacaktır!..»

İşçi liderleri bu arada, **Kadar** ile olan temasları sırasında **Janos Kadar**'ın kendilerine «**Nagy**'yi bulun, işbaşına gelsin, bu iş benim başaracağımdan çok güç» dediğini sözlerine ilâve etmişlerdi.

Bâzı Rus subaylarının fabrikalara giderek işbaşı yapan ve yapmayanların isimlerini almağa çalıştıkları haber veriliyordu.

Resmî makamlar, normâl hayatın başlamasiyle birlikte Rus birliklerinin çekileceklerini tekrarlıyorlardı.

Kasım ayının onbirinde bütün Dünya ajansları Macar Destanının son sayfalarını şöyle bildiriyorlardı:

RUSLAR MACAR İŞÇİLERİNİ İDAM EDİYORLAR

«**Kadar**, grevi körükleyenlerin derhâl idam edileceğini, iştirâk eden işçilerin de şiddetle cezelandırılacaklarını ve âilelerinin aç bırakılacağını söylemiştir.

Kukla Başvekil, ayrıca ilticaları da önlemeye çalışmaktadır. Macaristan'daki durumu bütün çıplaklığiyle ortaya koyan ilticalar **Kadar**'ın âsabını bozmaktadır. Hükûmet yayınladığı bir emirnâme ile Macaristan'ı terkedenlerin bütün mallarına el konacağını bildiriyor.

Ruslar, ilticaları önliyebilmek için Avusturya hududuna mayın döşemektedirler. Bunlara rağmen ilticalar devam etmektedir. Ruslar, ayrıca Birleşmiş Milletler yoluyla dahi olsa yapılacak bir yardımı önlemeye çalışmaktadırlar.

Ruslar; grev yapan işçilerin evlerini basmakta ve tanınmış işçileri tevkif etmektedirler. Ruslar işçi liderlerinden, kendilerine müthiş eziyetler yaparak greve son verilmesi için emir çıkartmalarını temine çalışmaktadırlar. Bu emri imzalamak istemiyenler idam edilmektedir.

İdamlar ve Rus işkencesinin grev hareketini kıracağı yerde kamçıladığı ve kırksekiz saat için ilân edilmiş olan umûmî grevin bu müddetin hitamında da sona ermiyeceğini anlaşılmaktadır.

Kızıl polis, işçileri zorla fabrikalarına götürmüşse de bunlar makinelere ellerini sürmemiş ve sessizce oturmuşlardır.

Macar Milleti'nin kahramanca giriştiği grev harekâtı, kızıl Rus liderlerini, büyük bir telâş içinde bırakmıştır. Moskova gazeteleri, aleyhde olarak, Macaristan hâdiselerini büyük manşetlerle ve telâşlı bir şekilde takdim etmektedirler. Şimdiye kadar vukû bulan mücâdelelerde bile sözde soğukkanlılıklarını muhâfaza etmeğe çalışan kızıl gazeteler, şimdi ateş püskürmekte ve Macaristan'da faşistlerin faaliyete geçtiklerinden şikâyet etmektedirler. Rus gazetelerinin bu yayınlarının Rus halkı üzerinde derin tesirler meydana getirmesi beklenmektedir.

Macaristan aleyhinde ateş püsküren Moskova Radyosu da, Milliyetçi mücâdelenin «Tecrübeli Kafalar» tarafından ve Avusturya'dan idâre edildiğini iddia etmiş ve **Kadar**

Hükûmeti'ne karşı girişilen mukavemet hareketinin bütün şiddetiyle devam ettiğini itiraf etmiştir. «Moskova Radyosu,» Macaristan aleyhinde bir sürü tehdidler de savurmuştur.

Macar işçilerinin bir kısmı açlık ve Sibirya'ya sürülme tehlikesi karşısında greve son vermişlerse de, bu defa çalışmayı gevşetme taktiğine başvurmuşlardır.

Memleketin en büyük sanâyi merkezlerinde, Tuna'da kâin Csapel Adasındaki fabrikalarda idâreye meydan okumaktadırlar. İş elbiseleriyle fabrikalara gelmiş, fakat bütün gün ellerini işe sürmemişlerdir. İşçilerin bir sözcüsü demiştir ki:

«– Şimdiki halde yapılacak en makûl şey, bir araya gelmektir. Bunun için işbaşı yaptık. Zira, evde kalmaya devam etseydik, hükûmet için günün birinde bizleri teker teker toplamak daha kolay olurdu. Burada hep birlikteyiz.»

Fabrikayı gezmelerine müsaade edilen Batılı gazeteciler, bu adadaki muazzam demir çelik fabrikalarında yüzlerce işçiden yalnız ikisinin kaynak makinesiyle çalıştıklarını görüp merakla yanlarına sokulmuşlardır. Adamların kendi öz bisikletlerini tâmire çalıştıklarını görmüşlerdir.

MACAR TRAJEDİSİNİN SON PERDESİ

Macaristan'a ikiyüz bin Rus askeri daha geliyor:

Macar işçilerinin son bir çâre olarak Sovyet birliklerinin çekilmesini temin için giriştikleri grevi önlemek ve Macar mukavemetini tamamen söndürmek için 8 Kasım tarihinde Macaristan'a «yirmi tümen» yaklaşık olarak (200 bin Rus askeri) daha geldi. Macaristan'ın isyan ve infial bölgelerinde kolgezen 4600 Rus tankına ilâveten yeniden bin tank daha sevkedilerek Macar hududunda ihtiyat olarak hazır edildi.

İhtilâl başladığı zaman bütün Macaristan'da sâdece iki Sovyet tümeni mevcuttu.»

Macar milliyetçilerinin ellerindeki radyolar, 9 Kasımda yayınlarına son verdiler. Diğerlerinden ise Rus kumandanlarının emirleri yayınlanıyordu. Rus tankları ve silâhlı askerleri, Milletlerarası «Kızılhaç» kamyonlarından tutun da, genç talebeler, çocuklar, ekmek almak için kuyruk olmuş halk topluluğu, pencerelerden görünen en küçük bir karaltı üzerine hemen ateş açıyorlardı. Bu derece kuvvet muvâzenesizliğine rağmen de tanklar hâlâ dar sokak içlerine tek başına giremiyorlardı. Geceleri ise kendilerini ana caddelerde veya meydanlarda toplu halde bulunmak sûretiyle emniyete alıyorlardı.

Büyük ölçüdeki çarpışmalar, 10 Kasımda sona ermiş bulunuyordu. Tek tük bazı mukavemet noktaları bir kaç gün daha dayandılar. Bazı gerillacıların çarpışmaya devam etmekte olduğu bildiriliyordu. Fakat artık bunların hiç bir ehemmiyeti kalmamıştı. Birleşmiş Milletler'in kuruşulundaki aksaklık yüzünden hür Dünya'nın eli kolu bağlı kalışı ve Macar halkı, târihlerinin belki en büyük kahramanlığını göstermesine rağmen Rus esâretinden kurtulmak imkânını elde edemedi.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLERDE AÇIKLANAN VAHŞET TABLOSU

75 bin Milliyetçi katledildi:

19 Kasım 1956'da Birleşmiş Milletler Umûmî Hey'eti yaptığı toplantıda Macaristan mes'elesini müzâkereye devam etmiştir. İlk sözü alan Küba temsilcisi yaptığı konuşmada Rusya'yı Macaristan'daki hareketleri sırasında 75 bin milliyetçiyi öldürmekle itham ederek demişti ki:

«– Macaristan büyük bir mezarlık hâline gelmiştir. Rus or-

dusunun hareketini târife imkân yoktur. Çünkü tarihte böyle birşey şimdiye kadar görülmemiştir. Macaristan'da bir dehşet rejimi hüküm sürmektedir. Rus askerleri meskenlere tecâvüz etmekte ve kadınlara tasallut etmektedir. Kadınlar, erkekler çocuklar zorla Macaristan'dan sürülmektedir. Her gün yüzlerce insan idam edilmektedir.»

Küba temsilcisi takdim ettiği karar sûretinde, Ruslar'ın Macarlar'ı sürmeye son vermesini ve sürülen Macarların da memleketlerine iâdesini derpiş etmişti.

Macaristan Dışişleri Vekili **İmre Horvarth**, bu hususdaki müzâkereleri durdurmak istemiş ve Macaristan'daki ihtilâlcileri, «hırsız ve haydut» kelimeleri ile tavsif etmişti. Rus Temsilcisi de «sürgün» haberlerini kat'iyetle yalanlamış, bunun bir iftira ve tahrik olduğunu söylemiştir. Rus temsilcisi **Çepilof**, aynı zamanda Rus kuvvetlerinin âsâyiş temin edilir edilmez, Budapeşte'den çekileceğini (!) ilâve etmiştir.

ÖRFÎ İDÂRE

İpleri Ruslar'ın elinde olan kukla **Kadar** Hükûmeti, Macaristan'daki bu halk ve işçi mukavemetine son ve kat'î darbeyi vurmak için gayet azimli görünüyordu. Bu maksatla bütün Macaristan'a şâmil olmak üzere örfî idâre ilân edildi. Örfî idâre makamları silâhlı olarak yakalanacak herkesin tevkif edileceğini, itaat etmeyenlerin ölüm cezasına çarptırılacağını ilân etti. Bu kararın, **Kadar**'ın Hükûmetini başlangıçtan beri tanımayan milliyetçi işçi ve talebeleri hedef tuttuğu meydandaydı. Böyle bir kararla, ihtilâlci işçilerin kurdukları konseyler kanun dışı ilân edilmiş oluyordu. Hükûmet bu yola gitmesine sebep olarak da aslında bir meslek teşekkülü olan bu konseylerin siyâsetle meşgûl olmasını ileri sürüyordu. Demek ki; affedilmez olan suçları, bıçağı kemiğe

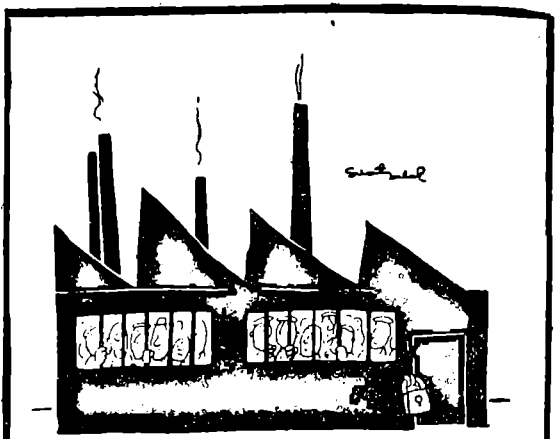
dayanan bir zulüm rejimine «Artık dur!» demek için silâha sarılmış olmalarıydı.

Örfî idârenin bu kararı ile ihtilâle katılmış olanların artık birer birer toplanarak tevkif edileceği anlaşılmıştı. Nitekim aradan pek az bir zaman geçmişti ki, grup grup işçiler tevkif edilerek trenlere doldurulup Sibirya'ya gönderilmeye başlandı. Bir kısım işçiler de evvelâ Avusturya'ya oradan da başka hür memleketlere kaçmak için her çâreye baş vuruyorlardı. Bu kaçış esnasında bir kısmı kahpe Rus kurşunları ile vuruluyor, bir kısmı ise güç belâ Avusturya'ya sığınabiliyordu. Macar Hürriyet Mücâdelesinde can veren yetmiş-seksen bin Macar'ın yanısıra bir çok vatansever de böyle hududlardan kaçarken vurulup telef oluyordu.

Kaçıp kurtulamayanlar koyun nakleder gibi vagon vagon Sibirya'ya sürülüyordu. Bu yolculuğun da sonu muhakkak ki, ölümdü. Bu yüzden Macar İhtilâli'nin kurbanlarının gerçek sayısını tespit etmek, elbetteki imkânsızdır. Kan, ateş ve ölüm komünist rejimde bayram çocuklarının elindeki mantar tabancaları gibi alelâlede oyuncaklardı.

Gece gündüz yürüyerek, bazan sürünerek, aç, bîilâç hududu geçerek Avusturya'ya iltica edenlerin sayısı yüz binin üstünde idi. Bu kızıl ateş tûfanından kaçabilenlerin sayısı yüz binin üstünde olursa, kaçamayıp arkadan Rus kurşunları ile vurulup vatanlarının Rus esâretinden kurtuluşunu göremeden gözleri açık giden Macarlar'ın sayısı kimbilir kaçtı? Üzerlerine «Demir Perde»'nin ağır kapıları kapanan milyonlarca Macar'ı ise hazin bir âkibet bekliyordu!...

Macar millî şâiri **Petöfi Şandor** kendi adının verildiği meydanda yüz yıl sonra yeni bir hürriyet mücâdelesi başlatmıştı: 23 Ekim 1956 Salı günü saat 15'te onbinlerce Macar **Petöfi**'nin şiirini hep bir ağızdan okuyorlardı: «Eskunszuk, eskunszuk hogy rabok tovabb nem lessunk» «Yemin ediyoruz, yemin ediyoruz artık köle olmayacağız!» Macar ihtilâli bu mısra ile

MACARISTAN'DA FABRIKALAR KAPATILDI -Gazeteler-

başlamıştı. Yüzbinlerce elde Macar bayrakları yükselmişti. Kızılyıldızı sökülmüş bayraklar... Yeşil, beyaz, kırmızı tekrar millî renkler oluvermişti.

Koca Dev'e karşı bütün bir millet tek bir ruh ve azimle ayaklanmıştı... Alkışlar, marşlar, birbirini kovalıyordu...

«Ruslar Defolun!.» «Hürriyet istiyoruz» sesleri Budapeşte semalarını inletiyordu... Stalin'in heykeli bu azimle yıkılmış, Radyo evi heyecanla basılmıştı. A.V.H. (Gizli Polis Teşkilâtı) bu hınçla yerle bir edilmişti... Sovyetlerle çarpışmaya, hem de tanklara göğüslerini açarak çarpışmaya hep bu inançla başlandı: «Ruslar defolsun!» «Hürriyet istiyoruz!...» diyenlerin inancıyle..

... Sonra... Ruslar geldi... hürriyet uğruna onbinlerce Macar can verdi.. Toplar hedef gözetmeksizin ateş yağdırdı.. Mâvi Tuna, kana boyandı... Hastahâneler, Kızılhaç merkezleri,

çocuk yuvaları ve mektepler her şey yığın... Bütün Macar şehirleri birer harâbe... Birer taş yığını hâline geldi. Komünist idareye hürriyet için başkaldıran bir millet böylece kan ve ateşte boğuldu... ve Rus kâbusu tekrar Macar'lar üzerine çöktü...

Macar Hürriyet Mücâdelesi sırasında basınımızda pek çok fıkra, karikatür, şiir v.s. yayınlanmıştır. Bunlardan geniş örnekler vermeye sayfalarımız müsâit değildir. Ancak memleketimizde şuurlu antikomünizmin kudretli bir kalemi olan merhum **Peyâmi Safâ**'ya âid iki fıkrayı, merhumun rahmetle hatırlanmasına vesile olmak üzere nakletmeden geçmeye gönlümüz râzı olmadı.

MÂNÂSI BU

«Macaristan'daki isyan hareketini bildiren haberler arasında şöyle bir radyo havâdisi de vardı:

İhtilâl hareketine katılanlar arasında genç kızlar da bulunuyordu. Büyük ekseriyeti yirmi yaşındaki gençlerin teşkil ettikleri anlaşılmıştır. Kızlardan çok ölü olduğu bildiriliyor.

Bu nesil tamamiyle komünist idâresi altında yetişmiştir. Bunların ihtilâle katılmış olmaları, bilhassa ve son derece mânidardır. Aynı zamanda üniversitelilerin geniş ölçüde isyanı desteklediği ve profesörlerin de talebeleri ile birlikte isyana katıldıkları açıklanmaktadır.

Macaristan'da evvelâ Rus işgâline karşı başlayan isyan hareketinin biraz sonra komünist idâre yöneldiği anlaşılıyor. Sovyetler de bunu itiraf ediyor ve isyanın bir «faşist» hareketi olduğunu söylüyorlar. Onların komünist olmayan her rejime ve insana (Mister **Churchill**'e bile!) faşist dedikleri malûm.

***

Bir kaç sene evvel Rusya'da, gençler arasında yapılan bir anket, onların Marxizm'den uzaklaşmakta olduklarını göstermiştir. Galiba Pravda'da çıkan bir yazı eski neslin inkılâba daha sâdık olduğunu belirtiyordu. Sovyet Rusya'dan kaçan ve oraya âid müşâhedelerini yazanların eserlerinde de gençliğin komünizmden nefretini belirten bir çok parçalar vardır.

***

Türkiye'de de Allahsızlara, dinsizlere, solculara ve Marxcılara gençlerden ziyâde ihtiyar münevverler arasında rastlanır. Kızıl talkıncıların başında da bunlar vardır. En gençleri kırk yaşındadır. Çünkü bizim yaşlı münevverlerimiz on dokuzuncu asrın geri materyalist fikirleriyle beslenmiş ve yetişmişlerdir. Kırk sene evvel **Baha Tevfik**'in çıkardığı «Teceddüd İlmi ve Felsefe Kütüphânesi»nin serisindeki eserler. **Büchner, Ernest Haeckel**... gibi bugünün felsefe hareketlerinde esâmisi okunmayan eski materyalistlerin kitaplarıydı. **Baha Tevfik** nesli bugün altmışla seksen arasındadır ve o zamanki cereyandan aldıkları tesirden silkinecek bir şahsiyet davranışından mahrum kalmışlardı. Müstesnâlara sözümüz olmadığını ilâve etmek isterim.

Gençlerimiz arasında bu nisbet tamamiyle tersinedir: Solcu talkınlara kapılmayanlar kapılanlardan çok fazladır. Çünkü onlar da Avrupa'daki nesildaşları gibi, yirminci asrın ilk yıllarına kadar bulaşan on dokuzuncu asır materyalizminin tesir havası içinde değil, yirminci asrın daha ziyade mistik ve ruhcu felsefe cereyanlarının mânevî atmosferi içinde yetiştirilir.

Bunun için, yukarıki radyo haberinde de işâret edildiği gibi, üniversite gençliğinin isyana katılmış olması «Bilhassa ve son derece manidardır.» (26).

26- Milliyet Gazetesi 27 Ekim 1956 târihli nüsha.

MACAR DESTANI

«Tarih böylesini görmedi. Daha önceki halk ayaklanmalarında hükûmetler bugünkü gibi modern silâhlarla mücehhez değildiler. İnsan dişi ve tırnağı târihte ilk defa, tanka ve uçak bombasına karşı çıkıyor ve üstelik zaferler kazanıyor. Bu destan, bütün teknik ve madde hesaplarını altüst eden bir bir sosyâl ruh mûcizesidir.

Fakat biz buna şaşmayız. Biz, İstiklâl Savaşı nesli; biz, ruh kudretinin bütün madde enerjilerinden önce ve üstün geldiğine inanan düşünce ve iman nesli; biz, İkinci Dünya Harbinin çarpık neticelerine rağmen, milletlerde milliyet duygusunun ölmediğine kapalı bir halde kalmayarak bütün insanlık tesânüdünü destekleyecek şekilde yaşaması lâzım geldiğine inanan milliyetçiler. Biz buna şaşmayız.

Macar destânının, ortamektebin birinci sınıfından üniversiteye kadar hep komünist terbiyesi, telkini ve öğretimi ile yetişmiş bir neslin komünist idâreye karşı ayaklanmasından doğmasına ve gençlikdeki yetersiz ilim verileri içinde hatâlı bir varlık ve dünya anlayışı içinde kalan Marx ve Engels'in neden ve nasıl aldandıklarını araştırmış olanlar kâfilesi; biz ilerilikle ne sağcılığın, ne de solculuğun hiç bir ilgisi olmadığını görenler zümresi, biz, geçici moda yeniliklerinin değil, ölmez değerlerinin işte böyle binbir mucizesine inanmışlar soyu; biz, Allahcılar, biz ruhcular, biz millî farkları erimeyen bir insanlık toplumunun yüksek şuuruna ve birliğine iman etmiş insaniyetçiler, biz herkese lâyık olduğu payı veren haklı bir dağıtma sistemi içinde bulunmak şartiyle mülkiyetçiler, biz lâyık olana konuşma hakkı veren ve sözü ayağa düşürmek istemeyen hürriyetçiler, biz sosyâl adâleti bir sınıf tahakkümünde değil, bütün sınıfların âhenkli işbirliğinde gören bütüncüler... Biz komünizmin döşeğe se-

rilmesine de, can çekişmesine de şaşmayız.

«Macar Destânı» karşısında hayret, gâfillere, hayranlık bize düşüyor!..» [27]

Macar Milleti Rus idâresine, hançerisini yırtarak «HAYIR, HAYIR, ASLA!.. (NEM, NEM, ŞUHA!..)» diye direndi. Fakat bu direniş Rus tank ve mitralyözleri ile susturuldu. Macaristan'ın üzerine DEMİR PERDE tekrar indi. Bütün dünya Macar Milleti için göz yaşı dökmekten başka hiç bir şey yapamadı. Fakat, Macaristan'da akıtılan kanların diğer peyklerdekilere eklenen acı hâtıraları, Rus emperyalizminin şaşmaz vesikaları olarak ebediyyen yaşıyacaktır. Sözümüzü bitirirken, Macar Milletine bir Türk şâirinin şu mısralarını hatırlatalım:

«Zulmün topu var, güllesi var, kal'ası varsa
Hakkın bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.
Gözü yumma güneşten ne kadar nûru kararsa,
Sönmez ebedî her gecenin gündüzü vardır.»

27- Milliyet Gazetesi 30 Ekim 1956 tarihli nüshası.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KOMÜNİST PROPAGANDASININ HUSÛSİYETLERİ VE MACAR İHTİLÂLİNDEN ALINACAK DERSLER

1- KOMÜNİST PROPAGANDASINDA METOD

Umûmiyetle zannedildiği gibi komünistler büyük halk kitlelerini komünist yapmaya çalışmazlar. Alt tabakaya sokularak onlar arasında icâbında «sabotaj»lar yapacak kimseyi ayarlamak ikinci bir safhanın işidir. Propagandalarını önce daha ziyâde münevver kitle üzerine teksif ederler. Komünist faaliyetinde ilk safha budur. Bu münevverlerden kalbi ve kafası çelinebilecek bir grup, icab ettiği zaman büyük kitleyi harekete geçirebilecek iş ve fikir gücüne sâhip kılınır. Ona göre mevzilendirilir. Üstelik halk kitlelerinin hedef ve gâyeyi evvelden bilmeleri gayet tehlikelidir de. Onların çoğu icâbında nereye götürüldüklerini bilmeden harekete katılacak, daha ziyade itimadlarını kazanmış yetişkin komünistlerin emir ve tâlimatlarına uyacaklardır. Bütün mes'ele, halkı icabında harekete getirebilecek müessir mevkilerin cemiyet plânında sistemi ve yetişmiş bir komünist kadro tarafından ele geçirilmesidir.

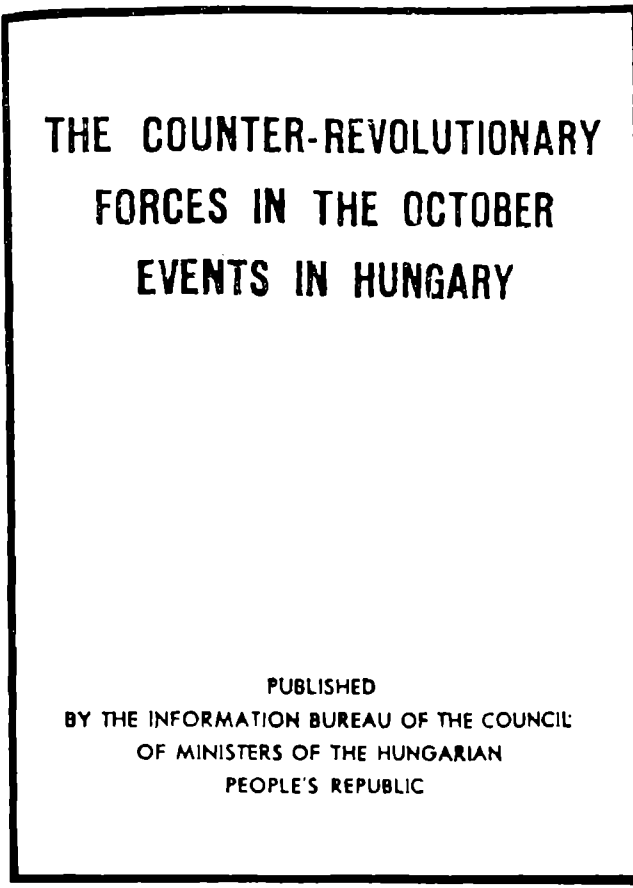
Gerçek bir komünist ne kadar idealist olursa olsun -komünizmin hakimiyeti gerçekleşinceye kadar- komünistliğini ilân etmekten sakınır. Bizim memleketimizde de başka yer-

lerde de –vaktinden önce– böyle iftiharla komünist olduğunu söyleyenler çıkmıştır. Nazım Hikmet, Türk Adliyesi huzurunda komünist olmakla öğünmüştür. Fakat komünizmin diyalektiğini hakkiyle hazmetmiş komünistler bu nevi idealistlik gösterileri ayıplarlar. Nitekim Nazım **Hikmet**'in bu davranışını da diğer bir ülküdaşı olan **Hikmet Kıvılcımlı** yermiştir.

Komünist propagandası istikametinde çeşitli eserler meydana getirmiş bulunan **Hikmet Kıvılcımlı**, komünizm propagandası sebebiyle kapatılmış bulunan eski «Vatan Partisi»nin Umûmî Reisiydi. Komünizm faaliyetlerinde **Nazım Hikmet**'ten çok emeği geçmiştir.

Esasen bu şekilde idealizm gösterileri içinde komünistliğini erken işfa ederek kendi kendilerini bir nevi kafa tutmanın kahramanlık edâsı ile tatmin etmeye kalkışanlar hakkında **Lenin** «Aptal» tâbirini kullanmıştır. **Lenin** «Sol Kanat Komünizmi: Bir Çocuk Hastalığı» adlı eserinde bu mevzûyu işlemiştir.

Komünist ihtilâlinin ilk yıllarında komünizmi büyük bir romantik gençlik rüzgârı hâlinde benimseyen bir gurup Alman genci, komünist olduklarını ve bundan büyük bir gurur duyduklarını iftiharla söylüyorlardı. Gâye ve metodlarını açıkça ilân ediyorlardı. Bu genç idealistler, komünizm uğruna ölmeğe her an hazır bulunduklarını bütün düşmanlarına karşı haykırmaktan da zevk ve heyecan duyuyorlardı. **Lenin**'in yukarıda adı geçen kitabı bu idealist komünistleri çok acı bir dille yeriyordu. Bu kitap isteklerini tamamen açığa vurmamak sûretiyle düşmanı aldatmanın vazgeçilmez bir komünist metodu olduğunu, müdâfaa etmektedir. **Lenin**'e göre, gerçek komünist stratejisi, kitle nezdinde ehemmiyetli olan mes'eleleri keşfedip, bu mes'eleler etrafında toplanacak insanları ürkütüp gücendirmeden, komünist gayelerine yöneltmektir. Hattâ bu taktikte İngiliz komünistlerine, «İngiliz İşçi Partisi»ne iltihak etmemelerini tavsiye edecek kadar ileri

Ruslar'ın Macar ihtilâlini tertip olarak göstermek için çıkardıkları kitabın kapağı, yayınlayan da güya Macaristan Halk Hükümeti.

gitmiştir.

Türkiye'de hiç bir komünistin «komünizm»i ağzına almadığı sırf, «sosyalizm» diye bir terâne tutturarak muhtevada yine de komünizmi müdâfaa ettiği bütün sol dergi ve gazetelerde görülmektedir. Rusya'nın resmen adı bile Sovyet Komünist Cumhuriyetleri değil de «Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği»dir. Gerçi «Komünizm» de «Sosyalizm»in bir çeşididir. Fakat ona münhasır değildir ya.. Bu durumda bütün müseccellerin neden mertçe komünizmi değil de sosyalizmi –daha emin bir tâbirle– sosyalizm perdesi altında komünizmi müdâfaa ettikleri anlaşılmış olmaktadır.

Komünistler önce halkın ne istediğini tespit eder sonra da o istenilen şeyi vâad ederek iktidara gelecek gücü elde etmeğe çalışırlar. Bir kere iktidara geldikten sonra artık vaâd edilmiş olan şeyi vermek şart değildir. İktidara gelmelerini sağlayacak her hareketi meşrû sayarlar. Bunun için icabında birbirine zıd iki grubla da aynı zamanda teşrik-i mesâi yapmakta bir beis görmezler. Esasında «Kollektif toprak mülkiyeti» sistemini benimseyip müdâfaa ettikleri halde Rusya ve Çin'de mevkileri henüz kuvvetlenmemişken tamamen aksi bir siyâset takip ederek halka toprak dağıtmışlardır.

Halk üzerinde müspet bir tesir icra edecek, kendilerine itibar sağlayacak her fırsattan istifade ederler. Böyle bir tavır, esas komünist doktrinine zıt düşse bile, taktik icabı buna başvurmaktan çekinmezler. Meselâ bir memlekette din adamları baskıya mâruz kalsa, komünistler, inananlardan daha evvel davranarak sistemlerinin hayat hakkı tanımadığı din hesabına yaygaralar koparır ve protestolar yağdırırlar. Komünistlerin bu kadar iki yüzlü bir siyâsete rağmen çok kere muvaffak olmaları iki sebeple izah olunabilir:

1- Halka karşı mert, gözü pek ve fedakâr görünmeyi temin ederler. Halk ekseriyetinin hissiyatını okşayan dâvalarda

Aynı Rus broşüründen diğer bir resim: Faşist (!) Macar halkı sivil polislere karşı böyle tecavüz edince, hükümet Rusya'dan yardım istemiş. Onlar da yardım etmişler, işte hepsi bu kadar.

onların yanında ve onlar için, onlardan daha kuvvetli müdâfi kesilirler. Bu sûretle halkın menfaat ve hissiyatını okşayarak sempati toplarlar.

2– Komünistler tarafından tahakkuku vaad edilen neticeler mücerred olarak da değer taşımaktadır. Bu mevzular, aradaki ufak tefek farklara rağmen hemen herkesi cezbeden mevzulardır. Böyle desteklenmeğe değer mevzuları seçerek belki sırf isimlerinde iştirak hâlinde olabilecekleri mefhumlar ardında, çeşitli gruplara ayak uydururlar. Meselâ «hürriyet» veya «barış» veyahut da «sosyâl adâlet». Komünistlerin bunlara verdikleri mânâlar çok farklıdır. Fakat bütün farklar önceleri ustalıkla gizlenir. Böyle halk ekseriyetini harekete getirebilecek mefhumların istismarını sağlamak için pek çok maske teşkilâtlar kurarlar. Bu maske teşkilâtların bir kısmı basit ve mahallî, diğer bir kısmı ise milletlerarası bir yaygınlıktadır.

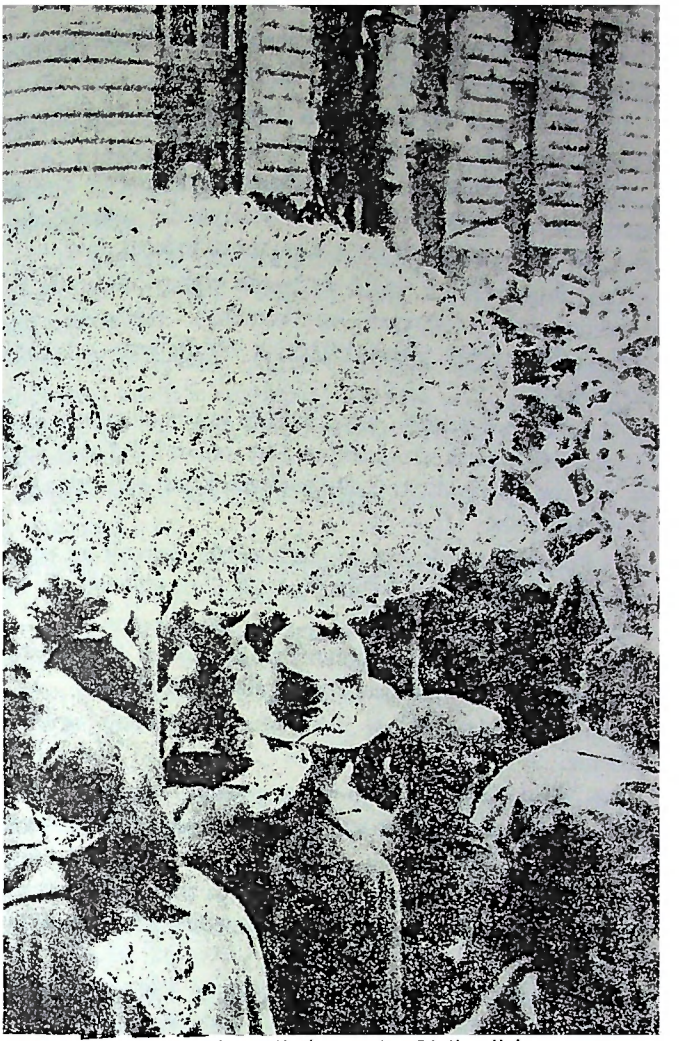
1955 yılında Moskova'da toplanan beynelmilel sanatçılar ve yazarlar kongresinde, bütün komünistlerin kendi memleketlerinde nasıl hareket etmeleri gerektiği hususu 18 madde hâlinde tespit edilmiştir. Bu tâlimat, komünist metodlarının bir hülâsası mâhiyetindedir. Bir de bu kararlara göz atarsak bizde ve bütün Dünyada kızılların maskelerini daha iyi kavrarız.

1) Memleketinizde komünist ve sosyalist partilerin kurulmasını teşvik edip, kışkırtacaksınız. Bu partilerin mevcudu varsa iş birliği yapacaksınız.

2) Memleket ve halkınızı mümkün olduğu kadar, sınıflara ve zümrelere böleceksiniz.

3) İşverenle (patronla) işçi arasında devamlı anlaşmazlık mevzuları çıkaracaksınız.

4) Komünist rejim kökleşinceye kadar, memleketinizde komünist tehlikesinin olmadığına herkesi inandıracaksınız.

Vatan ihanetine miletin cevabı. Gizli polisin sonu...
Aynı Rus masalının devamı. Evet gizli polislerden böyle öc alındı.
Ya, onların yaptıkları, Rus'un keyfince olunsa her zulüm
mubah mıdır ki hesap sormak suç olsun!..

Sizin niyet ve çalışmalarınızı farkedenleri, vehimli ve jurnalci olmakla suçlandıracaksınız.

5) Gizli ve açık din düşmanlığı yapacaksınız. Mezhep ve tarikat münâkaşalarını kızıştıracaksınız.

6) Her millî dâvâ ve davranış karşısında tamamiyle hissiz, tasasız kalacak mümkün olursa önleyici yazılar neşredeceksiniz. Her millî varlığı yıkmak için gayret sarfedeceksiniz.

7) Siyâset, edebiyat, san'at ve bunun bütün kollarında fikirlerinize yakın olmayan ve komünist temâyülü bulunmayanların bütün şöhret, rağbet ve otoritelerini yıkmağa çalışacaksınız.

8) Halkın çok sevdiği, yahut millete kabûl ettirilmiş olan kahramanları yıkmak zor olacağına göre, onları kendinize bayrak yapacak, onların fikir ve düşüncelerini kendi açınızdan yorumlayacaksınız.

9) Romanda, şiirde, yazıda, karikatürde sistemli ve maksatlı olarak işçinin ve köylünün sefâletini mübalâğalı bir şekilde teşhir edeceksiniz.

10) Tercümelerinizde, batının komünist veya komünizme meyilli olan yazarlarının eserlerini tercih edeceksiniz.

11) Milletinize, «Batı Bloku» düşmanlığını aşılayacaksınız.

12) Nizam ve kanunlara karşı gelenleri destekleyeceksiniz. Kargaşalık çıkarmak için «muhâlefet» duygularını isyan derecesine çıkaracaksınız.

13) Memleketinizde yasak değilse Rus fimlerine, yasaksa sol eğilimli film, tiyatro ve piyeslere methiyeler yazıp alâka celbedeceksiniz.

14) Evvelce komünist oldukları hâlde sonradan dönen Fransız: **Andre Gide, A. Malraux** – İngiliz: **Arthur Koester, Stephen Spender** – İtalyan: **İgnasi Silone, Mala Parte** – Amerikan: **Richat Wrig** ve **Louis Fischer** aleyhinde kampanya

açacak, şöhret ve fikirlerini silip yıkacaksınız.

15) Sendikaları, gençlik derneklerini, san'at birliklerini ve toplulukları ele geçirmeğe çalışacaksınız.

16) Bilhassa muallim, profesör, parti başkanı ve sâire gibi büyük kitleleri elinde tutanlara yaklaşarak sallarınıza çekeceksiniz.

17) Devamlı huzursuzluk kaynakları arayacak ve huzursuzluğu devam ettirmek baş prensibimiz olarak çalışacaksınız.

18) Komünizmi açıkça müdâfaa etmekten mahrum olduğunuz takdirde sosyalizmi, sosyalist yayın yapamadığınız takdirde işçi haklarını müdâfaa ederek aynı gâyeyi devam ettireceksiniz.

Bütün bunlar, nasıl da Türkiyemizde olup bitenlere tıpa tıp uyuyor değil mi?!..

Bütün bu hazırlıklar yapıldıktan sonra iktidar nasıl ele geçecektir. İşte komünizmin en büyük husûsiyeti burada belirir, **Karl Marx** bu iktidar değişikliğinin sırf İngiltere ve Amerika'da kansız olabileceğini söylemişti. Onun halefi olan **Lenin**, bu iki istisnayı da ortadan kaldırarak bütün Dünya'ya cebir ve şiddete dayanan kanlı ihtilâllerin perspektifinden bakmıştır.

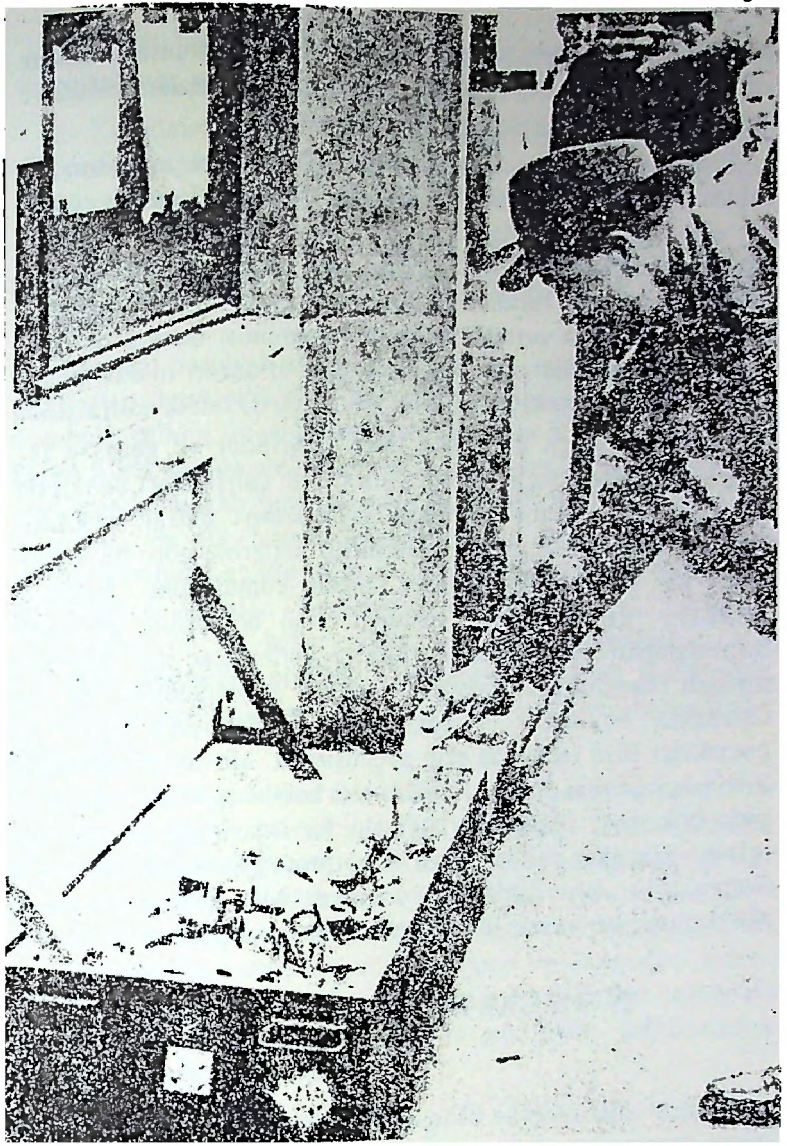
Marx'a göre İngiltere ve Amerika'da Avrupa memleketlerindeki kadar hâkim bir bürokrasi mevcut olmadığı ve askerî kuvvetleri de nispeten zayıf olmadığı için bu memleketlerde barış içinde sosyalizme (!) geçiş mümkündü. **Lenin** ise bu şartların artık tamamen değiştiğini, İngiltere ve Amerika'da da bu iktidarın «proleterya»ya geçişi şiddetli olması gerektiğini, cebir ve şiddet olmadan ihtilâlin muvaffak olamayacağını iddia etmiştir. **Lenin** bu fikirlerini «Devlet ve İhtilâl» isimli kitabında ileri sürmüştür. **Lenin** iktidar için cebir ve şiddet kulanmayı vazgeçilmez bir şart kabûl eder.

O'nun yine bu fikrin müdâfaasına hasredilmiş bulunan «Proleterya İhtilâli ve Vatan Hâini Kautsky» adlı kitabı da Engels'in «Anti Dühring» isimli kitabından överek şu satırları nakletmiştir:

«... Maamafih bu kuvvet târihte başka bir rol daha oynar (mel'un bir kuvvetin oynadığı rolden ayrı olarak). Bu «İhtilâlci» roldür. Marx'ın kullandığı kelimeler ifâde edildiği takdirde bu kuvvet, yeni bir cemiyete gebe, her eski sosyal düzenin ebesi durumundadır. Bu kuvvet sâyesinde sosyâl hareketler meydana çıkmak imkânını bulur ve müstahase siyâsî düzenleri yıkarlar. Her Dühring bu noktaya hiç temas etmemiştir. O istismarcı iktisâdî sistemi yıkmak için kuvvete ihtiyaç duyabileceğini âdeta içi sızlayarak kabûl eder. Çünkü, her çeşit kuvvet istimalinin, maalesef istimâl edenin mâneviyâtını bozduğuna inanır. Muvaffak olmuş her ihtilâlin, ahlâk ve ruh bakımından kazandırdığı muazzam sürükleyici kuvvete rağmen, bu kanaati ileri sürer! Halbuki, bilhassa Almanya'da girişilecek şiddetli bir hareket, «Otuz Yıl Harbleri»nin alınlara vurduğu zillet damgası neticesinde millî şuura nüfuz eden aşağılık duygusunu silip süpürmek gibi bir fayda temin edecektir. Ve bu papaz, bu yoldaki ruhsuz, yavan ve âciz düşünceleriyle, târihin bugüne kadar kaydettiği partilerin en ihtilâlci vasfını taşıyan bir partiye mensup olmak hakkına sahip olduğunu iddia eder.»

.....

«Bu efendiler (otorite aleyhtarı olanlar) acaba hiç ihtilâl gördüler mi? İhtilâl otoritenin tâ kendisidir. İhtilâl bir kısım halkın, kendi arzularını «tüfek» «süngü» ve «top» kuvveti ile, yâni otoriter vasıtalarla, karşı tarafa kabûl ettirmesidir. Muzaffer olan taraf beyhûde yere mücâde etmiş olmamak için, silâhlarının karşı tarafa ilham ettiği bu dehşet havasını devam ettirmek mecburiyetindedir. Silâhlanmış olan halk, burjuvalara karşı bu şekilde davranmamış, olsaydı, 1871 de Paris'i ele

İhtilâlcilere yardım kampanyası.

geçiren ihtilâlci hükûmetin, bir gün bile dayanmasına imkân var mıydı? Hattâ bu kuvvetten yeteri kadar faydalanmadıkları için onları ayıplamamız daha doğru olmaz mı?.»

İhtilâlin mutlâka «kan» isteyen bu zarurî metodundan başka diğer ehemmiyetli bir tarafı da gâyesidir. Lenin'e göre o da «devletin ortadan kalkması»dır. Yukarıda adı geçen kitabın geniş bir bölümü, devletin nasıl ortadan kaldırılacağına tahsis edilmiştir. İktidarı ele geçirmek ve geçirdikten sonra da devleti tamamen ortadan kaldırarak komünist mantığına göre yeni bir devlet kurmak, Lenin tarafından nazarî olarak bütün teferruatına kadar tâyin edildiği gibi fiilen de tatbik edilmiştir.

Gerek iktidara gelmeden önce hazırlıklar ve gerekse iktidara geldikten sonra rejimi yerleştirme çalışmaları hakkında teferruatlı bir izahat vermeğe sayfalarımız müsâit değildir. Her memlekette o memleketin husûsiyetlerine göre bir takım usûl ve metodlarla iktidara geçen komünistler, Lenin'in «cebir» ve «şiddet» metodunu bol bol tatbik imkânını bulmuşlardır. Komünizmin yayılıp yerleşmesi için her şey mubah sayılmıştır. Macar Hürriyet Mücâdelesini de bu mantıkla bastırmış, vicdanları asla sızlamadan kadın ve çocukları bile tanklarla ezip geçmişlerdir. Muvaffak olamamış bile olsa Macar İhtilâli komünistler hakkında bütün Dünya'ya pek çok şey öğretmiştir. Cihanı bir casus şebekesinin ağı içine alarak yalan haber ve propagandaların ekseriya doğrusunu sahtesinden ayırdedilmez hâle getiren kızılların maskeleri, bu vesile ile bir kere daha düşmüştür.

II- MACAR İHTİLÂLİNDEN ALINACAK DERSLER

Macar İhtilâlinde daha ilk günden itibaren üç husûsiyet göze çarpmaktaydı:

1- İhtilâli komünist rejimin tesir ve telkinine en fazla mâruz bulunan genç işçi ve talebelerin idâre etmiş bulunması.

2- Komünist rejime karşı umûmî ve kitlevî bir husûmet belirtmesine rağmen, milletin içinden rejime sâdık tek bir kimsenin çıkmaması.

3- Sırf Rus idâre ve tahakkümüne karşı değil, fakat onunla birlikte Marksizm'i de reddeden antikomünist bir vasıf taşıması.

İhtilâlin başlamasına sebep olan ilk mitingin talebeler tarafından tertip edildiğini biliyoruz. O talebeler ki tamamen komünist telkini ile yoğrulabilmek için daha ilk mektepten itibaren âdetâ yaylım ateşine alınmışlardı. Aynı zamanda en çok propaganda mavalı dinlemiş olan bir diğer sınıf da işçilerdi. Her ikisi de ilk fırsatta kendilerine on yıl mütemâdiyen övülmüş bulunan rejimi yıkmak için hayatları bahasına ümitsiz mücâdeleye atıldılar. Bu durum komünist telkin ve propagandalarının ne kadar çürük temellere dayandığını ve inandırıcı olmadığını olmadığını göstermeğe kâfidir. İhtilâlciler en sert mukavemeti işçilerin çokça bulundukları bölgelerde göstermişti.

On yıl zarfında Macar Ordusunu istediği şekle sokmak ve icabında ona güvenebilmek için neler yapılmıştı. Halbuki daha ilk günden itibaren, komünist doktrinine göre yetiştirilmiş bulunan bu ordu, ihtilâlcilere dostca bir «tarafsızlık» göstermek suretiyle rejimi müdâfaadan kaçınmış veyahutta fiilen ihtilâlcilerin saflarına katılarak rejime ve Rusya'ya meydan okumuştu. Bütün bunlar, on senelik bir tahribe rağmen, Macar millî şuurunun zindeliğini ve komünist telkinatının çürüklüğünü göstermektedir!.

İhtilâlin kitlevî bir vasıf taşıması da gerçekten son derece câlib-i dikkatdir. İhtilâl başladığı zaman komünist partisinin

800.000 kayıtlı âzâsı vardı. Bu miktar aşağı yukarı, memleket nüfusunun onda biri demekti. Bütün milletin şahlanışı karşısında bunlardan rejim adına herhangi bir aksülâmel görülmedi. Hepsi de bir anda milletle birlik olarak, komü-nizmle aralarındaki çürük ve zoraki bağı koparıdılar. Ancak müşterek cinâyetler yüzünden hükûmete sadece «gizli polis» sâdık kalmıştır. Bunların da millete dönmelerine imkân yoktu. Artık komünistlerle kader birliği etmişlerdi. Milletin onlardan canı yanmıştı. İlk fırsatta en büyük cezayı onlar vermek için can atıyorlardı. Nitekim de öyle oldu. Bu da totaliter sistemin sadece cebir ve şiddete istinad ettiğini ve halkın gönlünü en küçük ölçüde dahi kazanamamış bulunduğunu gösteriyordu.

Nihayet üçüncü bir husûsiyet olarak belirttiğimiz ve üzerinde durulmağa değer bir keyfiyet de; İhtilâlin, tamamen antikomünist bir istikâmette inkişaf etmesi, Rus İmparatorluğu'nun içyüzüne âid gerçeği tespit bakımından çok mânâlı olmasıdır. Demek ki, diğer bütün «esir milletler» de ellerine böyle bir fırsat geçmiş olsa, Rusya'ya olduğu kadar komünizme de karşı çıkacaklardır. Polonya'nın daha mûtedil gözükmesi yâni tamamen komünizmden ayrılmak yerine «Titoist» bir görüşe meyletmesi tamamen askerî ve stratejik sebeplere bağlıdır. Nitekim, bu istekte dahi ileri gidememiştir.

Macar İhtilâli başladığı zaman Sovyet matbuatı ya susmuş ya da olanları ehemmiyetsiz bir haber olarak geçiştirmek yolunu tutmuştu. İsyanın «Bir avuç gayri içtimaî unsurlar» tarafından çıkarıldığını, Sovyet ordularının hareketinin de Macar Hükûmeti'nin dâveti üzerine «Nizamın iâdesine mâtuf bir yardım» olduğu söyleniyordu. Çünkü bu ihtilâlin diğer peyklere sirâyeti Sovyet Rusya'yı son derece kuşkulandırıyordu. Sovyetlerin bu endişelerini ve Macar İhtilâlinden alınacak diğer askerî ve siyâsî dersleri, N. Galayin Rus basının tetkikiyle gayet güzel bir şekilde incelemiştir. O'nun «Macar İsyanının Dersleri» isimli uzun

celemiştir. O'nun «Macar İsyanının Dersleri» isimli uzun ve ilmî makalesinde bu dersler, «askerî» ve «siyâsî» olmak üzere iki kısımda tetkik edilmektedir. Bu mevzuda çok selâhiyetli bir kimse olması dolayısıyle bu uzun makalenin çok kısa bir kısmını dikkatlerinize takdim ediyoruz:

MACAR İHTİLÂLİNDEN ALINACAK ASKERÎ VE SİYÂSÎ DERSLER

«....Vukû bulan hâdiselerin askerî ciheti, Sovyet ordusu ve Sovyet örneğine göre komünistleştirilmiş, Macar ordusu silâhlı kuvvetlerinin Macar halk isyaniyle çarpışması sırasında vermiş olduğu siyâsî ve askerî imtihanda belirmiştir. Hakikat şu ki, hattâ komünist doktrinin halk üzerindeki ideolojik tesiri, henüz «sönmüş bir ışık»tan ibâret olmadığı zamanlarda bile Sovyet Hükûmeti'nin mevcudiyeti, siyâsî ve ideolojik tesir ile değil, kudretli devlet zorlama mekanizmasiyle sağlanmıştı. Bu zorlama mekanizmasında silâhlı kuvvetler, siyâsî polis, MGB ve MVD'nin yanı başında her zaman mühim bir rol oynamıştır. İdeolojik tesir ve nüfuzun imkânları zayıflamaya başlayınca, partinin hâkimiyetini takviye, işgâl edilmiş, nüfuz mıntıkalarını –ileride dünya komünizmi için bir harb meydanı gibi– elde bulundurmak emeliyle komünist devlet mekanizması, o cümleden silâhlı kuvvetlere itimat mes'elesinin hükûmet nazarında hususî bir ehemmiyet kesbedeceği aşikârdır. Silâhlı Kuvvetlere itimad; biri, ordunun askerî talim ve kabiliyeti, diğeri; rejime bağlılık ve sadakatı olmak üzere iki âmile bağlı bulunmaktadır. Bu maksatladır ki, ordu her zaman komünist ideolojisiyle terbiye edilmiştir. Ordu için memleketin devlet menfaatlerini düşünmekten ziyade yüksek parti emirlerine tâbi olması daha elzem görülmüştür.

münizmin yayılışı işinde ordunun rolü, bir parti silâhı gibi, tam bir itimatla tebârüz etmiştir. Sovyet ordusunun bu siyâsî rolünü, Sovyetler Birliği hudutları dışında komünizm yayılışının ancak harb seyri dolayısiyle Sovyet orduları tarafından işgâl edilmiş (tamamen veyahut kısmen) memleketlerde gerçekleştirmenin mümkün olduğu hususu açıkça göstermektedir. Nitekim, Romanya, Lehistan, Macaristan, Bulgaristan, Yugoslavya, Arnavutluk, Doğu Almanya, Kuzey Kore'de durum hep aynı olmuştur. Mançurya'nın, Çin komünist ordusuna yardımda bulunmak emeliyle Sovyet ordusu tarafından işgâl edildiği mes'elesi nazar-ı itibara alınırsa, bu bakımdan Çin bile bir istisna teşkil etmez. Ancak İran ve Avusturya hususî sebepler, yâni batılı müttefiklerin bu ülkeleri kendi nüfuz bölgelerine dâhil etmeleri yüzünden, Sovyet ordularının bu ülkelerde uzun müddet kalmalarına rağmen, bu kaide dışında kalmışlardır.

Doğu Avrupa ülkelerinde komünist rejiminin yerleşerek kökleşmesi, harb sonrası yıllarında bu ülkelerde, Sovyet işgâl ordularının mevcut bulunmasiyle mümkün olabilmiştir. Sovyet silâhlı kuvvetleri bir komünist «Army in being» gibi ancak kendi mevcudiyetiyledir ki, komünistleştirmeye karşı mukavemet eden dahilî kuvvetlerin boğulup bastırılmasını sağlamıştır.

Peyk memleketlerini komünistleştirme işiyle beraber, idâre, polis ve ordu gibi yerli hükûmet mekanizmasının da Sovyet reçetesine göre te'sisine başlanmıştır. Elbette, bu yerli hükûmet de her «halk demokrasisi»nin mahallî çerçevesi dâhilinde, Sovyetler Birliği'nde ve alelumum bütün komünist imparatorluğunda Sovyet ordusunun oynadığı rolü oynayacak, yâni onun yerini tutacaktı. Peyk memleketlerde silâhlı kuvvetlerin teşkili işi büyük bir hız ve hareketle yapılıyordu. «Halk demokrasileri»ndeki kadro ordusunun Ma-

caristan hâdiselerinden önce, 80 piyade tümenine kadar çıkarılışı, bu hızlı faaliyeti açıkça göstermeğe kâfidir. Peyklerin ordu teşekkülünde, dört büyük devlet tarafından yapılan sulh muâhedelerine göre. bu memleketlere müsaade edilen silâhlı kuvvetler miktarı, Sovyetlerin emriyle oldukça aşılmıştır.

Mezkûr teşkilâtı siyâsî bakımdan değerlendirecek olursak, denebilir ki, Doğu Avrupa peyklerinin Kremlin'e tâbi kılınması için iki yoldan yürünmüştür:

1) Sovyet işgâl kuvvetlerini peyk memleketleri dâhiline yerleştirmek.

2) Sovyet örneğine göre, komünistleştirilmiş, silâhlı kuvvetler şeklinde kukla peyk hükûmeti vücuda getirmek sûretiyle, mahallî komünist hâkimiyeti için yerli bir destek yaratmak.

Büyük bir dış harb vukuunda, doğru kontr NATO sistemi, vazifesini ne dereceye kadar başarı ile yapabilir sorusuna bugüne kadar bir cevap verilmiş değilse de, dâhilde bir gerginlik ve kargaşalık vukûunda komünist imparatorluğunun bütünlüğünü muhâfaza edip edemeyeceği hususundaki sorunun cevabını Macaristan hâdiselerinde bulmak mümkündür. Bu hâdiseler, bize şu hakikatleri ortaya koymamıza imkân vermektedir:

1) Macaristan'da komünist rejiminin iki katlı teminatına rağmen, memlekette yerli komünist rejimini silip süpürecek bir halk isyanı çıkabilmiş ve bu isyanı bastırmak için Sovyet ordusunun tam mânâsiyle askerî bir seferine lüzum hasıl olmuştur.

2) Macaristan'daki halk isyanı, Macar ordusunu derhâl meflûç duruma sokmuştur.

Macar ordusunun büyük bir kısmı, isyancıları silâh, cephâne temini ve isyan müfrezelerine gönüllüler vermek sûretiyle hayırhah bir tarafsızlık göstermiştir. Ordunun küçük

bir kısmı da teşkilâtlı bir halde isyancıların tarafına geçmiştir. Ancak Macar kıt'alarından çok az bir kısım, millî – komünist hükûmetine ve Sovyet kumandanlarına sâdık kalmıştır.

28 Ekim 1956'da isyancıların göstermiş oldukları başarıların te'siriyle manevî ve ruhî halierde kesin bir değişiklik vukubulmuş, Macaristan'ın büyük tank ve topçu kıt'aları kendi siyâsî rehberlerini (politruk) kovmak, kumanda heyetini değiştirmek ve isyancılara yardım emeliyle Budapeşte üzerine yürümek sûretiyle tam bir şekilde isyancıların tarafına geçmişlerdir.

Sovyet müdâhelesinin 4 Kasım 1956'da başlayan ikinci safhasında yeni harbiye nâzırı **Maleter** tarafından idâre edilen Macar ordu birlikleri isyancıların, yanı başında yer almışlardı. Bu Macar ordu birlikleri, işçilerle beraber Budapeşte'de olduğu gibi, bir çok Macaristan sanâyi merkezlerinde (Pecs, Miskolç, Dunapentele, Saltoyarjm ve saire) kasım ayının ortalarına kadar devam eden Macar isyanının başlıca kuvvetlerini teşkil etmişlerdir. İsyan eden bu ordu birliklerinin kalıntıları, memleket merkezlerinde isyan bastırıldıktan sonra dahi, partizan yuvaları teşkil etmek sûretiyle mukavemete devam etmişlerdir. (Budapeşte'nin şimalinde Platten gölü civarında, Kuzeydoğu Macaristan'ın ormanlık bölgelerinde ve Pecs'in Güney – Kuzey taraflarında). Bundan başka, Sovyet ordusunun toplama ve temerküz hareketleri ancak Macar ordusunun aktif olmayan birlikleri üzerinde bir tesir uyandırabilmiştir ki, bu birlikler de Sovyet müdâhalesinin ikinci safhasında pasif bir durum almaktan ileri gidememişlerdir. İsyanın bastırılmasiyle bütün Macar ordusu hâdiselere karşı almış oldukları durum kaale alınmadan Sovyet orduları tarafından terk-i silâh edilmiş ve **Kadar** Hükûmeti tarafından yeniden vücûde getirilen Macar polis

birlikleri ve mahut miktardaki hudut taburları istisna Macar ordusu fiilen ortadan kaldırılmıştır.»

«... Budapeşte'de harekete geçen iki Sovyet tümeni, isyanın ilk merhalesinde bir başarı elde edememişti. Bu tümenler, değil yalnız ağır zâyiat vermek, hattâ meselâ düşman tarafına geçmek, firar etmek, kumanda hey'eti de dâhil olmak üzere, bir çok tankları isyancılar tarafına geçirmek (mevcut malûmata göre 35'den 60'a kadar tank düşman tarafına geçmiştir), harpten imtina etmek, hatta âmirlerin emirlerini sabotaj etmek, isyancılara karşı tarafsız bir durum göstermek gibi hallere de mânevî bozgunluk eseri göstermişlerdi. **Nagy** hükûmetinin isyancılarla mutabık kalışı neticesinde Sovyet ordularının Budapeşte'yi terketmeleri şartiyle, askerî harekete son verilmişti. Sovyet ordusu da 29 Ekim'de Budapeşte'yi terketmeğe başlamıştı.

Sovyet ordusu, mücâdelenin ikinci safhasına 4 Kasım'da başlamıştır. Bu hareket, 24 Ekim'den 1 Kasım'a kadar Karpatlar askerî mıntıkasından Doğu Macaristan'a tedricen getirilen yeni büyük Sovyet ordusu tarafından yapılmıştır.»

«Macaristan isyanını bastırmak işinde Sovyet ordusu 7 bin ölü vermiş; yine aynı kaynakların verdiği malûmata göre, Macar isyancılarının zâyiatı da 25 bin kişiyi bulmuştu.

Hâdiselerin yukarıda işâret ettiğimiz kısaca hülâsası, bize bir takım neticeler elde etmek imkânını vermektedir. Şöyle ki:

1. Macar isyanı ilk merhalesinin de ortaya koyduğu veçhile, Macar hâdiseleri, bir takım müsait imkânlar mevcut olduğu takdirde, komünist sistemi şartları altında büyük halk isyanının başarı elde edebileceği imkânını meydana çıkarmıştır. Bu müsait imkânlar da şunlardan ibaret bulunuyordu: İsyanın kendi kendine çıkışı; hareketin taşıdığı

sosyal ve millî evsafın bu isyanda birleşmiş olması; Sovyet işgâl kuvvetlerinin memleket dâhilindeki zaafı ve Macaristan'ın jeopolitik durumu. Bu jeopolitik durumdan maksat şu ki, Macaristan – Sovyetler Birliği ortak hududu pek uzun olmayan ve oldukça mahdut muvasala yollarına mâlik çetin dağlık araziden ibaret olduğu için Sovyet takviye kuvvetlerinin süratle getirilmesine engel olmuş ve isyanın, ilk baş gösterdiği anlarda kuvvet bulmasını sağlamıştır.

Bununla beraber, Macar hâdiseleri, yerli bir evsafı hâiz bu gibi isyanların aynı zamanda komşu peyk memleketlerinde ve bizzat Sovyetler Birliği dâhilinde, Sovyet silâhlı kuvvetleri manevra serbestliğini kaybetmeyecek olursa, komünist imparatorluğunda kat'î bir başarı elde edemeyeceğini de göstermiştir. Diğer tâbirle, Sovyet kuvvetlerinin manevra serbestliğini kaybetmesi için, aynı anda bir çok peyk memleketlerinde ve bizzat Sovyetler Birliği'nde çıkabilecek isyan veyahut Hür Dünya'nın Sovyet idârecilerini bu gibi bir askerî manevra serbestliğinden mahrum edebilecek şiddetli ve müessir bir baskısı, iyi bir âmil olabilirdi.

2. Macaristan isyanı ve bundan önce Lehistan'da vuku bulan hâdiseler, Kremlin'in peykler üzerindeki hâkimiyetinin dayandığı iki katlı tâbi kılma halkalarından birinin pek de güvenilir bir şey olmadığını ortaya koymuştur. Yâni gerek Macaristan ve gerekse Lehistan'da bizzat kendi orduları bile, Sovyet Hükûmeti'nin bir âleti olmaktan ibaret rollerini ifa edememişlerdir. Kurtuluş mücâdelesinin taşıdığı millî vasıf peyk ordularının sun'î surette siyâsileştirilmiş sistemini hatırı sayılır derecede felce uğratmıştır. Diğer taraftan, mücâdelenin taşıdığı bu millî vasıf, Sovyet idârecileri elinde bir nevi koz gibi kullanılmış ve onlara Sovyet ordusunun vatanseverlik hislerine dayanarak bastırma işini sonuna götürmek için kendi ordularına hâkim olmak imkânını vermiştir.

3. Macar isyanı, çağdaş teknik asrında «barikatlar»da ihtilâl mücâdelesi yürütmenin çoktan eskimiş ve geri zannedilen şeklinin imkân dâhilinde olduğunu ve hiç de eskimediğini ortaya koymuştur. Bu imkân birçok müsait siyâsî ve askerî şartlarla daha iyi bir şekilde sağlanmaktadır. Meselâ, çağdaş antikomünist isyanlarda, hareketin ağırlık merkezi şehirlere gittikçe, işçi ve gençlerin isyanı sevk ve idârede rolleri, şehirlerin bugünkü teknik bünyesi ve isyanın başlıca isnat noktaları olan ve zırhlı tank ordularının basıp geçmekten âciz bulunduğu demir - beton kitlelerinden ibaret fabrika ve atölye gibi mukavemet yuvalarının mevcudiyeti hep isyancılar lehine kaydedilecek husûsiyetlerdir. Unutmamalı ki, zırhlı kuvvetler, olsa olsa bu mevzileri ancak birbirlerinden ayırmak ve zararsız şekle sokmakta bir başarı gösterebilir. Yoksa, tankların refakat ettiği kuvvetli bir piyade birliği olmadan bu mevkileri elde edemez.

İşte, bu şartlar altında Sovyet silâhlı kuvvetlerinin umûmî teşkilât bünyesi iki gâye üzerinde kurulmaktadır: Atom ve hava harbi şartlarına uymak (dış ihtilâf vukuunda) ve alelâde silâhlarla toplu kara kuvvetlerini kullanmak (Sovyetler birliği dâhilinde peyk memleketlerde anti Sovyet isyanlar vukuunda.)

Sovyet idârecileri, isyanı bastırmak için her çeşit ordunun sıkı bir münâsebet ve işbirliği esasına dayanan Sovyet nazariyesinin hilâfına olarak, sokak muhârebelerinde elzem olan piyade kuvvetini harekete geçirmemiş ve ancak tank ordularını kullanmışlardır. Neden bu tarzda hareket edilmiş olduğunun sebeplerini aşağıdaki tahlilimiz aydınlatmış olacaktır:

4. Nihayet en mühim olan nokta şu ki, Macar hâdiseleri esnasında Sovyet ordusunun mânevî durumu meydana çık-

mış ve anlaşılmıştır.

İsyanı bastırmak için getirilen Sovyet ordusunun gerek isyancılarla mücadelede ve gerekse hâdiselerin ilk safhasında harekete iştirak etmiş Sovyet ordusu içerisinde baş gösteren manevi bozgunluğa bir düzen vermek işinde siyasî bakımdan itimada şâyân olmadığı meydana çıkmıştır. Bu hususta şu sualler ortaya çıkıyor:

1. Hâdiselerin ilk safhasında Sovyet ordusuna güvensizlik acaba ne gibi sebeplerden doğmuştur?

2. İsyanın ikinci safhasında aynı ordunun güvenilir bir duruma gelişinin sebepleri nedir?

3. Acaba Sovyet ordusunda baş gösteren mânevî bozgunluk, ehemmiyetsiz telâkki edilebilecek tesadüfî ve geçici sebeplerden mi ileri gelmiş, yoksa bu manevî bozgunluk, Sovyet silâhlı kuvvetleri arasında ciddî siyâsî bir buhranın mevcut oluşuna bir delil midir?

Hâdiselerin ilk safhasında, Sovyet ordusuna güvensizlik, askerî ve siyasî âmillerden ileri gelmiştir. Bu iki sahanın tesirini birbirinden ayırmak imkânsızdır. Zira, askerî başarısızlık tabiatiyle siyasî, mânevî bozgunluğa yol açar. Orduların siyasî güvensizliği de onların çok zayıf bir sebat ve metanet göstermesiyle anlaşılır. Bu ordunun bir işgal ordusu gibi uzun müddet bir yerde kalışı onların siyasî akide ve kanaatlerinde ister istemez bir gevşeklik husûle getirmiş; isyanın kitlevî ve millî bir evsaf taşımış olması hususu da Sovyet ordusunun maneviyatı üzerinde tesirsiz kalmamıştır. Macar ordusunun çözülüp dağılması ve kısmen isyancılar tarafına geçişinin dahi Sovyet kıt'alarının manen bozguna uğramaları üzerinde rolü olmuştur. Askerî sebep olmak üzere de şunları kaydetmek gerekir: Macaristan'da işgal ordularının rolü kâfi derecede de olmamıştır; büyük bir şehirde vu-

kubulan sokak muharebelerinde kuvvetli piyade ordusu ile takviye edilmeyen tank ordusu işe yaramamıştır. Zira, bu durumda azimle çarpışan düşmana karşı yakın mesafeli döğüşte tank ordusunun süratle darbe yemesi muhakkaktır; yabancı bir ülkeyi uzun müddet işgal şartları altında orduda disiplin ve harb kabiliyeti zayıflamıştır.

Macaristan'da siyasî ve askerî âmiller, faraza aynı derecede rol oynamış ise de, hâdiselerin ilk safhasında ne de olsa, bundan önce Lehistan'da vukubulan ve Lehistan'ı askerî kuvvetle «Sovyet düzeni»ne tâbi kılmaktan kaçınmakla Sovyet ric'ati ile neticelenen hâdiseler gibi siyâsî âmilin ağır basmış olması da ihtimal dahilindedir. Macaristan'daki Sovyet kumandanlığı ve ordu, bu memlekette de hâdiselerin Lehistan'daki gibi cereyan edeceğini pek âlâ bekleyebilirlerdi.

12-13 yeni Sovyet tümeninin Sovyetler Birliği'nden Macaristan'a sevki, durumu kökünden değiştirmiştir. Sovyet kuvvetlerinin kısm-ı küllisinin isyana başlıca aktif ocak olan Budapeşte'yi sarması ve diğer kuvvetlerin de Macaristan'ın Hür Dünya ile irtibatını kesmiş olması hususu, bu yeni ordu sevkine daha heybetli bir şekil vermişti. İşte isyanın amansızca ve kat'î olarak bastırılacağının açıkça delili olan bu şartlar altında orduya karşı siyasî itimatsızlık fikri akla gelse bile bu güvensizliğin isyancıların ümitsiz bir durumda oluşları şuruyle derhal ortadan kaldırılması lâzımdı. Bu yeni orduya karşı bir güvensizliğin mevcudiyetini veyahut Sovyet kumandanlığının bu hususdaki endişe ve korkusunu belirtmek için, askerî harekâtın nerede vukubulacağı keyfiyetinin ordudan gizli tutulduğuna (bir çokları Almanya'da oldukları zannediyorlardı) ve orduya «faşist isyancılar»nı destekleyen «Amerikan paraşütçüleri»ne karşı harekete geçeceklerini söylemek lüzumunun hissedilmiş olduğuna işaret etmek

kâfidir. İşte, tam bir askerî başarı elde edilebilmesi için maneviyatı bozulmuş olanları şiddetle cezalara çarptırmak ve ordu içerisinden daha ziyade itimada şâyân olan kısmı intihap etmek gibi askerî tedbirler sayesindedir ki, Macaristan hareketinin ikinci safhasında Sovyet ordularının siyasî güven emniyeti sağlanabilmiştir.

Bu suretle, şu neticeye varılabilir ki, yeni getirilmiş Sovyet ordusunun ses çıkarmadan teslimiyetle harekete iştirak edişi hususu, Sovyet silâhlı kuvvetleri içerisinde mevcudiyeti şüphe götürmeyen siyasî bir buhranın, hem de geçici değil, kuvvetli, müzmin evsafı hâiz bir buhranın mevcudiyeti hakikatini perdeliyemez.

Hattâ, Batı basınının verdiği malûmatların mübalağalı olduğunu kabul ettiğimiz takdirde bile, sulh zamanı kadro ordusu için de âdi olmayan ve Macar hâdiselerinin ilk safhasında müşahede edilen manevî bozgunluğu bu buhranın en mühim bir alâmeti gibi telâkki etmek gerektirl..»[28]

28- N. Galayın – Macar İsyanının Dersleri, Dergi S. 9 Münih 1957. Sh. 25 ve müt.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İHTİLÂL SONRASI MACARİSTAN'IN AHVÂLİNE KISA BİR BAKIŞ

Sovyet Rusya'nın Macar halkının en tabiî bir hakkı olan «İnsanca yaşama isteği»ni cehennemî bir ateşle cevaplandırması, Hür Dünya efkâr-ı umûmiyesinde derin akisler uyandırmıştı. En sinsi metodlarla yürüyen Rus propagandası, sanayi hareketlerinin mâneviyatla te'lif edilememesinden doğan ciddî bir buhran içindeki Avrupa gençliği arasında kendine pek çok av bulabilmişti. Fakat Rus idarecilerinin Macaristan'da deryalar gibi kan akıtmaktan çekinmeyen zalimâne tutumları, bu propaganda edebiyatının sahteliğini gün ışığına çıkarmıştı. Bu yüzden hemen hemen bütün hür memleketlerde komünist partilerinden toplu istifalar oluyor ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nda Sovyet Rusya ittifakla takbih ediliyordu.

O güne kadar, bütün itibarını oluk gibi akıtılan «ruble» ile yürütülen bir propagandaya borçlu bulunan Rusya, buna derhal bir çâre bulmak mecburiyetini hissetmişti. Bu çâre kuklalarından birini harekete getirerek bütün dünyanın dikkatini üzerine çekecek bir başka gâile ihdas etmek olacaktı. Nitekim çok geçmeden Mısır'ın asrî Firavun'u Cemal Abdünnâsır'ın bir emrivâkiyle o zaman İngiliz ve Fransızlar gibi batılı dev-

letlerin müşterek idaresi altında bulunan «Süveyş Kanalı Şirketi»ni devletleştirdiği görülmüştü.[29]

Bu hareketin bir Moskof taktiği icabı olduğunu kavramayan veya öyle görünmekten fayda uman İngiliz ve Fransızlar, Nâsır'a karşı harekete geçerek Kahire'yi bombalamaya kadar ileri gitmişler ve bu suretle Rusya'nın işini kolaylaştırmışlardı.

Bu sûretle umduğuna nâil olan Rusya, önce bu müşterek İngiliz-Fransız taarruzunu bir «vahşet» olarak tavsif etmiş, sonra da böyle bir taarruzu icra eden İngiliz ve Fransızlar'ın kendisini Macaristan'daki tutumundan dolayı nasıl olup da kınayabildiklerini sormak imkânını elde etmiştir.

Mısır'a karşı giriştikleri taarruz hareketiyle Rusya karşısında tam bir çıkmaza giren İngiliz ve Fransızlar Rusya'yı takbihden sarfınazar eylemeye mecbur kalmışlardır. Esasen Rusya'nın da Nâsır'ı harekete geçirmesinin bu neticeyi elde etmekten başka bir gâyesi yoktu.

Ancak, «Macar İhtilâli»nin asıl ehemmiyetli olan yönü; bu başkaldırmanın tedhişçi Moskof idâresinden ziyade komünizmin öz mahiyetine karşı olmasıydı. Gerçekten, Macar halkı canhıraş kıyamıyla, komünizmi de istemediğini açığa vurmuş bulunuyordu. Zira böyle bir hareketin öncüleri, tamamen komünist telkinleri altında yetiştirilmiş olan

29- Gerçi Nâsır, Süveyş Kanalı Şirketi'ni devletleştirmeye karar verdiğini Macar İhtilâlinden birkaç ay önce (26 Temmuz 1956'da) ilân etmişti. Fakat bütün Dünya'da ânî bir şok tesiri husûle getiren bu karar da, yine Arap Âlemini Batı'dan ayırmak maksadına bağlı Rus propagandalarının eseriydi. Ancak Batılılar, 29 Ekime gelinceye kadar, ihtilâfın karşılıklı müzâkerelerle halledilebileceğine inanıyorlardı. Fakat bu tarihde Rusya'nın Macaristan meselesiyle meşgul bulunmasından bilistifade Sina üzerinden harekete geçen İsrail'in ânî tecâvüzü sebebiyle sıkışık bir durumdaki Nâsır'ı yola getirmek üzere şiddetli bir ültümatomdan sonra Mısır'a karşı askerî bir harekâta geçmeye sevketmişti. Bu yanlış tutum da bir taraftan Mısır'ın yeni Firavun'u Nâsır'ı halkın gözünde yükseltmiş, diğer taraftan da Rusya'nın Macaristan'da rahatça at oynatmasına yardım etmekten başka bir netice tevlid etmemiştir.

Üniversite talebeleriyle genç işçilerdi. Bu düşündürücü durum, komünist telkinlerinin Macaristan'da maya tutmadığını göstermekteydi. Öyle ya, yıllarca beyinleri yıkanmış ve bu sûretle rejimin en sâdık taraftarları haline getirilmiş oldukları zannedilen kimseler, antikomünist bir başkaldırmaya öncülük etmişlerdi!..

Bu yüzden «Macar Hürriyet Mücadelesi»ni Budapeşte sokaklarını kana boyayarak bir kere daha ezen Rusya, komünist rejiminin iflâsını ifâde eden bu tezâhürata karşı onun geleceğini garantilemeye medar olacak köklü bir ıslahata girişmek lüzumunu hissetmiştir. Bu icrâtın gönüllü tatbikatçısı da pek tabiî olarak Macar millî kıyamının bastırılmasını müteâkiben iş başına getirilen «Kukla **Kadar** Hükümeti» olacaktı.

Bu ıslahat için talimat almak üzere **Kadar** Hükûmetinden bir heyet 20 Mart 1957 tarihinde Moskova'ya varmıştı. Heyetin başında bizzat **Janos Kadar** bulunuyordu. Ziyâretlerinin ilk günü **Lenin** ve **Stalin**'in mezarları ziyaret edilmiş ve buralara birer çelenk konulmuştu. Tedhiş ve zulümleriyle iştihar etmiş olan **Stalin**'in mezarına konan çelenkin üzerinde şu yazılar vardı:

« İşçi sınıfının ve sosyalizmin sarsılmaz mücahidi **J.V. Stalin**'e, Macaristan Halk Cumhuriyeti Hükûmeti Murahhas Heyetinden..»

Daha sonra Macarların komünizme ve Rusya'ya sadâkat ve bağlılıklarını ifâde için birçok tesis ve fabrikayı ziyâret eden ve birçok yerlerde de önceden hazırlanmış nutuklar irad eden **Janos Kadar** 21 Mart'da Moskova'daki Macar Büyükelçiliğinde yaptığı konuşmada şu ifşaatda bulunmuştur:

«Eğer Sovyetler Birliği'nin askerî yardımı olmasaydı biz karşı ihtilâli bastıramayacaktık...»

Moskova'dan Ural Dağları gerisindeki ağır sanayi te-

sislerine kadar birçok yerleri ziyâret eden **Kadar** ve beraberindeki Macar komünistleri; onbinlerce işçi önünde çeşitli konuşmalar yaparak «Komünist câmianın vahdetinin sarsılmamış bulunduğu»nu ispat için hudutsuz bir gayret sarfetmişlerdi.

Bu seyahat sonunda 28 Mart tarihinde neşredilen müşterek tebliğde:

«Her iki hükümet beyan ederler ki; Macaristan mes'elesi diye bir mes'eleyi ortaya atmak ve bunu Birleşmiş Milletler Teşkilâtı nezdinde müzakere mevzuu yaparak herhangi bir karara varmak, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın itibarını ağır sûrette sarsacağı gibi sadece Macaristan'ın işlerine çirkin bir müdahale değil, aynı zamanda sırf Macaristan, Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı devletlerini alâkadar eden dahilî bir mes'eleye müdahale edilmiş sayılacaktı» denilmekteydi.

Bu tebliğde müteâkiben **İmre Nagy**'den «hâin» olarak bahsedilmekte, fakat O'nun meşrû bir sûrette iktidara gelmiş bir kimse bulunduğu halde silâh zoruyla iş başından uzaklaştırılmış olduğu hakikatı meskût geçilmekteydi. Bu sûretle Sovyetler Birliği, «Macar İhtilâl Hareketi»ni kendi zaviyesinden tefsir ve tahlil etmekte ve hiçbir zaman Macar halkını temsil hak ve selâhiyetini hâiz olmayan **Kadar** Hükûmeti de bu tefsir ve te'villere iştirak etmekteydi.

Bu tebliği müteakip Macaristan'a askerî ve iktisadî bir yardım (!) için müzakereler başlamıştı. Bu yardıma son hadiselerin Macaristan'da husûle getirdiği tahribat sebebiyle lüzum görüldüğü öne sürülmekteydi. Halbuki ihtilâl hareketlerinin büyük bir tahribata sebep olduğu muhakkak bulunmakla beraber, artık had bir safhaya varmış olan iktisadî buhranın kökü, çok daha eskilere gitmekte ve bu durum, komünizm ve Rus idâresinin husûsiyetlerinden doğmuş bulunmaktaydı. O derecede ki, daha 21 Haziran 1956'da Stalinci «**Hegedüs** Hükümeti» Macaristan'ın iktisadî vaziyetini

«gayet vahim» olarak tavsif etmiş bulunmaktaydı. Hatta daha ihtilâlden önce, hükümet iki yüzden fazla yolcu trenini kömür yokluğu sebebiyle seferden kaldırmıştı. Muhakkak ki, Macar İhtilâl hareketinde, had safhaya varan iktisadî ıstırapların da rolü büyüktü.

Macar İhtilâli, Macaristan'ın büyük şehirlerinde cereyan ettiği ve tahribatını da buralarda yaptığı halde Sovyet – Macar yardım anlaşması gereğince alınan yardım malzemesi içinde 450 bin ton buğday bulunmaktaydı. Bu iktisadî krizin Macar İhtilâl hareketinin değil, komünist rejim ve Rus idaresinin tabiî bir neticesi olduğunu ispatlayan bir hususdur. Gerçekten 1957 yılı zarfında Sovyetler Birliği, Macaristan'a bu 450 bin ton buğdaydan maadâ 200 bin ton da yemlik hububat göndermişti. İhtilâle hiç bir sûrette dahil olmamış bulunan ziraat sahası köy ve ovalarda ne olmuştu ki; komünizmin Macaristan'a girmesinden önce yani 1945 yılına kadar çeşitli ziraî mahsuller ihraç eden Macaristan, bunları bu defa da ithal mecburiyetinde kalmış bulunuyordu. Bütün bunlar, tafsiline imkân bulamadığımız değerleriyle birlikte iktisadî buhranın Macar İhtilâl hareketinin değil, bizzat komünizmin ve Rus idâresinin eseri olduğunu gösteren hususlardır.

27 Mayıs 1957 tarihinde Budapeşte'ye gelen Sovyet Hâriciye Vekili **Gromiko** ve Millî Müdafaa Vekili **Jukov**, ceplerinde hazır getirdikleri bir anlaşma metnini aynı gün Macar komünist idarecilerine imzalatarak çarçabuk Moskova'ya dönmüşlerdi. Macar halkının Rus idarecilerini Budapeşte'de görmekten nefret duyduklarını gayet mükemmel bir sûrette bilen ve esasen böyle bir anlaşmayı imzalamak için Macar idarecileriyle karşılıklı bir müzakereye de ihtiyacı olmayan Ruslar alelacele imza edilen bu anlaşmayla Sovyet ordularının Macaristan'da «muvakkaten» (!) kalmalarını da güya meşrûlaştırıyorlardı.

Bu anlaşmayı müteâkib tekrar faaliyete geçirilen Macar

hava meydanları yeniden Sovyet hava kuvvetlerine birer üs vazifesi görmeye başladılar. Yeniden, «füze rampaları» ve «atom merkezleri» gibi çeşitli askerî tesisler kuruldu. Velhasıl, Sovyetler Birliği idarecileri, Macaristan'ın bir daha başkaldırmasını önlemek için gerekli bütün tedbirleri almakta kusur etmediler. Bunun yanısıra Macaristan'ın uranyum, petrol gibi çeşitli kıymetli madenlerinin inhisarının da Sovyetler Birliği'ne kayıtsız ve şartsız olarak devredildiği görüldü.

Sovyetlerin Macaristan'da aldıkları tedbirler sırf iktisad sahasına inhisar etmiyordu. Macaristan'ın iktisadî imkânlarını, istismar esasından hareketle bizzat kullanmayı hedef alan Sovyet idâresi, Macar halkını tam mânâsıyla köleleştirebilmek için aynı zamanda «Millî Macar Kültürü»ne karşı da amansız bir mücadele açtılar. Bütün mekteplerde «Rusça» mecburi bir lisan haline getirilmiş ve tedrisat Macar tarihinin millî kahramanlarını «barbarlık» ve «gericilik»le itham etmek esası üzerine kurulmuştur.

Bunun yanısıra basın sıkı bir sûrette sansür edilmiş ve Rus aleyhtarlığı yapmış olan veya kendilerinde böyle bir temâyül görülen şâir, edip, gazeteci gibi birçok Macar yazar ve mütefekkirleri Moskova'dan emir alan mahkemeler huzuruna çıkarılarak pek çoğu tevkif ve mahkûm edilmiş, bir kısmı da sürgünü boylamıştır.

Bugüne kadar, tafsilâtı uzun sürecek çeşitli tedhiş ve tahakkümlerle devam eden Macaristan'daki Sovyet idaresi, halkın millî hisleri ve mukavemet gücünü kırmak esasından hareketle her gün biraz daha şiddetlenerek günümüze kadar gelmiştir.

O kadar ki; 1956 Macar İhtilâli, daha önce Polonya'da ortaya çıkan bir ayaklanmayı vesile edinerek zuhur eylediği halde, 1968 Ağustosunda, Çekoslovakya'da bütün dünya matbuatında derin akisler uyandıran daha büyük bir ayaklanma ve isyan hareketi ortaya çıktığı halde bu fırsattan istifade ederek

yeniden silâha sarılmak gücünü kendisinde bulamamıştır. Çünkü Macaristan yerli komünistleriyle işbirliği halindeki Sovyet idarecilerinin te'sis ettikleri ağır ve tahammül edilmez baskı rejimi halkın neş'e ve mukavemet gücünü alabildiğine yok etmiş, âdeta sıfıra müncer kılmıştır. Gerçekten ihtilâli müeakip daha çetin bir sûrette takviye edilen «demir perde»nin Macar kesiminde bir gedik husûle gelebilmesi yalnız Macaristan ve Rusya'ya değil, daha ziyade beynelmilel sahada hükmünü her zaman icra etmiş olan devletler muvâzenesine bağlı bulunmaktadır. Bu muvazene yeni bir Macar kıyamına imkân verecek derecede bozulmadıkça, Macaristan'da müşahede edilmekte olan zâhirî sükûnet muhakkak ki devam edecektir. Bu da pek tabiî olarak Macaristan'da işlerin yolunda gittiğine bir delil teşkil etmeyecektir!.

Bu arada, «Macar İhtilâli»nden arta kalan bir tek mes'ele, bu zâhirî sükûneti ihlâl edememişse de 1956'ların heyecanlı havasını bir kere daha yaşatmıştır. O da **Kardinal Mindszenty**'nin ihtilâl esnasında sığındığı Budapeşte'deki Amerikan Sefaretinde onbeş yıl süren mecburi inzivasından çıkmış olmasıdır.

Hatırlanacağı üzere, **Kardinal Mindszenty**, Moskof zulüm ve tedhişlerine karşı ortaya çıkan Macar kıyâmına âmil olan millî kahramanlardan biriydi. İhtilâlin muvaffak olamaması üzerine Amerikan sefarethânesine sığınmıştı. O günden beri sefarethânenin üç odalı bir dâiresinde bir nevî hapis hayatı yaşayan Kardinal, sefarethâneden dışarı ayağını bir kere bile atmamıştı. Eğer dışarı çıkmış olsa köşe başında dâima hazır bekletilen komünist militanlar tarafından vurulacağı muhakkaktı.

Şüphesiz Amerikan sefareti için de ciddî bir mes'ele teşkil eden **Kardinal Mindszenty,** Papa'nın uzun süren mücadele ve teşebbüsleri sonunda, pencereleri tuğla ile örülmüş odasından

Kardinal Mindszenty onbeş yıllık bir mecburi inzivadan sonra muhafaza altında Amerikan Sefâreıhânesinden çıkarken.

çıkarılarak bir daha Macaristan'a dönmemek ve dışarda da Macaristan aleyhine konuşmamak kayıt ve şartiyle 28 Eylül 1971 tarihinde serbest bırakılmıştır.

Gerçekten 28 Eylül sabahı saat 8.30'da, Hürriyet Meydanı ve Budapeşte Amerikan sefarethânesinin civarı emniyeti sağlamaya memur makinalı tüfeklerle mücehhez polisler tarafından kuşatılmıştı. Bir zamanlar Macaristan'ın en yüksek dinî mevkiini işgal etmiş olan **Mindszenty**, elçilik binasının kapısı önünde göründü.

Bir emniyet tedbiri olarak pencereleri sıkı sıkıya tuğla ile

örülmüş bulunan mahpesinden çıkarak güneşe, ağaçlara onbeş yıldanberi ilk defa bakıyordu. Oldukça ihtiyarlamış ve çökmüştü. Buna rağmen kendisini bekleyen otomobile doğru vakur adımlarla ilerledi.

Sıkı emniyet tedbirleri altında Estergon üzerinden Avusturya topraklarına geçirildi.

Gerçi komünistler bu vatansever din adamını aziz vatanından ayırmaya ve O'nu şimdilik yenmeye muvaffak oldular. Fakat O'nun Macar halkının muhayyilesinde her an daha canlı olarak yaşıyacak olan büyüleyici te'sirini ve kahramanca direnişinin hâtıralarını yenememişler ve yenemiyeceklerdi.

Bir gün gelecektir ki; o ölü de olsa sağ da olsa, yaşıyan hatıralariyle halkın hissiyatına istikamet vermek suretiyle hizmetine yine devam edecektir...

BİBLİYOGRAFYA

ERKMAN J. - Macar Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1946
ERKHART F. – (Trc. İbrahim Kafesoğlu) – Macaristan Tarihi – Ankara 1949
FEKETE L. – Osmanlı Türkleri ve Macarlar – Belleten
GYÖRGY HAZAİ – Tarih Boyunca Macar – Türk Bağları, Budapeşte 1963, sayı 52
GÖKBİLGİN, TAYYİB – Osmanlı Tarihinde Türk – Macar Yakınlığı, Tarih Dünyası S. 9
HELLER ANDON – No More Comrades – Chicago 1957 (Bu eserin «Artık Yoldaş Değiliz» adıyle. Sadık BALKAN tarafından yapılan tercümesi İstanbul'da 1957 de yayınlanmıştır.)
IVAN BOLDİZSAR – Bugünkü Macaristan – Budapeşte 1943
KOŞAY, HAMİD ZÜBEYR – Macarlara En Eski Türk Tarihi, İstanbul 1934
MEHMET TEVFİK – Macar Halk Cumhuriyeti – Yedigâr-i Macaristan, İstanbul 1294.
RASOYNİ Prof. L. – Macar Arkeolojisinde Hunlar, Avarlar, Macarlar, Ankara 1938
SEREN, NECMİ – Aşk ve Hürriyet Şiirleri, Petöfi Sandor – İstanbul 1943.
TAKÂTS S. – (Terc. Sadrettin Karatay) – Macaristan Türk Âleminden Çizgiler – Ankara 1958 – İstanbul 1970
TEVETOĞLU, Fethi – Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Ankara 1951 The Counter – Revolutionary Forces In the October Events In Hungary (Macar Komünist Hükümeti yayını olup tarihsizdir.)
AHMET REFİK – Türk Hizmetinde Kral Tökeli İmre – İstanbul 1932
ORKUN, HÜSEYİN NAMIK – Türk İstilâsı Devrinde Macaristan'da ve Avusturya'da Casuslar – Ankara, 1939.

MACAR İHTİLÂLİ

Rus Emperyalizminin acı çilesi içindeki muazzam esir kitlenin elli milyonu bizim özbeöz Türk olan kardeşlerimizdir. Onların da Kırım, Kafkasya ve Türkistan'da giriştikleri her kurtuluş hareketi, Macaristan'daki gibi kan ve ateşle bastırılmıştır.

Eğer Türk'ün ezeli ve edebi düşmanı moskof eliyle dökülen mübârek kanı, "Taklamakan Çölü"nde toplanıp biriktirilmiş olsaydı, Orta Asya'da gerçekten bir içdeniz teşekkül edebilirdi.

Böyleyken, Babıali'nin yüksek tirajlı gazetelerinin itibarlı köşelerini dolduran adi propagandaların ağızları şampanya köpükleri ile salyalanmış sarhoş kalemşörleri,Rusya'yı kuzu postuna sarmakta ve kanlı rus istibdadının masum kurbanlarının acı hatıralarını küllemeğe çalışmaktadırlar. Böyle bir mevsimde, Türk-Rus muharebelerinin aziz Şehid ve Gâzilerinin mübarek ruhlarını tâciz eden bu baykuşların alkol bozuğu suratlarında, Moskof'un gerçek sahrosini aksettiren "Macar Hürriyet Mücâdelesi"ni kırbaçlatmayı, bir vatan borcu telâkki ettik.

THG
0185871
BVO

ISBN 978-975-7480-61-7

Sebil Yayınevi